• REŞAT ENİS • KIRMIZI KARANFİL •

KIRMIZI KARANFİL

ANI-ROMAN

REŞAT ENİS

Yordam Kitap

Reşat Enis (Aygen)

1 Haziran 1909'da İstanbul'da doğdu. Çocukluğu Birinci Dünya Savaşı'nın olumsuz koşullarında subay olan babasının görev yaptığı Anadolu kentlerinde geçti. Yüksek Ticaret Mektebi ve Edebiyat Fakültesi'nde okudu. 1930 yılında Milliyet gazetesinde adliye muhabirliği ile gazeteciliğe başladı. Vakit, Bugün, Cumhuriyet, Yeni İstanbul, Son Dakika gibi gazetelerde çalıştı; muhabirlik, fıkra yazarlığı ve yazışleri müdürlüğü yaptı. 1968 yılında Anadolu Ajansı'ndan emekli oldu. 10 Ocak 1984'te İstanbul'da öldü.

İlk eseri bir öykü kitabı (*Kılıcımı Sürüyorum*, 1930) olsa da asıl verimini roman türünde verdi. Romanlarında ağırlıklı olarak emekçileri, İstanbul'un kenar mahallelerini, düşkün ve serserileri anlatır; sosyal ve moral çarpıklıkları tüm çıplaklığıyla sergiler.

En önemli eserleri şunlardır: *Afrodit Buhurdanında Bir Kadın* (1937), *Toprak Kokusu* (1944), *Ekmek Kavgamız* (1947), *Ağlama Duvarı* (1949), *Sarı İt* (1968). *Kırmızı Karanfil*, yazarın 1980 yılı sonunda tamamladığı son eseridir ve yazılışından 25 yıl sonra ilk kez yayınlanmaktadır.

YORDAM KİTAP

Yordam Kitap: 4 • **Kırmızı Karanfil** • Reşat Enis • ISBN-9944-5688-1-3
Kitap Editörü: Aydın Hatipoğlu • *Düzeltme*: Aydan Gündüz- Anıl Mahmutoğulları
Kapak ve İç Tasarım: Savaş Çekiç • *Sayfa Düzeni*: Gönül Göner
Birinci Basım: Eylül 2006 • *Yayın Yönetmeni*: Hayri Erdoğan

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti.
Nuruosmaniye Caddesi Eser İşhanı No: 23 Kat:1/105 Cağaloğlu 34110 İstanbul
T: 0212 528 19 10 **F:** 0212 528 19 09 **W:** www. yordamkitap. com
E: info@yordamkitap. com

Baskı: **Ayhan Matbaası**
Yüzyıl Mahallesi Matbaacılar Sitesi
5. Cadde No: 47 Bağcılar-İstanbul
Tel: 0212 629 01 65

Kırmızı Karanfil

anı-roman

Reşat Enis

Ölümüm, doğal yazgımızı etkilemesin. Televizyonumuzu ve radyomuzu susturmayın. Kısa ömrün bir saatini lüle lüle yasla geçirmemeli. Yazık olur.

26 - Aralık - 1980

Dileklerim:

1- Ölümümden 72 saat sonra, Ayşe-ciğim kederime yorkun bir yere gömülmek.

2- Cenazede Gökçe'den başka kimse bulunmayacak. (Zeynel, eğer isterse, yazdım sokabilir.)

3- Cenazeyi kabristana taşımak için ücret karşılığı şoförler tutulacak.

4- Gazeteciler cemiyeti çelenk göndermeyecek. Gerekli görürse gazetelere şu biçimde ilân verebilir:

Üyemiz
Reşat Enis
öldü
Gazeteciler Cemiyeti

5- Beyaz taşıma yalnız [Reşat Enis] yazılacak.

6- Daire Ayşeciğin fedakârlığı sayesinde oturmuştur. Onun anısına saygı göstererek sökmeyecek ve Azkın'a intikal edecek.

7- Fotoğraf albümleri, Ayşeciğin dikiş makinesi, bileziğin, alyansı, saati, kolyesi, küçük radyosu Azkın'ın olacak.

8- Ayşeciğin giysileri muhtaç kişilere dağıtılacak.

9- ~~Kırmızı Karanfil~~ yayınlanmasına çalışılacak.

Belki kalem bu kulübede... Haz sadâ mı? O da yok!

Sağlıklı, uzun, mutlu yıllar.

Reşat Enis

Reşat Enis, 26 Aralık 1980 tarihinde hazırladığı mütevazı vasiyetinde *Kırmızı Karanfil*'in yayınlanmasını istemişti. Vasiyet, şimdi, 26 yıl sonra gerçekleşiyor...

1

"O"nun Çiçekleri

— Bir yoldaş bul kendine, diyordu eski dost; nasıl yaşarsın yapayalnız? Ölenle ölünmez ki! Dünya yıkılmadı ya! Boş vereceksin. Yaşamak zorundasın... Kendine bak, kendine.

"Dünya yıkılmadı ha?" diyemedim ona. "Benim dünyam yıkıldı" diyemedim ona... Yüreğim bir iğne yastığı imiş gibi, bu yastığa bir iğne saplanmış gibi acı duymuştum. Yüreğime oturmuştu bu söz...

Küstüm eski dosta... Uzaktan gördüğümde -gözlerim de iyice uzağı seçemiyor artık- yolumu değiştirip karşı kaldırıma geçiyorum; kalabalığa karışıp uzaklaşıyorum ya da...

Otuz sekiz yıl bir yastığa baş koymuşuz. Öğür olmuşuz biz. Nasıl unutabilirim onu?

Çiçekleri ne de severdi? Ayrı ayrı her saksının başına çömelir, yaban otları ayıklardı. Bense ilgi duymazdım, hafife alırdım bu işi... "Çiçek sevmeyen insan sevmez" derdi dargın dargın...

Şimdi her sabah "O"nun çiçeklerini suluyorum. (İnsan sevdiğimi kanıtlamak için mi? Hayır.) Ya kururlarsa? Korkuyorum, ya bir gün kururlarsa? Çiçeğe nasıl bakılır bilmem ki!

Yara

— İçimdeki yara kapanmıyor, doktor; içimdeki yara! Nabzımı saymak için bileğimi tutuyor, gülümsiyerek başını sallıyordu:

— Kapanmaz kolay kolay... Sende diyabet var ya!

Aklınla bin yaşa profesörüm; içimdeki yara örgensel bir yara değil ki! Tinsel yara bu!

Bir dostum:

— Seni kimse anlıyamaz, demişti. Senin acını kimse duyamaz.

Hoca bey "dalga" mı geçiyor benimle ne?

Mutluluk

Karamsar düşünceler içinde bunalımlara kaptırıyorum kendimi arada... Niçin yaşıyorum? Neden? Yitirdiğim dostlar, sevdiklerim geliyor gözümün önüne tek tek... Kimi güler yüzle, kimi ağlamaklı... Neden öldünüz siz? Neden yaşıyorum ben? Yarın ne olacağım?

Şaşılacak şey: Böylesine karamsar anlarımda kahvenin önünden ya bir topal insancık geçiyor: Koltuk değneklerine yaslanarak. Ya ak saçlı tirit bir yaşlı adam: Kaldırımı ölçer gibi ayak ayak... Ya bir kör: Bastonu ile sağı solu yoklayarak...

Ben ne körüm, ne topal, ne sarsak... Öyleyse neye karamsarım? Neye? Televizyon ekranındaki dazlak kafalı Çin'linin felsefesini düşündüm: "Kaygılar, korkular, üzüntüler olacakları durdurmaz ki!"

On altı, on yedi yaşında bir kız geçti bugün kahvenin önünden... Lepiska saçları omuzlarına dökük... Pembe beyaz bir yüzü var... Kulaklarında küpeler... Bacaklarında pırıl pırıl rugan çizme... Sırtında kadife bir ceket... Şık mı şık... Ama

bir bacağı kısa... Yürürken yalpalıyor adamakıllı... Kıza acıdım. O hiç de karamsar değildi. Az sonra onu gene gördüm: Yanında bir delikanlı... El ele tutuşmuşlardı. Kız gülerek bir şeyler anlatıyordu. Sevgilisi olmalıydı. Karamsar görünmüyordu. Yok yok, mutluydu alabildiğine...

"Mutlu olmak için kendinden mutsuz olanları düşün" diyenlere hak verdim.

Mutluluk!

Anadolu'nun çaresizi sesleniyor:

— Çekemem bu derdi, bölek seninle.

Corneille de diyor ki:

— Mutluluk paylaşılmak için yaratılmıştır.

Yahova'nın istediği

Topallayarak yürüyordu önümdeki adam... Sırtında kocaman bir nişangah... Ak bir kâğıt üstünde çemberler, çemberler... Koltuğunda bir tüfek... Ama lunapark tüfeği... Bayram yerlerinde nişan alırdım bu tüfeklerle çocukluğumda... Ya bir değirmen... ki hedefi vurunca kanatları dönerdi. Bir er... ki, hedefi bulunca mermi, trampetini bir süre çalardı.

Topalı "Oniki"den vurmuştu yazgısı: Sapsarı avurtları çökük bir surat... Eski püskü bir giysi... Patlak pabuçlar...

Onun yazgısı keskin nişancı; belli... Attığı kurşun "karavana" olacak değil ya!

"Ekmeğini" götürebiliyor muydu evine? Anarşi kol gezerken; "canlı hedef" varken bunca!

Peygamber Miha'nın sözlerini ansıdım:

"Güvensizlikler, düşünce ayrılıkları ve herkesin herkesle kavgası halkı böler. Hakkı gözetmek, iyiliği severek alçak gönüllülükle Tanrı'nın önüne gitmek... işte Yahova'nın istediği."

Tutsak

İnönü gezisini dört-beş kez dolanırdım hergün... Her dolanış sekiz-on dakika tutardı. Yatışırdı sinirlerim... Ellerim arkada, geziyi dolanırken, bir çocukluk anısı gözlerimde canlanırdı:

Subay babam Manisa'ya atanmıştı. Kolağası mıydı rütbesi neydi. Beş yaşındaydım sanırım. Pek bilemiyorum. Bir donanma gecesinde girmiştik kente, kupa içinde... İki yanında pencereleri olan, dört yanı kapalı fayton. Parkta ağaçlara renk renk Japon fenerleri asılmıştı. İzmir marşını çalıyordu bando.

O gecenin sabahı konakladığımız hanın karşısında kocaman bir yapı Manisa'nın ünlü tımarhanesiydi. Bu insancıklar da toplumla bağdaşamıyan, toplumun deli diye koparıp attığı kişiler...

Evet, ellerim arkada kenetlenmiş, geziyi dolanırken, tımarhanenin delilerine benzetirdim kendimi... Ben de, üzüntülerimi, acılarımı dindirmek için, yalnızlığın o korkunç bunalımından kurtulmak, sinirlerimi yatıştırmak için dolaşmıyor muydum burada?

Kuru dallarını göğe doğru uzatmış yapraksız ağaçdan bir kuş sesi geldi. Bu sesin çağrışımıyle, ıhlamur sırtlarında ökseye, ya da kapancaya düşürdüğüm sakaların, filüryelerin, isketelerin çığlığa benzer bağrışlarını ansıdım. Çocuktum, özgürlüklerini yitirmiş kuşcağızlara yaptığımın ne acımasız olduğunu anlıyamıyordum ki!

Kuşlara ettiğimin cezasını mı çekiyordum? Üzüntünün, acının tutsağıydım ben de... Özgürlüğümü yitirmiştim şimdi ben de...

Birgün gezide bir adam gülümsedi suratıma... Acaba tanıdık falan mı? Değil... Sağ elini önce başına, sonra göğsüne götürdü:

— Selamünaleyküm.

— Merhaba.

— Sen de benim gibi toplumdan tiksiniyor olmalısın.

— Öyle.

— Tiksiniyorum bu toplumdan, bu insanlardan... İyi bir işim vardı; param, pulum vardı. Varlıklıydım. Çevremde fir dönüyordu ahbaplar, arkadaşlar... Birgün ne param kaldı, ne pulum... Yel üfürdü su götürdü... Çevremdekilerle birlikte... Anladım ki... Dostluklar, arkadaşlıklar hep karşılıklı çıkarlara dayanıyor, değil mi?

— Kötü bir çağ yaşıyoruz, diye dudaklarını sarkıtarak konuşuyordu; cliqueler pınar başlarını tutmuş. Güruh demek istiyorum, anlıyor musun? Bunlar kendilerine benzemiyenleri almazlar aralarına... Borularını çalmayan, temiz kalmış insanları... Senin, benim gibilere düşmandırlar. Yalan, dolan, kendi yararını herşeyden, ülkeden bile üstün tutma, perdesi yırtık olma, dalkavukluk... Clique mensuplarının aralarına alacakları kimselerde aradıkları nitelikler...

O, gezinin bir yanına, ben öteki yanına doğru yürüdük.

— Hoşçakal.

— Hoşçakal.

Düşünceli düşünceli yürüdük. Gezinin ortasında birbirimize rastlayınca anlamlı anlamlı gülüştük. Sağ elimizi önce başımıza, sonra göğsümüze götürdük.

Gezide

İnönü gezisinde bir Belediye polisi; yoksul simitçinin tablasına çengeli takmıştı. Kırık bacağı iple tutturulmuş tahta ayak, polisin asılmaları ile sağa-sola gidip geliyordu; yere dökülüyordu susamlı simitler... Avurtları çökmüş delikanlı simitçi yalvarıyordu:

— Buranın yasak olduğunu bilmiyordum, diyordu; ek-

mek kör etsin bilmiyordum, diyordu. Beş cana bakıyorum bu simitleri satarak... Acımasız olma böylesine...

Susamlı simitler, yolcu vapurlarının küpeştelerine asılmış "Can simitleri" gibi göründü gözüme...

Şapkası, göğsü kokartlı polisin öfkesi topuklarına çıkmıştı:

Acımasız ha? Bir de memura hakaret! Görürsün sen... Düş önüme!

Gezinin en görkemli köşesinde bir adam bacaklarını ayırmış işiyordu. Sidik tüte tüte bozulmuş asfaltta birikiyordu.

Ama, Belediye polisi, yakasına yapıştığı simitçiyi sürüklüyordu habire...

Gezide, kuru ağacın altındaki bankta bir adam oturmuştu. Kirli saçlarının kararttığı kasketini yanına koymuştu. Uzamış sakalları ile, eski bir fırçaya benziyordu sarı suratı. Elinde çakı banka yerleştirdiği çıplak ayağının tırnağını kesmeğe uğraşıyordu. (Oysa, parmak araları kapkaraydı kirden...) Bankın altında bir çift eski pabuç... Burunları açılmış, çamuru kurumuş; bir çift pabuç... Ayak tırnaklarını ha kesmiş, ha kesmemiş ne çıkardı? Bilinçsiz bir uğraşıydı bu belki de... Kafasından kesip atmağa uğraştığı, beynini tırmalayan tırnaklar vardı belki de... işsiz miydi? Aç mıydı? Evinde açlar mı vardı? İlaç bulamadığı hastaları mı?

Ortaçağ İngiltere'sinin ünlü düşünürlerinden ve din adamlarından John Ball ne demiş?

"Başlangıçta tüm insanlar eşitti. Efendi ile uşak arasındaki ilişki, Tanrı'nın isteğine aykırı olarak ahlâksız insanların başkalarını baskı altına almak istemelerinden doğmuştu."

Toplumsal yaşam, ona göre, bir tarlaya benziyordu. Akıllı bir çiftçi bu tarladaki kötü otları temizleyip toprağı ve tohumları yararsız bitkilerden kurtarabilirdi. Derebeyleri, avukatlar ve yargıçlar birer kötü ottan başka şey değillerdi. Toplumun tüm güçlerini emip bitiren bu kötü otlardan kur-

tulmak gerekiyordu. O zaman tarlalarının ürünlerinden sadece çiftçiler yararlanabilir ve mutlu bir yaşam sürebilirdi. Böylece tüm insanlar özgürlüğe kavuşabilirdi.

Hap

Kaçınık bir insandım ben... Topluma karışmaktan korkardım. Açık havada parklarda, kırsal yerlerde dolaşırdım. Uzun uzun kürek çekerdim bir sandal içinde... Sessizliği severdim ben...

Artık kaçınık değilim. Kalabalık arıyorum. Neye mi? Kalabalık içinde hüngür hüngür ağlıyamadığımdan... Hıçkırıklarımı makaraya alırdı insanlar... Kendime güldürmek istemiyordum kimseyi... Acımasızdır bu yaratıklar... Ve ağlayamadığım için gözlerim, sinirlerim dinlenirdi. Tek başıma gezdiğim kırsal yerlerde bağıra bağıra ağlardım da...

İnönü gezisi altındaki bu kahvede iki saat, üç saat otururdum. Süet ceketlerinin yakaları kürklü, kimi sakallı, kimi bıyıksız-sakallı topukları enaz on santim yüksek delikanlılar... Bacaklarında renk renk çizmelerle sevgilileri... Gürültülü gürültülü konuşurlardı. Ne konuşurlardı? Bilemem. İlgilenmezdim. Ben içimden konuşurdum. Bazan öfkeli hırçın... Çoğu üzgün... Kara kara düşünürdüm hep... Viski, bira, votka içerlerdi. Masalarında Amerikan sigaraları... En küçüğünün bile parmakları arasında Amerikan sigarası... Duman, duman, duman... Göz gözü görmezdi.

Giderken garsonun tabağına on kâatlık bırakırlardı hemen hepsi... Yoksulluğuma bir şamar gibi inerdi on liralıklar... Ben bu hovardalığı yapacak güçte değildim ki! Kolay ve çok kazanan babalarının paralarını yiyorlar, derdim içimden... Hem de nasıl savurganlıkla...

Kahvenin önünde pembe çiçekler açmış bir ağaç vardı.

Bu ağacın altında... Yok, hayır, şarkı değil... Bir piyango satıcısı dururdu hep... "Bilet alın, size de çıkabilir."

Bir gün ona sokuldum:

— Sana da çıkabilir. Neye kendin almıyorsun?

Adam acı acı baktı suratıma:

— Ben mi?

— Sen, evet, sen.

— Bana çıkmaz, dedi; nerede o talih bende? Talihim olsa, günün oniki saatinde ağaç olur muydum bu ağacın altında?

Bu ağacın altında! Şarkı değil... Karamsardı piyangocu...

— Anam rahmetlik ne derdi benim için bilir misin?

— Nereden bileyim?

— Herkesi talih yapmış, seni Kör Salih! derdi

— Boşver, dedim.

Yürürken bir arkadaşı düşünüyordum. Karamsar anlarımda, avucunu omuzuma şaplatarak gülerdi:

— Sana gene hap gerekiyor. Si...me hapı! Al, al... Bir değil birkaç tane al... Korkma zehirlenmezsin... Açılırsın. Yatışır sinirlerin: Si...me hapı, yaaaa gülersin değil mi? Hapı daha yutmadan gülmeye başladın. Kah kah kah...

— Kah kah kah.

Bu arkadaş bir gün özel arabası ile uçuruma yuvarlandı; hapı yuttu.

Si...me hapı etkisini yitirdi bende... Ondan hayır yok!

Son

Karımın ölümünü düşündükçe; kendimi avutmaya uğraşırdım:

Şu dünyada sonu olmıyan ne var ki? Bitki mi? İnsan mı? Hayvan mı? Yaşamda sonsuzluk yok, derdim kendi kendime...

Oğlumun doğumunu düşünürdüm:

Geceyarısı...Çevrende yusyuvarlak, pırıl pırıl bir ay...

Kızıla çalan bir rengi var... Doğumevinin bahçesindeki ağaç, rüzgârla kıpır kıpır...

Odaya giren doktor:

— Son geldi mi? diye soruyordu ebe-hemşireye; dölütü örten zar alındı mı? diyordu.

"Son"!... Doğumda son... Yaşamda son!

"Doğumda son, yaşamda son!" diye yinelerdim dişlerimi sıka sıka. Daha doğarken "Son"umuz bekleniyor. Hangi biyoloji bilgini bulmuş bu sözcüğü? Nereden bulmuş? Neden bulmuş?

Robot

Bazıları "Ne var ne yok?" diye sorar, üzüntümü, tasamı bilmezmiş gibi... "Ne var, ne yok" sorusunun yanıtını veremiyen elektronik robot gibi çatlarım öfkemden...

İki Adam

Kahvenin önünden upuzun boylu, lacivert giysili bir adam geçer; geçit töreninde imiş gibi "rap rap" yürür. Güneşli havalarda bile elinde şemsiye... Bıyık rekortmeni midir ne? Önce gözlerinin ucuna dek yükselir bıyıkları; sonra aşağılara kıvrılıp gerdanına sarkar. Hep aynı saatte geçer bu adam... Saatimin ayarını onun geçişiyle kontrol ederim.

Bir de kır saçları omuzlarına dökülen kadife pantolonlu, siyah bereli... Ozan ya da filozof mu? Yoksa özentisi mi? Belki de benim gibi kaldırım mühendisi. Geçiş saati bellidir. Onu "Muvakkıt"a benzetirim. Güneşe bakarak namaz vakitlerini belirleyen adam demektir muvakkıt... Gene saatime gözüm gider elimde olmadan...

2

Akvaryum

— Allahın günü kahvelerde pinekleyip sinek avlıyacağına balığa çık arkadaş, diyordu; balık avla, balık!

Deniz, uçsuz bucaksız bir akvaryumdur benim için... Alabildiğine özgür balıkçıkların yeşil, mavi pırıltılarla tutuşan denizde dolanmalarını seyrederim uzun uzun... Sırça akvaryumların yapay yosunları arasında fırıl fırıl, dönen özgürlüklerini yitirmiş balıkçıklar içimi karartır...

Balık mı avlayacağım? Ben mi? Düşünmek bile, zokanın iğnesi gırtlağıma saplanmış gibi ürpertir beni... Çoğu kez, deniz-akvaryuma dalıp gitmişken, büyük bir balık gelir, küçük balığı yutar. Deniz-akvaryumunda bile özgürlük sınırlı; ne yazık! Doğanın yasası bu: Yaşam kavgası için denizde büyük balık, küçük balığı; karada büyük hayvan, küçük hayvanı; havada büyük kuş, küçük kuşu yutar... Ya insanoğlu? Büyük insan, küçük insanı... Binlerce dekar toprağındaki yüzlerce köyün sahibi ağa, bu köylerde barınan ırgatlarını yutmuyor da ne? Ya, fabrikalardaki emekçi? Ağa da, fabrikatör de yaşam kavgasında değil. Sonu gelmiyen isteklerin tutsağı onlar... Yok, yok; balık avlıyamam ben arkadaşım...

Uygarlık

Önümde yürüyen adam, bir balgam fırlattı kaldırıma... Kundurasının tabanı ile de üstüne basıp eşindi bir süre... Pisliğini toprakla örtmeye uğraşan kedi, ya da köpek gibi... Batılılar, bir ülkedeki uygarlık düzeyini anlamak için ayakyoluna bakarlarmış. Bizde sokaklara bakmak gerek...

Ayakyolu! Geçmiş günler ansıdım birden:

Askerliğimi Taşkışla'da yapmıştım. Arada ayak yollarını kontrol ederdim; temiz mi, değil mi diye... Görev işte... "Mehmet'ler alaturka ayakyolu taşının deliğine bir türlü nişan alamazdı. Göz, gez, arpacıktan birinde bir sakatlık olmalıydı!! Sidikten kehribara dönmüş taşa (Bu benzetişe öööö!) dışkıların bir kangal gemi halatı biçimi oturturlardı. Şaşar kalırdım bu ustalıklarına!

Taşlama

Bir vitrinin camında kravatımı düzelttim. Sanki gereği varmış! Suratım daha da sarı, avurtlarım çökmüş gibi göründü bana... Ayakkabı satılan bir dükkândı bu. Bir kundura... Pırıl pırıl... Boyasız kunduralarım televizyondaki "Zengin ve Yoksul" filmini anımsattı. O ne? Ayakkabıda bir etiket: 2260! Gözlerim mi bulanık ne?

Merakla vitrine dalıp giden yanımdaki adama döndüm:

— Şu etiketi seçemedim bir türlü.

Bir muşta yemiş de düşünden kopmuş gibi silkindi:

Şu mu?

— Evet, o...

— İkibin ikiyüz altmış.

— Kuruş mu?

Suratını ekşiterek ters ters baktı:

— İkibin ikiyüz altmış kuruşa karakulak suyu bile bulamıyacağız yakında... Lira, lira!

Bizim üstüste devalüasyona çarpılmış liramız!

Kodamanlardan birine bir gün postacı rulo biçimi bir koli getirmiş. Merakla açmış kodaman. Bir yangın resmi. Altında şöyle yazılı imiş: "Anlamaya çalış."

Bir süre sonra ikinci bir koli: Çırılçıplak bir kadın. "Anlamaya çalış."

Üçüncü rulodan bir çocuk resmi çıkmış: "Anlamaya çalış"

Kodaman, sırrına erememiş bu işin... Bir gün evine konuk gelen profesöre resimleri göstermiş:

— Sen birşey anladın mı? Anladınsa söyle...

Profesör sararmış, ellerini ovuşturmuş:

— Anlar gibiyim.

— Söyle,

Profesör yutkunmuş:

— Söyleyemem.

— Hadi hadi söyle... çekinme.

Profesör yutkunmuş:

— Ayıp olur sayın kodaman...

Kodaman diretmiş. Profesör, geliş sırasına göre resimleri yanyana koymuş ve kekelemiş:

"Bizi yaktın orospu çocuğu."

Şu bizim halk, espride bile savurgan... Ne usturuplu bir taşlama!

Çocukluğumu ansıdım:

Emekli olunca babam, ikramiyesinin bir bölümü ile Haseki'de tahta bir ev satın almıştı. iki katlı idi. Dört küçük odası, bahçesi vardı. Kaça mı? Bin ikiyüz liraya! Bahçede birkaç meyve ağacı... Çıkrıklı kuyu... Komşu kızlar erik ağacına dadanmıştı. Onlar caneriklerini kütürdeterek yerken ağaca bakardım uzun uzun... Eriklere mi? Yok canım! O kadar saf

mıyım? Etekleri oyluklarına dek sıyrılmış haspaların kıçlarına, patiska kilotlarına –bazıları aybaşı görmüştü bile, kanlıydı donları– çıplak bacaklarına bakardım ben...

Zor günler

Şu yoksul insancığın (ki, iğne yutmuş maymuna dönmüştü) giyinişi bana iki şey ansıttı:

Ütüsüz pantolonunun paçası on parmak yukarıdaydı. Yıkana yıkana çekmişti; belli... Düttürü olmuştu adam... Yıkamasın da ne yapsındı? Bektaşiye "Gömleğin kirli, yıka!" demişler. "Gene kirlenir". Gene yıka!" "Gene kirlenir". "Gene yıka". deyince Bektaşi kollarını iki yana açmış da: "Be erenler, demiş; biz gömlek yıkamaya mı geldik şu bok dünyaya?" İnsancık düttürü görünüyorsa elinde mi? Kimbilir kaç kez yıkadı pantolonu... Yıkadı, kuruttu. Yıkadı, kuruttu.

Anacığım, tuhaf giysilerle gülünç olan komşu kadınları "Düttürü Leylâ!" diye makaraya alırdı arkalarından burun kıvırarak...

Yoksulluğun çağrışımıyla, kendimi düşündüm: Zor günler geçirmiştik. Güçlükle para verirlerdi çalıştığım yerden... Sıkıntılı günler yaşamıştık. "Kan kusmuş, kızılcık hoşafı yedik." demiştik. Kıtkanaat geçindiğimiz o bunalımlı günlerde sırtıma gömlek alamazdım. Karımın elinden az buçuk dikiş gelirdi. Eteklerinden keser, yaka yapardı. Düttürü olmuştu bizim gömlek de... Güler misin ağlar mısın! Ama, etekler pantolonun içinde görünmezdi bereket versin...

Anarşist-komünist eğilimli İsa, dağ başında, çevresinde toplananlara şöyle diyormuş.

"Yoksullar, ezilenler, iyi yürekliler, eşitsizliğin kurbanı olanlar; mutlusunuz. Savaşmıyanlar, kötü ile çekişerek ona karşı koymaya çalışmayanlar, kötülüğe iyilikle karşılık verenler; siz mutlusunuz.

Yasaları, yargı yerleri, yargıçları olmıyanlar, düşmanlarını sevenler ve kendilerine kötülük edenler için yakaranlar; siz de mutlusunuz.

"Ohhh! Ben mutluyum öyleyse!"

Yakut Küpeler

Kiraz dudaklı, cici mi cici bir kız gördüm. Ondört yaşında ya var ya yok... Kulaklarında küpe: Etli etli vişne çürüğü renginde kiraz küpeler... Kuyumcudan alınmış takılar gibi... Kirazın yüzyirmi liraya satıldığı çağda elbette takı!

— Kaça hemşerim? dedim kirazcıya birgün...

— Etiketi üstünde ya!

— Yüzyirmi lira! Olur mu böyle şey?

— Sen hastaneden yeni mi çıktın?

— Ben hastaneden çıkmadım ama, sanırım tımarhaneden çıktın sen, dedim.

Eli ile Anadolu yakasını gösterdi gülerek:

— Tımarhane kaçkınları orada!"

Bir tarihte, bir devlet adamımızın İspanya'ya gezisini ansıdım. Adamın canı "Felekten bir gün çalmak!" istemiş. Yalnız ulustan çalınmaz ya! "Keyif benim, köy Mehmet ağanın..." diye düşünen bir adam... Götürmüşler Barselona'da randevuevine... Sonunda, devlet adamımız, cüzdanından bir yüzlük çıkarıp uzatmış.

— O ne o?

— Para!

— Ne parası?

— Türk parası.

— Geç demiş İspanyol orospusu; o para geçmez burda... Mark'ın var mı? Dolar'ın var mı? Peçetan var mı? Sen ondan haber ver.

"Peçetam vardı ama, şölen sofrasında kaldı," dememiş

devlet büyüğümüz; eh o kadarcık bilgisi var. Süklüm püklüm, çıkmış randevuevinden... İspanyol orospusu makaraları koy vermiş arkasından...

Ne hallere girmiş Türk lirası? Tarih yineleniyor böylece... Yüzyirmi liraya "Dalları bastı kiraz!" Dalları değil, vatandaşın sırtına basmış kiraz; vatandaşın sırtına!

Yüzyirmi liralık kirazı kim yiyor?

Plâton'un sesi kulağımda sanki:

"Yüce, doğru amaçlar uğruna para döken ve doğrulukla kazanan insan ne çok varlıklı olabilir, ne de çok yoksul. Çok varlıklı kimseler bunun için iyi insan olamazlar. Bir ülkenin yasaları iyi ise, orada büyük varlıklar tek elde toplanamaz, dolayısiyle çok varlıklı kimseler de bulunamaz. Bunun gibi çok yoksul insanlar da olamaz."

Eski Roma'da varlıklı yöneticilerin kaprislerine göre dağlar yerinden oynatılıyor, göller kazılıyordu. Savaşlarda ele geçirilen tutsaklar binlerce kişilik köleler halinde bu işlerde kullanılıyordu.

Ama Roma'lı varlıklıların gereksinmeleri gene de bitmek bilmiyordu.

Roma'lı ozan Horace "Her kötülüğün nedeni olan incileri, elmasları, gereksiz altınları Capitol'e bırakalım, ya da denize atalım." demekte yerden göğe haklı!

Cici kızın kulaklarındaki küpeler, anacığımın kırmızı kırmızı yakut taşlı altın küpelerini ansıttı bana... Yüreğim karardı.

İlk romanımın adı "Kanun Namına"ydı... Editör ki, Yüksekkaldırım'dan Babıâli'ye gelme kitapçı bir Ermeniydi- şöyle demişti:

— Ortak olursan baskı giderine; basarım.

— Ben mi ortak olacağım? Neyle?

Anacığımın, kıçı erimiş pantolonuma vurduğu yama gelmişti gözümün önüne...

Kafamda bir şimşek çakmıştı: Anamın yakut taşlı altın

küpeleri. Onları rehin karşılığı para veren bankaya yatırabilir miyim? Yaşlı kadın yapar mıydı bunu? Yapardı.

Yapmıştı da... Romanım yayınlanmıştı. Ama ben tek lira alamamıştım editörden...

Anacığım bir gün –uzunca bir süre sonraydı– yakut küpeleri sormuştu:

— Ne oldu küpeler?

Yüreğim çarparak bu soruyu beklemiştim günlerce... Yanıtlıyamamış, suspus olmuştum. Rehinden kurtaramamıştım yakut küpeleri ki!

Anam anlamıştı olanları... Bir daha da sormamıştı küpelerini... Bir kadının kulaklarında küpe görsem şimdi, anamın yakut küpelerini ansırım. Yüreğim sızlar. "Kanun Namına!"... Bir ses, vicdanımın sesi haykırır bangır bangır:

"Sen anamı aldattın!" diye... "Küpelerini çaldın!" diye... "Sen hayırsız, hırsız bir oğulsun!" diye...

Kendimi savunamam ki! İçimden gelen bu sesi susturmak olanak dışı... Onun ağzını avucumla kapayamam ki!

"Seni yasalar adına tutukluyorum."

Kendimi savunamam ki! "Evet, haklısın. Ben hırsızım. Evet ben anamı aldattım. Suçluyum ben!"

Bir sanatçının çilesi işte...

Kiraz küpelerinle neye karşıma çıktın a kızım?

Göbek

Önümde yürüyen adam, bir başka insancığı ansıttı bana... Belini kuşatan kemer, karnının altına inmişti. Gayda gibi duruyordu göbeği... "Bir alâminütçü sokak fotoğrafçısının önünde poz verse" diye düşündüm. Yarın –kimbilir belki yarından da yakın– yitirecek göbeğini... Ne değerli bir anı olurdu onun için!

"Askerlik anısı" gibi bir şey... 1979 anısı!

Bir Dolar, kırkyedi Türk lirası! Herşey ateş pahası... Göbek mi kalır, ateşten gömlek bu çağda?

Ekonomik bunalım günleriydi. Bir "sirkeci" geçerdi sokağımızdan... Boz eşeğinin iki yanında birer sirke fıçısı... Demir çemberli tahta fıçılar... "Keskin sirke!" diye bağırırdı. Sirke gibi keskin bir sesi vardı. "Küpüne zarar" diye gülerdim. İri ama tam anlamı ile "göbek bağlamış" bir insancık...

Sokak aralarında dolaşırken bazan eşek ondan önce davranırdı da, gürültülü gürültülü osurarak anırırdı. Kızar mıydı eşeğine? "Sirkeyi sen mi satacaksın, ben mi?" der miydi ünlü fıkradaki gibi? Anırması bitince eşeğin, sirkeciye sıra gelirdi: "Hanya sirkelerim, sirkelerim."

Bir gün bakmıştım, bizim sirkeci, o eski satıcı değil. Zayıf düşmüş. Hem de adamakıllı zayıf...

— Tanıyamadım seni, demiştim; mumyalaşmışsın. Göbeğin ne oldu? Göbeğin?

Eşeği epey osurduktan sonra, başını iki yana sallayarak üzüntülü üzüntülü konuşmuştu:

— Göbeğim mi?

— Evet ya, göbeğin?

Parlamıştı:

— Hokûmet aldı! demişti yere bir tükürük atarak... Sirkesi kadar keskin bir taşlamaydı bu...

Herşey pahaya çıkmıştı. Alabildiğine uzanıyordu "kuyruk"lar... Gaz kuyruğu, et kuyruğu, yağ kuyruğu, ekmek kuyruğu, otobüs kuyruğu, benzin kuyruğu...

Bir Dolar kırkyedi lira! Yıl 1979... Tarih yineleniyor: Kuyruk, kuyruk, kuyruk...

Televizyonda biri nutuk atıyordu:

— Taze para bulduk. "Dar boğaz"dan geçeceğiz. "Turfanda!" Ama, "Turfanda" gibi pahalı para.

Sultan Mehmet Reşat mı konuşuyor televizyonda? Osmanlı imparatorluğunun "çökme" dönemini yaşıyor Türkiye... "Hasta adam" gözüyle bakıyor ona dünya...

— Taze para bulduk.

Sultan Mehmet Reşad'ın sakalı vardı. Aptal yüzlü bir bunaktı. Bugünkü "Sultan"ın sakalı yok. Ama gene de "Sakalı ele vermiş!"

"Taze parayı alacaksın. İyi ya. Ana parayı neyle ödeyeceksin? Ya faizini Üretimin yok ki."

Nasrettin Hoca gibi bir yanıt vermiş olsa gerek:

— Şu gördüğün çalılar var ya!

— Ey?

— Her akşam koyun sürüleri geçer bu yoldan...

— Ey?

— Her çalıya yarım okka yün takılır. Toplar, satar; paranı öderim.

Alacaklı gülmüş. Hoca Nasrettin de göbeğini hoplatarak gülmüş:

— Peşin parayı bulunca gülersin ya! Gülersin elbet! Kâfir seni!

Borç istediğimiz kişi kül yutar mı? O da gülmüş. Neye gülmüş? Pantolonumuzun kıçındaki deliğe.

Uçan kuştan medet uman devlet adamlarımız dünya turunda. Amerika, İran, İsveç, Norveç, Pakistan, Hindistan, Malezya, Libya, Irak, vb.

"A1 gözüm" kutusu olmuş dünya... "Al gözüm seyreyle Hind-i cihanı."

Anlaşılıyor: "Hasta adamı" yataktan kaldırabilmek için bir "Atatürk" daha bekleyeceğiz. "Bir Dolar kırkyedi lira."

"Kim hançerledi Türk lirasını?" Kabahat samur kürk olmuş, kimse üstüne almamış.

3

Dert

Yaşlı adam, belini tutarak, oflaya puflaya uzaklaşıyordu yanlarından... Arkadaşı:

— Böyledir dünya dedi; yaşlanınca, yardımlarını gerekseyince, oğlu ile gelini vurdular tekmeyi belinin ortasına...

Gülümsedi acı acı:

— Tanrı bir kuluna demiş ki: "Yaaa kulum sana bir dert vereceğim, ama yaşlılığında mı, gençliğinde mi vereyim?"

İnsancık korkuyla dize varmış:

— Tanrım, demiş; eğer dert vereceksen gençliğimde ver ki üstesinden geleyim. Yaşlılığımda verirsen ezilirim altında!

Tanrı şu insancığa derdi yaşlılığında vermiş işte...

Tavla

Adları "Cafeteria"dır ama, tam anlamı ile "ayaküstü" alaturka lokantalardı bunlar... İçlerinde döner satılır, lahmacun satılır; biftek, sosis, sucuk, köfte, Amerikan salatası, revani, sütlâç, keşkül, kabak tatlısı, susamlı simit, bira, ayran satılır. Duvar kenarlarına fayans döşeli raf konulmuştur. İnsancıklar rafların başına yanyana sıralanır. Ha babam yutar da yutar.

Atların, boyunlarında torbaları ile samanlıklar önüne dizildiği kışla tavlaları gibidir bu alaturka cafeterialar...

— Torbasız beygirler! diye gülerdim ama, çoğu, nefis körlemek için, tobasız beygirlerin arasına katılırdım ben de...

"Dönerci"nin, beyazlığını çoktan yitirmiş külâhını geriye itip sık sık bağırdığı duyulurdu:

— Yiyen şişman, yemiyen pişman!

Onun, arada bir, alnındaki teri sildiği ya da saçlarını karıştırdığı parmakları ile tabağa yerleştirilmiş etleri çiğnerken, gözlerimi yumardım:

— Yiyen pişman dese bu herif! diye tiksinerek yüzümü buruştururdum.

Bir çengelde, parçalara bölünmüş mavi renkte tuvalet kâğıtları dururdu. Yemeğini bitirenler, bu kıç kâğıtlarında temizlerdi ağızlarını...

Dönerciyi ilk duyduğum gün, çocukluğumu ansıdım ve şam şekeri satıcısının sesi kulağımda çınladı:

— Şam işi şeker işi, bunu yapan iki kişi, biri erkek biri dişi!

Çelenkler

Önde Belediye mızıkası... Şopen'in cenaze marşını çalmakta... Tabut, eller üstünde... Çelenkler, çelenkler, çelenkler...

Her birinin üzerinde sarı yaldızlı kara pankartlar: Gönderen firmaların, kişilerin adları... Bunlara bakarak başını iki yana sallayıp "çik çik" diyen adam:

— Cenazeleri bile sömürür bu çelenkleri yollayanlar, dedi; bir tür reklam aracıdır rahmetlinin tabutu onlar için... Sıkılmadan, utanmadan yaparlar... Ha? Ne dersin sen? Yalan mı?

— Doğru, doğruuu...

Sonra, cenazeyi arkadaşına gösterdi kaşını gözünü oynatarak:

— Ölenin ardından söylenmez ama, dedi; bu adam birinci sınıf dolandırıcıydı; birinci sınıf hırsızdı; birinci sınıf döviz kaçakçısıydı.

Öfkeli öfkeli güldü:

— Döviz kaçıramadığı tek yer orası, dedi; öbür dünya! Sürdürdü konuşmasını:

— Zengin adam...

Ortaçağın ünlü filozoflarından cilement d'Alexadrie: "Malı olan değil, veren zengindir." demiş!

Satıcı

Kabrin başında sarıklı bir hoca, hem ölü sahibinin anlamadığı dilde dualar okuyor, hem de parmağını, kaşını gözünü, başını oynatarak teee ötedeki insancıklara:

— İşimi bitirir bitirmez geleceğim, uzun sürmez... Bekleyin! diyordu. Tüm anlamı ile bir "Dua satıcısı, din sömürücüsü" idi bu... O da bir geçim yolu tutturmuş gidiyordu böylesine...

Zındık

Köy camiinin müezzini bırakıp işi kaçmış... Vakit, tam öğle... Tahta minareye birinin çıkıp ezan okuması gerek... Cami önünde biriken köy halkı elleri şakaklarında, düşünüp dururmuş. içlerinden biri okusa ya! Uyduruk fıkra, sizin anlayacağınız... Bir adam çıkagelmiş... Yakasından tutmuşlar:

— Ezanı sen oku...

— Ben mi?

— Sen.

— İyi ama, ben ezan nasıl okunur bilmem ki!

— Kolay... Çıkacaksın minareye... Ellerini kulaklarına götüreceksin.

— Ey?

— Allahü Ekber diyeceksin...

— Sonra?

— Lâ ilâhe illâllah, diyeceksin.

Çıkmış adam minareye, tahta basamakları gıcırdata gıcırdata... Ellerini kulaklarına götürmüş ve başlamış:

— Allahü ekber... Öyle diyorlar... Lâilâhe illâllah... Öyle diyorlar...

Minareden inince köyün muhtarı yakalamış adamı:

— Yahu bu nasıl ezan? Ezanda "öyle diyorlar" diye bir şey yok... Meğer, zındığın biriymiş bu...

4

Fareler ve Kitaplar

— Neye karamsarsın sen? Neye kötümsersin sen? Okuduğum tüm yapıtların böyle... Kara kara düşündürüyor insanı... Sevindirici, gönül açıcı olsun yazıların...

Çalıştığım gazetenin patronu böyle diyordu.

Karım ağır bir operasyondan zar zor kurtulmuştu bir hafta önce... Safra kesesini almıştı profesör-operatör... Garibanlar hastanesinin kalabalık bir koğuşunda yatıyordu. Ölüp ölüp diriliyordu. Benim de kesem yoktu!

— Gönül açıcı olsun yapıtların! diyen patronun gazetesinde keseye gerek ne?

"Serom diyordu profesör; serom bulamazsan, yitiririz hastayı." Uzun uzun yol tepiyordum. Günlerdir yağan kar "helva" olmuştu kaldırımlarda çamurla karışıp... Kar helvası sanki... Ve ben, bucak bucak serom arıyordum. Üstüste pençe vurulmuş eski pabuçlarım, kar helvası içinde dolaşmaktan, denizde boğulmuş kedi leşine dönmüştü. Ben kötümser olmayacağım da kim olacak?

Serom sorduğum yaşlı bir eczacıyı ansıdım:

— Sana zencefil de versem mi?

Anlamamıştım. Öylesine dalgındım. Eczaneden çıkmıştım. Kalfası ile şakalaştığını duymuştum:

— Adam değil, bir hevenk sarmısak! Aç camları havalandır dükkânı... Bir emekçi aşevinde işkembe çorbası içmiştim de... Sarmısağı boldu da...

— Gönül açıcı olsun yapıtların!

Derken, boncuk gözlerini yüzüme dikerdi. Çiklet patlatır, çiğnerdi. Geviş getiren bir kara sığırdı sanki... Sesimi çıkaramazdım. "Karabasan" bir insan gibi bunalır, kıvranırdım.

Az sonra, sekiz silindirli son model otosunun homurtusunu duyardım sokakta... Ömür adamdı vesselâm. Otosu lükstü ama, Ankara'ya üçüncü mevki kompartımanda giderdi. Nevalesini doldurduğu heybesiyle birlikte... Vagon restoranda onu görene rastlamamıştım.

Ömür adamdı bu patron... Fareler sarmıştı kocaman kitaplığını... Ona önermiştim:

— Peynirle karıştırıp çimento koyunuz kaplara, patron... Bırakınız kitaplığın ortasına... Yeyince suya koşacaklar... Su ile çimento taşlaşacak; ölecekler...

— Ölürler mi dersin?

— Sanırım patron...

Mavi renkli boncuk gözleri ile suratıma bakmış, eğlenmişti:

— Bunlar kitaplık faresi, demişti; kül yutar mı sandın? Patronumun fareden farkı yoktu. Kül yutmazdı. (Ya da yutmam sanırdı, Allahüâlem!)

Patronum bir gün odasına çağırdı beni...

— Sen ne yapmışsın yaıu?

— Ne yapmışım efendim?

— "..." Beyefendiyi ıstabl-i âmire hukuk danışmanlığına atamışsın...

— Ben değil, hükümet atamış efendim... Ankara muhabirimiz telefonla verdi. (Nöbetçiydim o gece... Haberi ben almıştım. Teleksler yoktu o zamanlar.)

— Istabl-i âmire ne demek biliyor musun?

— Osmanlıcam...

— Dinle: Istabl-i âmire, hünkâr sarayının ahırı demektir. "..." Beyefendiyi, saray ahırının hukuk danışmanlığına nasıl getirirsin sen? Hehhh hehh... Hih hih hih...

Söver gibi bir gülüştü bu... Ama, hünkârın hukuk danışmanları olur da ahırının niçin olmasın?

Vartayı güçbelâ atlatmıştım.

Bu patronun el falına meraklı bir kardeşi vardı. Herkesin avucuna bakar bir şeyler söylerdi.

— Gel, dedi bana; uzat avucunu...

Uzattık avucumuzu... Başını iki yana salladı. Gözlerini açtı kapadı. Ağzının uçlarını çenesine doğru sarkıttı.

— Önemli bir şeyler mi var efendim?

— Evet, dedi; senin ültra projelerin, düşlerin var. Örneğin...

— Bir gazete sahibi olmak isterim, dedim.

— Daha?

— Deniz kıyısında, Moda'da mı olur, Fenerbahçe'de mi, Suadiye'de mi, tek katlı bir villam olsun isterim, dedim.

— Daha?

— Takma motorlu bir sandalım olsun isterim.

— Daha?

— Edebiyatta ünlü, büyük sanatçı olayım, isterim.

— Yeter, anlaşıldı, dedi.

— Falım ne diyor efendim?

Ağzının uçlarını çenesine doğru sarkıttı:

— Seni kaygılandırmak istemem, ama dedi.

— Söyleyiniz, lütfen...

— Düşlerin de, projelerin de gerçekleşmeyecek!

Geçen uzun yıllar falımın doğru çıktığını gösterdi. İlk düş kırıklıklarım yedi yaşında başlamıştı:

Fethiye'deydik. Görkemli bir sünnet düğünü düzenlenmişti. Alay komutanının kadanası ile, okulumun öğrenci

taburu arkamda, kenti bir baştan bir başa dolaştırılmıştım. Eve döndüğümüzde babama:

— İsteğimi vermezsen attan inmem, demiştim; sünnet olmam; demiştim.

— Söyle, ne istersin?

— Üç tane sarı altın.

— Ben de önemli bir şey sandım, istediğin o olsun... Al sana üç altın...

Üç sarı altın, sünnet yatağımın yastığı altında bir gececik konuk oldu. Ertesi sabah yerinde yeller esiyordu. Babam geri almıştı.

İkinci düş kırıklığım da o yaştadır:

Bir sevgilim vardı. Onaltı yaşında... Ben yedi.

Onu bir polis komiseri ile evlendirdikleri gün, düğün evinin uzağında, hıçkıra hıçkıra ağlamıştım.

Düş kırıklıklarım yaşantımda sürüp gitti böylece...

Eşek

İç gücümü yitirdiğim anlarda ya sayı sayarım (ki yüzleri, binleri, aşar bu.) ya bir tümceyi -hem de hiç yeri yokken- yineler dururum kafamda... Örneğin: (Ayşecik bana derdi ki: Sen bu tutumunla adam olmazsın. Kedi kuyruğu gibi ne uzar, ne kısalırsın. Çileyi birlikte çekiyoruz. Ya da beni çok arayacaksın ölürsem.)

— İç gücüne egemen ol! diye komut veririm kendi kendime; koca eşek! diye söverim kendime...

Eşek! Neye aşağılarız bu yaratığı? Ne masum, ne suçsuz bir yaratıktır o? Upuzun antenleri ile neler duyar da, filozofça baş sallar. Boğazına düğümlenir söylemek istedikleri...

(Sorumlu, ama namuslu politikacılar gibi!) Ayaklanışı çok seyrektir günahsızın... Seyrektir ama bağırışı, pirdir, anırır bangır bangır.

Evet kendine söveceksen, başka bir şey söyle. (Kafasız bir herifim) de... Eşekceğizi aşağılamaya hakkın yok ki!

Eşek! Fethiye'deydik. Birinci Dünya Savaşı... Babamın alayı, arada bir baskınlar düzenlerdi düşman adalarına...

Bir kez yirmi bir eşek ele geçirip getirmişlerdi. "Ganimet" derler buna Osmanlıcada... Birini bana armağan etmişti komutan. Her eşek gibi inatçı mı inatçıydı. İnadım inat, kıçım iki kanat! derdi. Bindiğim süreler, hep yolun uçurum kenarlarını seçerdi. Politikada da tüm kara damalı eşekler böyledir ya! Ülkeyi uçurumun kenarından yürütürler.

Komik bir öykü ansıdım birden...

Bir ülkede bir eşek, bir köpek, bir de inek başbaşa vermişler. "Demokrasi" diye "Kakokrasi" getirilen bir ülkeymiş bu...

— Başımızı alıp gidelim buradan, demişler. Nereye?

Her kafadan bir ses çıkmış. Üçü de bir başka ülkeyi önermiş. Sonunda birleşmişler:

— Patagonya'ya gideceğiz. Tamam mı?

— Tamam.

Köpek:

— Önce ben gideyim. Bir koloaçan edeyim, demiş.

— Tamam mı?

— Tamam.

Köpek gitmiş Patagonya'ya... Ama çok geçmeden dönmüş, dili bir karış dışarıda... Soluk soluğa...

— Sakın ha! demiş; orada barınamayız.

— Neye?

— Neye mi? Orada öyle bir ceza yasası var ki, havlatmıyorlar köpekleri bile...

Eşekle inek inanmamışlar.

— Abartıyorsun, demişler.

İnek:

— Bir de ben gidip bakayım, demiş. İnek de kısa bir süre sonra dönmüş.

— Sakın ha! Olmaz orası...

— Neye?

— Orada ulusu inek gibi sağıyorlar, demiş öfkeli öfkeli... Eşek, filozofça antenlerini sallamış:

— Anlaşıldı, bir de ben göreyim şu yeri, demiş. Eşeği sınıra dek uğurlamışlar

Günler geçmiş. Eşek ortada yok. Haftalar, aylar geçmiş, eşek dönmüyor bir türlü... İnek ile köpek meraklanmışlar bayağı... "Bunda bir iş var, demişler; sakın tutuklamasınlar bizim filozofu?"

Eşeğe haber salmışlar.

— Neye dönmüyorsun sen? Pek mi beğendin yoksa?

Eşek:

— Gelemem, demiş.

— Neye?

— Gelemem, demiş; sıramı bekliyorum.

— Ne sırası?

— Burada eşekler başbakan oluyor da!

Ada eşeği öyküsü ile bir başka şey daha ansıdım:

Üç atımız vardı. (Fethiye'nin Kaya adı verilen yazlık ilçesinde, Yunanistan'a kaçan bir rum varlıklının villâsına yerleşmiştik. Mutfağını ahır olarak kullanıyorduk villânın... Özel samanlıklar yapılmıştı üç atımız için köşkün mutfağında!)

Üç attan kırat, babamındı. Yokuş tırmanırken üzengilerde dikleşip, kıçını eyerden kaldırarak dört nal sürerdi atını... Çizmesinin mahmuzu ile hayvanı üzengilerdi. Kırat gaza basılmış bir otonun susturucusuz egzost borusu gibi, gerisinden sesler çıkarırdı. Ve babamın "Gerisinden" çıkan gürültüler de bu seste kaynar giderdi. Anacığımla gülüşürdük hep...

Benim atım doru idi. Anamın kısrağı, deve tüyü renginde, kadana gibi iri bir hayvandı. Yer değiştiren alayımızın uzun

bir yolculuğunda, buz tutmuş dağ yollarında anamı taşıyan deve tüyü rengi kısrak gebeydi. Kente ulaştığımızdan kısa bir süre sonra ölmüştü. Onun ölümüne yanmıştık anacığım da, ben de...

Bir Romancı

Ünlü bir romancımız vardı. Aşk, serüven romanları yazardı gazetelere... Bir gözü sağa (sağcı değildi) bir gözü sola (solcu değildi). (Ortanın solu) uyduruk modeli o dönemde yoktu! Çok güzel bir kadın romancı ile evlenmişti ömrünün sonbaharında. (Öğleden sonra aşk!)

"Bâbıâli"de (Meserret kahvesi) vardı. Tüm yazarlar o kahvede yazardı... Kahvenin adı "Sevinç" anlamına gelirdi. Sevinçli miydiler? Hadi canım sende! Bir simit, bir bardak çayla nefis körleten adamcıklar "sevinçli" olur muydu?

Ünlü romancı (M. Y) de gazetelerde tefrika ettiği romanlarını burada yazardı. Bir gün tanınmış bir gazete patronunu karşısında buldu:

— Mahvoldum! dedi M. Y'ye...

— Matbaana haciz mi kondu? Battın mı?

— Ağzın hayra...

— Eeeee?

— "xxx" yaptı yapacağını bana... Deyyus!

(Birbirinin suratına tükürür, sonra da tükürdüğü suratı yalardı bizim yokuşun adamları... Ömer Sami Coşar'ı bir gün Sirkeci'de pantalonunun paçalarını kıvırırken görüp sormuşlar:

"Neye yapıyorsun bunu?"

Coşar: "Bilmez misin? demiş. Bizim yokuştan bok akar!")

Patronun derdi büyük:

— Deyyus yalvara yakara yutturduğu romanını yarım bıraktı gitti...

— Etme yahu?!

— Etti, etti... Hem de ne etme!

— Ne yapacaksın?

— Sen tamamlıyacaksın...

— Ben mi?

— Sen... Bu iyiliğinin altında kalmam...

Patronla anlaşmışlar.

— Şimdiye dek çıkan tefrikaları okumalıyım! demiş romancı... Bir saat içinde okumuş.

— Breee anasını! demiş; roman değil telefon rehberi! Öylesine çok "Şahıs" var ki romanda! içinden nasıl çıkmalı?

Ünlü yazar, kolayını bulmuş; "Şahıs"lardan üçte ikisini "Yemiş" iskelesinden bir mavunaya doldurmuş. "Kızkulesi" açıklarına çekmiş. Bir facia! Tekne kazaya uğrayıp batmış içindekilerle! Toptan öldürmüş hepsini. Katliam!

(Televizyon spikerleri utandıkları için mi ne katliyam biçiminde okurlar bu sözcüğü)

(M. Y) sıkıntısızca sürdürmüş romanı... Patron memnun...

Romancımız memnun...

Belki, kafası karmakarışık olan okuyucu da...

Bir Ressam

Yıllar önce, genç ressamlar bir topluluk kurmuştu sanat çevresinde... (D grubu) diyorlardı kendilerine... Bu (D)liler arasında (işin doğrusu akıllı kişilerdi) bir de ressam Elif Naci vardı. Mimikleri, tikleri, terbiyesi ile sevilen, yarenliği ile de aranılan kişiydi. Şaka kaldırırdı. Örneğin, Cumhuriyet gazetesi istihbarat şefi Fuat Duyar bir gün gülerek, açık saçık (Adamakıllı utandırıcı) bir espri yapmıştı Elif Naci'ye:

"Naci, demişti; arkandan bir türlü çıkaramıyorum!"

Kim olduğunu arkandan kestiremiyorum anlamına...

Ressamlığı... Onu eleştirmenler yapsın.

Doğan Nadi'nin odasına bir arkadaşı geldi bir gün:

— Hırsızlarla baş edemiyorum! dedi. Üçüncü kez soyuldu apartıman dairem... Sigara küllüğüne varıncaya dek... Alan talan etmişler, anlayacağın... Be insafsız herifler bir tek şey, bir tek şey bıraksanız ya!

— Bir tek şey mi? dedi Doğan Nadi; bir tek şey ha?

— Bir tek şey!

Doğan omuzlarını oynatarak gevrek gevrek güldü:

— Be birader, istediğin o mu? Kolayı var.

Adam şaşkın şaşkın, merakla baktı.

Doğan:

— Durma, Elif Naci'nin yaptığı tablolardan birini as duvarına! dedi.

5

Beyoğlu 1979

Bir adam, kolera kuşkusu ile karantinaya alınmış gibi, İstiklâl caddesindeki sarı çöp kutularından birine abanıp kalmış... Kıpırdamıyor. Çenesini kaplıyan seyrek telli kara sakalı var. Paçaları lime lime, bumburuşuk, lekeli bir pantalon; yakasının telâları fırlayan kirli bir ceket... Öylesine pis ki tam yerini seçmiş! Bira fıçısına daldırılıp çıkarılmışcasına bira kokuyor. Kendisi gibi kirli bir oyun kâğıdı tutuyor ellerinde: Papaz! Gözlerini dikkatle dikmiş ona... Bir şeyler mırıldanıyor. Oyunda tüm parasını yitirmiş kumarcı mı bu? Günah mı çıkartıyor papaza?

"1979 Beyoğlu"su, 60 yıl önceki Beyoğlu değil artık...

(O yılların Beyoğlu'sunda, dört atlı pırıl pırıl faytonlar geçerdi en az yarım saatte bir... içlerinde saraylılar, prensler...) Ter kokusu, kir kokusu ve... evet, bira kokusu birbirine karışmış... Muhallebi evleri, teker teker yerlerini "bira evleri"ne bırakıyor şimdi... Mısır çarşısındaki attar dükkânları gibi yanyana sıralanmış bankalar da en yakın bir gün "biraevi" olacak.

İkinci Dünya savaşı öncesi, ekonomik bunalım geçiren Türkiye'ye bir Alman ekonomi bilgini çağrılmıştı. O süre de bankalar böylesine çoktu. Adam öfkelendi: "Benimle

eğleniyor musunuz? Adım başında bir banka... Paranız bol olmalı. Siz buna ekonomik bunalım mı diyorsunuz?"

Yuvarlak masalar çevresinde dikilen, önlerindeki bira bardaklarına, soğanlı ciğerlere, midye dolmalarına, kokoreçlere, ya da cipslere dalıp gitmiş insanlar görülüyor. Hepsi de tasalı... Bakışları karanlık. Ne düşünüyorlar? Binin yarısını mı? Binin yarısı işe yaramıyor ki! Devlet bile; kâğıt savurganlığını önlemek için olacak; tek kâğıt yüz lira yerine gıcır gıcır binlikler basıp sürüyor piyasaya... Üstüste devalüasyondan sonra, tek lira on kuruş yerine geçiyor. Karantinalı adamı, giysisinden ötürü, neye ayıplamalı? Bir kat giysi beşbin lira olmuş. İki bardak bira ile, düşünde kontlar gibi giyinip kuşanıyor belki de...

Bir gün, bira içtim bu ayaküstü bira evlerinden birinde... Kızartılmış kuzu barsağı kokoreç ile... İstiklâl caddesi bir kat kalabalıklaştı gözlerimde... Biri çift görüyor olmalıyım.

Herkes bana çarpıyor. Yoksa... evet, yoksa ben mi onlara çarpıyorum? Başım dönüyor.

Tuhaf: Ağlıyorum da...

Yanımdan bir adam geçti: Durmamacasına düdük çalarak. Acaba deli mi? Trafik polisliğinden emekli biri mi?

Bira evlerine dadandım ben de... Akşamları, Ayşeciksiz evime biraz uyuşuk, biraz neşeli dönüyorum artık... "Akşam oldu yine bastı kareler, gitme yavrum seni aslan pareler, delik deşik sinemdeki yareler..." şarkısını söylemiyorum. Başka şarkı da bilmem ya!

Anahtarımla kapıyı açıp girince:

— İyi akşamlar, diyorum Ayşeciğe... (Oysa Ayşe yok ki!)

— İyi akşamlar, diye kendi kendimi yanıtlıyorum. (Sanki Ayşecik yanıtlıyormuş gibi!)

— Geciktim, bağışla! diyorum. (Ünlü yazar Ahmet Rasim'i sabahları uğurlarken karısı: "Sakın geç kalma, erken gel, dermiş. Ayşecik de öyle demez miydi bana!)

— Yollar öyle kalabalıktı ki! diye konuşuyorum.

— Hadi hadi diyor inanmayarak... (kendi kendimi yalanlayan bendim oysa)

Güç bir yaşantı benimki... "Ağaçlar ayakta ölür" diye bir oyun vardır. İnsanlar için de ayakta ölmek, kimseye gereksinmemek, mutlulukların en büyüğü...

İnsanlar ayakta nasıl ölür? Kalp durmasından. Bir kalp, ortalama ömür içinde (Türkiye'de 65 yaş) kırk milyon kez atarmış. (Bu sayı doğru mu bilemem)

Ünlü bir kalp uzmanımız vardı: Profesör Neşet Ömer İrdelp... "Kalp durması" sonucu öldü.

Bir gün, hastanenin koğuşlarını dolaşıyormuş asistanları ve öğrencileri ile... Bir hastanın ayakucunda durmuş.

— Ağır, demiş; ölüp ölüp diriliyor adam... Sabaha çıkmaz.

Hastanın çarşaf kaplı battaniyesi aralanmış: Bir işaret parmağı uzanmış dışarıya dimdik... Kimse anlam verememiş buna... Profesör, yanındakilerle yürümüş gitmiş.

"Ölüp ölüp dirilen hasta" hafta sonu taburcu edilmiş. Ayda bir, kontrole gelirmiş hastaneye... Elektrokardiyografisini alırlarmış.

Asistanlardan birinin gözü ısırmış adamı:

— Sen falanca tarihte falanca koğuşta yatan ağır kalp hastası değil misin?

— Evet, doktor...

Genç asistan merakla sormuş:

— Profesörün viziteye çıktığı gün, yatağından bir parmak uzanmıştı hocaya... "ölecek" diyordu senin için hoca... Bu parmağın anlamını kestirememiştik. Ne demek istiyordun?

Hasta, alt dudağını ısırarak gülmüş. Kafasını omuzuna yatırmış. Sol eli ile sağ kolunu dirseğinden tutmuş. Baş parmağını iki parmağının arasından gösterip sallamış kolunu edepsizce:

— Naaahhh! Demek istedim, doktor... Ama o an gücüm yetmedi kolumu çıkarıp uzatmaya... Parmağımı gösterdim.

Bomba

Hergün bir bomba patlıyor. İnsancıklar ölüyor. Yapılar yıkılıyor.

"Yeni istanbul"da Yazıişleri müdürü idim. Bir gün patron çağırdı:

— Ben kendi gazetemde bombanın nasıl yapıldığını öğretemem, diyordu...

Küplere binmişti Habip Edip Törehan... Onu ilk kez böyle öfkeli görüyordum. Üçüncü sayfada yabancı bir ajanstan gelen fotoğraf çıkmıştı. Altında, Fransız anarşistlerinin bombayı nasıl hazırladıkları anlatılıyordu.

Haklıydı. Ben de kızardım doğrusu... Bombanın nasıl yapıldığını öğretirsem, anarşist gelip rotatifimi havaya uçururdu.

— Düşünememiştim, beyefendi, demiştim.

Bugün saatli saatsiz bomba yapan sağcı-solcu anarşistler "Yeni istanbul"un yıllar önce Fransız ajansından aktardığı fotoğraftan mı yararlandı ki!

Yasalar

"Beyoğlu"nda hırtlambası çıkmış çocuklar var. Kalabalığın arasında, ayağınızın altında dolaşır. Hepsi de köstebek gibidir. Sarı sarı, sıska suratlar... Ellerinde sekiz-on paket kaçak Amerikan sigarası... Gözünüzün içine baka baka yüzünüze uzatırlar sigaraları:

— Marlbora, Marlbora!

Elli kâğıdı bayıldınız mı bir Marlbora! Çocuklar!

Kaçakçı perde arkasındadır. Satıcı olarak çocukları seçmek, onun taktiğidir: Yasalara göre, küçük yaş, cezanın ağırlığını azaltan bir nedendir.

Hani yasalar? Kaçak sigara satana ağır ceza... Alana ağır

ceza veren yasalar? Hani bu yasaları uygulayacak görevliler? Belki bu görevlilerin de ceplerinde bir-iki Marlbora var. Göz yummaları boşuna değil: Büyük, çok büyüüüük biridir kaçakçı... Onu koruma kaygısındadırlar. Uygulayamayacakları yasayı neye çıkarırlar? Kamuyu aldatmak için mi? Plâton "Yasalar kitabında şöyle demiş: "Yasaların amacı doğruluk yolunda yürümek değildir. Amaç, yalnız varlıklının çıkarını gözetmektir. Bu yasaları toplumun üstün sınıfları yapmışlardır."

Atatürk döneminin ünlü politikacılarından Adnan Adıvar Londra'da bulunduğu sırada bir akşam, kentin banliyösünde büfeden içki almak ister. Büfenin sahibi saatine bakar:

— Bu saatte yasaktır, veremem.

Adnan Adıvar, çevresine göz atar:

— Canım, görecek kimse yok ki!

İngiliz'in nevri döner:

— Siz ve ben görüyoruz ya!

Kendi kendini denetim bir uygarlık düzeyidir. Bu düzeye ulaşmak için kaç fırın ekmek yememiz gerekiyor?

Espri

Önceleri gazeteler böylesine furya değildi. Gazeteciler arasında keskin bir "yarışma" vardı. Yazarlar da, muhabirler de birbirlerini kündeden atmak için uygun koşul arardı. Birbirlerini küçülten espriler uydururlardı:

Bir gün "Dünya" gazetesinin telefonu çalar. Arayan, Başyazar Falih Rıfkı Atay; telefonu açan, gazetenin Yazıişleri Müdürü "Y. Ö."...

— Alo, Alo... Ben Falih Rıfkı Atay...

Yazıişleri Müdürü ceketinin düğmelerini ilikler:

— Buyrun Beyefendi... Y. Ö bendeniz...

— Gönderdiğim yazının üçüncü paragrafı... Canım kapat şu pencereyi, courander yapıyor.

— Başüstüne efendim...

Y. Ö seğirtip pencereyi kapatır ve telefona döner. Başyazar öfkelidir:

— Nereye gittin?

— Pencereyi kapat, courander yapıyor demiştiniz ya efendim? Kapattım pencereyi...

Başyazar kahkahayı mı basar, sövgüyü mü? Onu açıklamıyor esprinin uydurucusu...

Marika

Yaz aylarında, okullar kapanınca, beni Silivri'ye dayımlara gönderirlerdi. Haliç'in "Yemiş" iskelesinden kalkan küçük bir çatana ile... Silivri yolcularını taşırdı bu küçük istimbot... Galata köprüsünün altından geçip Marmara'ya doğru açılırken, İstanbul'a bir daha dönemeyeceğim, anamı, babamı, kardeşimi göremeyeceğim diye korkardım. Köprü altından geçerken kaptanın "bacayı indir" komutu ile geriye yatırılan baca, gene kaptanın "bacayı kaldır" komutu ile dikleşince kıvılcımlı duman püskürürdü. Yüreğimi karartırdı dumanlar... İçin için ağlardım.

Dayımın harmanı ile avunurdum yaz boyunca...

Harmanın yanında, ağaç dalları ile örtülü, yerden iki metre yüksek bir çardak vardı. Dayım çoğu kez öğleleri burada kestirirdi. Çardağın altında koşumlar, su testileri, yabalar dururdu. Yengemin zeytinyağı, ceviz, sarmısak ve ekmek içi ve sirke karışımı taratorunu yeyince uyku bastırırdı beni de... Dayımın ayakucuna kıvrılırdım. Sıcak sıcak esen yele çıplak göğsümü verirdim. At teri ile ıslanmış koşumların deri kokusu burnuma dolardı. Ama, tiksinti duymazdım hiç... Başakların arasından hışıldayarak geçen küçük yılan-

ları, çardağı örten kurumuş yaprakları seyrederdim uyuyanadek...

Döven sürmeye bayılırdım. Çift at koşulu, altlarına keskin çakmak taşı çakılı kızaklar, çember biçimi yayılmış altın sarısı başaklar üzerinde — bugünün su kaynakları gibi — döner dururdu. Saman kokan toz bulutu boğazımı yakardı. Atların terli sırtlarından kalkan buğu yüzüme çarpardı ılık ılık... Samanı ve buğday tanelerini ayıran ilkel bir yöntemdi bu...

Tınazdan sonra buğdaylar çuvallara doldurulur ve harman yerinde satılırdı.

Dayımların ev işinde çalışan çingene kız Marika'yı görür gibiyim: On yedi yaşlarında çok güzel bir kızdı. İri gözleri de, omuzlarına dökülen saçları da kapkaraydı. Güleçti yüzü hep... Dere kenarından biçtiği sazlarla sivri bir külâh yapar, kara saçlarına oturturdu. "Çingene kraliçe" derdim ona... Gülmekten kırılırdı haspa...

Satılan buğdayların parası –yüzlerce lira– büyükçe bir sepete doldurulur, Marika ile beş kilometre uzaktaki eve yollanırdı. Çingene kız kolunda para dolu sepet, türküler söyleyerek, salına salına yürürdü tek başına... Hem de korkusuzca... Dere kenarında vızıldayan arıları dinleyerek; ayakları dibinden yılanların kaçışına, kurbağaların zıplayışına gülerek...

Televizyonda spiker: "Beşinci sıkıyönetim dönemi başladı" diyordu. Ardından gelen haber şöyleydi: "Kayseri'de bir bankanın üç görevlisi Merkez Bankasına on milyon lira götürürken saldırıya uğradı. Paralar çalındı."

Yıl: 1979. Ay: Ağustos

Dayımın harmanını, çingene kız Marika'yı ansımamın nedeni bu...

6

Aşama

Büyük kentler "Köy-kent" oldu artık... Bir büyük kentin "Ukalâ dümbeleği" Belediye Başkanı:"Kamu taşımacılığında aşama" Diyor. "Ekspres" yollar yapıyor milyonlar harcayarak... "Otobüsler vızır vızır gidip gelecek. Halkın duraklarda ayaklarına karasu inmeyecek."

Arabalara bayraklar, pankartlar asılıyor. Defne yaprakları ile süsleniyor otobüsler...

Hangi otobüsler? Altı milyonluk köy-kent istanbul'un insanlarını sabahleyin işe götüren, akşam karanlığı evine döndüren topu topuna beşyüz otobüs.

"Duraklarda halkın ayaklarına karasu inmeyecek" diyen Başkan, duraklara kanepe yerleştiriyor şimdi... Cicili bicili kanepeler. Ben size demedim mi?

Aşama mı, aldatma mı?

Yelkovan

Bugün 15 haziran 1979... Tünelbaşı'nda, çocukların –ağızları süt de kokmuyor bunların– akrobasi numarası yapmak-

tan boyaları sıyrılmış demir geçitte Levent otobüsü bekliyoruz. Hacı bekler gibi... Kuyruk, nerdeyse Beyoğlu Belediye yapısına varacak. Gözlerimiz troleybüs tellerinde... Oynuyor mu oynamıyor mu? Oynayınca kuyruktakilerin de yüreği oynuyor. Geliyor! Geliyor, ama nereye gidecek?

Önümüzden vızır vızır otolar geçiyor: İçlerinde ya bir kalınenseli hacıağa, ya genç bir çift; sevgililer... Benzinlerinin parasını ödeyen "kuyruk"taki bizler, arabalara öfkeyle bakıyoruz. Sosyal eşitlik bu olsa gerek. Atatürk "biz bize benzeriz" dememiş mi? Biri yer, biri bakar. Hep gürültü ondan çıkar.

Sonunda, oflıya puflıya yürüyen tıknefes bir şişko gibi köşeyi döndü troleybüs... Hem de Levent! Sümüklü böcek derim ben boynuzlu bu arabalara... "Kuyruk" oynadı. Kemik parçası gösterilen uyuz bir sokak köpeği sevinçten nasıl kuyruk sallarsa!

Ooooo... Şoför "arkasını" açmaz mı? Ankara troleybüs biletçilerinin bazen şoförü uyarmalarını ansıdım: "Önünü kapa!" "Ön kapıyı" demek istiyor ama, gıdıklanmış gibi gülmekten alamam kendimi...

Şarlo'nun "Altına hücum" filmini andıran bir kargaşadır başladı. Tünelden boşalan yolcular, Levent troleybüsüne hurra...

Demir geçitte prangaya vurulmuş hükümlüler gibi bir saattir bekliyen "kuyruk" takımında bir vaveylâ...

"Olmaz, olmaz."

"Bu haksızlık."

"Buna açıkgözlük değil, ahlâksızlık derler."

"Şoför, indir o yolcuları... Karasu indi ayaklarımıza bir saattir beklemekten."

Şoför tınmıyor hiç...

Haykırışlar tek tümcede birleşti birden:

"Polis! Polis yok mu?"

İki polis geldi.

"Ne oldu yahu? Cinayet mi var? Katilin ölüsü nerede? Maktul kaçtı mı?"

Refik Halid'in "Polislerin imtihanı" diye bir öyküsünü ansıyorum: Sınavı başarılı geçen polis, olaya el koyar. Cebinden defterini, kalemini çıkarır. Öykünün yazarı merakla deftere uzanır:

"Yirmi para simit... Kırk para peynir... Otuz para hamam"

Tünelbaşı'nda yerden bitiveren iki polis, durumu öğrenince "Ne olmuş yani?" der gibilerden omuz silkti. Biz "kuyruk"takiler, troleybüsün kalkmaması için, gövdelerimizle barikat kurduk arabanın önünde...

"Şoför, içeridekileri indirmeden gidemezsin!" "Şoför, haksızlığı düzelt..."

"Polis Bay, indir arabadakileri..."

Polis Baylar –ikisinin de ondüleli, kıvır kıvır saçları şapkalarından enselerine taşmıştı– toz oldular birden... "Şeytan aldı götürü, satamadan getirdi..."

Polis Baylar iki erle döndü. Kentte sıkıyönetim var ya!

Araziye uymuş üniformaları, ellerinde tüfekleri ile iki er...

Polis Baylar komut verdi erlere: "Dağıtın arabanın önündekileri."

Troleybüsün önüne bomba koymuşuz gibi, banka soymaya yeltenmişiz gibi, öfkeliydi erler:

"Dağılın lan! Yoksa!"

Yoksa???

Dipçikler hazırlandı. Kadınlar, çocuklar korkudan ağlaştı. Barikat yarıldı. Troleybüs, salına salına kalktı. Sümüklüböcek yürüyüşü ile!

Ordu ile ulusu karşı karşıya getiren bu kafaya –ya da kafasızlığa– parmak mı ısırmalı? Ağlamalı mı?

Saatin yelkovanı tersine dönmeye başladı. Hem de tüm hızı ile!

Ankara'daki troleybüsün biletçisi gibi "Şoför"ü uyarmalı hemen: "Önünü kapat!"

Bu uyarı "Kodaman"ları etkiler mi? Bilemem.

Sütçü

— Aracımızın deposu boşaldı, diyordu polis...

Benzin istasyonunun önündeki otomobil ve kamyon kuyruğu bir yılan gibi uzanıyordu. Şoförler benzinci ile tartışıyordu. Bir şoför, habire kıçını kaşıyor, burnundan soluyordu: Benzin geldiydi de, gelecekti de... Libya verecekti de, Irak'tan, İran'dan alacaktık da... Yılan hikâyesine döndü bu iş... İşte, litresi yirmidört lira gene yok.

Benzin istasyonu değil, oto galerisi... Her markadan otomobil, kamyon, minibüs...

Yıl 1979... Ay, Haziran... Sıcak, sıcak; sıcak... Üstelik beklemekten ter basmış milleti...

— Karaborsa hortladı, dedi biri; elliliği tosladın mı tümen tümen benzin...

— Aracımızın deposu boşaldı, diyordu polis; anarşistleri kovalıyoruz. Falanca yere bomba koyacaklarmış. Uçuracaklarmış yapıları, insanları... Depomuzun hemen dolması gerek... Anarşist. Bomba!

Şoför vatandaş. Sorun önemli!

Polis, elinde kocaman bir plâstik bidon, benzin doldurmakta.

Herkes suspus... Sorun önemli!

Polisin bidonu ağız ağıza doldu. Uzaklaşıyor adam... Meraka düştüm doğrusu... Epey izledik polisi... Ağaçlar arasında, gözden uzak bir yere dek... Ellerinde bidon, bir yığın kalantor toplanmış... "Anarşist kovalayıcısı polis"in şimdi bir elinde teneke litre...

— Litresi elli lira!

Elliliği toslayan bidonunu doldurdu. Sebilûllah sebil... "Kandil" galiba! Ne kandili? Berat mı, Miraç mı, Regaip mi? "Karaborsa" kandili bu!

Ölüsü kandilli karaborsacı seni!

Elinde litre habire plâstik bidon dolduran polise arkadaşı takılıyordu:

— Sütçü müydü baban senin?

Herkes makaraları koyveriyor bu espriye... Polis, resmî aracının deposunu değil "küpünü" dolduruyor. Gülmek mi, ağlamak mı gerek?

Yıl 1979... Ay, Haziran...

— Uzaklaş, komutu verdim kendime; görmeyeceksin, duymayacaksın, dilini tutacaksın?

Yılanın kuyruğuna basmamalı...

Roman

Bir gün, bir arkadaş:

— Senin roman anlayışında bir başkalık var! dedi.

Benim roman tekniğine aldırış etmeyişimi yadırgıyordu çok kişi...

Roman tekniği nedir? Üç-beş kişilik bir ailenin serüvenini anlatmak mı? Bence bu, roman değil, masal... Çocukluğumda "Ayşe yenge"nin, dizi dibine oturtup beni oyalamak için. "Bir varmış bir yokmuş, deve tellal iken, keçi berber iken..." diye anlattığı masalları ansıtır bana bir çoğunun roman anlayışı... "Sanat sanat için mi, toplum için mi?" tartışması sürüp gider çağımızda... Ünlü bir ozanımız, batan güneşin son ışımlarını Üsküdar'daki tahta evlerin camlarında seyreder de coşkuya kapılıp "dörtlük"ler sıralar. Yıkılmaya yüz tutmuş evlerin camları gerisindeki yoksulları düşünmez: Sofrasına koyacak ekmek bulamayanları... Hasta döşeklerinde doktorsuz, ilâç-

sız kıvrananları... Bu hastaların başucunda yüreğinin yağı eriyenleri...

Ben toplumun romancısı olmaya uğraştım. İnsanlarının çevrelerine girdim. Onlarla birlikte güldüm, onlarla birlikte ağladım. Onların arasından ayrılıp evime dönünce, hıçkırıklarımı tutamazdım bir süre... Sofra başında boğazıma dizilirdi yediklerim...

"Gerçekçi" yazar olmak için duygusuz ya da duyguları nasırlaşmış mı olmak gerek?

Gerçeklere aykırı düşmesin diye Tıp Fakültesinin Morfoloji enstütüsünde "kadavra havuzları"nı görmüştüm. O havuzlarda yüzen kadavralar! Haftalarca et yiyememiştim. Çorba içememiştim. Çorba kâsesi içindeki et parçaları, kadavra havuzlarını ansıtırdı bana... O havuzlarda yüzen kadavraları! O havuzlara düşen kadavraların serüvenlerini hayal ederdim. Boğazım düğümlenirdi.

Bir Macar yontucu tanırım ki, atın tüm çizgilerini gereğince verebilmek için bir polis atını aylarca kiralamış, atölyesine hayvan mezarlığından at başları, at bacakları taşımış, kokuşmuş hava içinde aylarca uğraşmıştı.

"Senin tek romanındaki gereçlerle on roman yazılır." diyenler de olmuştur.

Bu işin profesyoneli (esnafı) değil, amatörüyüm ben... Gereç savurganlığı saymam bunu... Gereçlerimi "eliaçık"ça harcarım. Yazmakla tükenir mi yaşamdaki bu gereçler?

Simge

"Bilârdo" oyununu severdim gençliğimde... Gazeteciliğe yeni başlamıştım (Yıl 1930). Muhabirlik yapıyordum. İşimi benimsemiştim. O resmi kurum, bu resmi kurum saatlerce dolaşır, haber toplardım. Ben ter döker, taban teperken,

mesleğin "kurt"ları çevredeki bilardo salonlarında domino, tavla, iskambil, bilardo oynardı. Saşardım onlara... Hiç bir haber toplamadan ne yüzle dönerlerdi gazetelerine?

Bir gün ben de "kaytarıcılığı" öğrendim onlardan... Sıraya koymuşlardı: İçlerinden biri haber topluyor, bilardoculara, tavlacılara, iskambilcilere dağıtıyordu akşamları... Beni de aralarına aldılar. "Kaytarıcı" oldum tüm iyi niyetlerime karşın... Bilârdoyu burada öğrendim. İstekayı ustaca kullanıyordum doğrusu... Yeşil çuhalı masadaki fildişi üç bilyeyi tokuşturunca sevinçten uçuyordum; coşkuya kapılıyordum.

Ada'dan dönerken, "Selimiye kışlası" o günleri ansıttı bana... Fazıl Ahmet Aykaç'ın dört kuleli bu kışla için bir benzetisi vardı: "Tersine çevrilmiş bilardo masası" derdi.

"Galata" kulesine bakarken ben de bir benzeti yaptım: Esnafın halkı alabildiğine aldattığı İstanbul'un simgesi gibiydi kule: "Tersine çevrilmiş bir kazık!"

Karaköy'de sıralanan meyve satıcılarının haykırışlarını duyunca, kazık "kule" koskocaman oldu gözlerimde: Yüzyirmi liraya kiraz, altmış liraya kayısı, kırk liraya erik. (Yıl 1979)

Bir hıyarcı, tekerlekli işportasında malını övüyordu:

— "Hıyara bak, hıyara!"

En iyisi onun bakış açısı dışında kalmaktı elbet!

— "Hıyar, hıyar, diye bağırıyordu; üçünü alanlara yirmi beş lira... Üçün birini..."

Saygısızdır bizim esnafın çoğu...

Hıyarlar, satıcının kara saplı keskin bıçağı ile çarçabuk soyuluyor, tuzlanıp alıcıya sunuluyordu. Hıyar kabuğu doluydu kaldırımlar... "Benim İstanbul'umu kirletmeye ne hakkın var a hıyaroğlu hıyar!"

Vantriloklar gibi mırıldandım bu sövgüyü... Kara saplı bıçak pırıl pırıldı!

Yunus

Heyheylerim üstümdeydi bugün... Tansiyonu birdenbire düşmüş, bayılmak üzere bir adam gibiydim. Terlemiştim buram buram... Anamın, bayılıp yere yıkılmış komşu kadınları adamakıllı tokatlıyarak ayılttığını görmüşümdür. Vapurun güvertesinde küpeşteye yaslanıp, duracakmış gibi güçsüzleşmiş kalbimin atışlarını sayar, derin derin solurken, Boğazdan esen rüzgâra göğsümü vermiştim. Suratımı tüm sertliği ile, şamarlıyan rüzgâr anaının avuçlarıydı sanki...

Oh! Ooohhh! Açılmıştım azıcık... Açılmıştım ki, yakından geçen vapurla, Marmara'da bir yolculuğumu ansımıştım: Gemi bir terzinin makası gibi ikiye biçiyordu durgun denizi hışırtı ile... Ve kaptan köprüsünde beyaz kasketli, üniformalı şişko süvari, tüfeğini ateşliyordu, arada su yüzüne çıkan yunuscuklara... Gemisini geçmeye kalkışmamışlardı ki! Vuruyordu bazen. Ve bir kahkaha atıyordu keyfinden... Ona ne kızmıştım? Ne istiyordu yunuscuklardan? Acımasızdı bu kaptan... Her insan gibi... Evet her insan gibi!

Bugün de gemi süvarileri yunusları vuruyor mu? diye düşündüm. Ya açık denizlerde balinaları? Bu balinaların karnında ya bir Yunus Peygamber varsa? O Yunus ki, Ninova'lıları doğru yola getirmek için Tanrı tarafından görevlendirildiğini söyler İncil... Bu balinaların karnında da bir Yunus varsa? Çağımızın düzenci, hırsız, çıkarcı politika adamlarını yola getirmekle görevlendirilmiş bir Yunus varsa?

Korkuyorum

Haydarpaşa vapur iskelesini gördükçe, eski bir anı gözlerimde canlanırdı: Yıllık iznimizi geçirmek için Adana'dan İstanbul'a gelmiştik. İskelenin küçük bekleme salonunda,

dört yıl ayrı kalmanın özlemini gidermeye uğraşıyorduk karşılayıcılarımızla...

Ayşeciği görür gibiyim: Sırtında beyaz bir giysi vardı. Hep oydu konuşan: Coşkulu bir konuşma... Dört yıl ayrı kaldığı anacığına –hasta olduğundan onu Haydarpaşa'ya getirememişlerdi– bir süre sonra kavuşacaktı. Gözlerinde yaşlar; sevinç yaşları...

Bu görü birdenbire silinirdi: Ayşe ölü salında! Anacığının özlemi ile sevinç gözyaşları döken, coşkulu coşkulu konuşan Ayşecik, şimdi suskun... ürpertici bir suskunluk bu! Oysa, gene anacığına kavuşmamış mıydı? Yıllar önce yitirdiği anacığına?

Beyaz bir giysisi vardı, ölü salında da... Ama bu giysi terzi elinden çıkmamıştı ki!

— Bayım, ne içeceksiniz?

İrkildim. Garsona korkuyla baktım:

— Bağışla, arkadaşım... Dalmışım.

Yanıtlamadı, sustu, bekledi. İnsanlardan korkuyorum artık... En kötü yaratık, "İnsan" denilen yaratıktı benim için artık... Neye oldu bu?

— Bağışla, diye yineledim; öylesine dalmışım ki! Yorulacaksın ama, bir çay... Bir çay lütfen...

Dudaklarını sarkıttı. Yanıtlamadan uzaklaştı.

İnsanlardan korkuyorum artık... Nedensiz azarlanmaktan, horlanmaktan... Hızla omuz vurup geçen, üstelik kabahatli benmişim gibi yüzüme dik dik bakanlara:

— Bağışla, diyordum; gözlerim iyi seçemez de!

— Gözlük kullan!

Titriyordum. Uzaklaşıyordum. "İtle dalaşmaktansa çalıyı dolaşmak yeğdir."

Köy-kent oldu şu şehr-i İstanbul!

İnsanlardan korkuyorum. Korkuyorum insanlardan: "insan"ları seven ben!!! Neye oldu bu? Neye?

Gürgür Baba

Opec... (Köpek diyesim geliyor!) petrolün varilini 24 liraya çıkarınca (Haziran 1979) bir kıyamettir koptu dünyada... Büyük ülkeler bile ayaklandı. "Enerji bunalımı başlıyor."

Ya, az gelişmiş, gelişme yolundaki ülkeler? Örneğin Türkiye... Hükümetin başı (bu deyim muhalefet partisi lideri Demirel'in) hafiften alıyor işi: "Kendi olanaklarımızla dar boğazı geçeceğiz."

"Gürgür baba"yı ansıdım ben:

Osmanlı'lar, Irak daha kendi imparatorlukları sınırı içindeyken, Musul'daki bir dağa "Gürgür baba"adını takmışlar... "Güüür güüür" diye gürler dururmuş koca dağ... "Orada yatır olmalı" diye düşünmüşler. Keçiyollarını aşıp doruğa dek tırmanmışlar. "Gürgür baba"nın fundalıklarına -dileklerini yerine getirsin- diye paçavralar bağlamışlar, mumlar dikmişler. Sınırlarımızdan çıkınca ırak "Gürgür baba"nın "Bende petrol var." dediği anlaşılmış. İş becerenin kılıç kuşananın... Petrol fışkırmış kuyulardan: Güüür güüür...

Şimdi Türkiye, ellerinde çanak dolaşan dervişler gibi, Orta Doğu'nun en önemli petrol ülkesinden petrol dilenmekte.

Ekselans Yatır, Türkiye'nin acınacak durumuna kahkahayı basıyor olmalı...

"Olanaklarımız!"

Anadolu bozkırlarının altında kimbilir ne "Gürgür baba"lar var da haberimiz yok: Musul'un "Gürgür baba"sını düşünüp, boş veriyorlar.

"Güüür güüür" diye kıyameti koparan koca dağ Osmanlı'yı uyaramamış da, bazan salına salına, bazan coşarak boydan boya Anadolu'muzu dolaşan ırmaklarımız Türk'ü uyarabilmiş mi? Hadi canım sende!

"Benden yararlanın; yoksa taşar, coşar ekinlerinizi sürükler götürürüm" diyen Kızılırmak...

Düne kadar Çukurova'yı göle çevirip pamuk tarlalarını yokeden Seyhan...

Bugün Irak'a "can veren" Dicle...

"Cin çarptı, bana atın" diye, aklını oynatan insancıkları yutup akılsızları uyarmaya çalışan, Ön Asya'nın en büyük ırmağı Fırat... Yıllar boyu, kimi Akdeniz'e, kimi Karadeniz'e boşu boşuna dökülüp gitmiş. Ne yazık!

"Olanaklarımızla dar boğazı geçeceğiz" diyenlere şaşmalı mı, kızmalı mı, gülmeli mi? Dünkü çoban Gospotin'den veresiye elektrik alabilmek için dil dökenlere kızmalı. Evet evet kızmalı.

Dünyaya meydan okuyan Amerika ve Rusya'nın, üç-beş Arap göçebe önünde boyun eğişi boşuna değil... Amerika da, Rusya da birbirlerinden çekinmeseler bu petrollere el atabilirler gibi... Bir bit yeniği var bu işte...

Parazit

"Sen bir parazitsin, diyor içimdeki ses; sen bir asalaksın! Sen bir bitsin! Başkalarının sırtından geçiniyorsun. Toprağın üçyüz-beşyüz metre derinliğindeki maden kuyularında, daracık geçitlerde köstebekler gibi sürüne sürüne uğraşan, alınteri döken emekçinin verdiği primlerle karnını doyuruyorsun... O emekçi ki, her an bir grizu patlaması ile yaşamını yitirebilir. Sen... Evet sen... O ırgadın kömür tozu karışmış teri ile besleniyorsun... Ölüsünü bile göremez insancığın çoluğu çocuğu... Elindeki kazma, bir anda göçüğe neden olabilir. Kendi mezarını kendi kazan bir insancık... Tuh sana! Tuuuhhh sana!"

Bu düşünce kıçına kene yapışmış bir beygir gibi beynime yapışmış, çileden çıkarıyor beni... Bir beygir, bu keneyi kovmak için durmadan nasıl kuyruk sallarsa, kafamı sallıyorum hırçın hırçın...

Evet evet... Ben bir asalağım...

İçimde bir başka ses: "iyi ama, çalıştığın yıllar sigortaya ödediğin primlerle de yaşamlarını sürdürenler vardı." diye avutmaya çalışıyor beni...

Bir bakıma doğru... Doğru ama, ah beynime yapışan kene!

(Yukarıdaki)

Anlatıyordu parktaki adam:

— "Tren yavaşladı. Birden uyandım. Bir gara giriyorduk. Garın buğulu ışıkları altında (E.) adını okudum. Burnumun kenarından bir damla yuvarlandı dudaklarıma dek.

— Yağmur mu? diye sordum yoldaşıma...

Kompartımanın ölgün aydınlığında acı gülüşünü gördüm onun... Hızlı hızlı soluyordu. Can çekişir gibi bir soluma...

— Yağmur mu? diye yineledim.

— (Yukarıdan) geliyor.

— Ama bu damla, tuzlu!

Acı acı gülüyordu.

— (Yukarıdaki)nin gözyaşı! diye eğlendi.

— (Yukarıdaki)nin gözyaşı ha?

İnler gibi mırıldandı

— Başını omuzuma koymuştun... Oysa, polisin kıyın odasında kırbaçlanan, en çok omuzlarımdı. Yirminci yüz yılda, engizisyon kıyını... Polis odası değil, Katolik mahkemesi...

Gözlerim faltaşı gibi büyümüştü: Kan sızıyordu gömleğinden...

— (Yukarıdaki)nin gözyaşı ha? diye kızgınlıkla yinele-

dim; (Yukarıdaki) acımasızdır, arkadaşım... Bilmez gibi konuşma...

Uzun uzun kırbaçlanmıştı. Yaralar açılmıştı omuzlarında... Gözümden uyku akıyordu. Başımı yaralı omuzuna dayamıştım farkında olmadan...

— Öyle uyku çekiyordun ki... Haklıydın elbet... Günlerdir uyutmamışlardı. Uyandırmaya kıyamadım seni... Ama, can acısı korkunçtu. Katlanamadım biran... Gözlerimden yaş geldi beni bağışla...

Gizli örgütün öteki üyelerini öğrenmek için, kırbaçlamışlardı saatlerce ikimizi de...

(Yukarıdaki)nin, kıyın odasında kırbaç savuranlardan kalır yeri yoktu. Kırbaçlılar kadar acımasızdı (Yukarıdaki)..."

Adam sustu tanımıyordum onu... İlk kez görüyordum. Avurtları çöküktü. Bir hasta gibi gözleri çukura gitmişti. Anlattıklarının acısı içime çökmüştü. Gözlerim bulutlanmıştı. Yıllar öncesi "özgürlük" uğruna dişini tırnağına takmış yaşlı bir savaşçıydı parktaki adam...

Gülümsüyordu. Acı bir gülüştü bu:

— Sizin (Tanrı) dediğinizi biz (Yukarıdaki) diye anarız da... Çukura gitmiş gözlerinde alaycı bir parıltı tutuşuyordu.

(Yukarıdaki)ne ben de kızıyordum artık... Kıyın odasında kırbaç savuran kadar acımasız olmasaydı beni canevimden vurur muydu?Benim de yüreğimden kan sızıyordu. Yapayalnız bırakmıştı beni... Ne dert ortağım, ne can yoldaşım vardı benim...

Az sonra, ayrıldık "Savaşçı"dan... Kızgınlığımdan koşaradım yürümüşüm ki, biri laf attı:

— Kıçına neftyağı sürmüşler gibi ne koşarsın adamım?

— Keçileri kaçırdım! dedim. Tutmaya uğraşıyorum...

Yürüdüm hızlı hızlı... (Yukarıdaki)ne kızgın...

— Keçileri tutacağın kuşkulu, adamım!

Ben uzaklaşırken, yanında oturana şöyle diyordu:

— Herif sahiden kaçığın biri. Tımarhanelik!

Tımarhane!

Adaletsiz (Yukarıdaki) beni de bir gün oraya gönderir mi? diye düşündüm. Ama ben yukarıdaki ile boy ölçüşmüyorum ki!

Ansıdım:

Bakırköy akıl hastanesi Başhekimi Mazhar Osman Hoca'ya bir gün bir deli doktorundan, onun üst perdeden atıp tutmalarından söz etmişler. Profesör gülümsemiş:

— Doğrudur... Bir gün milletvekili oldum, diyecek. Olacak da... Bir gün bakan oldum, diyecek. Olacak da... Bir gün...

Profesör susmuş.

— Söyle, söyle hocam...

Profesör gülümsemiş:

— Bir gün Allah oldum! diyecek... Profesör susmuş.

— Sonra? Sonra? diye sormuşlar. Profesör gülümsemiş:

— İşte o zaman bana getirecekler.

Kuyruk

İkiyüzelli gramcık bitkisel yağ için kuyruk olmuştu marketin önünde kadıncıklar... Kiminin giysisi kırmızı, kiminin yeşil, kiminin pembe, kiminin mavi basmadan... Ulusal bayramlarda burundan baş direğe, arka direkten kıça dek, gemileri süsleyen renk renk bayraklar vardır ya... Uluslararası haberleşme bayraklarıdır bunlar... Bayrağın herbiri alfabenin bir simgesidir. Yanyana gelince tümceler ortaya çıkar.

Kırmızı, yeşil, pembe, mavi giysilerin anlamı neydi? "Burada yağ dağıtılıyor!" mu demek istiyorlardı? Bilemem, anlamam denizcilikten... Ama, Gültepe'liye, Çeliktepe'liye, Örnektepe'liye bu marketten yağ dağıtıldığını duyurmak için donanma bayraklarına gerek ne?

Bir podyumdu kuyruk... Giysilerini sergileyen birer mankendi sanki kadıncıklar...

Yıl: 1979. Ay: Temmuz. Sıcak, sımsıcak bir ramazan öğlesi...

— Yağ paketini alıp kapıdan çıkarken, herkesin eline boya çekiyorlar... Kına yakar gibi! dedi biri...

— Neye imiş o?

— Yağ alan kişi, kuyruğa girip bir daha almasın, diye...

— Turp sıkayım bunu yapanın aklına... Hanife'nin kızını bilirsin... Gültepe'li Hanife... Tam onbir paket yağ aldı. Onbir kez boya vurdular kızın avucuna... Kolonya getirmiş koynunda... Her seferinde boyayı bir güzel silip kuyruğa giriyor. Akla zarar!

Hanife'nin kızı onbeş yaşlarında... Saçlarını topladığı mor başörtüsünün sarı pulları ışıl ışıldı. Güneş tepelerinde kaynıyordu ama çarpar diye korkuları yoktu. Beyaz sakallı bir yaşlı, kuyruktaki yerini naylon torbasıyla belirleyip bodur ağacın gölgesine sığınmış, uyku çekiyordu.

Lâcivert bereli adam;

— Öğleyi kaçıracağım anlaşılan! diye söylendi.

— Öğle okundu mu?

Piryol saatine baktı cebinden çıkarıp...

— Okunmuş olmalı...

— Kaza edersin namazı... Yağı kazaya uğratmaktansa!

Adam kızgın kızgın homurdandı.

Bir kadın, apışarasını gösterircesine bacaklarını ayırıp çömelmişti.

— Kasıklarım çatladı! diyordu.

— Şurada ayakyolu var.

— Yerimi kaparlar.

— Nişan koy, sakallı gibi...

— Neyi?

— Pabucunun tekini. Korkma, korkma... Teki işe yaramaz ki çalsınlar.

Dün gece televizyonda "Bugünkü yağ kuyruklarından sorumlu biz değiliz." diyordu hükümetin başı... Tereyağından kıl çeker gibi sıyrılıyordu sorumluluktan aklısıra...

Bir kadın parktaki büstün önünde çocuğunu çişe tutmuştu. Kızgın güneşin altında kuyruk, esintisiz havada sönük donanma bayrakları gibiydi. Sıcaktan bunalmıştı insancıklar... Kimsede kıpırdayacak hal yoktu.

Sırası gelen İ. E. T. T şoförünün başına tuttuğu gazete, amiral forsuna benziyordu: Kuyruğun Amirali sanki!

Bir kadın, başını iki yana sallıyordu:

— Üç küçük yetim beni bekler, diyordu; bense saatlerdir yağ kuyruğunda... Babaları ölünce ev üstüme çöktü. Ağlıyasım geliyor...

Ayşeciğin anası ne dermiş sıkıldıkça:

"Başımı alıp gitsam dağlara, tepelere, kırlara... Bağırsam avaz avaz; ağlasam hıçkıra hıçkıra..."

Birinci Dünya Savaşından dönmeyen bir koca... Üç çocuğu ile (biri Ayşecik) yapayalnız kalan kadın...

"Ben de anam gibi talihsizim!" Demez miydi Ayşecik?

Tüfek ve Kalem

— Seninle konuşacağım, dedi Alayın yaveri... (Adı Ethem'di, Yüzbaşı Ethem... Uzun boylu, geniş omuzlu, yakışıklı mı yakışıklı, filinta gibi subay...)

— Nereden geldiğini sormaya gerek yok, dedi; gene at koşturdun dağlarda değil mi?

— Öyle, yüzbaşım...

Kapkara gözlerini belertmiş suratıma bakıyordu.

— Uzatsana ellerini?

Kokladı, gülümsedi:

— Barut, dedi; barut kokusu sinmiş avuçlarına... Kaç kurşun attın?

— Saymadım, yüzbaşım...

Yaver biliyordu okul dışı saatlerimde ne yaptığımı... Emirleri ile, dağ tepe dolaşırdık atlarımızla... Ya bir ağaç gövdesine, ya bir tarla faresine ateşlerdim tabancamı, tüfeğimi... Çocuktum ama, keskin nişancıydım. Göz, gez, arpacık: Buuum!

Yıkılırdı fare olduğu yerde... Ne acımasızlık!

(Şu anda gözlerimde bir anı beliriyor:

Midilli adasındaki taburda görevliydi babam... Üstün sayıda bir Yunan Alayı apansız baskın yapmıştı adaya... Bizimkiler kenti bırakıp dağlarda savunmaya geçmişlerdi.

Pencereden sarkan bir çocuk görüyorum şimdi: Dört yaşında, sarı saçlı bir çocuk... Evimizin bulunduğu sokağı dolduran Yunan bölüğüne haykırıyordu yarım yarım:

— Yaşasın Mahmut Şevket Paşa.

Yunanlı erlerin başları, sesin geldiği pencereye kalkmıştı birden. Bu çocuk bendim, babam gibi asker mi olacaktım ne?)

— Bana bak, diye şakaya boğdu işi yaver; iyi at koşturursun biliyorum. Usta binicilerle bile at başı beraber gidersin. İyi tabanca, tüfek kullandığını da biliyorum... Atıcılığına diyecek yok doğrusu. (Yalancılık anlamında değil sanırım!) Ama...

— Ama, yüzbaşım.

— Senin eline tabanca, tüfek değil, kalem yaraşır, kalem.

Bu söz beni adam akıllı etkilemiş ki, kaleme sarıldım. Yazar oldum çıktım işte. (Yapıtları okuyanlar yavere kızar mı bilmem!) Gazeteciliğim de ortaokulda başladı. Kendim yazar, kendim çoğaltıp dağıtırdım öğrencilere... Çok konuşan bir öğretmenimiz vardı. Onun karikatürünü çizip gazetemin ilk sayfasına koymuştum; Bir gezgin berberin tası içinde öğretmenimin kafası... Tasın altında bir ustura ve bir yazı; Bir berber, bir berbere, bre berber, beri gel demiş. (Oysa, en bayıldığım öğretmen oydu, matematik öğretmeni... Neden

mi? dersin dörtte üçünü sosyal konularla geçirirdi de. Tembelliğimden mi severdim onu? Sosyal konular mı hoşuma giderdi? Sanırım ikincisi... Yapıtlarımda onun etkisinin bulunduğu kesin...)

İlk yargılanışım öğretmenler kurulu önündedir. Acı taşlamalarım, eleştirmelerim de işte bu okul gazetesinde başlar ve yazarlık yaşantımda sürüp gider. Adliye koridorları, mahkemeler, sırma yakalı yargıçlar, korkutucu cezalar isteyen acımasız savcılar...

Gazetecilikte karşılaştığım komik olayların ilki "Şale" köşkündedir. Uluslararası önemli bir konferans toplanmıştı İstanbul'da... Yıl: 1930. Dünyaca tanınmış bilginleri bir araya getiren konferans...

Toplantıları izleyip yazmak görevini istihbarat şefimiz burunsuz Tevfik Necati bana vermişti. (Burnu ufacıktı. Komik kel Hasan'ınki gibi.)

Konferansın ikinci günü Şale köşküne gittiğimde, yer yer kümeleşen delegelerin, ellerindeki gazetelere (çalıştığım gazeteydi bu) bakarak kahkahayla güldüklerini gördüm. İki fotoğraftan birinin altında şöyle yazıyordu.

Sağdan başlayarak: Fransız delegesi filan (kocaman boynuzlu bir öküz), İtalyan delegesi feşmekan (bir inek)...

— Bu, ben'im...

— Bu, ben'im...

Öteki fotoğrafın altında ise şöyle: Sağdan başlayarak: Balıkesir'in damızlık öküzü (Fransız delegesi filanca), Sındırgı'nın cins ineği (İtalyan delegesi falanca)...

Şale köşkünde başlayan konferansın klişesi ile, Dolmabahçe ahırlarında açılan hayvan sergisinin klişesi, baş makinistin dikkatsizliği yüzünden yer değiştirmişti.

Gülmeli miydim? Ağlamalı mı? Kızmalı mı? Korkmalı mıydım? En iyisi köşkten kaçmaktı. Ben de onu yapmıştım. Delegelerin boynuzları korkunçtu da!

Sırtlanlar

Gözlerimi açtığımda, ilk olarak anamı görmüştüm: Saçları darmadağınıktı. Gözlerinde yaşlar ışıldıyordu. Elindeki gaz lambasını yüzüme tutuyordu. Lamba is çıkarıyordu. Sıska gebe bir kadının fırlamış karnına benzeyen lamba şişesi isten kararmıştı. İnce, siyah bir duman yükseliyordu tavana doğru... Kapkaraydı tavan... Lamba isinden mi, yoksa ben mi öyle görüyordum? Sonra, babamın elleri: Soğan koklatıyordu burnuma... Daha sonra alayın doktoru Binbaşıyı...

— Ayıldı, şükür Tanrıya; diyordu anam...

Doktor coşkulu konuşuyordu:

— Kaygıya gerek yok artık, komadan çıktı çocuk...

Evimizin yakınındaki mezarlıktan ulumalar geliyordu: Leş düşkünü sırtlanlar, gene mezar deşiyordu. Toprağa yeni verilmiş "Mehmet"leri sürükleyip götürüyorlardı sanırım...

— Sırtlanlar uluyor, değil mi anne?

— Sırtlan değil, çakal onlar...

— Çakal ne?

— Kurdun az küçüğü bir köpek...

Birinci Dünya Savaşının ortalarıydı. Güneyde sıtması bol bir küçük köyde yerleşmişti alay... "Dalaman" diyorlardı adına... "Çakallık" diyenler de vardı. Çakallar da sırtlana benziyor olmalı... İlk hastalığım buradadır. Zehirli sıtma ile yatağa düşmüştüm. Alay hergün birkaç kurban veriyordu. Evimizin yakınındaki mezarlıkta sırtlanlar geceleri volta atıyordu. Kafkas'larda, Galiçya'da düşmanla dövüşen "Mehmet" bu köyde de sıtma ile boğuşuyordu ve sapır sapır dökülüyordu.

Osmanlı imparatorluğunun fermanlı Mısır Hidivi Abbas Hilmi Paşa (ki, 1914'te Mısır İngiliz'lere geçtikten sonra artık bir Osmanlı valisi değildi.) büyük bir çiftlik kurdurmuştu burada. Çiftliğin iki katlı taş yapıları vardı. Bu yapılardan birinde bir de eczane...

Alayın eczacısı, yolunu bulmuş, Hidivin eczanesini soyu-

yordu: Kavonozlar dolusu kinin... Ne din, ne yasalar buna "hırsızlık" diyebilirdi? Çalıntı kininler olmasaydı tüm alay kırılıp gidecekti.

Alayın imamıydı subay çocuklarını okutan... Kara, çember sakalı vardı. "Mehmet"leri sırtlanlara o veriyormuş gibi gelirdi bana... Kızardım ona... Ondan korkardım da... İmamı görünce, mezar deşen bir sırtlan görüyormuşum gibi olurdum. Mescide gelmediği günler, sevinmekle üzülmek arasında bocalardık uzun süre... Biz "okumak"tan kurtulurduk ama, o kimbilir kaçıncı "Mehmet"i gömmekteydi.

"Okul" ve "öğretmen", belki de bu yüzden oldum olası "sevimli" görünmedi bana...

"Dalaman" öyküsü ile ansıdım:

Birinci Dünya savaşçılarının "ateş kestiği" bir dönem yaşıyor istanbul... Ateş kesilmiş; Osmanlı imparatorluğu'nun da iflâhı... Kapkara pelerinleriyle sırtları kara, göğüsleri ak penguen kuşları gibi İtalyan Karabinyerleri... Kapkara suratlarıyla pırıl pırıl topuzlu iğneleri andıran Fransız sömürge erleri... İngiliz üniformalı Hintliler dolaşmaktadır kentin sokaklarında... İstanbul, Birleşik Devletlerin eli altındadır artık... Ulusal Kurtuluş savaşı kıpırdanmaları yeni başlamakta... Babam açıklamazdı. Bilirdik ki; Ulusal Savaşın İstanbul'da çalışan gizli örgütünde görevlidir. Anadolu'ya Osmanlı ordusunun gözde subayları kaçırılır. Kentte düşman cephanelikleri ateşe verilir. Karabinyerler, İngilizler, Fransızlar alınlarından kurşunlanmış bulunur.

Babam bir gün gülerek:

— Yarın Hidiv Abbas Hilmi Paşa yalısında verilecek şölene çağrılıyız, dedi.

İki parmağı ile yanağını burdu:

— Dalaman'ı unutmadın ya.

— Sırtlanlar! diye ürpererek suratımı ekşittim; sıtmalı "Mehmet"lerin mezarlarını deşen, leş düşkünü sırtlanlar!

— Çakallık!

— Çakallık! diye acı acı kafamı salladım.

— Ya şişko eczacı yüzbaşıyı?

— Unutur muyum bana avuç dolusu kinin taşıyan yüzbaşı...

— Şimdi Hidiv'in Bebek'teki yalısına hangi yüzle gideceğiz baba?

Babam suratını gösterdi:

— Bununla! dedi.

Şölene giderken beni de yanına aldı.

Tavandan sarkan kristal avizeler başıma inecek diye ürkmüştüm doğrusu... Öylesine görkemli bir yalı...

Upuzun bir şölen sofrası... Çatallar, bıçaklar, kaşıklar gümüş... Kristal avizeler altında, şıkır şıkır gümüş sofra takımları arasında dolaşan "Kara leylekler." Başları, gövdeleri, gagaları, kuyrukları kapkara kuşlar vardır: Kara leylek derler bunlara... "Hadım ağaları" kara leylekler gibiydi... Bembeyaz dişleri, kömür karası gözleri ile güleçti hepsi de...

Yazgıya inanmak mı gerek? Bir gün eski Hidiv'in görkemli şölen sofrasına oturacağım! Kara leylekler önüme yemek koyacaklar! O Hidiv ki, eczanesini soymuşuz. Olası değil! Ama, oldu. Boğazıma durmuştu yediklerim...

Şölen bitmiş, yalıdan çıkmıştık. Kellifelli, kara suratlı bir adam, bizi bahçe kapısına dek uğurlamıştı.

Yalıdan az uzaklaşınca babama sormuştum:

— O kişi Hidiv miydi yoksa?

— Amma yaptın... Yalının protokol görevlisi bu...

— Cebine bir şey koydu...

— Onu da mı gördün?

— Büyük bir zarf... İçinde Hidiv'in mektubu mu var?

Babam güldü:

— Diş kirası... Saraylarda, büyük konaklarda şölene çağrılan kişilere verilen kiradır diş kirası... Bir görenek, bir töre gereği... (Babamın dişleri takmaydı. Takma dişler için kira ha? Olası değil... Ama, oluyor işte!)

— Baba, dedim.

— Söyle.

— Şu diş kirası ile otomobile binsek?

Babam, kaşlarını kaldırdı. Gözleri faltaşı gibi açıldı:

— O da nerden çıktı?

— Otomobile hiç binmedim de... Bak şurada bir otomobil duruyor...

— Olmaz, dedi.

— Olamaz! diye kafasını öfkeyle salladı.

— Neden baba?

— Havaya uçarız!

O dönemde sağ-sol kavgaları yoktu ki! Arabalara saatli bomba konmuyordu ki! Anarşi kol gezmiyordu ki! Türk, Türk'ü öldürmüyordu ki! Çocuk mu kandırıyordu? Direnemedim... Babamdan çekinirdim.

Vatmanın durmamacasına "Çan"ını vurduğu tramvaya binmiştik, Bebek'ten Beşiktaş'a gelirken...

Kapuska

"Kapuska" yüzünden Orgeneral olamadım ben! (Disiplinle bağdaşamayan bu kafa varken bende, üsteğmenlikten emekliye çıkarırlardı ya!)

Bir ara, babam gibi subay olmak isteklerine kapılmıştım. Bir arkadaşım özendiriyordu:

— Harp okulunu bir düşün. Sarı sarı kordonların olacak.

— Benim kordonlarım vardı çocukluğumda... Anam onları düşürmek için doktor doktor dolaştı... Zehirli ilaçlar aldı.

— Hih hih hih... O senin dediğin tenya. O senin dediğin solucan. Bu kordon! başka... Hergün kurufasulye, bulgur pilavı yiyeceksin.

— Atatürk'ün en sevdiği yemekler.

İstenen belgelerle, bir gün Kara Harp Okuluna başvurdum. Ama... Evet aması var. Hani kurufasulye kokusu? Hani bulgur pilavı kokusu?

Tüm yapıyı bir "kapuska kokusu" sarmıştı. Ömrübillah tiksinirdim "kapuska"dan... Orgeneral olamayışım işte bu "kapuska" yüzündendir!

Acı Bir Anı

Birinci Dünya Savaşçılarının "ateş kestiği" dönem... Galip Birleşik devletlerin eli altındaki İstanbul'dayız. Ulusal güçler Anadolu'da Yunan'ı kovalamakta... Yengi yengi üstüne...

Babamla bindiğimiz tramvay, Tophane'de mıhlandı: Yol mahşer gibi... İstanbul'lu kazanılan bir yengiyi kutlamakta coşku ile... Marşlar göğe yükseliyor:

"Dünyalara bedeldir bak cemalin
Allah'ıma emanettir Kemal'im."

İngiliz polisi şaşkın... Fransız polisi ürkmüş... Karabinyerler (İtalyan jandarmaları) kara pelerinlerinin eteklerini uçurarak koşuyor sağa sola...

Tramvayın ön sahanlığındayız. Babam subay üniforması ile...

Arabaya bir İngiliz polisi atladı. Elinde kocaman tabanca... Namlusu vatmanın sırtında... El-kol işaretleri ile "Yürü" diyor: Kalabalığı dağıtmak için... Türk'ü ezmek için...

Genç vatman, yürekli bir İstanbul çocuğu... Direniyor: "No, no! Araba bozuk!"

İngiliz polisinin öfkesi topuklarına çıkmış. Tabancanın namlusu şimdi babama dönük. İngiliz, birşeyler söylüyor. Üniformalı babam, taşkesilmiş. İngiliz var gücü ile babamı tartaklıyor ve onunla birlikte beni arabanın içine sokuyor. Babamın gözleri buğulanmış.

— Dişimizi sıkacağız! diye fısıldıyor kulağıma...

İngiliz'i pataklaması işten değil... Belli ki olay çıkarmaktan çekiniyor. Ulusal güçlerin gizli örgütünde görevi var çünkü...

Kalabalık, haykırıyor:

"Dünyaya bedeldir bak cemalin
Allah'ıma emanettir Kemal'im."

Türk subayının araba içine tıkılışı, belleğimde acı bir anı olarak yaşamaktadır. Gözümde devleşen yürekli Türk çocuğu vatmanı övünçle anıyorum.

Kurtuluş savaşına bir gün ben de katıldım:

Yanımda yaşlı bir yükçü yürüyor. Sırtında denk... Eski bir kilime sarılıp iple bağlanmış yatak.

Karabinyerler, İngiliz, Fransız polisleri geçiyor önümüzden, yanımızdan... Haliç'te "Yemiş" iskelesine iniyoruz. Yelkenli kayığın kaptanı, güleç bir yüzle karşılıyor beni... Dengi özenle alıp ambara yerleştiriyor:

— Sağol, Çocuk...

Denkte, yatağa sarılı bir mavzer vardır. Babam, Kurtuluş Savaşı'nı Trakya'da sürdüren "Cafer Tayyar Paşa" komutasındaki alayda görevli dayıma göndermektedir mavzeri...

Belleğimde yaşayan tatlı bir anıdır bu...

7

"Goy goy"cular

Eskiden Muharrem ayının ilk haftalarında, "Goy goy canım" sesleri ile o mahalle bu sokak dolaşan, "Gökte melek, yerde her can ağlar" diye ilahiler söyleyen derviş kılıklı dilenciler vardı. Buğday, fasulye, nohut, kuru üzüm dilenirlerdi. Elde keşkül (ki hindistan cevizi kabuğundan yapılmış bir tür çanak) belde teber (ki ayça biçimi balta)... Kimse kızmazdı bu sözüm ona Dervişlere... Belediye çavuşları bile... Bugünün Belediye polisleri dilencilere nasıl göz yumuyorsa...

Ankara'da görkemli törenlerle yeni bir antlaşma yapıldı: Afrika'nın yamyamları ile ekonomik bir antlaşma... Coğrafyada adını duymadığımız bir ülkeydi bu... Para istiyoruz!

Televizyonda, gene görkemli bir masa başında iki adam: Biri ak suratlı (Bizim hükümet adamı), biri kara suratlı (Yamyamların hükümet adamı) Bizimkinin kara, yamyamınkinin ak olmalıydı.

Yıl: 1979. Ay: Ağustos.

Goygoycu dervişlere döndü Türkiye... Amerika parayı gösteriyor, ama vermiyor. İlla devalüasyon diyor. Borcun faiz oranını yükseltmek için... Faiz borcu aşacak bu gidişle...

Osmanlı İmparatorluğunun çöküntü döneminde

Avrupalılar (Hasta adam) derdi bize... Şimdi komada bir Türkiye Cumhuriyeti var.

Televizyondaki görüntü iç açıcı değil.

(İsteyenin bir yüzü kara, vermeyenin iki yüzü) demiş atalarımız... Ekranda biri ak, biri kara görünüyor ama, aslında ikisinin de yüzü kara...

(Gökte melek, yerde her can ağlar...)

Kumbara

"Kumbara" yöntemini kim çıkarmış bilmem. Çocukları tutumluluğa alıştırmak için olsa gerek... Benim de toprak bir kumbaram vardı. Küçük su testisine benzerdi. Yağlı boya çiçek resimleri ile süslüydü. Başının üstünde macun tablası ile, zurna çalarak sokakları dolaşan macuncu evimizin önünden her geçişinde bir yolunu bulup boşaltırdım kumbarayı... Macuncu teneke tablasındaki bölmelere ayrılmış renk renk yapışkan tatlıları küçük bir çubuğa sararken yutkunurdum, sabırsızlanırdım. Güneş vurunca; renk renk cam mozaikleri gibi ışıldardı tabladaki macunlar... Ağzımın suyu akardı.

Tablanın üzerinde bir ok vardı. Macuncu fırıldağı derlerdi buna. Çoğu kez parayı, kırmızı, yeşil, mavi, sarı renkteki macunlardan birine koyardınız. Döndürülen fırıldaktaki okun ucu bu macun üzerinde durunca adam onu çubuğa sarar, para almazdı. Ok, parayı koyduğunuz macunun üzerinde durmazsa hava alırdınız, yanardı paranız...

Bankalarda bir liram bile yoksa, nedeni bu macuncudur!

Hepsi ayrı türde kumbara yapmış bankalar: Kimi ayı, kimi penguen, kimi otomobil, kimi deve... (Kumbaraya atılan para deve olur muydu? Bilemem.)

Yıl: 1979. Ay: Haziran.

İstanbul'un yeni Belediye Başkanı "Kamu taşımacılığında

aşama" sloganı ile bir yutturmaca yapıp ana caddeleri şeritlere ayırdı. "Ekspres yol"larda otobüsler tıkanıklığa neden olmadan rüzgâr gibi gelip geçecekti. Ama otobüs sayısı yeterli değildi ve ekspres yollar işe yaramadı.

Bu fiyaskoyu unutturmak için yenilikler aranmalıydı. Bankalardan esinlendi Başkan: Otobüs şoförlerinin yanına mühürlü kumbaralar konuldu. Ön kapıdan giriliyor, şoförün denetimi altında kumbaranın deliğinden siviller beş lira, öğrenci ve erler iki buçuk lira, abonman bileti alarak koçandan bir yaprak koparıp atıyor. Şoför de sık sık bir nara atıyor: "İnişler arka kapıdan... Gerileyelim baylar, baaaayanlar!"

Naraya gerek ne? Geriliyoruz ulusca...

Sanırım kumbaralar da fiyasko verdi: Yarısı bir başka yolculukta kullanılmak üzere ikiye bölünüp atılmış beş liralıklar, kumbarasız otobüslerden alınan ve abonman bileti imiş gibi yutturulan biletler çıktı mühürlü kumbaralardan... Ne sihirdir ne keramet, el çabukluğu marifet...

Başkan bu fiyaskoyu da unutturacak bir "yenilik" getirmeyi düşünüyor olmalı... Örneğin, küçük birer tuvalet. Duvar dipleri bir yana, "genel ayakyolu" öylesine az ki İstanbul'da! Olanlar da her devalüasyondan sonra giriş parasını arttırıyor: "Küçük" iki lira, "Büyük" beş lira. Bir gün (süreye göre fiyat) uygulamasına giderler mi? Ya giderlerse?

Adamın biri sıkışmış, ayakyolu arıyor. Tere batmış sıkıntısından. Suratı morarmış. Ha kaçtı, ha kaçacak. Kafası kızmış sonunda... İlk rastladığı dükkâna girmiş:

— Hafız Kemal'in plağını istiyorum.

Beyaz gömleklilerin gözü faltaşı gibi açılmış:

— Burası eczane. Plakçı dükkânı değil...

Adam öfkeyle bağırmış:

— Hafız Kemal'in plağını satmayan yerin ben içine...

Ve pantolonunun fermuarını cırt diye indirmiş aşağıya... Şoförden Hafız Kemal'in plağını istemeden, otobüslere birer

küçük tuvalet, ya da her kanepeye bir oturak yabana atılacak öneri değil. Kentin büyük bir gereksinmesini karşılayacak. Kamu "Oturaklı Başkan" adını takar mıydı ona?

"Oturaklı" görünmüyor pek...

Kendi kendimizi denetim uygarlığına ulaşmadığımıza göre, kumbaralı otobüs sökmeyecek sanırım...

"Booommmm!"

Yıl: 1979. Ay: Ağustos.

Sıkıyönetim döneminde bir şeker bayramı kutlanıyor.

(Dinsel, ulusal bayramları saymak için on parmağımız yeter mi bilmem. Deliye hergün bayram!) Sıkıyönetim komutanlığının bir bildirisi: "Bayram şenliklerinde çocukların patlattığı çatapatlar, mantar tabancaları tinsel bozukluklara, halk arasında korkuya, paniğe neden oluyor. Bunları kullanmak, satmak yasaktır. Kullananlar ve satanlar cezaya çarptırılır."

BOOOOMMMM!

Çatapat mı? Mantar tabancası mı? Onlar böylesine korkunç ses çıkarır mı? Anarşistler bir bankanın önünde bomba patlattılar.

Goygoycuların ilâhisini küçük bir değişiklikle yineleyelim:

"Gökte melekler, yerde her can güler."

Gariban

Taksim Belediye gazinosunun arkasında küçük bir "araba" parketmişti. (Hayır, hayır, Voks Vagen değil!)

Gazinoda düğün vardı. Orkestra sesi geliyordu. Uganda

eski Devlet Başkanı İdi Amin'i bile hoplatacak, zıplatacak bir caz...

Gezideki ağaçların gölgelerine sığınan küçük araba gelin güveyin çağrılılarını bekleyen ne Murat, ne Mercedes, ne Röno'ydu. Gezgin bir karpuzcunun arabasıydı. Önüne ve yanlarına bisiklet tekerlekleri geçirilmiş tahta bir araba... Karpuz yaprakları üzerine sırtüstü yatmış bir adam... Uyuyordu sanırım. Açık ağzının çevresinde kara sinekler uçuşuyordu. Sineklerden hiçbiri, dişleri sararmış bu ağıza sokulamıyordu nedense... Nefesi mi kokuyordu açlıktan, ya da yorgunluktan? Kemikleri fırlayan sıska ayakları çıplaktı. Tırnakları makas yüzü görmemişti. Parmak araları kapkaraydı kirden... Kimbilir kaç saat dolaşmıştı kentin sokaklarında...

Bir Belediye polisi geçti. Dik dik baktı arabaya... Ne Murat, ne Mercedes, ne Röno'ydu. Sahibine keseceği ceza, dişinin kavuğuna gitmezdi polisin... Üstelik, plâkasız da değildi ki! Yanına koskoca bir plâka takılmıştı. Kırmızı üzerinde ak bir yazı vardı nikelaj plâkanın: "Allah'ın dediği olur"... Belediye yönetmeliklerine aykırı, numarasız bir plâka.

Nikelaj oluşuna bakılırsa, bu kentte sürümü çok bir plâkaydı bu... Fabrikasyondu. Yoksulu da, varlıklısı da herşeyi Tanrı'ya bırakmıştı. Açık gözün biri, bunu biliyor ve ulusu adamakıllı sömürüyordu işte...

Belediye polisi, bisiklet tekerlekli karpuz arabasına, ağzı bir karış açık gezgin -belki de yaşantısından bezgin- karpuzcuya bir süre baktı. Dudakları oynadı. Lâ havle çektiğini sanırım. İkinci Dünya Savaşının uyduruk bir öyküsünü ansıdım:

"Savaşçı"nın deyimi ile (Yukarıdaki) şekerleme yapıyormuş. Almanya'nın, Polonya'ya saldırdığı günler... Tanrı'nın yanına sokulmuş melekler:

— Ya Rab, demişler; ürkek ürkek; sanırız dünya karışacak... Almanlar Polonya'ya girdi.

Tanrı'nın kılı kıpırdamamış. Kısa bir süre geçmiş:

— Ya Rab, demiş melekler sabırsızlanarak; Almanya Avusturya'yı yuttu.

Sürüp gitmiş bu uyarılar... Sonunda melekler:

— Ya Rab, demiş; Türkler savaşa girdi,

(Yukarıdaki) sıçramış birden:

— Türkler savaşa girdi ha? Getirin çizmelerimi...

Melekler, şaşkın şaşkın bakmış,

(Yukarıdaki) başını sallamış:

— Onlar bensiz iş göremezler! demiş.

Ertesi günkü gazetelerde bir haber vardı: "Taksim gezisinde bir gezgin karpuzcu, arabasında ölü bulundu. Doktor raporuna göre..."

Arabasının tekerlek lastiklerinden biri gibi, karpuzcunun da ciğerleri sönüvermişti ha! Nikelaj plâka gözümün önünden gitmiyor bir türlü: "Allah'ın dediği olur."

"Taşı toprağı altın" İstanbul'a kimbilir Anadolu'nun hangi köyünden gelmişti. Büyük kentte kimi kimsesi yoktu belki de... Sağcı-solcu da değildi. Bir anarşisti kurşunlamamıştı. Törensiz mörensiz garibanlar mezarlığına gömüvermişlerdi belki de... "Allah'ın dediği olur."

Atlatmak ve Hoplamak

Gazetecilik şansın en çok rol oynadığı bir meslektir bence... Haydar Rıfat – Mahmut Esat Bozkurt dâvâsında (hoplamıştım). Gazetecilikte bir (atlatma), bir de (hoplama) deyimleri vardır. (Atlattım) sanırsınız, yanlış haber vererek (hoplarsınız). Gülünç olma, küçük düşme anlamına...

Adalet tarihimizde bir Bozkurt-Letüs dâvâsı vardır (1930 yıllarında sanırım). Büyük Fransız yolcu gemisi, Akdeniz'de

Bozkurt gemimize çarpıp batırır. Tayfalarımız boğulur. Dâvâ, La Haye Adalet divanında görülür. "Bozkurt"u savunan, Adalet Bakanı Mahmut Esat Bozkurt'tur.

Ünlü avukat Haydar Rıfat ile Mahmut Esat arasında bir tartışmadan çıkan dâvâ Ankara'da görülmektedir.

Gazetenin istihbarat şefi burunsuz Tevfik, Haydar Rıfat'la sürekli ilişki kurma görevini bana vermiştir. Bir gün sonraki oturumda bulunmak üzere Ankara'ya gidecek olan Haydar Rıfat'la bürosunda son görüşmemizi yapıyoruz.

— Bu akşamki ekspresle gidiyorsunuz, değil mi efendim?

— Yataklıda yerim ayrıldı, gidiyorum.

Ertesi sabah gazeteye gittiğimde, istihbarat şefinin suratı bir karıştı.

— Gazeteyi zor duruma düşürdün, dedi.

— Ne oldu?

— Haydar Rıfat Ankara'ya gitti değil mi?

— Evet, bu sabah Ankara'da olacak...

Yumruğunu masaya vurdu:

— Haydar Rıfat gitmedi! dedi.

— Gitti, efendim.

— Gözünle gördün mü?

— Görmedim. Ama...

— Aması ne?

— Ünlü bir avukat neye yalan söylesin? Hem trene bindiğini görsem bile ne çıkar bundan?

— Ne demek ne çıkar?

— Haydarpaşa'dan biner, Pendik'te iner. Yoksa, Ankara'ya kadar birlikte gitmem gerek...

İstihbarat şefi geğirdi. Elini çıplak kafasında dolaştırdı bir süre... Bir süre de, küçük parmağını burnuna sokarak karıştırdı. (Burunsuz Tevfik, küçücük burnuna işaret parmağını sokamazdı ki).

Meslekte ilk ve son (hoplayışım) bu oldu.

Bisiklet

Arabalarda "Basın" plakasını, "Gazeteciler Cemiyeti" simgesini gördükçe "bisiklet"imi ansıyorum:

Sanırım 15-16 yaşlarındaydım. Çok istiyordum bir bisikletim olmasını... Anacığım bisiklet özlemimi anlıyor ve üzülüyordu. Bir gün:

— Dikiş makinemi satalım! dedi.

Ninemin çeyiz diye verdiği, üzeri sarı çiçekli kara boyaları yer yer sıyrılmış antika dikiş makinesini... Bana çamaşır, gömlek, kardeşime bayramlık giysiler diktiği gözünün bebeği gibi sevdiği dikiş makinesini durup dururken neden satacaktık?

Antika "Singer"in tıkır tıkır işleyişi kulaklarımda: Üstündeki makara, Şeb-i arus töreninde dönen keçe kulaklı mevleviye benzerdi; dans eden mevleviye... İğne tüm hızı ile batıp çıkardı kumaşa... Anam iğnenin çizdiği dikiş yönünü izlemek için göz kesilirdi ve kan çanağına dönerdi yeşil gözleri...

Arife geceleri, sabahlara dek makinenin tıkırtılarını dinlerdim. Düşlerime bile dikiş vururdu sanki... Giysiyi bitirmeden gözüne uyku girmezdi anacığımın... Kolu kopardı yorgunluktan...

— Bisiklet istemiyor musun? dedi anam. Parası ile bisiklet alırız sana...

— Olmaz! dedim ağlıyarak...

Direndi; gözleri dolmuştu.

Makine satıldı. Yönelteci, pedalları pırıl pırıl bir bisiklet aldık. Tekerleklerinde "balon" lastik vardı. "Şeytan arabası" ile kırlarda dolaşıyordum artık... Ama atları sevdiğim kadar sevmiyordum bisikleti.

Bizim kuşak (1930-1960) arası çileli bir kuşaktır basında... Ekmeğin aslan ağzında olduğu bir dönem... Ve ekmeği-

miz patronun iki dudağı arasında... (Patron aslan değildi elbet!) Emekçiyi koruyan yasalar yoktu. Ne fikir işçileri yasası, ne sosyal sigorta... Arabamız olabilir miydi?

Gazeteciliğe başladığım yıllar "liman" haberlerini toplama görevini vermişlerdi bana... Bizim yokuştan karşıya geçmek için "Galata" köprüsünü yürümek gerekti. Köprü başlarında deliler gibi sırtlarına beyaz gömlek giydirilmiş, boyunlarına teneke kutular takılmış iri yarı adamlar dururdu. Gözlerini dört açardı bunlar... (Bir kuruşu) atmadan kuş uçurmazlardı. Punduna getirip kalabalığa karışarak para vermeyenleri kovalar, yakalayınca gırtlaklarına sarılırlardı.

Köprülerdeki para toplayıcılardan birini tanırdım. "Ihlamur"da üç katlı bir konak yavrusu satın almıştı!

Köprüyü parasız geçme yöntemini bulmuştum ben... Köprü başında bir tramvaya sıçrıyor, sekiz - on metre ötede iniyordum.

Resmî, özel tüm kuruluşlardan haber toplardım. Ayaklarım dolaşırdı, tabanlarım sızlardı.

Bir gün haberler şefimiz Burunsuz Tevfik:

— Sabaha karşı birini asacaklar, dedi; babasını öldüren bir adamı... Bunu sen izleyecek ve yazacaksın.

Yüreğim hop etti:

— Ben mi?

— Yazar olmak istiyorsun ya?

— Evet ama... Babasını öldüren biri de olsa yüreği yufka bir kişiyim ben. Yapamam, diye direnmek istedim.

Burunsuz Tevfik dayattı:

— Sen yazacaksın.

Adam nasıl asılır? Paçaları sıvadım. Tanıdığım bir adliyeciye koştum. İdam formalitesini tüm ayrıntıları ile öğrendim. idamı görmeden bir röportaj hazırladım.

Yazı, bomba gibi patladı. Arkadaşlar şaşkın: "Nasıl yapabildin bunu? Korkmadın mı?"

— Bravo, çok güzel işlemişsin, dedi Burunsuz Tevfik; minicik burnunu çekerek... Yazı İşleri Müdürü kutladı. Elime bir kâğıt tutuşturdu.

— Yazının ödülü, dedi. "İki buçuk lira veriniz" diyordu idareye...

(Yıl 1930... iki buçuk lira! O günlerde en iyi İngiliz kumaşından bir kostüm 35 liraya çıkıyordu.)

Gazetenin idare müdürü Nail Bey'di. Gözleri büyüdü kâğıdı görünce: "Cancağızım nasıl olur? Çok para bu." Ceketinin eteklerini savurtarak, basamakları ikişer ikişer atlayarak yazı müdürüne koştu. Ama, ödülün miktarı değişmedi.

Gazetelerde röportajımı eleştiren bir tek yazı vardı: "Kambur İzzet" yazmıştı: "Sözde edebiyat" diyordu.

Gazete yöneticileri de, okuyucular da ne verirseniz genellikle yutar. "Yutturmaca"da ilk adımı atmıştım. Bunu ikincisi izledi: "150 yaşındaki Zaro Ağa Amerika'ya çağrıldı. Bir filmde rol verecekler."

Haber, Zaro Ağa'nın bir fotoğrafı ile birinci sayfada yayınlandı. Öteki gazeteler bal gibi atladılar. Yuttular demek daha doğru sanırım.

Bizim yokuşun "yutturmaca" ustalarından biri de Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu'ydu. Bir gün bir röportaj getirdi gazeteye... "Atlatma, diyordu, Bulgar Kralı ile benden başka konuşan olmadı."

Röportaj gerçekten başarılıydı. Yazı şöyle bitiyordu: "Vapur, suları yararak Marmara'ya doğru açıldı; çevrende yitirinceye dek onu gözledim. Uğurlar ola Haşmet-meab!"

Oysa, haşmetli (büyük) Kral geçmemişti İstanbul'dan... İki gün sonra Bulgar Elçiliğinden yalanlama gönderilince iş anlaşıldı.

Tepedelenlioğlu, haberin doğruluğunda direniyordu: "Elçilik gizli tutuyor, diyordu; haşmetlû, mütenekkiren (kimliğini tanıtmadan) seyahat etmektedir."

Düzeltmen

1930'larda bizim yokuşun "okul"u sayılan bir gazete vardı: Vakit. Ünlü bir çok yazar ve gazeteci oradan yetişmiştir. Çöküntü dönemindeydi. Az basılıyor, az okunuyordu. Bir sabah, patron Hakkı Tarık Us'u merdivenlerden yuvarlanırcasına inerken gördüler: Gazetenin manşetinde korkunç bir dizgi yanlışı vardı. "Gazi" adı "Gaz" diye çıkmıştı. "Gazi Hazretleri" olacaktı.

Tarık Us, yelpeliyerek yelken kürek Dolmabahçe sarayına koştu. Genel sekreteri buldu:

— Gazi Hazretleri uyandılar mı?

— Evet, hoca...

— Vakit'i okudular mı?

— Ne var?

— Büyük bir dizgi yanlışı...

— Neymiş o?

— "Gazi" sözcüğü "Gaz" diye çıkmış...

Genel sekreter kahkahayı bastı. Elini Tarık Us'un omuzuna attı:

— Hoca, dedi; senin gazeteni düzeltmen bile okumuyor. Gazi Hazretleri mi okuyacak?

İncedayı

— Biz âmâl-i erbaaya gelmeyen bir milletiz! (Matemetikte dört işlem anlamına).

Bir büyük devletin meydan okumalarını Millet Meclisinde yanıtlayan milletvekili böyle diyordu.

Radyo başına toplanmış, görüşmeleri dinliyorduk içimizden biri, foto Âli Ersan coşku ile haykırdı:

— Kim bu Milletvekili?

Yanıtladık:

— Cevdet Kerim İncedayı.
— Ali, kahkahayı kopardı:
— İncedayı değil, kabadayı!
Saygı ile anıyorum rahmetli arkadaşımı...

"Guguk Kuşu"

Bugün, Taksim'de "Gazinocular kralının yaptırdığı "Açıkhava" biraevine gittim. Kemerli üç kapıdan girilir buraya... Beyaza boyanmış demir kapılar motiflidir. Orta kapının üzerinde ışıklı bir yazı vardır: Şadırvan... Farsça (Şad-revan — şen akan) demektir. Yazının üstünde köpükleri taşmış bir bira bardağı simgelenmiştir. Bu şadırvanın musluklarından su akmaz, bira akar. Dekoratör, ya da kralın danışmanı; şadırvanın anlamını biliyor olmalı... Abdest almaya değil, şenlendirmeye yaradığını da!

Yüksek güneşlikleri bile, şadırvana benzesin diye kubbeli yapılmıştır. Altlarında tek bacaklı masalar... Gözleri; köpüklü bira bardaklarında, kokoreçlerde, cipslerde insancıklar dikilir durur uzun uzun... Bira tiryakisi yerli-yabancı turist kadınlar da vardır biraevinde... Göz göze konuşurlar. Göz göze dertleşirler. Arada bir, yumruklarını dudaklarında dolaştırıp bira köpüklerini kurularlar.

Bardağımı ve çubuğa geçirilmiş tava midyelerimi yerleştirdiğim masada tanımadığım bir adam var. Suratı traşlı, orta halli biri... Ayaklarımızın dibinde dolaşarak, kendilerine atılan meze kırıntılarını gagalayıp karın doyuran güvercinlerle konuşuyor. Eyüp Sultan Camii avlusuna benziyordu çini döşemeli biraevi... Çocukluğumun Eyüp Sultan'nını ansıyorum: Güvercinler arasında bir topal leylek seker dururdu.

Tanımadığım adam, omuzumu tuttu birden... Caddede, demir kapının motifleri arkasındaki bir kadını gösterdi parmağı ile...

— Guguk kuşu! dedi.

"Birayı çokca kaçırmış olmalı" diye düşündüm.

— Guguk kuşu! diye yineledi.

Motiflerin ardında genç, güzel bir kadın duruyordu. Taksi bekliyordu. Geçen arabaların şoförlerine eğiliyordu. Uzun bir emprime rop giymişti. Belinde dört parmak kalınlığı siyah bir kemer... Ayaklarında kırmızı pabuç: Sedef renkli ayak tırnakları pırıl pırıldı. Sarı saçlarını kara bir kordelâ ile ensesinde toplamıştı.

— Gördün değil mi, "guguk kuşu"nu?

Bardağını avuçladı.

— Sağlığına! dedi.

Bardağımı avuçladım:

— Sağlığına...

— Bir börek almaz mısın arkadaşım? Küçük tabağını uzatıyordu. Kıramadım.

Konuşmaya başladı...

— Yaşantıma bir "guguk kuşu" girdi bir gün, dedi; komşumun penceresini guguklu saate benzetirdim ben... Guguklu saatin çiçeklerle süslenmiş iki kanatlı kapısı, bir de tahta kuşu vardır. Her saat başı kanatlar açılır ve kuş dışarı çıkıp "guguk" der, bilirsiniz. Komşumun penceresi saat dokuz olunca açılırdı. Tül perde iki yana sıyrılır, genç bir kadın uzanırdı. Guguk kuşu gibi kül rengi değildi. Sarışındı. Yataktan yeni kalktığı için mi ne, sarı saçları her zaman dağınıktı. Pencerenin guguk kuşu tahta kuş gibi ötmezdi.

Evimin karşısındaki apartımana yeni taşınmıştı. Tek başına oturuyordu sanırım. İlgilenmedim hiç... Göz göze geldiğimiz bir sabah irkildim: Tatlı tatlı gülümsüyordu bana... Çocuklar gibi "Guguk" diye "nanik" yapacak sanmışım. Yanılmışım.

Çok çabuk alıştım bu canlı guguk kuşuna... Her sabah dokuzda ben de penceremi açmaya başladım. Bakışır, gülümserdik birbirimize... Saat dokuzu kaçırırım korkusu ile

uykularımdan olduğum geceleri düşünüyorum da kendime gülüyorum şimdi...

Karımı yitirdikten sonra, yapayalnız kalmıştım. Arayanım soranım yoktu. Bunalım geçiriyordum. "Guguk kuşu"ma bir gün rastladım Taksim'de... Yüzümü kızarttım. Yanına sokuldum. "Bir pastanede oturabilir miyiz?" dedim. Yadırgamadı.

Adam, bardağını dudaklarına götürdü. Bir kokoreç attı ağzına...

— Orospu! dedi.

Yandaki masada bira içen genç kadın öfkeyle baktı bize. Adam yayık yayık güldü:

— Bağışla, bacım; dedi, sana değil...

Konuşmayı sürdürdü:

— "Guguk kuşu"mu bana Allah yolladı diye düşündüm. Yalnızlığın o korkunç bunalımından kurtulacaktım. Şeytan dürtüyordu biteviye: "Bu kadın sana yoldaş olabilir."

Sustu. Garsonu çağırıp bardağını uzattı:

— Doldur, getir... Bey kardeşiminkini de...

— Sağol, ben çok içmem...

— Allah Allah, dedi; zehir değil ki bu birader? Bira...

Ayağının ucuna gelen güvercine bir kokoreç attı:

— Sen guguk kuşu değilsin, güvercinsin.

Bana döndü:

— Yazgıya inanır mısın bey kardeşim?

Ben yanıtlamadan o konuştu gene:

— Ben inanırım... Hem de nasıl... Şu kadın...

Demir kapının motifleri ardındaki kadın yoktu artık... "Dolmuş" bulup gitti her halde...

— O kadın, diye gözlerini gözlerime dikti; o kadın bir sokak kadını imiş meğer... Orospu!

Yandaki masada bira içen kadın gene öfkeyle baktı adama... Ya çok alıngan ya da kendinden kuşkulu...

Adam sigara paketini uzattı:

— Mallboro. Yakmaz mısın? Yak, yak...

Ağlar gibi konuşuyordu.

— Bu kaçıncısı? Yaşantım düş kırıklıkları ile geçip gidiyor böyle... "Guguk kuşu" ile hâlâ komşuyuz. Onu görmemek için pencerelerin perdesini, bir daha açmamak üzere, sımsıkı kapattım...

Şimdi sabahları penceremi açınca, karşı apartımanda bir "guguk kuşu" görecekmişim gibi geliyor bana da... Komşumun camı, bozuk bir "guguklu saat" gibi hiç açılmıyor ve "guguklu kuş" görünmüyor nedense... Ya görünürse?

"Yazgıya inanırım ben!"

Adam böyle demişti...

Sandık

Gazeteciliğimin ilk yılı... "Liman" muhabiriydim. Galata gümrüğünden çıkıyordum. Bir adam göğüsledi.

— Dur! dedi. Gözleri evinden oynamıştı. Öfkesine karşın sevimliydi. Yoksa korkacaktım.

— Gazetecisin, değil mi?

— Evet.

Kolumdan tuttu. Gümrük salonunun bir köşesine götürdü.

— İşte sana sansasyon bir haber!

Büyük bir sandık vardı burada... Sandığın üzerine pala bıyıklı dört yükçü oturmuştu. Bacaklarını sallıyorlardı. Bir saatin sarkacı gibi... El ve kolları ile kaba saba şakalaşıyorlardı. Bir şeyler konuşuyorlardı anlamadığım dilde... Adam, gözlerimin içine dikti gözlerini...

— Yakın tarihimizi bilir misin?

— Şöyle böyle.

— Talat Paşa kimdir?

— Bildiğim kadarı ile meşrutiyet devriminin kahramanlarından biri. Eski sadrazamlardan. (Başbakan).

— Daha?

— Birinci Dünya Savaşı'nın "Ateşkes" döneminde Avrupa'ya kaçmıştır.

— Başka?

— Berlin'de bir Ermeninin kurşunları ile ölmüştür.

— Tamam. Bu büyük sandıkta ne var biliyor musun?

— Bilmiyorum.

— Meşrutiyet devrimi kahramanı Talat Paşa'nın kemikleri!

Ürperdim.

— Cumhurbaşkanı'nın emri ile yurda getirildi. Hürriyet-i Ebediye tepesine gömülecek. (Sonsuz özgürlük, yıllar boyu Hürriyet tepesindeki kabristanda yattı!)

Bu adamın Tarık Carım olduğunu sonradan öğrendim. Dışişleri Bakanlığında önemli yeri olan Fuat Carım'ın kardeşiydi.

"Deli Tarık" derlerdi ona... Deli miydi? Sanmam. Ünlü bir akıl hastalıkları uzmanının yapıtlarını hazırlardı çünkü. Uzmanın adı altında yayınlanırdı bu yapıtlar, biliyorum.

Onunla arkadaş olduk çalıştığım gazetede... Çevresindekileri geniş bilgisi ile yararlandıran, alçak gönüllü bir insandı. Yeri yurdu yoktu. Çok içiyordu. Makine dairesinin bir bölümünde yatıp kalkardı. Rotatif artığı bobin kâğıtlarından bir yatak yapardı kendine... Kıvrılırdı üzerine... Ayakucunda makinistin tekir kedisi ile... Patrondan makinist çırağına dek herkes onu severdi. Sayardı da...

Deli Tarık'la konuşurken, gözümün önüne gümrükteki sandık gelirdi. Birer sarkaç gibi sallanırdı yükçülerin bacakları... Talat Paşa'nın kemikleri sızlar mıydı? Ansıdıkça benim içim sızlıyor.

Bir gün "Deli Tarık"in bizim yokuşta apansız ölüverdiğini söyledi. İçinde bir devrimcinin kemikleri yatan sandık geldi gözümün önüne... Yükçülerin bacakları bir sarkaç gibi sallanıyordu.

Acımasızdır İnsanlar

— İki durak ötesi için beş lira çok para, diyordu tok bir ses; acımasız yöntem bu... (Yukarıdaki) bile, tüm acımasızlığına karşın böylesine insafsız değil... Adına Dünya dediğimiz şu gezegende yaşamımız boyunca tek kuruş almadan dolaştırıyor bizi (Yukarıdaki)... Heh heh!

Otobüsün ön kapısından girip şoförün kumbarasına para atan adam "Savaşçı"ydı; polisin kıyın odasında falakaya çekilen ihtiyar "Savaşçı"...

— "Sizin Tanrı dediğinize biz Yukarıdaki deriz!"

(Yukarıdakini) sarakaya alıyordu gene... Ama düşündüm de, gerçek payı var bunda, dedim kendi kendime... Dünyanın yaratılışından bu yana, bir bayram yerindeymişiz, bir lunaparktaymışız gibi, bir "atlıkarınca"ya binmişiz gibi para vermeden dön babam dön... "Atlıkarınca"nın sahibi bilet keser, beş on dakkada bir durdurup "atlıkarınca"yı toptan boşaltır, toptan doldurur. (Yukarıdaki)nin dünyasında ise yöntem başka: ölenler iniyor, doğanlar biniyor. Ve dünya dönüyor, dönüyor, dönüyor...

Elimi salladım "Savaşçı"ya... Tanıdı. Otobüs tıklım tıklımdı. Şoför, aynasından yolculara bakıyordu hep: "Salon bomboş bayanlar baylar, inişler arkadan... Gerileyelim." Eğleniyor muydu?

"Savaşçı", kalabalığı yarıp oturduğum kanapeye yanaştı:

— Merhaba, dedi.

— Merhaba.

— İstanbul yedi tepe üzerine kurulmuş derler, şimdi yetmiş tepe oldu! diye güldü.

Aynı durakta indik. Bir apartımanın önünde insanlar toplanmıştı. Kalabalığı simitçiler, lâhmacuncular sarmıştı: Ekmek kavgası!

Oysa ortada biri yığılıp kalmıştı. Bir yaşlı kadındı bu... Konçları akmış kara çoraplarından sıyrılan sıska bacakları, tencereden fırlamış tavuk bacaklarına benziyordu. Mantosu yırtık pırtıktı. Kara kuru suratına dökülmüştü ak saçları... Çorabının tabanı param parçaydı. Karnı çökmüş bir kedi, kadının çıplak ayağını koklayıp duruyordu. Kalabalık bakışıyor:

— Ne olmuş? diye soruyordu birbirine... Kimse sokulmuyordu insancığa... Sanki cüzamlıydı. Cırlak bir ses geldi kulağıma:

— Kadın mortoyu çekmiş! diyordu. Onu kaldırmak için mortocu gerek! Delikanlının güneş yanığı boynunda bir kolye parlıyordu. Yaldızlı bir kolye... Ucunda küçücük bir kalp vardı. Yaldızlı bir kalp... Onun kalbi buydu. Çarpmayan, acıma nedir bilmeyen bir kalp.

Bir başkası dudaklarını sarkıtıp konuşuyordu kafasını sallıyarak:

— Ölüm Allah'ın emri!

Bir yaşlı adam, kuru parmakları ile ak sakalını tarıyordu:

— Ölüsü ortada kalacak yoksulun! diyordu.

Eğilip nabzını yokladım. Ha durdu, ha duracak...

— Kadın yaşıyor, dedim.

"Savaşçı", kolları ile kalabalığı dağıtmaya uğraştı. Bir adam, "Savaşçı"dan daha atik çıktı. Bu bir dışarlıklıydı. Bir köylüydü bu...

— Tiyatro mu oynuyor be? diyordu, götürelim kadını eczaneye...

Herkes, otomobil altında ezilmiş bir köpek seyreder gibi

bakıyordu kadına... Davranan olmadı. Bir daha inandım ki, acımasızdır insanlar...

(Yukarıdaki)nin en kötü yaratığıdır insanoğlu...

"Savaşçı" ve ben –yaşlı iki adam– köylünün yardımına koştuk. Eczaneye taşıdık kadını... Eczacı kalfası yere gazete serdi. Yatırdık hastayı...

— Doktor bey, bak bakalım sevabına!

Doktor dediği adam eğildi. Kalbi dinledi kulağını uzak tutarak... İğreniyor olmalıydı. (Yukarıdaki)nin en kötü yaratığıdır insanoğlu...

Doğruldu doktor... Bize baktı:

— Nesi olursunuz bu kadının?

"Savaşçı" yanıtladı:

— Hiç... Geçerken gördük. Acıdık haline... Alıp getirdik.

— Yanlış yere getirdiniz. Şaşkın şaşkın bakıştık.

— Yanlış yere getirmişsiniz, dedi doktor; bir lokantaya götürmeliydiniz...

— .....

— Kadın aç... Açlıktan bayılmış.

"Savaşçı" ayılan kadını arkasına aldı. Yakındaki bir aşçıya taşıdık onu... Ceplerimizdeki paraları birleştirip karnını doyurduk.

Köylünün çağrışımı ile, acı bir anı gözlerimde canlandı:

Babam çapkın bir adamdı. Anamla bu yüzden çatışmalar olurdu aralarında... Kardeşim ve ben çok üzülürdük buna... Birer köşeye çekilip sessizce ağlaşırdık. Böyle hırgürlü bir gecenin sabahı arkamda okul çantası (eskiden ordu çantaları gibi sırtta taşınan okul çantaları vardı) Cağaloğlu'nda yürüyordum, dalgın... Birden, kafamı bir yere çarptığımı, yere düştüğümü ansıyorum. Dünyam karardı. Bayılmışım. Gözlerimi açtığımda, kırmızı boyalı büyük bir posta kutusu görmüştüm. Başımı çarptığım kutuydu bu... Ve bir başka

kırmızı: Kırmızı kuşak! Bana eğilmişti biri... Omuzlarımdan tutup kaldırıyor,

— Bir şeyin yok ya! diye soruyordu acıyarak... Bir köylüydü bu kuşağın sahibi...

"Savaşçı" ile sokak içindeki bir şoför kahvesinde çay içtik. "Savaşçı" yaşamından serüvenler anlattı acı bir sesle... "Özgürlük Savaşı"nın anıları...

— Bir gün, dedi; görkemli bir odaya soktular beni... Birinci şube başkomiseriydi karşımdaki... "Arkadaşlarının adını verecek misin?" Sustum. Gürledi: "Biliyor musun? Karın elimizde." Sustum. "Karın kıyak karı!" Sustum. "Söylemezsen ne yapacağım bilir misin?" Sustum. "En azgın polislerime karınla cümbüş yaptıracağım!"

Tüm gücümle suratına tükürdüm: "Alçak!" diye haykırdım. "Götürün bu herifi kıyın odasına... Yıkın falakaya... Bu sefer ben döveceğim."

Dayak, dayak, dayak...

Başkomiser, gözdağını uyguladı mı? Bunu "heryerde hâzır ve nâzır" dedikleri acımasız (Yukarıdaki) nden sormalı...

Mektuplar

Apartman girişindeki mektup kutumu açarken, favorisi çeneye inen kapıcı, sıska avurtlarını kaşıyarak konuştu:

— Gene boş değil mi, beg?

— Evet, boş, dedim.

— Sana mektup gelmez mi hiç?

Favorili kapıcı, bir tırmık attı yüreğime...

— Gelmiyor işte...

— Kimin kimsen yok mu beg?

Favorili kapıcı bir tırmık daha attı yüreğime...

Pis pis gülümsedi "Seni adam yerine koyan yok!" der gibi geldi bana... Ve, bir tırmık daha yedi yüreğim...

Bir hafta sonra akşam üzeri eve döndüğümde favorili kapıcı ile burun buruna geldik.

— iyi akşamlar beg...

— iyi akşamlar Şükrü efendi...

Anahtarımı çıkarıp mektup kutumu açtım coşku ile... Kutu doluydu. Kutu mektup doluydu. Favorili kapıcı:

— Allah Allah! Sana da mektup gelmeye başladı beg! dedi.

— Hem de bir tomar... Şunlara bak Şükrü efendi... Kapıcı şaşkındı.

Mektuplar benim mektuplarımdı. Kendim yazmış, kendim zarflamış ve kendi adresime postalamıştım.

Topuklarımı vura vura, övüne övüne çıkıyordum basamakları... Kapıcı aval aval başını sallıyor, çenesini kaşıyordu:

— Allah Allah... Allah Allah!

8

Babam ve "Alkiraz"

Evet, babam çapkın adamdı. Uçarı çapkın da diyebilirim ona... Bu huyu yüzünden anacığımın çok acılı günlar yaşadığını yineleyeyim. Galata köprüsünden geçiyorduk babamla bir gün... Sümbülî bir havaydı. Gökyüzünü kara kara bulutlar kaplamıştı. Yağmur ha yağdı, ha yağacak... "Şirket-i Hayriye" vapurları (O süre Boğaza işleyen yolcu vapurlarını bu adda bir kuruluş çalıştırırdı.) fayrap etmişti. Bir krater gibi, katran rengi duman savuruyordu gemi bacaları... Ve, katran rengi, pırıl pırıl çarşaflı bir kadınla karşılaşmıştık. Babamla ayaküstü bir konuşma olmuştu aralarında... Etine dolgun bu kadını unutmadım: Kara kara gözleri vardı. Katran rengi dumanlar kadar kara... Hem babamla konuşuyor, hem gülümsüyordu bana... Gülerken yanağındaki burgaç derinleşiyordu. Bir ara çarşafın altından uzanan elin babama bir şey verdiği gözüme ilişti. Bu bir fotoğraf olmalıydı.

O akşam eve döndüğümüzde, anacığıma olup biteni anlattım gizlice.

— Nasıl bir kadındı bu? Güzel miydi?

— Güzeldi, anacığım... Tombulca biriydi...

— Babana verdiği belki kendi fotoğrafı...

— Belki...

— Bir yere saklamış olmalı...

Nereye saklayabilirdi?

— Kadife aynanın arkasına baksak, anacığım...

Konuk odamızda üzeri mermer bir konsol dururdu. Konsolun iki yanında, üstleri fanusla örtülü iki büyük lâmba... Ortada, kırmızı kadife geniş çerçeve geçirilmiş kocaman bir ayna... Ayna ile kadife çerçeve arasına iliştirilen bir kaç fotoğraf: Anamla babamın evlilik anıları... Kız kardeşimle çekilmiş bir resim: Boynumda büyük bir kelebek kravat... Başımda fes... Bir elimde tüfek... Sağ elimin orta parmağı avucumun içine saklanmış... Midilli'de Yunanlılara tutsak düşen babamı telaşlandırmış bu... Sakatlandım sanmış...

Bulmuştuk fotoğrafı kolayca... Bu etine dolgun kadının resmiydi. Anacığımın hüngür hüngür ağladığını ansıdıkça içim sızlar bugün bile... Acımasız mıydım? Değil... Kavrayamıyordum bunun ne yürekler acısı olduğunu...

Şimdi Galata köprüsünden her geçişimde, gemilerin bacalarından gökyüzüne savrulan kara kara dumanlarda kara çarşaflı, etine dolgun o kadını görür gibi olurum.

Babamın Üsküdar'da bir metresi buiunduğunu sonraları öğrenmiştim.

Evet, babam çapkın adamdı. Evet, babam uçarı çapkındı. Birinci dünya savaşında alay Burdur'da yerleşmişti bir ara... Alayın iki komutanı vardı: Biri Türk, biri Alman... Almanın kozmetikli bıyıkları Ruslara karşı yengileri ile ünlü Alman Mareşali Hindenburg'un bıyıkları gibi önce çenesine sarkar, sonra yukarı kıvrılırdı. Binbaşı doktorumuzun da, ona özenmiş gibi, Almanvari bıyıkları vardı. Şaşılacak şeydir: Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarının yenik Almanyasında iki adam, bıyıkları ile ün yapmıştır: Birincisinde Mareşal Hindenburg. (Bıyıkları Almanvari) diye şarkılar bestelenmiştir Türkiye'de... ikincisinde onbaşı Hitler. Şarlo'nun (Bıyıklarımı çaldı!) diye sarakaya aldığı diktatör.

Alman Albay, sabah sütünü ayakyolunda içer, kahvaltısı-

nı gene orada yapardı. (Binbaşı doktorumuz da öyle mi yapardı bilmiyorum.)

Felekten bir gün çalmak istemişti alayın üst rütbedeki subayları... Burdur'a yakın bir köye gidilmişti. Babam beni de götürmüştü eğlenceye... Kadın oynatılmıştı köyün en büyük evinde... Çok iyi ansıyorum: Utçu, kemancı, zurnacı, darbukacıdan kurulu bir saz heyeti... (Sivil giydirilmiş erlerdi bunlar sanıyorum.) Yarı çıplak oynayan kadınlar... Bir yanda rakı şişeleri, mezelerle dolu çilingir sofrası... Babamı, anama suçüstü yakalatmak isteğine kapılmıştım birden... Bunun anama karşı ne acımasızlık olduğunu kavrayamıyordum ki!

Emirerimize yalvarmış, onunla anama haber uçurmuştum. Eğlencenin en civcivli anında, avluda nal sesleri duyulmuştu. iki at kişneyerek toprağı eşelemişti. Şaşkınlıkla pencereye koşan subaylar, iki atta iki kadın görmüştü: Biri anacığım, biri babaanneciğim...

— Rezil olduk, basıldık! diye ne yapacağını şaşırmıştı alayın üst rütbedeki subayları... Yarı çıplak kadınlar yüklüklere saklanmıştı. Baskın başarılıydı ama, anacığım çok üzülmüştü. Güzel yanağında göz yaşları inciler gibi sıralanmıştı.

Babamın bir "aşna fişnesi" vardı Burdur'da... Bunu ne anam, ne babaannem bilirdi. Ben bilirdim. (Nedense anamdan gizli tutmuştum bunu!) Kentin çok güzel, namlı bir orospusuydu. Ona "Alkiraz" adını takmıştı kentin hovarda eşrafı... Serüvenleri dillere destandı. Cümbüşler onsuz olamazdı. Bu eğlencelere alayın üst rütbedeki subayları da katılırdı çoğu...

Düşünmeli ki Birinci Dünya savaşının en karanlık günleri içindeydi Osmanlı İmparatorluğu... Sınırlarda onbinlerce şehit verdiğimiz günler... Açlık bir yanda, hastalık bir yanda... (O açlık, o kıtlık, şekersizlikten insancıkların uyuz olduğu o zor günlerde, top taburu komutanının bana armağan ettiği doru tayıma avucumla şeker yedirdiğimi ansıdıkça yüreğim yanar.)

Cümbüşlere baskın verebilmek, babamı suçüstü yakalamak için anacığımın nasıl didindiğini bilirim. Geceleri, arkamızda emireri, at üzerinde dolaşır dururduk. Ama, başaramazdık bir türlü... Subaylar, gerekli kavşaklara, köprülere nöbetçiler dikerdi. Yanıltırdı bizi bunlar...

"Alkiraz"ı tanıyordum. Yanakları kırmızı kırmızıydı. Elişi kâğıdı ile boyanmış gibi dururdu. Burdur'lu her kadın gibi, başından beline peştemal örterdi. Etekliği de peştemaldı. İki tekerlekli arabamız vardı. Emirerimizle birlikte bir gün bu arabada "Alkiraz"ı gezdirmiştim. Babamın ruhu duymamıştı... Serüvenlerini biliyordum "Alkiraz"ın... Yıllar sonra, babamla aşna fişnesi arasındaki ilişkiyi anlatan bir öykü yazıp yayınlamıştım. Dergiyi de, Doğudaki Şeh Sait ayaklanışını bastırma harekâtına katılan babama yollamıştım. (Alkiraz öyküsü "Uyanış-Servetifünun" dergisi koleksiyonunda kaldı.)

Darılmamıştı babam... Dedim a, çapkın, hovarda adamdı.

Tahterevalli

14 Ekim 1979 günü yapılan kısmi Senato ve Milletvekili seçimlerinde Halk Partisi yenik düştü; Ecevit hükümeti çekildi. Yerine kim geldi? Süleyman Demirel... Devlet ve hükümet adamı fıkdanı hasebiyle. (Yokluğu dolayısiyla). Örneğin tahterevalli: Bir çocuk eğlencesidir bu... Ortasında dayanak bulunan bir kalas... İki ucunda birer çocuk oturur. Biri yükselirken öteki iner. Ama dayanağın durumu hiç değişmez... Ulus tahterevallinin dayanağıdır bizim ülkede. Kalasın ucunda yükselenler "Yıkıntı aldık" der. Sanki onlara kırmızı dipli mumla çağrı çıkarılmıştır.

— Sihir adamıyoruz, diyordu yeni hükümetin başı; Allah'ın yardımı ile tüm sorunları çözümleyeceğiz. Alah'ın yardımı

ile ülkeyi kalkındıracağız. Allah'ın yardımı ile "kuyruk"ları kaldıracağız. Allah'ın yardımı ile "Yok"ları "Var" edeceğiz. Tanrı bizimle beraberdir.

Çocukluğumda, (dini özel çıkarlarıma alet) etmiştim ben de... Beşiktaş'ta Gazi Osman Paşa Sultanisinde (lise) okuyordum. Bir matematik öğretmenimiz vardı. Uzun suratı ve armut biçimi başı ile onu çok iyi ansıyorum. Kulakları, geminin civadrasına çekilmiş flok gibi dururdu: Pupa yelken...

Sınıfa girip kürsüye oturunca, cebinden gülyağı şişesini çıkararak avucuna döker, ellerini ovuşturur, öğrencilere doğru üflerdi. Bir gülyağı kokusu kaplardı ortalığı... Sanki matematik değil, din dersi okuturdu. Namaz kılan öğrencilere tam numara verirdi, iki çarpı ikinin dört ettiğini bilmese de... Öğleleri okulun merdiveninde bir öğrenci ezan okurdu. Matematik öğretmeninin yanından hiç ayrılmazdım bu sırada... Ezan biter bitmez, hoca ellerini önce dudaklarına, sonra gözlerine ve flok kulaklarına götürür, dua ederdi. Ben de öyle yapardım. Ve tam numara alırdım matematikten...

Bir gün, matematik öğretmeni yelyepelek yelken kürek girmişti sınıfa... Başı daha da armutlaşmıştı sanki... Kürsüye yerleştirince kıçını, sevinçle konuşmuştu:

— Dediğim oldu, çocuklar...

Hepimiz put kesilmiştik.

— Dediğim çıktı, demişti; kodu kaçtı!

Teker teker suratlarımızda gezdirmişti gözlerini... Işıl ışıldı gözleri sevinçten...

— Vahidettin kaçtı, demişti; hem de bir İngiliz savaş gemisi ile kaçtı, demişti. (Yıl 1922. Ekim 17)

O Sultan Vahidettin ki, Kuvayi milliyeye (Ulusal güçler), Mustafa Kemal'e karşı Kuvayi İnzibatiye (Düzen sağlayıcı güçler) kurdurmuş, ülkede ayaklanmalar çıkarmış, Kurtuluş Savaşına girişenleri idama mahkum ettirmişti.

Flok kulaklı matematik öğretmeninin o günkü coşkusu tatlı bir anıdır bende...

Düzmeci değildi, dini bütündü. Allah'ın adını eksik etmezdi dilinden... Ama, vatanseverdi de...

Balon

İskelede yalnayak gazete satıcısı bağırıyordu avaz avaz:

— İşsizliğin ortadan kaldırılacağını yazıyor!

Bir adam, sümüğünü yırtık ceketinin püsküllеşmiş yenine içiriyordu:

— Balon, balon!

Gazete satıcısını sarakaya almıyordu. Bu bir baloncuydu. Kalın bir ipe renk renk, biçim biçim bir sürü balon bağlamıştı.

İki çift lâf ettik onunla ayaküstü... Her patlayan balon, yüreğini ağzına getirirmiş: Ekmek korkusu. Bir gün, o sezmeden, kalın ipi kesivermişler. Tüm balonlar gökyüzüne uçuvermiş.

Bir haftalık geçimi ile beraber... Parktaki bir sürü aylak insanla o da havaya bakakalmış. Bir üzüm salkımı gibi yükseldikçe ufalmış balonlar... Yükseldikçe küçülmüş.

Gökle toprağın birleştiği uzakta kara bir bulut: Sanki, günah çıkaran kara cübbeli papaz... Şu, insana benzeyen dağ: Makedonya Kralı Büyük İskender'e baş vurup Aynaroz dağını yontarak koskoca bir adam yontusu yapacağını savunan mimarı ansıtıyor. Dağ-yontunun sol eline, onbin nüfuslu bir kent oturtacak, sağ elinden bir ırmak akıtacaktı adam... Makedonya hazinelerinin dibine darı ekecek proje...

Bu mimar ya Türkiye'de ve çağımızda yetişseydi!

Düşünüyordum:

Bakıyorsun, gazetenin aynı sayfasında, kimi tek, kimi çift, kimi üç sütun üzerine konulmuş beş tane ölüm haberi... Bu beş çerçeve, aynı faninin "öteki dünya"ya geçişini duyurmakta... Ama, her çerçevede görevi bir başka yerdedir rah-

metlinin... Şunda, falanca kuruluşun yönetim kurulu üyesidir. Ötekinde filan kuruluşun yönetim kurulu üyesi... Bir koltukta iki değil, beş karpuz!

Bir de tutar, yurtta işsizlik krizi var diye tasalanırız. Sanırım bir filozof: "Herkes kendi için bir derstir, demiş; elverir ki insan kendini yakından görmesini bilsin."

Bir toplum da kendisi için bir derstir. Ama, kendini yakından görmesini bilmedikten sonra!

"Biz Bize Benzeriz"

Zincirlikuyu mezarlığına giden geniş asfaltta sel gibi akıyordu onbinler... (22 Kasım 1979). insan selinin iki yanında, gösteriye yabancıların katılmasını önlemek için, kızlı-erkekli öğrenciler elele tutuşup tek sıra kordon olmuştu. Kimi üniversiteli, kimi liseli, kimi işçiydi bu çocuklar... En büyüğü yirmi yaşında... Öldürülen profesörün tabutu ardından yürüyorlardı. Coşkulu ve öfkeli yürüyorlardı. Haykırıyorlardı:

— Faşizme ölüm!

— Ali, Veli, Ulaş... Sonuna dek savaş...

— Kahrolsun emperyalistler...

— Kahrolsun C. İ. A...

— Tek yol devrim...

Kolkola girmiş göstericilerin dışındaki gençler düzenliyordu haykırışları... Maestro gibi... Sol yumruklar havaya kalkıyordu arada bir. Öğrenci kordonunun açığında ikinci bir kordon: Tüfeklerine süngü takmış erler... Alçaktan uçarak yürüyüşü izleyen helikopterlerin, içleri er dolu araçların motor gürültüsü karışıyordu insan seslerine...

Bir sabah, görevine gitmek için Etiler'deki evinden çıkan Siyasal Bilimler Fakültesi Dekan yardımcısı Prof. Ümit Yaşar Doğanay, özel arabasında beş kişinin saldırısına uğramıştı.

Kalbura dönmüştü kurşun yağmuru altında... Hedefi bulan tam yirmi üç kurşun! Ne acımasızlık!

Solcu imiş...

Gazeteciler öldürülüyor. Yazarlar kurşunlanıyor. Profesörler, öğretmenler, lise müdürleri, avukatlar, yargıçlar, savcılar delik deşik ediliyor. Kimi sağcı diye, kimi solcu diye... Düşünceye düşünce ile karşı çıkmayı bize neye öğretmemişler?

Aydın kişinin aydın kişiyi kırışı... Ve, sürüp gidiyor cinayetler... Sürüp gidiyor soygunlar... Sürüp gidiyor yalanlar...

Osée -ki İbrani Peygamberlerinden biridir- Yahovaların İbranileri sevmemesi için gerçekten haklı nedenler bulunduğunu söylermiş:

"Ülkede artık ne iyilik, ne doğruluk ne de Tanrı korkusu kalmıştır. Göze çarpan sadece yalan, kargaşa, hırsızlık ve günahkârlıktır. Zorbalık geçer oldu. Cinayetler birbirini kovalıyor."

İşte bizim demokrasi anlayışımız! "Biz bize benzeriz" diyen Atatürk'ü düşündüm. Bir taşlama mıydı bu tümce?

Dört Arnavut toplanmış, konuşurlarmış. Sineklerin saldırısından bezmişler. İçlerinden biri piştovunu çekmiş. Arkadaşının alnına konan sineği vurmuş. Hem sineği, hem arkadaşını öldürüvermiş.

— Bir sizden, bir bizden! demiş bıyığını burarak, kabadayıca...

"Sağcı"ların da, "Solcu"ların da ellerinde, öldüreceklerinin listeleri varmış: Bir sizden, bir bizden!

Türkiye'deki bu kargaşayı yöneten bir yabancı örgüt olmalı. İranlı dîni lider Humeyni gibi adam gerekiyor sanırım.

Bizim liderler mesaj yayınlamakla yeti niyor

Öldürülenlerin eşlerine, çocuklarına, analarına, babalarına başsağlığı telleri çekerek... Cinayetler birbirini kovaladığına göre, liderlerin başsağlığı telgrafları basılı olsa: Aynı sözcükler, aynı tümceler...

Sevgililer

Nizamettin Nazif Tepedenlioğlu –tarihsel Kara Davut yapıtının yazarıdır; Türk "Pardayanlar"ı diyebileceğimiz palavra dolu, yayınlandığı yıl olay yaratan romandı– ünlü bir edebiyat dergisini yönetiyordu. Adı "Ses"ti. Derginin ilk sayısını gören Nurullah Ataç, motifli tabakasından cigara sararken, omuzlarını oynata oynata, gevrek gevrek gülerek espri yapmıştı: "Ses çıktı ama arkadan çıktı!" demişti. Spritüel kişiydi ağabeyi Dr. Galip Ataç da... Ankara radyosunda yıllar boyu okunan "Evin saati" programını o hazırlardı. Bizim gazetede de sağlık konusunda yazıları yayınlanırdı. Cinsel birleşmeyi yaşa göre düzenlerken yaptığı benzetiyi ansıyorum: Örneğin "haftada bir cinsel birleşme" demiyor da "haftada bir kilometre" diyordu. Yaş küçüldükçe kilometre taşları değişiyordu: Onbeş günde bir kilometre, on günde bir kilometre, haftada iki kilometre... Yaş yirmi mi günde iki kilometre. Yaş yetmiş mi bas frene! Stop lambası yanıyordu.

Nizamettin Nazif'le konuşuyorduk bir gün, derginin yönetildiği daracık odada... Görkemli bir yer değildi derginin "idarehane"si. Yazılar, sayfa plânları, üzerine gazete örtülmüş küçük bir tahta masada hazırlanırdı. Masanın iple tutturulmuş ayağı aksaktı. Sallanır dururdu. Aksaktı derginin durumu da... "Edebiyat" dergisi olur da topallamaz mı? Han kahvecisinin çırağı, elindeki askıyı uçura uçura çay getirirdi konuklara bazen... Veresiye içilmiş çaylar için kapıya tebeşirle bir çizgi çekerdi. (Parası ödenir miydi? Allahüâlem! Borç yüzünden icra dairesine çağrıldığı günü ansıyorum: Nizamettin, gazeteye gelen polisi atlatmak istiyordu. Yaşlıca bir adamdı kır bıyıklı polis... Şaşkınlıkla "Polis çağırırım" diye korkutmaya uğraşınıştı Nizamettin'i... Oysa kendisi polisti. Gülmüştük uzun uzun...

Odaya bir delikanlı girmişti, alı al moru mor... Ter taneleri fiske fiskeydi alnında... Koltuğunda bir dosya...

— Üstat Nizamettin Nazif Beyefendi...

Nizamettin, avuçladığı çay bardağını masaya bırakmıştı

— Ben'im, çocuk...

— Şiir getirdim derginize... Eğer beğenirseniz...

Genç bir ozandı bu... Adı sanı duyulmayan ozan...

Şiir "edebiyatın kapısıdır." Edebiyat heveslisi her genç, ilkönce bu kapının tokmağını çalar. Edebiyata bu kapıdan girmiştim ben de... Sevgililerim için "Şiir" yazarak... Ama öyleleri var ki, "şiir"le politikaya girmiştir. "Şiir" yazarak Başbakan olmuştur.

Nizamettin, delikanlının uzattığı kâğıdı almış, şöylece bakıvermişti. Sonra kapkara gözlerini belerterek genç ozana:

— Şiirde anlattığın, sanırım sevgilin! demişti.

— E... evet üstadım... diye kekelemişti kızararak ozan...

— Göklere çıkarmışsın onu...

— .....

— Çok güzel bir kız, demek? Örneğin huri!

— .....

Nizamettin kaşlarını çatmış, gencin suratına uzanmıştı:

— Aslanım, sen bu sevgiliyi tuvalette gördün mü?

— .....

— Ayakyolunda yani?

— .....

— Yellenirken, işerken, ya da... Evet ya da sıçarken?

Tutamamıştım gülmemi... Puup diye tükürüklerimi saçarak hem de...

Genç ozan terspers olmuş, müsveddeyi almadan kaçmıştı. Sevgilisini bir daha aradı mı, gördü mü bilemem.

Han kahvecisinin çırağı, askısını uçura uçura kapıdan girmişti:

— Ne oldu Beyağbey? diyordu telaşla; deli miydi o çıkan? Yuvarlanıyordu merdivenden... Size bir zararı dokunmadı ya?

Ama, ne olduysa bana olmuştu: Yedi yaşımdan otuz ya-

şıma dek, tüm sevgililerim düşümde "tuvalet"e girmişti. Ya yellenmişler, ya işemişlerdi... Ya da...

Genç ozan gittikten sonra, düşünmüştüm: Gülmek istemiştim, gülememiştim. Kızmak istemiştim, kızamamıştım. Ağlamak istemiştim, ağlayamamıştım.

Sevgililerim!

Babam gibi ben de çapkındım haniya... Övünmek gibi olmasın. Yedi yaşındayken bir öğretmene tutulmuştum. "Harika çocuk" muydum ben?

İkincisi: Burdur'daydık. Sekiz-dokuz yaşındaydım sanırım. Sokağımızda ben yaşta bir kıza vurgundum. Sarışın bir kızdı bu... İri yeşil gözleri vardı. Anası gibi delişmendi; fıkır fıkırdı. "Ebemin takatukasına mum dikerim" diye oyunlar oynardık, çelikçomak oynardık, bilye oynardık onunla...

Bir gün sevgilime gösteri yapma isteklerine kapılmıştım. Babamın rugan çizmelerini bacaklarıma geçirip fiyaka satmıştım. Gülmekten kırılmıştı.

Fiyakanın sonu acıklıydı: Çizmeler çıkmıyordu bacaklarımdan... Ayakkabılarımın üzerine geçirmiştim onları... Zorlamalar para etmiyordu. Vay anasını... işte o zaman feryadı basmıştım:

— Yetişin, koşun. Çizmeler çıkmıyor bacaklarımdan. Emirerimizin uğraşması para etmemişti. iki eli böğründe kalmıştı adamın... Benim içim daralmıştı ve:

— Anacığım, bacaklarımı kesecekler! diye bağıra bağıra hıçkırmaya başlamıştım.

Sevgilimin iki gözü iki çeşme:

— Allahım, kesmesinler onun bacaklarını! diye yalvarıyordu.

Kısa bir süre sonra alayın saracı yetişmişti.

— Bacaklarım! diye ter ter tepiniyordum. Saracın elinde tuttuğu pırıl pırıl falçete keskin bir cerrah bıçağı kadar korkunç görünmüştü gözüme...

— Bacaklarımı kesiyorlar! diye avaz avaz haykırıyordum.

Gözlerimi sımsıkı yummuştum. Operasyon kısa sürmüştü. Saraç, çizmelerin dikişlerini sökmüş, bacaklarımı kesilmekten kurtarmıştı!

Hem sevinmiş, hem de yerin dibine batmıştım. Suratım pancar kesilmişti. Sevgilimin yeşil gözleri iki çeşme değildi artık... Gülüyordu. Eğleniyor muydu? Seviniyor muydu? Sanırım birincisi daha doğru... Oysa, çocukların "Cuma cumcuk, kızlara boncuk, hani bana a..." diye edepsizce haykırışlarla köşelere sıkıştırıp çimdiklediği günler haspayı ben savunurdum.

Muğla'da Defterdar Şefik Bey'in kızına aşıktım. Ablak suratlı bir kızdı. Kara saçları bukle bukle omuzlarına sarkardı. Bazen de beyaz geniş bir kordelayla fiyonk yapardı anası... Siyah gözleri pırıl pırıldı. Ben ortaokula gidiyordum. O dokuzundaydı ilkokul öğrencisi... Süheyla idi adı... Yıllar sonra, yazı yaşantımda, onun adını kullanmıştım röportajlarımda, öykülerimde: Süheyla Şefik.

Çanakkale'de aşk serüvenlerim daha da boldu: Titap (ki anlamı altın oluktu), Şaziment (öğretmen çıktığını duymuştum), Emel (bir generalle evlenmişti), Münire (otuzbeşlik bir süvari yüzbaşısının onaltı yaşındaki karısıydı).

Bu sonuncu serüven korkulu günler yaşatmıştı bana... Subay, karısı ile ilişkilerimizi duyunca vurmaya kalkışmıştı da, babam beni Silivri'ye dayımlara kaçırmıştı.

Karanlık, yağmurlu bir geceydi. Işıkları şıkır şıkır küçük gemi limanda yakamozlar gibiydi. Fırtınaya baş vermişti. Bir inip bir çıkıyordu. (iniyor kayık, çıkıyor kayık... Nâzım Hikmet öyle diyordu bir şiirinde...) Gemiye doğru kürek çekiyordu sarı muşambalı sandalcılar... Zor ilerliyordu tekne... Küpeşteden aşan dalgalarla sırılsıklam olmuştum. Suratından şırıl şırıl tuzlu su akıyordu. Tuzlu gözyaşlarıma karışıyordu. Evet ağlıyordum. Sevgilimden ayırmışlardı beni...

Silivri'de üç ay kalmıştım. Belki daha da uzun sürecekti bu

sürgün... Bereket, yüzbaşı uzak bir ile atanmış, Çanakkale'den gitmişti.

İstanbul'daki aşk serüvenlerim de çoktur, övünmek gibi olmasın. Bunların arasında lise öğrencisi Meliha, öğretmen Melahat, Çengelköylü Melahat; Harp Okulu Komutanlarından birinin kızı olan Handan kısa serüvenlerdi. Fransızcamı ilerletmek için yazıldığım Berliç yabancı dil okulunda "Madmazel Lameda"ya tutulmuştum. Kumral bir kızdı. Hoş bir Fransızdı. Ders verdiği odada başbaşa kalıyorduk. İkimiz de toy değildik. Değildik ya, ateşle barut bir arada olur muydu? Fransızcam biraz daha gerilemiş, aşk metodlarım ilerlemişti.

İstanbul Adalet Sarayı'nda Belkıs'la tanışıklığımız "nişan"la sonuçlanmıştı. Uzun sürmemişti bu... Belkıs'ın küçük kız kardeşine abayı yakmıştım... Saman altından su yürüttüğümü sezince nişanı bozmuşlardı.

En uzun serüvenim Doktor N. iledir. Doktor N., "Ağlama Duvarı" adındaki romanıma bile girmiştir.

Ansıdığım, ya da ansıyamadığım tüm sevgililerim şimdi düşümde birer birer "tuvalete" giriyor. Ya Ayşecik? O "melek"ti benim için... Yatalak bir filozof, sakırga gibi beynime yapışma çabasında:

Bir hayranı "sen güneşin oğlusun!" demiş. Filozof: "Onu bir de oturağımı dökene sor!" diye yanıtlamış.

Bu keneyi yakalayıp parmaklarım arasında ezmek istiyorum.

Ayşecik bir "melek"ti. Aşk serüvenlerim onunla noktalanmıştı. Andiçerim ki bu doğrudur.

İstanbul Adalet Sarayı'ndaki sevgilim bana başka olaylar ansıtıyor:

Bugünkü modern Adalet Sarayı yapılmadan önce, tüm mahkemeler ve adalet örgütleri Sultanahmet'te tarihsel bir yapıda toplanmıştı. Tavanları rokoko, duvarları nakışlı, çok büyük tahta bir yapıydı. Gazeteciliğimin ilk yılları, adliye

muhabirliği ile burada geçmiştir benim... Ağır ceza mahkemesinin ünlü bir yargıcı vardı. Adını unuttum. "Zorla ırza tecavüzden" sanık bir delikanlıyı yargılıyormuş. Gizli görülen dâvânın ayrıntısını zabıtkâtibinden öğrenmiştim.

Yargıç, mübaşire buyruk veriyor:

— Bana bir mum getir.

Mum geliyor. Yargıç sanığa uzatıyor mumu ve "mağdur"a (bugünkü deyimle kıygın) saldırmasını söylüyor. Sanık şaşkın ve kararsız... Yargıç ise kararlı... Sanıkla "mağdur" arasında bir kovalamaca, bir boğuşma başlıyor salonda... Kadın tüm gücü ile "ırz"ını korumasını beceriyor. Mum sanığın elinde kalıyor: Başarısızdır. Ünlü yargıcın hükmü "beraat"tir: Cinsel ilişki kadının isteği ile olmuştur. Zorlama yoktur.

Sultanahmet'teki bu tarihsel yapı, bir gece cayır cayır yandı. Nasıl yandı? Neden yandı? Bir itfaiye müdürü kendisiyle yaptığım röportajda "Her yangının altında bir eşeklik yatar" demişti. Demişti de röportaj yayınlanınca "Ben böyle bir şey söylemedim" diye yalanlama yollamıştı gazeteye...

Yangından bir gün sonra, Vâlâ Nurettin'i (Vâ-Nû) sanırım gözaltına almışlardı. Kundakçı o muydu? Hayır, hayır... Yangından bir gün önce "Akşam" gazetesinde çıkan yazısında şöyle diyordu:

"Önemli bir çok kuruluşlarımızın yerleştirildiği yapılar tahtadır. Sultanahmet Adliye Sarayı bir gün yanabilir."

Ünlü polis yöneticilerimiz, kuşkulanmışlar:

— Yapının kundaklanacağını, kundaklıyanları Vâ-Nû biliyor olmalı, demişler; çalyaka etmişler yazarı...

Soyadı

Yanılmıyorsam 1930-1935 arasında tüm dünya ekonomik bunalımla kıvranıyordu. Türkiye de öyle... Devlet ve hükümet adamlarımız, ulusça hepimiz karabasan içindeydik.

Mustafa Kemal yaman bir psikologtu da:

— Uygar ülkelerde insanlar soyadı taşır, diyordu; neden bizim de soyadımız olmasın?

Yasalar çıkarılmıştı. Herkes, her aile bir soyadı almakla zorunlu tutulmuştu. İlk soyadını alan Mustafa Kemal'di: Atatürk. İsmet Paşa'ya İnönü soyadını veren de Mustafa Kemal...

Ulus bir anda ekonomik bunalımı unutmuştu. Sözlüklerde harıl harıl soyadı arıyorduk. Nüfus müdürlüklerinde görevliler başını kaşıyacak durumda değildi.

Çirkin olanların "Güzel"i, soysuz olanların "Soylu"yu, huysuzların "Huylu"yu, cimri olanların "Eliaçık"ı, kancık olanların "Merd"i, eğri olanların "Doğrul"u seçtiklerini görüyorduk.

İş Bankası Genel Müdürü Muammer Bey işer soyadını almıştı, iyi ansıyorum: Gazetelerde epey mizah konusu olmuştu bu. Muammer İşer aşağı, Muammer İşer yukarı. Oysa adam diabetik de değildi, ki çeyrek saatte bir işesin? Bir süre sonra "Eriş"e çevirmişti soyadını...

"Şu bizim kayınbirader"i de soyadı yasası çok yormuştu. Hangi soyadını bulsa, nüfus memuru:

— Alındı, diyordu; yaya kaldın Tatar ağası!

Soluk soluğa oradan oraya koşup duruyordu. Sözlükler deviriyordu. Nüfus memurluğunun merdivenlerini aşındırmıştı adamcağız...

En sonunda bir gün:

— Koşar, demişti görevliye; Koşar adını alıyorum.

Görevli, gözlüğünü burnunun ucuna düşürüp bakmış, acınmıştı:

— Alındı.

"Şu bizim kayınbirader"in öfke topuklarına çıkmıştı:

— Öyleyse "Çokkoşar" yaz kütüğe...

— Hah... Bu yok işte.

"Şu bizim kayınbirader"in soyadı "Çokkoşar"dı. Tanrı

rahmetini esirgemesin. Çok koşup yorulduğundan mı ne, genç yaşta kalıbı dinlendirdi.

Bizim yokuşun ünlü iki ozanı vardı: Yusuf Ziya ve Orhan Seyfi... Bacanaktılar. "Akbaba" mizah dergisini çıkarırlardı. Soyadı yasası, az kalsın bacanakları birbirine düşürecekti. ikisi de "Akbaba"yı kendisine soyadı almak istiyordu. Şeytana külahı ters giydirecek bir kişiydi Yusuf Ziya...

— Bir çözüm yolu buldum, dedi bacanağına gülerek; ikiye bölelim sözcüğü... "Ak"ı ben alırım, sen "Baba"yı alırsın!!!

"Ekonomik dar boğazı" aşamadığımız, belki de aşamıyacağımız şu günlerde bizi "uyutacak" bir psikolog devlet adamı gerek...

Tuş

Bir süre "Medrese"de okudum ben! Fatih'te büyük bir mescitti bu... Geniş avlusunda bir şadırvan... Küçük küçük odacıklar vardı avlunun çevresinde... Ama medresenişin değildim (Medresede yatıp kalkan öğrenci). Sufte (softa) da değildim. Hukuk, ya da ilâhiyat okumadım. Mescitte işim neydi? Güreşçiydim, güreşçi! (ünlü öykücü Ömer Seyfettin de pehlivanmış.)

"Haliç İdman" adlı bir güreş kulübü vardı. Mescidi güreş kulübüne vermişlerdi. Lisede okurken bu kulübe yazılmıştım. Greko-Romen güreşiyordum. Hocalarım Necati Pehlivan, Cemal Pehlivan'dı. Kulübün başkanı ise bankacı Vehbi Emre: ünlü bir güreşçi... Romancı Suat Derviş'in ilk kocası Sadullah da bu kulüpde üye idi sanırım.

Akşamları okuldan çıkınca mescide gider, halter kaldırır, güreş minderinde o çağların 67 kilodaki ünlü güreşçileri ile - örneğin şampiyon Saim'lerle, Faik'lerle- boy ölçüşürdüm. Ve çoğu kez tuşa getirirlerdi beni...

Bir fıkra vardır: Güçlü bir pehlivan: "Benim iki omuzu-

nu yere getiremeyeceğim adam yoktur bu dünyada," demiş. "Getir getirebilirsen!" diye bir kambur çıkmış ortaya...

Çok yapıt vardı kitaplığımda... Halid Ziya'nın "Mai ve Siyah"ı, "Aşk-ı Memnu"u, Tevfik Fikret'in "Rübab-ı Şikeste"si, "Haluk'un Defteri", Mehmet Rauf"un "Eylül"ü, Hüseyin Rahmi'nin "Metres"i, "Gulyabani"si vb.

Güreşe merak sardığım gün, tüm yapıtları Bab-ı Ali'nin ünlü bir Ermeni kitapçısına –hem de yok pahasına– satmıştım. Kolları güçlendirmeye yarayan şişe biçimi sopalar (lobut), iki kolla açılıp kapanan tel araçlar (sandov), gülleler almıştım parası ile...

Daha sonraları boks... Beyoğlu'ndaki Amerikan jimnastik kulübünde tanıdığım bir boksör delikanlı: "Senin yapın boksa elverişli. Gel seni çalıştırayım," demişti. "Kum torbası" olmuştum adamın karşısında... Kaşım patlamış, ağzım burnum çarpılmıştı. Boks mu? Tövbeler tövbesi...

Ellerinin keskinlemesi ile tuğla duvarları deviren kara kuşaklı "kareteler" yoktu o çağda ülkemizde... Çam deviren politikacılar vardı. (Bugün de böyleleri tümen tümen!)

Futbolcunun, güreşçinin, haltercinin, koşucunun; yüzücünün spor yaşı sınırlıdır. Ama ben yazarlık, gazetecilik yaşamım boyunca güreş tuttum. Kafa kol kaparak kündeden atanlar, tuşa getirenler oldu güreş minderinde... Ya basında? Bir kez tuşa geldim insafsız tuştu bu: Ünlü bir gazete, yayınladığı romanım için dâvâ açılışını neden gösterip sözleşmemi bozmuştu. Kapı dışarı etmişti beni... Gerekçe: Saygınlığı ile, onuru ile oynamışım gazetenin... Bunu yapan kovulurmuş. Yasa böyle diyormuş. Ne derlerse desinler, ırgat patronun "iki dudağı arasındadır" Türkiye'de... Hem de yasalara karşın... Hem de işçi sendikalarına karşın...

9

Deniz

Troleybüste yanımdaki yaşlı kişi ile konuşuyoruz.

— "İktidar" değişti. Binlerce memur emekli olacakmış doğru mu? dedi.

— Allahüâlem...

— Kötü, hem de nasıl... Emekli olmanın özlemini duyar mısınız?

— Kötü şey, dedim.

— Bir paraşütçü er düşününüz, dedi. Birlik komutanının komutunu, büyük taşıt uçağından atlayacağı anı beklemektedir. Ürperti içindedir. Dev uçağın pervanesi kafasında gümbür demektedir. Sonunda, komut verilir kapıdan fırlar boşluğa... Bir süre sonra paraşüt, kocaman bir mantar gibi, üzerinde açılır. Artık boşluktadır. Nereye inecektir? Ağaca mı takılacaktır içine düşeceği gölün sularında boğulup gidecek midir? Başı kayalarda mı parçalanacaktır? Verilecek komutla boşluğa atlayacağı dakikayı bekleyen er gibi, bir gün "emekli" olacağını düşünmez miydim ben de?

Troleybüs komşum, yaşlandı diye işinden çıkarılan bir vatandaş...

— Daha orta yaşa gelmeden "emekli" olmanın özlemini duyanlara şaşarım, diye konuştu; bir bostan kuyusunun kovaları olmayan dolabına koşulmuş, gözleri bağlı beygir gibi,

boşu boşuna geçecek yıllar çalışma gücünü yitirmeden, kafa kağıdına bakılıp, bir köşeye itilivermek, toplumun sırtında parazit yaşamaya mahkûm edilmek yalnız korkunç değil, yalnız üzücü; değil, onur kırıcı... Bir parazit olmaktansa, eski Ispartalıların sakatlara ve yaşlılara yaptığı gibi at uçurumdan aşağı...

— Atma, Beyamca, atma!

Kanepe komşum da ben de, şaşkınlıkla arkamıza dönüp baktık. Hayır, hayır, bize değil... Delikanlı bir işçi, bir arkadaşına söylüyordu bunları...

Boş günlerimin iki saati otobüs ve troleybüslerde geçiyor artık, diye anlattı emekli; şoförler ve biletçiler beni, ben onları tanıyorum. Çalıştıkları için, yapacak bir "iş"leri olduğu için onlara imreniyorum. Açıkcası kıskanıyorum onları... Bana kontak dediklerini, belki acıdıklarını sanırım.

Akıntıburnu'nda oltasının ipini çeken deri ceketli, kasketinden kır saçları fırlamış bir adam gördük. Emekli, troleybüsün buğulu camındaki yuvarlağı avucu ile büyülterek, dikkatle baktı ona... Gözden yitirinceye dek baktı ona...

— Emeklilik özlemi duyuyorsanız, "Ah bir emekli olsam. Olsam da karakışı buğulu penceremin arkasından seyretsem..." dersiniz. Parça parça, kelebekler gibi uçuşan karlar... "Karlar ki zaman zaman sessizce ağlar." demiş Cenap Şehabettin. Değil mi?

— Ya, Ya...

— Benimse içim ağlıyor karlar gibi... Kapkara içim ağlıyor.

(Emekli de, güz ile ilkbahar arası, sürüngenler gibi kış uykusuna yatsa! dedim içimden).

Troleybüs komşum gülüyordu:

— Troleybüslerin kanepelerini neden tahtadan yapmışlar bilmem ki! Açıkhava tiyatrosunda bir liraya "minder" kiraladığım mutlu günlerimi ansıyorum. Yanımda küçük bir minder mi taşıyayım ne?

Düşündü bir süre... O düşündü, ben düşündüm. Arpacı kumrusu gibi...

— Nasıl dayanacağım bu emekli yaşantısına? diye sordu, birden; hele bu emekli lâfı öyle gücüme gidiyor ki!

— Bir de eskileri düşün, dedim ona; eskiden "mütekait" demezler miydi emeklilere? Oturan adam!

— Sahi, ya.

— Alışacaksın, emekliliğe alışacaksın, arkadaşım.

— Oturan adam! Korkunç şey bu, dedi suratını buruşturarak... Avutucu sözler bekleyen bir hali vardı. Zor zamanlarında kendisini avutsun diye yanında bir filozof gezdiren eski Roma'nın senatörleri gibiydi. "Acıdan kurtulmak için özleyişi ve isteği bırak" demiş Budda... Kendisini Budda'nın felsefesine inandırabilsin bakalım bu adam...

Ey emeklilik bekleyenler. Diyordum içimden "işsiz, amaçsız, bomboş yaşamak acıdır. Yaşamak acıdır. Ölüm acıdır." diyen Budda'nın zamanında emeklilik olsaydı "Yaşamak acıdır, ölüm acıdır, emeklilik acıdır." diyecekti, inanıyorum buna...

Troleybüs komşum, omuzumu tuttu. Kulağıma eğildi:

— İşinizin, masanızın başında, emekli olmadan göçmek en iyisi... Desem (Ağzını hayra!) diye bana kızarsınız, değil mi? dedi.

Bebek'te indik troleybüsten... Ben Rumelihisarı'na doğru yürüdüm. Kar yağıyordu. (Karlar ki hamuşane dembedem ağlar...)

Kar parça parça suratıma yapışıyor ve eriyip süzülüyordu. Kara bulutlar denizi de karartmıştı.

Deniz! Denizi çok severim ben... Ansıdıkça bugün bile tüylerimi ürperten yaramazlıklarım olmuştur denizde. Oysa atalarımız "Deniz bir padişahtır ki söz dinlemez" demiş. Bir ozanımız da "Deniz kadın gibidir" der bir dörtlüğünde...

Çanakkale'deydik. Bir akşam, boyu bir buçuk, eni bir metre ya var ya yok sandalla karşı kıyıya geçmiştim. Korkuludur

Boğaz... Pırıl pırıl ışıklarıyla Akdeniz'e çıkan büyük yolcu vapurunun dalgalarına baş vermiştim alabora olmamak için... Sallanmıştım durmuştum. Gözlerimle dümen suyunu izlemiştim sonra geminin, kendimden geçercesine... Boğaz akıntılıdır. Bir süre boğuşmuştum denizle... Akıntıya kürek çekmiştim. (Gazetecilik ve yazarlık yaşamımda da hep akıntıya kürek çektim ya! Yazgım bu, benim...)

Geceyarısına doğru dönebilmiştim Çanakkale'ye... Serüvenimi Mısır'daki sağır sultan bile duymuştu. Babamın motorla aramaya çıktığını öğrenmiştim anamdan... Boğaz'ı karış karış bilen usta gemicilerle... Akıntının beni sürükleyeceğini sandıkları yönlerde saatlerce dolaşmışlarmış...

Hak ettiğim dayaktan anam kurtarmıştı. Ya kurtarmasaydı? Yerin dibine geçecektim sevgililerimin önünde...

Sanırım 1929-1930 arası, Tuna'dan Karadeniz'e sürüklenen buz parçaları ile örtülmüştü Boğaz'ın suları... Buz parçalarından biri ile kocaman bir de ayı gelmişti, iyi ansıyorum. Donakalmıştı İstanbul'lular... Yarısı balık, yarısı kız "Deniz kızı" gelmeyecekti ya Karadeniz'den?

Papa

Karanlık, kasvetli bir akşam... Harbiye Orduevi üzerinde, alçaktan uçan helikopterler: Tepelerindeki kırmızı ışıkla, ateşböcekleri gibi... Caddede süngülü erler, yakaları kürklü meşin ceketleri ile polisler... Barikat kurulmuş. Ne oluyordu? Bomba mı patlatıldı? Banka mı soyuldu? Otobüs mü tarandı otomatik tüfeklerle?

Ürperdim. Karşıma çıkan polise sordum.

— Papa! diye bağırdı suratıma... "Papara" yemişim gibi suspus olup uzaklaştım.

Papa İstanbul'daki "Ruhani"leri ziyaret ediyormuş. Televizyonda görmüştüm onu... Ankara Esenboğa hava ala-

nında karşılanırken... Başında, yarısı kesilmiş, içi boşaltılmış limon kabuğuna benzer takkesiyle...

İyiliksever Vatikan Devlet Başkanı, İran'la Amerika arasındaki "Soğuk Savaş"a bir çözüm yolu bulmak istiyor dolaşarak ülkeleri... Politikacılar itilmiş bir yana... Artık işe "Ruhani"ler karışıyor. "Soğuk Savaş"ın "Sıcak Savaş"a dönüşmemesi için hayırdua ediyorlar.

Dünya insanlarının sonu (Yukarıdaki) ne kaldı anlaşılan... Hadi hayırlısı!(Yıl: 1979 – Ay: Kasım **29**).

Büyük otel

Şişli'de İ. E. T. T'nin Taşıtlar dairesi karşısında bir mezarlık vardır: Rum mezarlığı... Yortu günleri büyük demir kapısı dizi dizi dizilmiş çingene kadınlar görülür: Önlerinde çiçek dolu sepetleri ile... Başlarına kara tüller örtmüş yaşlı madamlar, tohuma kaçmış matmazeller, çiçekçilerle pazarlık eder çekişe çekişe...

Demir kapının önünde büyük bir tabelâ vardı bugün: Otel yazılıydı. Biri fırtınanın çevredeki otelden söktüğü tabelayı getirip mezarlık kapısına bırakmıştı. Zeki ve şakacı olmalı... Acı bir şaka!

Burası gerçekten "Otel": Büyüüük, çok büyük bir otel... Avusturya'lı kadın romancı Wicki Baum'un ünlü romanını ansıdım: "Grand Otel"...

Bir büyük otel değil miydi bu mezarlık da? Turistik mi? Banyo, televizyon var mı odalarında? Deniz, kır manzaralı mı? "Maitre d'hotel" leri konuksever mi?

Öyle de olsa, gönül hoşluğu ile "konuk" olamayacağımız bir yolcu konağı bu "Grand Otel"!

Karatahta

Anacığım giyim-kuşamımın özenli olmasını isterdi hep... Hele fesimin "kalıpsız"lığına dayanamazdı:

— Şu fesini kalıplat, derdi sık sık; İbiş'in fesine benzemiş... İbiğine de yeni püskül taktır...

İbiş, tulûat tiyatrolarındaki salak uşağa denirdi. Babamla ramazan geceleri gittiğimiz Şehzadebaşı tiyatrolarında bu İbiş'e katılırdım gülmekten... (Naşit, kahve fincanının içine tükürüp kirli önlüğü ile kurularken: "Kahvehanemizin temizliğine diyecek yoktur" diye konuşurdu. Seyirciler koparırdı kahkahayı...)

Babam bir gece beni "Darülbedayi"e götürmek için direndi. Kel Hasan'ın, Naşid'in tiyatrolarına gidelim diye ağlamaklı oldum bense... "Darülbedayi"de sanırım Reşat Nuri'nin bir adaptasyonu vardı. Tulûat dışı ilk gördüğüm oyun "Bir donanma gecesi" adındaki bir güldürüdür.

Derli toplu bir insan değildim ilkokula gideken... Bazı sabahlar okuldan önce "Divanyolu"ndaki kalıpçıya uğrardım. (Düzenci anlamına kalıpçı değil...) Fesler yağmurdan biçimini yitirince kalıpçıya gidilirdi. Silindir irili ufaklı, pirinçden kalıplar vardı. Kalıpçı fesi nemlendirir, bu kalıpta ütülerdi. Kalıpların adları değişikti: Sıfır numara Dar, Beyoğlu, Şılık... Benim fesim şılıktı sanırım. Ama, akşam okuldan çıkınca şılık fes birbirimize atmaktan kalıpsızlaşır, "fino"laşırdım ben de... Haftada üç kez kalıpçıya gider, püskül taktırırdım fesin tepesindeki uzantıya... İbrişimdi bu püsküller... Okulda "püskül "yarışı yapardık. Püskülden birer tel koparır, çekişirdik. Püskülü sağlam çıkan oyunu kazanırdı. Püskülü kopan yenik sayılırdı ve okul önündeki simitçiden simit alırdı kazanana... Püskülsüz fesle dönünce eve, kıyamet kopardı.

Yaramazdım ve... evet tembeldim de ilkokulda... Birinci Dünya Savaşı "Ateşkes" dönemiydi. "Büyük Reşit Paşa" ilkokulunda okuyordum. Bir gün sınıfa öğretmenle birlik-

te bir adam geldi. Saygı ile kollarını göbeğinde kavuşturan öğretmenimizin önünde yürüyordu: Böbür böbür böbürlenerek. Müfettişmiş. (Denetçi). Suratı "Yarım porsiyon"du. (Yukarıdaki)nin ivedi işi çıkmış olmalı ki, yarım bırakmıştı suratını... Gülmemi zor tutmuştum öğretmenimizin aşırı saygısına karşın, önem vermemiştim müfettişe... Teker teker hepimize sormuştu:

— Okulları bitirince hangi mesleği seçeceksin? diyordu. Sıra bana gelmişti.

— Çöpçü olacağım!

Demiştim. Sınıfta bir kıkırtı... Müfettişin yarım suratı pancar kesilmişti öfkeden... Arkasında duran öğretmen gözlerini fal taşı gibi açmıştı; ağız burun birbirine karışmıştı. Kafasını sallıyordu: "Ben sana gösteririm!" gibilerden...

Gerçekten de göstermişti: Matematik öğretmeniydi. Çekmişti beni karatahtanın başına... Üstesinden gelemediğim şeydi çarpı... Kulaklarımın, kafamın ağzı-dili olsa da söylese: Öğretmen, iki eli ile kulaklarıma yapışır, karatahtaya çarpardı başımı... Kulaklarımın az buçuk biçimsiz oluşu sanırım bundandır. (Çarpıyı beceremeyen kişi, günün birinde "Yüksek Ticaret Okulu"nu seçti. Sen de şaş, ben de! Ama ne maliyeci olabildim, ne bankacı)...

"Karatahta" gördükçe, ilkokuldaki matematik öğretmenimin kocaman elleri kulaklarıma asılmış gibi olurum. "Yarım porsiyon" müfettiş yumruklarını üstüste koyup "Oh olsun!" der sanki onun ardından...

"Çöpçü olacağım" yanıtıma neye kızmıştı bu müfettiş? Elleri faraşlı ve süpürgeli sokak çöpçülerini gördükçe öfkesini yersiz bulurum "Yarım porsiyon"un:

Bu çöpçü vatandaş olmasaydı kim süpürecekti sokakları? Sorarım size, kim temizleyecekti bokumuzu, tükürüğümüzü, balgamımızı?

1930'larda bir Belediye Başkanı atanmıştı İstanbul'a... O süreler "Şehremini" denirdi Belediye Başkanlarına... Kara

bıyıkları vardı: Yukarı yukarı burulu... Çok gülerdi, iri dişleri hep ortada... Bir yasak koymuştu: Yere tükürenin yakasına yapışacaktı Belediye polisleri: Beş lira ceza! Gazeteler uygar bir adam! diye övmüştü. Belediye polisleri ilk kez kimin yakasına yapıştı bilir misiniz? Yasağı koyan ünlü Şehremini Operatör Emin beyin! Beş papeli toka etmişti Belediye çavuşlarına...

"Büyük Reşit Paşa" okulunda bir de hüsnü hat hocamız vardı. (Güzel yazı). Yıldızlarımız barışmamıştı bir türlü onunla... Yazım kargacık-burgacıktı. Nasıl anlaşabilirdik?

O da bir gün sormuştu hepimize teker teker:

— Okullar bitince ne olacaksınız? diye...

Sıra bana gelmişti:

— Yazar olacağım! demiştim gırgır geçmek için... Gözünü kan bürümüştü birden... Kamış kalemi ile hokkası bir arada olan divitini sallamıştı:

— Suuussss! diye bağırmıştı; şimdi kafana fırlatırım divitini... Kafanın patladığına yanmam, divit parçalanır! demişti.

"Tabelâcı" olmak istediğimi sanmıştı? Yoksa "yazar" olabileceğimi aklı almıyor muydu?

Karatahta!

İstanbul lisesinde "Arapça"yı Celâl Hocadan okumuştuk. Acı bir serüveni vardır Celâl Hoca'nın: Bizden önceki sınıf, öğretmen kürsüsündeki iskemleye kocaman bir çuvaldız koymuştu. Kanrevan içinde kalmıştı hocanın kıçı... Tüm sınıf öğrencilerini bir yıl süre ile okuldan kovmuşlardı.

Kürsü iskemlesi, iğneli fıçıydı Celâl Hoca için... Sınıfa girip kürsüye çıkınca gözünü dört açar, elleri ile iskemleyi kontrol ederdi. Öylesine gözü korkmuştu insancığın...

Bir gün karatahtaya Arapça bir sözcüğün köklerini yazmıştım tebeşirle... Futbol takımının sahadaki diziliş sırası biçiminde. Celâl Hoca bakıp bakıp gülmüş, başını sallamıştı.

"Pazarlamacı"

Bugün yeraltı kahvesinde (gezi altındaki kahve) deri ceketli bir delikanlı ile yarenlik ettik. Kırmızı kırmızı tüyler vardı çenesinde. "Barbaros" dedim içimden... Sürat düşkünüydü. Marlboro'nun birini söndürüp birini yakıyordu. Çok konuşuyordu; menteşesi yağlanmamış kapı gibi gacır gucur bir sesle:

— Bir takım elbise aldım, sekiz bin lira... (vay anasını dedim içimden). Bir çift kundura aldım ikibin beşyüze. (Gene vay anasını). Hayat pahalı, dedi; yaşam güç bu ülkede...

— Suç kimin? dedim. Cıgarasını üstüste çekerek suratıma baktı, göz kesilerek...

— Kimin? diye sordu.

— Ülkeyi yönetenlerin! dedim. Paranın dertlerini sıfıra düşürenlerin!

Bu kez gözünü ağarttı. Cıgarasını gene üst üste çekti. Verdim veriştirdim politikacılara, particilere... Renkten renge giriyordu. Şaşkındı. Bir de kısa öykü anlattım ona...

— Adamın birini hükümete söverken yakalamış polisler, dedim; götürmüşler karakola... Komiser horozlanmış: "Vay! Sen hükümete ne cesaretle söversin len? "Adam: Ben bizim hükümete sövmedim ki!" demiş. Komiser daha da öfkelenmiş: Geç len, demiş; kimi kandırıyorsun sen? Hangi hükümete sövüleceğini bilmem mi ben?"

Deri ceketli Barbaros, garsona el etti:

— Dayıya bir Coca Cola.

Çay bardağını avuçlayarak bana döndü:

— Dayı, emekli misin sen?

— Öyle...

— Ne emeklisi?

— Memur. Ya sen ne iş yaparsın yeğenim?

— Pazarlamacı.

— Polis yani? dedim. Dilini yuttu Barbaros.

— Nerden bildin bunu?

— Sen bu kahvede tanıdığım üçüncü pazarlamacısın, dedim; senden öncekiler diline sağlam değildi. Polis olduklarını ağızlarından kaçırdılar.

— Vay anasını! dedi Barbaros; gözün korkmuyor bir şeyden, dayı... Ya seni rapor edersem?

— Senin raporun vız... Benim dört yıldızlı dosyam var "..." de.

— Vay anasını! Dört yıldız ha? Orgeneralsin demek bu işte... Seni sevdim, dayı... Açık sözlü, gözü korkusuz adamsın...

(Benden size öğüt: Mesleğinin "pazarlamacı" olduğunu söyleyenlerden bucak bucak kaçın!)

Canciğer olduk "pazarlamacı" ile... Konuşmamız daha da derinleşti:

— Ekonomik dar boğaz, pahalılık; kişileri de soysuzlaştırdı. (Yöneticilerin televizyondaki demeçlerini kaçırmıyordu anlaşılan) Şu kahve var ya!

— Evet.

— Burası batakhanedir, batakhane?

— Yapma yahu?

— Burada esrar satılır...

— Allah Allah...

— Burada eroin satılır.

— Allah aşkına!

— Burada beyaz kadın ticareti yapılır... Şu gördüğün, ozan gibi saçları uzun adam, oğlan simsarıdır. Az ötedeki kapkara kıvırcık saçlı, gömleğinde Amerikan bayrağı motifli delikanlı, eroin satar. "Pazarlamacı" ben değil, asıl onlar. Ya şu genç kızlar? Masadaki kalın kitaplarına bakma, dayı... üniversiteli değil bunlar... Sokak kadını bunlar. Hacıağazade tavlamaya gelirler kahveye... Ya şu güzel kadın? Görüyorsun değil mi dayı?

— Görüyorum yeğen... Kara pantalonlu kadın.

— Ünlü bir kaçakçıdır o...

— Etme yahu? Ne sokuyormuş Türkiye'ye kaçak?

— Takı.

— Vay anasını...

— Vay anasını ki vay anasını... Umulur mu bu kadından?

— Raphaél'in Madonna'sı, Leonard de Vinci'nin Mona Lisa'sı gibi temiz suratlı oysa...

Uyduruk bir fıkra anlattım Barbaros'a:

Bir kadın, kaçak takı getiriyormuş. Gemi Yeşilköy önlerine yaklaştığı sırada, güvertede gördüğü bir papaza sokulmuş. Paris'ten aldığı üç parça takıyı gümrükten geçirebilmek için yardım istemiş.

Papaz "Kendi günahımı kendim çıkartabilirim" diye düşünmüş ki:

— Olur, demiş kadına...

Takıları neresine saklasa? Pantalonunun "ayıp yeri" örten önü en uygun yer. Öyle yapmış.

Görevliler din adamından kuşkulanacak değiller ya! Gümrük salonundan geçerken, kontrole gerek görmemişler:

— Papaz efendinin üzerinde kaçak şey olamaz! demişler. Ama, papazda betbeniz kalmamış.

— Tanrı'nın bildiğini sizden nasıl saklarım? demiş

Ve, başını omuzuna doğru yatırarak, pantalonunun ağını göstermiş utana utana:

— Şunun şurasında bir şey var!

Gümrük görevlileri kahkahayı koparmışlar;

— Geç papaz efendi, demişler; o bizde de var!

— Polis bilmiyor mu bunları? dedim deri ceketliye... Barbaros alaysı güldü:

— Ben polisim ya, dayı!

— Sahi... öyle ya! Peki neye rapor etmezsin?

— İşin bokunu çıkaramam ben! dedi. Boku bokuna Van'a

sürülmek istemem ben... Anlarsın ya! Baba mafyalar! dedi. Gözleri buğulanmıştı. Namusluydu Barbaros... Üzülüyordu buna... Aferin Barbaros...

— Hasbi geç, dayı... diye parmağını şaklattı.

Garsonu çağırdım "Hesap" dedim. Barbaros kaşlarını çattı:

— Ayıp ettin, dayı, dedi; benim konuğumsun sen.

— Sağol pazarlamacı.

Başını sağa sola çevirdi: La havle der gibi... "Pazarlamacı, pazarlamacı" diye mırıldandı acı acı gülerek...

— Hoşça kal, yeğenim...

— Gönülden çıkarma bizi, dayı, dedi.

Bir "yeraltı örgütü" polisin gözü önünde at oynatıyordu. Kahveyi değiştirdim. Korktum beni de o tür "pazarlamacı" sanırlar diye!

Şeytan

Genç bir patronum vardı. Korkusuzdu. Eğriye eğri, doğruya doğru diyen bir karakterde... Sözünü esirgemezdi. Sertti. Susta dururdu karşısında tüm çalışanlar... Azbuçuk şımarıktı. Ama, iyi yürekliydi. "Pembe konak"ta çıkardı gazete... "Pembe gözlük" ile bakmazdı olup bitenlere gazetenin patronu da, yazarları da...

Ayık gezmezdi pek... Bir gün, kapısının önünden geçerken, kahkaha atarak arkadaşlarına (dalkavuklarına) şöyle dediğini duymuştum: "Çirkin kadınla evlen, güzel kadınla yat!" Yaşantısında da uygulamıştı bu ilkeyi... Öğleleri odasında uyku çekerdi. Rahmetli Ömer Rıza Doğrul'un gazeteye gelişi bu saatlere rastlardı. Usta yazar, kapıdan girerken sorardı:

— Ne yapıyor?

— Uyuyor, diye yanıtlardı kapıcı kısık bir sesle...

Ömer Rıza gülümser, işaret parmağını (sus) der gibi dudaklarına götürürdü:

— Oh, oh! Uyku şeytanın ibadetidir.

Hayvan

İzzet Muhiddin Apak, gazetelerimizde sporu ilk kez sayfa sayfa veren bir spor sekreteriydi. Neşeli, şakacı, tertemiz bir insan. Çok genç yaşta yitirdik onu... (Yukarıdaki)nin rahmeti üzerine...

At yarışlarını izleyen arkadaşımız Kâzım Bekmen gülle gibi düştü odaya bir gün... Evinden oynamıştı gözleri:

— Yahu, dedi İzzet Muhiddin'e; bana ne hakla hakaret edersin sen? Yakışık alır mı bu? Arkadaşlığa sığar mı bu?

O günkü gazeteyi öfkeyle serdi masaya... Birinci sayfada çift sütun bir ilân vardı: (Dün hipodromda yapılan yarışları hayvan muharririmiz eleştiriyor: Spor sayfamızda.)

— Ben hayvan mıyım Apak? Hayvan mıyım ben?

Oysa, çocuk, hakareti aklının köşesinden geçirmemişti. "Hayvancılıkla, atıcılıkla ilgili yazılar yazan muharrir" demek istiyordu.

— Bağışla, dedi Apak; dil sürçmesi olduğu gibi, kalem sürçmesi de oluyor işte...

Biz epey güldük ama, "hayvan muharririmiz" bağışlamadı Apak'ı...

"Mısırlı yazıcı"

Paris'in Louvre müzesinde bir yontu varmış. Yarı çıplak bir adam, yazı yazarmış dizlerinde: "Mısırlı yazıcı"...

Tüm yapıtlarımı "Mısırlı yazıcı" gibi dizlerimin üzerinde

yazdım ben... Evimde ne yazı odam, ne masam oldu ömrübillâh...

"Toprak Kokusu", yayınlandığı 1945 yılında karaborsada satılmıştı. O dönemde tek parti vardı. Yöneticileri "Despot"tu. Köylünün, toprak ırgadının yoksulluğunu tüm acılığı ile, ağanın kıyınını tüm korkunçluğu ile anlatan yapıt ürkütmüştü onları... Bakanlar kurulu yasaklamıştı "Toprak Kokusu"nu...

İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi profesörlerinden Ziyaettin Fahri Fındıkoğlu:

— Yapıtını ders kitabı gibi okuttuk öğrencilerimize, derdi; haftalarca analizini yaptık, üzerinde tartıştık.

Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel:

— "Toprak Kokusu"nu Cumhurbaşkanı İnönü de çok beğenmişti, diyordu.

O dönemin Başbakanı Şükrü Saracoğlu ile bir toplantıda tanıştık:

— Yapıtını okudum, beğendim; dedi, ama mecliste bir toprak yasası görüşülüyor. Meclis üyelerini etkiler düşüncesi ile yasaklattım "Toprak Kokusu"nu... Yasa çıkar çıkmaz yasaklama kalkacak.

Yasa çıkmadı! Yapıt çıktı!

"Toprak Kokusu"nun acıklı bir öyküsü vardır:

Yapıt Adana'da, yarı çıplak bir odada, kadifesi çiçek motifli eski bir kanepede, dizlerimin üzerinde yazılmıştır.

Roman bittiği gün, Ayşecik:

— Bu kanepeden acayip sesler geliyor! demişti.

— Ne gibi?

— Fare yavrularının seslerini andırıyor.

— Olur mu öyle şey? Dalga geçme... demiştim. Ama, kurt düşmüştü içime; bir bakalım istersen...

Kanepeyi ters çevirip bakmıştık: Gerçekten fare yavruları vardı, kımıl kımıl...

— Dağ, doğura doğura fare doğurmuş! diye sarakaya almıştı beni karım...

— Loğusa olmuşum, haberim yok! diye makaraları koyvermiştim.

— Gelsin loğusa şerbetleri! demiştim.

"Güldürü" konusu olur diye gizlemiştik. Yayınlandığında "olay" yaratacak yapıtın yazıldığı kanapeyi -loğusa döşeğimi- Bitpazarında yok pahasına satmıştık. Trajik-komediydi bu... Anı diye korumamız gerekti oysa...

Irgat sömürücü ağalar bilseydi Bitpazarından alır, cayır cayır yakarlardı "Buğda" pazarında!

10

Fakülte

"Sağcı"lar da "Solcu"lar da "yüreklendirme hapı" yutuyormuş eyleme geçmeden... "Gözü pek" olmak için... Atalarımızsa cinsel isteği arttıran, ya da cinsel güçsüzlere güç veren baharlı, şekerli macunlar yapıp kullanırmış... Osmanlı tarihinde, erkeklik gücünü yitirmiş Sultan'lardan söz edilir. Bunlardan biri Deli İbrahim... Ona "Cinci hoca" düzenlermiş "güç macunlarını." Çağımızda "Yüreklendirme hapı"nı yapan bir "Cinci hoca" olduğu kesin...

Nasıl şey bu "Yüreklendirme hapı"? Formülü nedir? Büyük ilâç fabrikalarımız şu formülü öğrenip -kapsül mü olur, tablet mi, macun mu- sürse piyasaya... "Yüreklendirme hapını ulusça yutsak. Otobüsler taranıyor makineli tüfeklerle... Taranıyor çayevleri acımasızca... İnsancıklar ölüyor. Sokağa çıkmak gerçekten "yürek" işi oldu. Evimizin kapısından çıkarken titriyoruz: Hedefini şaşıran bir kurşun beynimize ya da kalbimize saplanabilir. Yüreğimizi kırdı "eylemci"ler. Hepimiz yılgınlaştık.

Hıncahınç kalabalık otobüste cırtlak bir ses:

— Yarın (9 Aralık 1979) Profesör Cavit Orhan Tütengil'i de toprağa veriyoruz, diyordu; cenaze töreninde sen de bulun vatandaş. Gençliğin katil faşistlere karşı nasıl şahlandı-

ğını gör... Halkı, işçiyi, aydın kişiyi yıldırmak için yasalar hazırlanıyor, haberiniz ola!

Bu üniversiteli "yüreklendirme hapı"nı yutmuş gibi korkusuzca haykırıyor. Kalabalık, konuşmacıyı dinliyor. Suspus olmuş. (Yüreklendirme hapı satılmıyor ki piyasada!)

Hyde Parkta her istiyenin "nutuk çekip" düşüncesini açıkladığını biliriz. Otobüsler "söylev parkı" oldu bizde...

Dört saldırıcının kurşunla delik deşik ettiği Profesör Cavit Orhan Tütengil... Kısa bir süre önce de gene bir profesörün cenazesi ardından yürüdü onbinler... "Faşizme ölüm" diye bağırarak; sol yumruklarını havalara kaldırarak... Gösteriyi ordunun helikopterleri izledi. İnsan selinin iki yanında süngülü erler "duvar" oldu; taşmasın, yıkmasın her yanı diye... Bu kez tanklara da görev düştü. Gençlerin, gazetecilerin, yazarların, öğretim üyelerinin kabristana gitmesi önlendi. Çatışmalar çıktı. Dokuz üniversiteli yaralandı. Bir üniversiteli öldü. Tütengil de, Ümit Yaşar Doğanay'ın gömüldüğü "Zincirlikuyu"da toprağa verildi.

Profesörler birer ikişer "Zincirlikuyu"ya taşınıyor. Bu gidişle kabristanda İstanbul Üniversitesine bağlı bir fakülte daha kurulacak gibi!

Başsağlığı mesajları gönderildi Tütengil'in eşine... Kuruluşlar olayı kınadı. Başbakan "Anarşistlere meydan okuyorum!" dedi.

Suçlu kim?

Suçlu biziz, biz... Çocuklarımıza "düşünceye düşünce ile karşı çıkmayı" öğretememişiz ki!

Herşeyi "yasa"larla önleyebileceğimizi sanıyoruz: Oysa, yasaya karşın, Marlboro sigarası polisin gözü önünde satılıyor.

Gel de cinlerin ayağa kalkmasın!

"Aydınlık çevrenler"

— Ampul istiyorum. dedim bakkala...
— Var, dedi yılışık yılışık; var ama...
— Aması ne?
— Karaborsa fiyatına...
— Kaç lira yani?
— Kaç mumluk olacak?
— Yetmişbeş...
— Yetmişbeş lira, dedi yılışık yılışık...

"Karaborsa"dan alacağım ampul benim karanlık gecelerimi aydınlatacak ha?! İçim karardı birden... "Karaborsa"yı yaratanlar gözümün önüne geldi; kara yüzleri ile...

Kafamda bir ses çınlıyordu: "Aydınlık çevrenlere doğru"... Her dönemde politikacıların haykırdığı slogan... Havuza bir taş atarsınız. Taşın düştüğü yerden başlayarak, halkalar oluşur. Büyüdükçe halkalar, güçsüzleşir, silikleşir ve yok olur. Havuz durgunlaşır. Yeni bir taş düşene dek... "Aydınlık çevrenler" sloganı, havuza düşen taş gibidir.

— Bir mum kaç lira? dedim bakkala...
— Üç lira, dedi.
— Üç çarpı yetmişbeş ne eder?
— İkiyüz yirmibeş...
— Matematiğin güçlü! dedim. Bir ampule ikiyüz yirmibeş lira da isteyebilirdin.

Yılışık yılışık baktı suratıma...

— Bir mum yak derdine yan derler; şimdi ben yetmişbeş kez yanacağım, dedim. (Yıl:1979 - Ay: Aralık.)

İçerlemiştim doğrusu... Yetmişbeşi toka edip ampulü aldım ve büyük bir özenle paltomun cebine yerleştirdim. "Ya düşer kırılırsa? Kim alır yerine? Anam bunu üç yılda kazandı. Bunu alamazsa ölürüm sandı." Çocukluk yıllarımda öğretmenimizin bellettiği "Saat" koşukluydu bu...

Alanda polis aradım. Bir "saat" vardı: Yuvarlak bir alan

saati... Ama, içi yoktu: Bir operatör profesörün oyup çıkardığı göz gibiydi. Üzerinde bir bant İsrail Ulusal Savunma Bakanı Moşe Dayan'ın kara bir bantla örtülü kör gözünü ansıdım. Bebeği çıkarılıp çukuruna bant yapıştırılmış göz gibi duran "saat" yerine bir "polis" olsaydı? Moşe Dayan'a benzer bir polis?! "Karaborsacı"yı "tek göz"le görebilecek miydi? Görseydi durum değişecek miydi?

Hadi canım sende!

"Kara borsa" malı "yetmişbeş liralık" ampulün ışığında düşüneceğim kara kara...

Son yaprak

Bir "cenaze" arabasına rastladım bugün... Ne ay, ne altı yıldız, ne put vardı üzerinde... "Karafatma" değildi. Tabut taşımıyordu. Büyük bir Belediye kamyonuydu. "Yaprak"la doluydu. Sararmış, kurumuş çınar yaprakları ile: Yakılmaya götürülüyordu sanırım... Mevsim boyunca yaşlıları gölgeleyen, sevgililere kanat geren yapraklar... Bitirmiş doğal görevlerini; götürülüyorlar... Bu yapraklar belki benim üzüntülerime de ortak olmuştu. Onların altındaki bankta belki ben de Ayşeciği düşünerek ağlamıştım için için...

Acı geldi bana bu... Yolumdaki "yaprak"ları, bir kabre basmaktan sakınır gibi, atlıyarak yürüyorum. Lirik şiir yazan ozanlara döndüm. Sürüyor bunalım...

O'Henry'nin "Son yaprak" adlı öyküsünü ansıyorum:

Ölüm döşeğinde genç bir kız vardır. Penceresine bakan duvarda yaprakları koyu yeşil bir sarmaşık... Dondurucu bir karakış... Hergün bir yaprak kopup düşer sarmaşıktan... Kız son yaprak düşünce öleceği korkusundadır. Yaşlı bir ressam bunu öğrenir. Genç kız geceleri uyurken, sarmaşığa yapay bir yaprak tutturmak için uğraşır; kar tipi demeden... Kızın gözleri sarmaşıkta. Son yaprak kalmıştır. Bu yaprak -ki res-

samın yaprağıdır– bir türlü düşmez. Morali düzelir kızın... Kefeni yırtar. Ya ressam? Ciğerine işlemiştir yaşlı sanatçının soğuk... Ölümcül bir hastalığa yakalanmıştır. Kurtulamaz.

Ayağımın ucundaki kuru yaprağı atladım. "O'Henry'nin yaprağı" diye mırıldandım üzgün üzgün...

"Armatör" patron

Gazeteciliğe heveslenen, gazetecilikle dümen çevirmek, işler becermek isteyen türedi varlıklılar görülmüştür bizim yokuşta... Çalıştığı kuruluşun vergi kaçakçılığını ortaya vurup ipliğini pazara çıkaranlar, devletten milyonlar alanlar vardır bunların arasında... Büyük basım evleri kurmuşlardır; yüksek tirajlı gazeteler çıkarmışlardır; hep biliriz.

Bir de "Armatör" tanırız. Şileplere, gemilere sahipti. Kazancı yerinde, işi kekâ!

Gazeteci — yazar dostumuz Mehmet Kemal bir gün "Cumhuriyet"e düştü.

— Armatör "x" beni gazetesine almak istiyor, dedi; he diyeyim mi?

— Keyfin bilir.

— Ya, gazete top atarsa?

— Belli olmaz ki! Talihin yaver gider belki...

— Nerede o talih? Ama, armatörün garantisi var.

— Allah, Allah! Neymiş?

— Gazete yürümezse boşta kalmazmışım... Mehmet Kemal, alaysı, sürdürdü konuşmasını:

— Gazete top atarsa adam beni gemilerinden birine kamarot mu yapacak ne? dedi.

Uçkur

Edepsizce yapıtlar için "Uçkur edebiyatı" denir. Açık saçık film furyası var günümüzde... (1979 - Aralık). Bunların hemen hepsi İtalyan malı... Akdeniz ülkeleri halkı, hava koşulları gereği, "uçkur"la uğraşmaktan pek hoşlanır.

Büyük bir sinemada gösterilen filmin adı "Erginlik çağı"... Afişin altındaki yazıdan öğreniyoruz: "Üçüncü yengi haftası". Sanırım bir kaç hafta sürer "kapalı gişe" gösteri... Filmde "uçkur çözme"ler gırla... Sansür kurulu sahnelerin çekiciliğine kendini kaptırmışa benzer!

Seksi "Anahtar deliği"nden gösteriyor bize İtalyan rejisörü... En rezilce biçimde hem...

Okul öğrencileri arasında bir "yarış" var ki, salonda bulunan öğrenci kızlar da, öğrenci erkekler de keyiften çığlık çığlığa... İki gençten birinin elinde mezura... Birinin elinde kalem-kâğıt... "Erginler" bu iki gencin önünde fora ediyor külotları...

— Onüç santim...

— Onbeş santim...

— Yirmiüç santim...

Yarışçı, karşı çıkıyor:

— Hayır, yirmidörttür!

Reşat Nuri Güntekin (ünlü Çalıkuşu romanının yazarı) bir kız lisesinde edebiyat okutuyormuş. Öğrenciler arasında mekik dokuyan bir kâğıt gözüne ilişir birden... Sınav değil ki birbirlerine kopya versinler? Yakalıyor kâğıdı ve okuyor tümceyi: "Büyüğü güç olur, küçüğü gülünç!" Hoca donakalıyor.

Filmin bir sahnesinde, "erkek" avına çıkan bir sokak orospusu ile üç ergin pazarlığa girişir. Orospu üç dolar ister üçü için. "Ergin"ler karşı çıkar.

— Bu işin pazarlaması yok! der kadın öfke ile...

Sonunda, iki dolara uyuşurlar.

"Ergin"in biri toydur oldukça... Penisi bir türlü sertleşmez. Kadın "işini bilen", kaşarlanmış orospu...

— Yemek yemedin mi bugün sen? diye matrak geçer ve avuçları ile sertliği sağlamaya uğraşır.

Yazılarında cinsel birleşmenin ölçüsünü "kilometre" ile belirten Dr. Galip Ataç'ı ansıdım. Bu filmi görseydi küçük dilini yutardı sanırım.

Sürmönaj

Meslek yaşamımda iki kez, çalıştığım gazeteler kapatıldı hükümetçe...

"Milliyet"teydim. Atatürk'le İnönü'nün araları açıldığını duyuyorduk. Bir sabah gazeteye geldiğimizde, "Milliyet"teki sürmanşeti görünce parmağımız ağzımızda kaldı. "İsmet İnönü, şiddetli süren teessür yüzünden başbakanlıktan istifa etti."

İki saat geçmeden, bir polis Başkomiseri, gazetenin üç gün kapatıldığına dair savcılık bildirisini getirdi.

Haberi telefonla Ankara'dan alan gece sekreteri Selâhattin Güngör'dü. Daha çabuk olsun diye eski yazı ile not almıştı; kargacık burgacıktı. Bir sözcüğün içinden çıkamamıştı. "Sürmönaj"dı bu sözcük... Çok çalışmaktan doğan sinirsel yorgunluk... Arkadaşımız sözcüğü "Şiddetli süren teessür" diye okumuştu.

Ya öteki?

İkinci Dünya Savaşı arefesiydi. Hitler, Alman Şansölyesi... Veryansın ediyordu dünyaya... Bir demecini fotoğrafı ile süslemek istemiştim birinci sayfada... Klişenin altına da şöyle yazmıştım:

"Birinci Dünya savaşının onbaşı Hitler'i!"

Ankara'da "kıyametler" kopmuştu. Gazeteyi on gün ka-

patmışlardı. Belki işimden olacaktım. Irgat "patronun iki dudağı arasında" değil miydi?

Ayşecikle yeni nişanlanmıştık. Çok soğukkanlıydı.

— Üzülme, demişti; sen gazetecisin, sen yazarsın. Başka gazete mi yok?

Evet... "Birlikte yaşamımız boyunca bana destek olan, bana güç veren sevgili karım."

"Müteferrika"

Tophane'de bir "Aynalı kahve" vardı yıllar önce... "Gece Konuştu" romanının tiplerini burada tanıdım: Yankesiciler, eroinciler, esrar içenler, dümenciler, tırnakçılar, kapkaççılar ve bunların arasında kimsesiz sokak çocukları. Tavandan mozaik döşemeye dek aynalarla kaplı direkler süslerdi "Galata"nın bu en lüks, en "aynalı" kahvesini... Gündüzleri beyler, işadamları, komisyoncular otururdu burada... "İş" üzerinde konuşurlardı. Akşam el ayak çekilince "Aynalı kahve" bir "sabahçı kahvesi" olurdu: Yeri yurdu olmayanlar, yasa kaçakları, serseriler, hırsızlar kahvesi... Gene "iş" üzerinde konuşulurdu. Peşlerine düştükleri sabıkalıları, hırsızları, katilleri ilkin "Aynalı kahve" de arardı "aynasız"lar...

Polisliğe girenler için "Galata" bir tür okul sayılırmış o dönemde... Yazarlığımın ilk ürkütücü olayını kılık değiştirerek girdiğim bu çevrede yaşadım: Kıçı yamalı ütüsüz bir pantalon... Çamurlu kunduralar... Başımda vizyörünün yarısı kopuk yağlı bir pötikare kasket... Yakasının telâları fırlamış eski bir ceket... Sıfır numara bir serseri!

"Aynalı kahve"de, mermer bir masanın başında oturmuş çay içiyordum. Yanımda iki genç "esrarcı" dumanlanıyordu habire... Biri, oturduğu iskemlede iki büklüm olmuş, kafasını sokmuştu bacakları arasına... Karmakarışık saçları yerde sürünüyordu.

Cıgara dumanından göz gözü görmüyordu burada... Dışarıda dumanlı, soğuk hava... Buğulu camlara suratlar yapışıyordu arada: Yanakları, burunları yassılaşarak, gözleri fincanlaşarak; bir paskalya maskesi gibi... İşte bunlar "aynasız" dı. İçeriyi kontrol ediyordu.

Horlayanlar vardı, islim salıveren lokomotifler gibi...

Kaşınanlar vardı, uyuzlar gibi...

Sövüşenler vardı, yakası açılmadık sövgülerle... Omuzumu dürtmüştü biri ansızın:

— Hey! Seni istiyorlar dışarıdan...

Sağ elinin başparmağı ile sokağı gösteriyor, kafasını sokağa doğru silkeliyordu.

— Kim arayacak beni? diye sormuştum.

— Ananın örekesi... Lâf mı bu? "Aynasız"!

Dışarı çıkmıştım. Soğuktu. Ürpererek ceketimin yakasını kaldırmıştım. Sivil iki polisti.

— Gel bizimle! demişti biri koluma yapışarak...

— Nereye?

— Çalgılı gazinoya değil ya! Merkeze...

"Merkez" denince "dayak" akla gelirdi o dönem... (Sanırım şimdi de öyle!) Tüylerim diken diken olmuştu. Hava gibi gözlerim de dumanlanmıştı. Caddedeki lâmbalar ölü gözü gibiydi. Ben önde, onlar arkada bir süre yürümüştük...

"Kimliğimi açıklasam mı? diye kafamdan geçiriyordum... Romanımda yazacağım insanları ve çevreyi inceleyen bir yazarım, gazeteciyim ben!" Desem mi? Bu işi sonuna dek götürmek ilgi çekici bir serüven olacaktı.

Başkomiser, dişleri yer yer dökülmüş bir tarakla saçını tarıyordu kıçı kırmızı, yuvarlak el aynasına baka baka... Bir tutam saçı ile pırıl pırıl çıplak tepesini örtmeye uğraşıyordu.

— Kim bu? diye sormuştu.

— "Aynalı kahve" de gördük. Kuşkulandık.

Başkomiser, kıçı kırmızı aynayı masaya bırakmıştı. Tozlu

ampulün ışığı aynadan yansıyıp örümcekli tavana bir yuvarlak çizmişti.

— Sen kimsin?

"Sen!"

(Ne tuhaftır insanoğlu? En zor anlarında bile "komik" şeyler düşünür: Milliyet gazetesinde yazan bir Abdülhak Şinasi Hisar vardı. "Çıtkırıldım"dı. Odacıya bile "siz" derdi, öylesine nazik... Uzun süre Paris'te yaşadığını biliyorduk. Adını şimdi anımsıyamadığım bir arkadaş, tepeden inme sormuştu bir gün ona:

— Üstat, siz Paris'teyken (Seine-Sen) ırmağına da (Siz ırmağı mı derdiniz?

Kıpkırmızı kesilip, gitmişti.

— Söylesene be? Dilini mi yuttun len? Dilini açmasını bilirim ben!

— Efendim, bugün Karadeniz'den gelen "Erzurum" vapurundan çıktım. Tanıdığım kimsem, yerim yurdum yok... Bu kenti de bilmem... Kahvede oturuyordum.

— Karadeniz'den geldin demek?

Başkomiser, birdenbire ilgilenmiş, kıçını oynatarak koltuğu gacırdatmıştı:

— Hangi kentten len?

— Samsun'dan.

Başkomiser hızla ayağa kalkmıştı:

— Samsun'dan ha?

— Samsun'dan...

— Adın ne?

— Ahmet.

Başkomiserin gözleri evinden oynamıştı:

— Samsun mu? Samsun ha?! Tamam, diye gürlemişti; biz de seni bekliyorduk.

— Beni mi?

— Bana bak, bizden bir şey saklama... İnsanın anasını ağlatırlar burada.

Beni getiren sivil aynasız "Anasını bellerler! diye güçlendirmişti gözdağını...

Başkomiser:

— Samsun'da "..." dairenin parasını zimmetine geçirip kaçan Ahmet sensin, değil mi len?

Tüylerim ürpermişti: Amma da rastlantı! Öp babanın elini, demiştim içimden; dayağı yemiş gibi ezilmiştim. Kimliğimi açıklamazsam okkanın altına gidecektim.

— Efendim ben...

Başkomiser:

— Şimdi işim var, seninle sabah görüşürüz, demişti. Sivil "aynasız"lara komut vermişti:

— Atın şunu müteferrikaya! (Kuşkulanılan kişilerin geçici olarak tutuklandığı odaydı burası.)

Kıçı kırmızı aynayı bir eline, dişleri kırık tarağı öbür eline almıştı Başkomiser... Şimdi işi başından aşkındı!

O geceyi Galata polis merkezinin müteferrikasında geçirmiştim.

Bu odanın duvarlarındaki hiyeroglif yazıları sökmeye uğraşıp defterime not etmiştim. Ozan Faruk Nazif'in "Han Duvarları" gibi "Müteferrika Duvarları" diye koca bir roman yazmak işten değildi.

Başkomiser ertesi sabah kimliğimi öğrenince, öfkelenmişti, tongaya bastı diye... Sonra kahkahayı koparmıştı.

Çayımızı karşılıklı içmiştik onunla... Bir tutam saçını, çıplak kafasına biryantinle iyice yapıştırmıştı. Ama gene ikide bir avucu ile sıvazlıyordu.

O benim serüvenime, ben onun kafasına gülmüştük uzun uzun...

Sürpriz

Şiirleri kadar tikleri ile de ünlü mistik bir ozanımız vardır. Kaşını, gözünü, ağzını, burnunu oynatır biteviye... Adını vermekten çekinirim, sağcıdır. İsmet İnönü'ye "Millî Şef" adını o takmıştır.

Yanımdan geçiyordu.

— Merhaba! dedi.

— Merhaba! dedim.

Durup suratıma baktı:

— Ooo... Sen ha? Sana da merhaba!

Tikleri yanıltmış beni... Selam verdiği başkası imiş...

Fikret Adil ile sıkı fıkı dosttu. Bir gün, Fikret'in pansiyonuna gelmiş.

— Bu gece için konuğun olacağım! demiş.

— Çıkıyordum. Gece de dönmiyeceğim. Kalabilirsin.

Bir gün sonra, Fikret'in kapısı vurulmuş sabah sabah... Gelen alt kattaki komşu... Cici bir Fransız kızı bu... Yarı dekolte... Fikret'in gözleri parlamış. Seviyormuş, beğeniyormuş onu... İlişki kurmayı hayalinden geçirirmiş.

Gülümsemiş Fransız kızı, tatlı tatlı...

— Bonjur... Alt kattaki komşunuzum, Mösyö...

— Bonjur, Madmazel. Sizi tanımaz olur muyum?

— Çamaşırlarınız saksılarımın üzerine düşmüş, Mösyö... Fikret Adil'in gözleri fal taşı gibi açılmış: Kızın elinde bir külot, bir fanilâ... Külotun ağı sapsarı... Adamakıllı sarı! (Kaka sarısı!) Fanilâ, bir ay su yüzü görmemiş; rengini yitirdiğinden belli.

Tikleri ile ünlü ozanımızın çamaşırları imiş bunlar... Balkondan aşağı atıvermiş!

11

Densizlik

"Cumhuriyet" gazetesinde bir adam vardı: Çoğu kırmızı gömlek giyerdi bu adam... Ayaklı bir bayrak gibi dolaşırdı. Ama "kızıl" değildi. Solculukla ilişkisi yoktu. Kahveciydi: Kahveci Cemal... Elinde askısı, askıda kime kısmet olacağı bilinmeyen çay, kahve fincanları tek tek odaları dolaşırdı. "Küçük patron"la "Pembe konak"ın bahçesinde top oynadıklarını bilenler var. Hepimiz severdik onu... "Hoşsohbet", azbuçuk "patavatsız"dı rahmetli...

Burhan Felek, oda kapısının önünden geçerken çağırdı Cemal'i:

— Konuğum gelecek, dedi; okkalı bir kahve yapacaksın ona... Güç beğenen, herkesin kahvesini içmeyen adamdır.

— Can başüstüne... Sen merak etme...

— Aman, Cemal, gözünü seveyim bir "densizlik" yapmayasın... Eski bir konsolostur. Saygın kişidir. Severim, sayarım kendisini... Göreyim seni...

— Can başüstüne...

Konsolos geldi. Bir süre sonra da, kapıda Cemal göründü elinde askısı ile...

Konsolosa sunuldu kahve... Cemal durdu başında, askısı ile...

Konsolos, kahvecinin gitmesini bekledi. Ama, gitmiyor-

du "kızıl gömlekli"... Sonunda, fincanı alarak dudaklarına götürdü ve bir yudum aldı.

Yüzü güldü konuğun... Burhan Felek, "kızıl gömlekli" gülümsediler. Beğenmişti konsolos kahveyi...

Felek:

— Allah vere de bir "densizlik" etmese Cemal! diyordu içinden...

Konsolos, uzunca bir "ooohh"tan sonra:

— Canıma değdi bu kahve, dedi; eline sağlık, karım bile böylesini pişiremez. Cemal, yılışık yılışık:

— Öyleyse, karınızı boşayın, beni alın; Beyefendi... dedi o ünlü "densizliği" ile...

Huy canın altındadır!

Aynalar

Ben aynaların değil, aynalar benim tutsağımdır. Ne söylersem onu söylerler. "Saçlarım kara" derim. "Kara" derler. "Yüzümde tek çizgi yok" derim. "Yok" derler. "Belim bükülmüş değil" derim. "Değil" derler. "Dimdik yürüyorum" derim. Onaylarlar. Yalan söyletirim aynalara...

Eski dostlarımı, gazeteciliğe aynı yıl başladığım arkadaşlarımı görmemeye çalışırım: Saçları akpaktır. Yüzleri buruşuktur. Belleri bükülmüştür. Yaşlılara özgü ağır, hattâ sarsak yürüyüşleri vardır. Bunlar, gerçeği suratıma haykıran "ayna"lardır işte... "Sen de bizim gibisin!" derler. "Yalan" söyletemem bu ayaklı aynalara... Yaşlılığımı yüzüme vurdukları için onlardan kaçarım...

Taksim'de 1930'ların ünlü bir gazetecisine rastladım bugün: Hikmet Katran... Yiğit lâkabı ile anılırmış: "Çingene Hikmet" derdi o dönemin basın kuşağı... Becerikli, yetenekli, kıpırdak... Kovulduğu yere bacadan giren adam!

Şakır şakır yağmur yağıyordu. Sırtında eski bir pal-

to, başında akpak saçlarını örtemeyen kara bir bere vardı. Omuzlarını kaldırmıştı. Belli ki titriyordu soğuktan... Çökmüştü adamakıllı... "Sen de böylesin!" diyen bir aynaydı o... Söz geçiremediğim bir aynaydı o... Utana utana, görmemezlikten geldim Hikmek Katran'ı...

Hikmet, o çağların bir başka gazetecisini ansıttı: Konsolitçi Asaf... Gazetelere haber toplamakla yetinmez, hisse senedi, tahvil alım-satımı ile de uğraşırdı. Konsolitçi diye anılışı bundan... Kalender bir giyinişi vardı. "Gazeteci" demeye bin tanık ister...

İşsiz kalmış bir süre... Avuç açacak duruma düşmüş. Romancı Mahmut Yesari, yufka yürekli, duygulu biri... Ona yardım elini uzatmış. Polis müdürlüğünde sözü geçer bir tanıdığına "Konsolitçiye iş ver" demiş.

Asaf'a iş bulunmuş. Bir süre sonra polis müdürlüğündeki tanıdıkla Mahmut Yesari karşılaşmışlar "Meserret kıraathanesi"nde... Ünlü yazarların gazetelere günü gününe "roman tefrikası" çırpıştırdığı bir kahveydi burası... Polis şefi üzgünmüş:

— Yesari, demiş; hakkındaki raporlar aldı yürüdü...

— Ne raporu?

— Aleyhinde raporlar... Kalın bir dosya olacak nerdeyse... Neler çevirdiğin, kimlerle düşüp kalktığın hakkında raporlar... Uydurma olduklarını biliyorum.

— Kim veriyor bu raporları?

Polis şefi acı acı gülmüş:

— Konsolitçi Asaf! demiş.

Ödül

Eskilerin "Zebellâ" dedikleri türden iri yarı, korkunç suratlı bir emirerimiz vardı: Marsık bir yüz, ışıl ışıl kara gözler... Korkunç değildi doğrusu... Sevimliydi bile. Ben okula

ilk kez bu erin kucağında, ağlaya ağlaya, "gitmem de gitmem" diye avaz avaz bağırarak götürüldüm. Adamın tombul suratını tokatladığımı, tırmaladığımı ansıyorum.

Alaşehir'deydik. Dut ağaçları olan büyük bir bahçe içinde iki katlı tahta yapıydı okul... Belki eski bir konaktı. Yer yer kırmızı boyaları dökülmüştü. (Şimdi özensizce allık pudra sürmüş yaşlı kadınlar bu okulu gözümün önüne getirir.) Geniş sofası her adım atışta, kantocu Nurhan Damcı'nın göbeği gibi fıkır fıkır oynardı.

Okula başladığımın ilk haftasında bir "falaka"ya tanık olmuştum: Sofaya toplamışlardı öğrencileri... Bir çocuğu arka üstü yatırmışlar, bacaklarını havaya dikmişlerdi. Ayaklarını sopa ile sıkıştırmışlardı. O çağlara özgü bir kıyın yöntemiydi bu... Mubassır (okulda disiplin sağlayan kişiye mubassır derlerdi) elindeki değneği çocuğun çıplak tabanlarına habire acımasızca vuruyordu. Sofanın döşemesi gacır gucur öterek esniyordu her vuruşta... Ve, benim de yüreğim hop ediyordu korkudan... Dayağı yiyen öğrencinin bağırışı ortalığı inletiyordu. Küçücük avuçlarımla yüzümü örtmüştüm. Ama, parmaklarımın arasından "falaka"yı seyrediyordum gene de... Gözlerimden yaşlar akarak... Bu öğrencinin suçunu bilmiyordum. Terör yoktu o dönemde... Ne anarşi, ne boykot...

Okula başlayışın böyle acı bir anısı var bende...

Bir de tatlı anı:

"Falaka" sofasında bir gün gene öğrencileri toplamışlardı. "Falaka" mı vardı? Tir tir titriyordum. Eli sopalı mubassır yerine ortada okul müdürü dolaşıyordu. Fesini, tüm alnını açacak kertede geriye itmişti. Sarı suratlıydı. Bıyıkları düşüktü. Elinde bir kâğıt tutuyordu. Birdenbire kalın sesini duymuştuk:

— 36 Reşat. Çık ortaya...

Mubassır yoktu. Falaka olamazdı. Korkumdan tüylerim diken dikendi. Ağlamaya başlamıştım.

Müdür, yumuşak bir sesle:

— Sus, ne ağlıyorsun? demişti; gülmen gerek... Sil gözlerinin yaşını...

Yanağımı okşuyordu. Saçlarımı seviyordu. Çocuklara dönmüştü:

_ 36 Reşat "Aferin" kazandı, demişti; yemekhanede konuşmadan, gürültü etmeden yemeğini yediği için...

Üzerinde siyah yazı ile "Aferin" yazılı, kırmızı, süslü bir kâğıttı. (Beğenme kağıdı...)

Mubassırın mangalında ısıttığım fasulyamı kaşıklarken ne sağımdaki ile, ne solumdaki ile konuşurdum. Bu suskunluğumun ödülleneceği aklımın köşesinden geçmezdi.

Başlangıcından sonuna dek, "okuma" çağında kazandığım tek ödül bu kırmızı "Aferin" oldu işte!

Ya basında? O da bir kez... Gümüş bir tabak kazandım Gazeteciler Cemiyetinin "başarı" yarışmasında...

Öyküsünü anlatmalıyım:

Hüseyin Cahit Yalçın, bir basın suçundan hüküm giymişti. Ama, hastaydı, yaşlıydı. Başbakanın, bu büyük düşünür ve yazarın cezaevinde hapsedilmesini içi götürmemişti. Şişli Çocuk hastanesinin bir odasına yerleştirmişlerdi onu...

Uzun süre sonra, bir akşam, Ankara muhabirimizden telefon gelmişti: Yalçın'ın cezası bağışlanmıştı. Yazıişleri müdürlüğü odasında üç kişiydik: Genel yayın müdürü Cevat Fehmi Başkut, yardımcıları Nâzım Ulusay ve ben...

Coşku ile bağırmıştım:

— Yalçın'ı bağışladılar.

Başkut, gözlüğünü çıkarıp masaya koymuştu ve "inanılacak şey değil" der gibilerden bana bakmıştı. Nâzım Ulusay:

— Çit, diye, kabak çekirdeğini daha sesli çıtlatmıştı dişleri arasında... (Dış haberler servisini yönetiyordu. Çalışırken kabak çekirdeği yemeğe bayılırdı rahmetli arkadaşımız.)

Coşku ile konuşmuştum:

— Hüseyin Cahid'e haberi ilkönce biz duyuralım, demiştim.

Başkut, alaysı;

— Adam hastanede ama, hükümlü... Sokarlar mı yanına? diye gırgır geçmişti.

— Ben yaparım, izin verirseniz...

Gazetecilik damarları kabarmıştı Başkut'un...

— Yap yapabilirsen...

Foto Salâhattin Giz'i çağırmış, durumu anlatmıştım. Şişli'nin yolunu tutarken "Yalçın'ı görmeyi" plânlıyorduk. Bulmuştum.

Hastanenin demir kapısı, "Prof. Reşat"a saygı ile açılmıştı. Kapıcıya bir yalan uydurmuştum:

— "..." koğuşunda hastam var, demiştim; yakınları bu gece görmemi istediler.

— Nöbetçi doktoru çağırayım, sayın Profesör... Nöbetçi doktor genç bir asistandı.

— Başhekime telefon edip sorayım, demişti.

Başhekim benimle konuşmak istemişti.

— Sayın Başhekim, ben Profesör Reşat...

— Saygılar Profesör...

Durumu anlatınca, duraksamıştı bir süre... Sonra:

— Telefonu nöbetçi doktora verir misiniz, lütfen? Gerekeni yapsınlar, efendim... demişti.

— Teşekkürler...

Gereken yapılmıştı. Başhademe eşliğinde, hastane bahçesine dalmıştık. Aradığım hastayı bulamamıştım bir türlü! Hem koğuşları dolaşıyor, hem başhademenin ağzını arıyorduk.

— Sanırım, Hüseyin Cahit Yalçın da hastanenin bir odasında yatıyor...

— Evet, Profesör...

— Kendisini görmek, saygılarımı sunmak isterdim.

— Sizi götüreyim, efendim...

Yalçın'ı bulmuştuk. Basının bu güçlü savaşçısı, bizi karşı-

sında görünce şaşırmıştı. Ummuyordu hiç... Salâhattin Giz durmadan resim çekiyordu.

Başarmıştık. Ertesi gün, Şişli hastanesi birbirine girmişti. Nöbetçi doktor cezalandırılmıştı. Başhademeye işten el çektirmişlerdi. Ya Başhekim? O Başhekimdi!

Sonraları İstanbul Cumhuriyet Başsavcısı rahmetli Hicabi Dinç'ten öğreniyordum: Uydurma kimlikle hastaneye, bir hükümlünün yanına girmem bağışlanmaz suçmuş. Hakkımda kovuşturma yapılması gerekiyormuş.

— Seni zor kurtardım, derdi Hicabi Dinç arkadaşım...

Aphrodite

Bir ilkbahar günü imiş. Akdeniz'in ölü dalgaları Kıbrıs kıyılarına vururmuş gümbür gümbür... Bir ara, beyaz bir dalga gelip yosun yatak bırakmış kıyıya... Sedef kabuğundan çıkan bir kız yatıyormuş yumuşak yatakta... Dünyanın tüm peri kızlarından daha güzelmiş... Olympos'taki tanrıçalardan bile güzel... Dalgaların köpüğünden yaratılan bu kız aşk ve güzellik tanrıçası Aphrodite'miş.

Bir romanımın adını "Afrodit Buhurdanında Bir Kadın" koymuştum. Mitolojinin aşk tanrıçasından mı esinlenmiştim? Halkın "uçkur edebiyatı"ndan hoşlandığını bildiğim için mi bu adı seçmiştim?

Yer üstündeki fabrika işçisinin yoksulluğunu ve sömürülüşünü, yüzlerce metre toprak altındaki ırgadın kömürle ölüm -dirim savaşını, ekmek uğruna etini satan sokak orospularının yaşam dramını anlatıyordum bu yapıtta... Romanı okuyan bir dostum:- Başa güreşiyorsun, demişti.

— Ne demek?

— Başın derde girecek yapıtınla! Bu despot iktidar, bu despot parti döneminde aşırı bir yüreklilik.

— Gerçekleri yazıyorum ben...

— Ya, Mit? Mit'i unutuyorsun... Örgütte dört yıldızlı kalın bir dosyan olduğunu bilmiyor gibi davranıyorsun...

Mit sözcüğü nedense bana mitolojiyi ansıtır. Mitolojiye göre "Efsane"dir Mit... (Halkın ağzında dolaşan olağanüstü öykü demektir efsane, bilirsiniz.)

Şom ağızlı dostumun sözleri matkap gibi gürültü ile beynimi oyarken, bir ses duymuştum arkamda:

— Savunmanı hazırlıyorum! diyordu.

Basın dâvalarındaki konuşmaları ile ünlü avukat İrfan Emin'di. Nâzım Hikmet'in hısımı olduğunu duyardım. O Nâzım Hikmet ki "Afrodit Buhurdanında Bir Kadın" romanım için Varşova radyosunda "Türk edebiyatının temel taşı" diye söz etmişti; övünmüştüm doğrusu...

Kısa bir süre sonra, Ankara'dan can sıkıcı haberler gelmişti: Matbuat Umum Müdürlüğü (Basın Yayın Genel Müdürlüğü diyoruz şimdi) yetkilileri hop oturup hop kalkmıştı. Basını kontrolle görevli daire "zararlı" damgasını vurmuştu yapıta... "Toplatılması" gerektiği yolunda, hükümete rapor vermeye hazırlanıyordu.

Matbuat Umum Müdürlüğünde "özgür demokrasi" yanlısı bir yazar vardı. "Çıkırıklar durunca" adındaki sosyal romanın yazarı: Sadri Ertem...

— Toplatılması, yapıtın üzerine dikkati çekecektir, demiş; roman daha da çok okunacak, etkili olacaktır...

Bilerek yanıltmıştı arkadaşlarını...

"Afrodit Buhurdanında Bir Kadın" yapıtım kurtulmuştu.

"Haber" gazetesinde magazin ve düşünce sayfalarını yönetiyordum. Bir gün, odacı telâşla geldi yanıma:

— Sizi arıyorlar, dedi.

— Kim?

— Bir Başkomiser ve iki polis...

"Okkanın altına gidiyorum" diye düşünmüştüm. Telefon rehberinde avukat İrfan Emin'in numarasını aramıştım. "Savunmanı hazırlıyorum", dememiş miydi?

Odacının hemen arkasından, Başkomiser görünmüştü:

— Reşat Enis Bey, sizsiniz değil mi?

— E... E... Evet, Komiserim...

Masamın yanındaki koltuğa oturmuştu.

— Soluk alayım, demişti.

— Hay hay... Bir kahve, ya da bir çay?

Ne yalan söyliyeyim, yüreğim atmıştı. Adliye koridorları yargıçlar, savcılar dolaşıyordu sanki gözümün önünde... Hakkımda kovuşturma mı açılmıştı? Tutuklanacak mıydım?

Başkomiser, çay bardağını avuçlarken konuşmuştu:

— Benim bir yeğenim var, kız lisesinde okuyor. Anlayamamıştım.

— Ne olmuş yeğeninize Başkomiserim?

— Yazarlığa hevesli bizim deli kız...

"Bu dönemde yazar, gazete yazarı olmak gerçekten delilik!" diye düşünmüştüm. Ama, yüreğime su serpilmişti. Başkomiserin geliş nedenini anlamıştım.

— Bir roman yazmış, gazetenizde yayınlanmasını istiyor... Çayını bitirmişti Başkomiser... Odacının ziline basmıştım coşku ile...

— Soğuk iki gazoz getir, demiştim odacıya... Ama çok soğuk olsun haaa!

Başkomiser:

— Sağol, Bey, gerek yok! demişti.

— İkimiz de içeceğiz...

Yeğenin romanı kötünün kötüsüydü elbet... Başkomiser müsveddeyi bırakıp gitmişti. Dudaklarım uçukladı mı uçuklama dı mı şimdi bilemiyorum... Mitolojinin aşk tanrıçası Aphrodit yazarlığımın ürkütücü anlarından birini yaşatmıştı bana...

Suç ve ceza

Halide Edip Adıvar "Toprak Kokusu" romanını için "Steinbeck'in Gazap Üzümleri'nden daha güçlü bir yapıt" diye yazmıştı. "Dünya çapında" demişti "Despot" için de... Usta romancıyı hiç görmemiştim. Yapıtlarını hayranlıkla okuduğum bir yazardı. Kendisine, "Despot" yüzünden "polis dostlarımın" kıyına uğradığını duyurmak, hem de saygılarımı, teşekkürlerimi sunmak istemiştim.

Koska'da oturuyordu. Hizmetçi "Haber vereyim" diye gitmişti. Son günlerde rahatsız olduğunu duymuştum. Yaşlıydı Onbaşı Halide Edip Adıvar...

Uzun bir süre geçmişti. Romancı görünürlerde yoktu. Belki uyuyordu. Dinleniyordu belki...

Kapı açılmıştı neden sonra... Çökük omuzlar üzerinde saçları dağınık bir baş; sararmış, buruşmuş bir yüz göreceğimi sanıyordum. Oysa, adamakıllı "makyaj" yapmıştı güçlü romancı...

Güçlü romancıydı. Ama, bir "kadın"dı. "Çökmüş" görünmekten ürküyordu sanırım.

"Despot"un öyküsünü kısaca anlatmıştım ona... Acı acı gülerek dinlemişti.

Roman gazetede yarıya geldiği gün, İstanbul Emniyet Müdürlüğü "Narkotik büro"sundaki "dost"lara bir "merhaba" deme gereğini duymuştum. Eroin kaçakçıları ve yapımcıları konusunda doküman vererek yardım etmişlerdi bana...

Sansaryan hanının kalp krizinden adama kalıbı dinlendirecek taş merdivenleri... Merdivenler, merdivenler, merdivenler...

Büroya girmiştim.

— Bağışlayın... Yanlış geldim sanırım.

— Nereyi aradın Bayım?

— Narkotik büro...

— Tabelâyı okumadın mı? Burası işte...

— Ya benim dostlarım?

— Sen kimsin? Dostların kim?

— Ben mi? Reşat Enis... Yazar...

— Despot!

— O, romanının adı... Ben "despot" değilim... Büro şefi Başkomiser Falanca?

Odalarına bir "Miskin" hastası girmiş gibi ürkekti Narkotik büronun yeni personeli...

— Başkomiser mi? Bilmiyor musun?

— Yooo...

— Van'a atandı. (Sürüldü, der gibi kızgın konuşmaydı bu!)

— Komiser muavini Filânca?

— Bilmiyor musun?

— Yooo...

— Erzurum'a atandı. (Sürüldü, der gibi kızgın konuşmaydı bu!)

— Ya polis memuru Falanca, polis memuru Filânca?

— Anadolu'ya atandılar.

Romanım için bana doküman veren tüm dostlarım "sürülmüştü."

Anlamıştım: "Despot", zülfüyâre dokunmuştu. (Yukarıdaki) güçlüleri "eroincilerin koruyucularını" tedirgin etmişti.

— Hoşçakalın, diye, ayrılmıştım. Arkamdan bir şeyler konuşmuşlardı. Sövgü gibi gelmişti bana...

Dâva açıldı diye, romanı yayınlayan gazete pabucumu elime vermemiş miydi benim de?

"Sürgün" bir başka görevliyi ansıttı bana... 1935'lerdeydi sanırım. "Kaçakçılıkla savaş örgütü" şefini tanıyordum. Sözünün eri adamdı; erkek adamdı. Severdim onu... Bir gün, gazetede çalışırken, karşımda bulmuştum.

— Hayrola Şef?

— Madam Katina'yı biliyor musun?

— Rum yosmalara ayıracak zamanım yok!

— Madam Katina adını duymadın mı sen?

— Duymadım.

— Fuhuş ve kaçakçılar Tanrıçası!

— O da mı Tanrıça? Mitolojik bir Tanrıça mı?

Madam Katina'yı anlatmıştı. Beyoğlu'nun göbeğinde "Beyaz kadın ticareti", "Kaçakçılık" yapan kaşarlanmış bir orospuymuş. Onu suçüstü yakalamayı kafasına koymuş bizim Şef... Arkadaşları "Vazgeç bu sevdadan, diyormuş ona; yanlışları düzeltecek sen mi kaldın? Madam Katina para kaçakçısı. Madam Katina ocak söndürüyor. Ama, düşünsene, o kaç sorumluyu doyuruyor? Beyoğlu'nda bacak kadar çocuk bile "XX" sokağındaki bu evde sorumlu kişilere içki, kadın şölenleri verildiğini, devlet ileri gelenleri eğlenirken arka ve ön kapılarda olağanüstü güvenlik önlemleri alındığını bilir. Napolyon'un sözünü bilirsin: "Tek kusuru kadına düşkünlüğü olan ne kadar çok adam tanırız!" ipini sürüyorsun.

Madam Katina'nın evini basmak isteyen nece sorumluların nerelere "sürgün" edildiğini sayıp duruyormuş bu arkadaşlar...

Dedik ya, erkek adamdı Şef... Bir gün basmıştı Madam Katina'nın evini... Günün aynı saatinde burada birbirini aldatan karı-kocalar... Homoseksüel politikacılar...

Madam Katina "yüklü para" önerileri ile Şefi yola getiremiyor.

Bir gün, "Kaçakçılıkla Savaş Örgütü" Şefini gene karşımda bulmuştum:

— Seni şaşırtacak bir haberim var, demişti. Sık sık resmini bastığınız, adliye muhabirlerinizin güçlü ve esprili savunmalarını göklere çıkardığı ünlü avukat "X" var ya!

— Evet.

— Madam Katina'nın savunmasını almaya kalkışmasın mı?

— Bunda şaşacak bir şey yok ki!

— Hakkın var, ama... Dâvayı üzerine almamasını öğütledim ona... Tartıştık. Ünlü avukat, randevucu kadını savunmayı almakta ayak diredi. Yakaladığımız kadınların listesini verince...

— Eyyy?

— Bu listede avukatın öz kızları da vardı. Babalarının adını taşıyorlardı.

(Ağlama Duvarı romanımın bir bölümünde anlatmıştım bu olayı.)

Madam Katina'nın evini basan erkek adam eğer yaşıyorsa, eğer meslekten kovulmadıysa ya Çemişgezek'tedir, ya Van'da!

Paket

Önlem paketi, anarşi paketi, ekonomi paketi, darboğaz paketi... Bir Süper Market oldu Türkiye... (Yıl:1979-1980). Hepimizin elinde allı, yeşilli, mavili kordelâlarla bağlanmış süslü paketler... Paketleri açmaya yürek yok ki! "Yürek Selânik." Bomba mı var bunlarda? Ramiz Gökçe'nin bir karikatürünü ansıyorum: İkinci Dünya Savaşında İtalyan'ların Yunanistan'a saldırıya geçtiği dönem... Bir İtalyan birliğinin komutanı, siperdeki erlerine komut verir coşku ile:

"Hedefiniz Selânik!"

Erler bir ağızdan haykırır:

"Yürek Selânik komutan!"

Ama, siperden çıkan yoktur. Komutan yüreğinden yediği kurşunla yıkılır. "Ne şehittir ne gazi, bok yoluna gitti Niyazi!"

Ekonomi paketi konusunda Vehbi Koç bir öneride bulunuyor: "Fiyatları donduralım. "

"İmparator"un bugünkü doruğa yükselişinde "dolu"nun önemli rolü olduğunu bilirim. Adam, Ankara'da "kiremit"

ticaretine başlamıştır. İşler durgundur. "Doğal kıran"la açılır işler: Korkunç dolu yağar bir gece... Tüm çatıların kiremitleri tuzla buz olmuştur. "İmparator" un yüzü güler. "Allah yürü ya kulum" demiştir ona artık...

"İmparator", fabrikalarının ürettiği buzdolaplarında mı donduracak fiyatları? Enflasyonu durdurmak için bir bildiği var elbet...

Devlet adamlarımızdan Rauf Orbay, İnönü döneminde Londra Büyükelçimizdi. Komutasındaki "Hamidiye" kruvazörü ile Pire'yi toz eden komutandır bu, bilirsiniz. Londra'dan Türkiye'ye gelmişti İkinci Dünya Savaşı sırasında... Hükümetle düşünce alış-verişinde bulunmak üzere... Savaşa ha girdik, ha gireceğiz... Onu hava alanında gazeteci olarak ben karşılamıştım.

— Ne var ne yok? diye sormuştu, her denizci gibi babacan bir konuşmayla... Elini omuzuma koymuştu babacanlaşarak...

— Şeker yok! diye yanıtlamıştım. (Oysa Ankara'daki kodamanların, evlerine sandıklar dolusu şeker istiflediğini duyar dururduk.)

— Karaborsa var! demiştim.

— Ekmek yok! diye yanıtlamıştım.

— Kuyruk var? demiştim.

Bir Amiralin oğluydu Orbay... Gözü pek bir komutan... Yürekli bir devlet adamı...

— İngiltere'de iaşe (yedirip içirme anlamına) Bakanı kim biliyor musun evlât?

— Bilmiyorum beyefendi...

— Mister (x)... Bu adam, Bakanlığa getirilmeden önce ne iş yapardı biliyor musun?

— Bilmiyorum efendim.

— Bir Süper Markette çalışırdı. Ya görevi neydi?

— Neydi efendim?

— Süper marketin başyöneticisi,

"Fiyatları donduralım!" diyen "imparator"u Ticaret Bakanı mı yapsak? Ekonomi Bakanı mı?

İşe adam, adama iş... Bu denklemi çözebildiğimiz gün herşey düzelecektir... Adama iş yöntemine bir paydos diyebilsek!

Aslan Bey

— Apartıman yapacaksın sanırım, ağabey! Diyordu. Cıgaradan arttıracağın paralarla... Heh heh heh...

Oturduğum kahvede, adını bildiğim tek garson o: Aslan!

Yiğit mi bilmem; gürbüz değil... Kikirik mi kikirik... İnce uzun bir delikanlı... "Aslan gibi kedi yavrusu" türünden!... O benim adımı bilmez, kimliğimi de...

— Cıgara içtiğini görmedim hiç... Diyordu. Kahvede senden başka cıgara içmeyen yok... Bak, yedisinden yetmişine herkes, küçük kızlar bile fosurdatıyor...

— Bilmiyor gibi konuşuyorsun aslanım: Demir karaborsada, çimento desen hakeza... Doğrama öyle... Gam öyle... Nasıl yaparım apartıman? Hem ben yapı mühendisi değilim ki! (Emekliyim, kaldırım mühendisiyim diyemezdim elbet) Müteahhit de değilim. Hile hurda bilmem; karaborsacı olamam...

Kuru parmakları ile, düşünceli düşünceli, saçlarını karıştırdı bir süre... (O parmaklarla masama bıraktığı tabaktaki çay şekerini de!)

Ben sigara kullanmam. Burada oturduğum iki saatte en azından iki paket sigara (Marlboro değil) içmiş kadar nikotin dolar ciğerlerime... Sıksan zehirli bir alkaloit fışkıracaktır. Eve dönünce ilk işim giysilerimi balkona asmak oluyor. (Ciğerlerimi asamam ki!)

Bir arkadaşım vardı. Hafta izninde Yedek Subay Okulundan evine gelince kokuşuk postallarını iple bağlayıp

balkondan sarkıtırdı. Dairenin havasını bozar korkusu ile... Eski mahallelerde, tahta evlerin saçaklarına "göz değmesin" diye asılan nazarlıklar gibi: Pabuç; bir demet sarmısak, mavi boncuk... "Ulusal sigorta"mızdı bu! (Şimdi pabuç gerçek anlamı ile pahalı: 3500 lira. "Göz"e inansak bile, tabanı da patlasa, derisi de yırtılsa eskisini ayağımızdan çıkarıp çatımıza asamayız.)

Derler ki, Osmanlı imparatorluğu döneminin yöneticileri "azınlık"ların "tahta ev" yapmalarına izin vermezmiş, güçlük çıkarmak için... Haliç'in bir yakası -Fatih, Süleymaniye, Aksaray, Şehremini ve benzeri- tahta mahallelerle dolu iken, öte yakası (azınlığın oturduğu semtler) taş yapılarla kurulurmuş. Saçakları nazarlıklı Türk mahallelerini yangın silip süpürür, Beyoğlu olduğu gibi kalırmış. Koruyamazmış "Ulusal sigorta"mız onları...

Fatih ve Üsküdar'daki büyük yangınları elimiz böğrümüzde seyrettiğimiz günleri ansıyorum üzgün üzgün...

Bitmemiş senfoni

Bir selvinin önünde yatıyor Ayşecik... Ondan ayrılalı bir ay sonra üç yıl olacak. Siyah selvi, zenci bir harem ağası gibi elpençe divan durur kabrinin başucunda... Rüzgâr, sallar ağacı hafiften... Ve selvi, fısıl fısıl dua eder sanki...

Ayşecik bayram sabahları Kur'an okurdu ölmüşlerine... Omuzlarına dek inen tül başörtüsü ile... Özellikle anacığına, savaştan dönmeyen, yüzünü görmediği babacığına...

Duasını bitirince sorardım yarı şaka:

— Benim arkamdan da Kur'an okuyacak mısın Ayşecik?

— Tanrı göstermesin o günleri, derdi.

(Yukarıdaki) o günleri bana gösterdi, hem de acımasızca...

"Ölüm"ü bir türlü konduramıyorum ona... Üçüncü yıldö-

nümü kabrine bırakacağım küçük çelenge şu tümceyi yazdırmak isterim:

"Sen yaşıyorsun."

"Mevlâna'nın Şems'e ağıtını düşünüyorum:

"Yazıklar olsun sevgili, buradan dertle, bir çok hasretle gittin. Çok acıklandın, çok yalvardın ama ne fayda, acıma bilmeyen kaderin hükmü ile geçip gittin sonunda."

"Kucağın güllerle doluydu, yüzün ay gibiydi. Ne oldu da gittin şu aşağılık toprağa, nasıl gittin şu bayağı yere? Dostların, arkadaşların halkasından kalktın da toprak içinde karıncalarla yılanların yanına gittin?"

"Ağlaya inleye gittiğin an, gökyüzü ağladı. Ay yüzünü yırttı."

"Tatlı tatlı yanıtların nerede? Neden sustun; niçin söylemiyor, niçin yanıtlamıyorsun? Nereye gittin ki izinin tozu bile belirmiyor?"

Anılar, anılar, anılar: Kafamın içinde kimi ak, kimi kara yün yumaklar gibi... Ne anılar bitiyor, ne bunalım... Oysa, ucunu bulmalıyım bunun...

"Bulmalıyım!"

Nasıl? Bunalım olanak vermiyor ki!

Şubert'in "Bitmemiş senfoni"sini ansıyorum ve bu yazıları ünlü kompozitörün senfonisine benzetiyorum:

"Bitmemiş bunalım, bitmemiş anılar."

Cop

Karımın küçük bir "iğne yastığı" vardı; mavi kumaştan, yürek biçimi bir yastık... İpek gibi yumuşacık, kumral saçları ile doldurmuştu içini... Komodinimin çekmecesinde durur bu kutsal yastık... Üzerinde toplu iğneleri ile... İğneler yastık yüreğe değil de kalbime saplanmış gibidir. Onu gördükçe, pala bıyıklı bir adam gözümün önüne gelir:

Ayşeciği vereceğimiz boş yer arıyordu pala bıyıklı mezarlık görevlisi... Elinde ucu sivri, uzun bir demir çubuk vardı. Sağa koşuyor, sola koşuyordu. Batırıp çıkarıyordu toprağa bu çubuğu... Yeni gömülmüş oldukları, toprağın kabarıklığından ve renginden belli kabirler üzerinden atlıyordu. Çiğniyordu bazılarını acımasızca... Ölü "acı" duyar mıydı ki! Lâf ola... Hani, Diyojen ne demiş? "Beni ıssız bir dağ başına gömün öldüğümde..." "Nasıl olur? Kurtlar, kuşlar yer." "Yanıma koyun sopamı da!"

Pala bıyık, rastgele toprağa saplıyordu demir çubuğu:

"Dolu!"

"Bu da dolu!"

"Burası da!"

Ağlamaktan şişmiş, kanlanmış gözlerim onu izlerken, karımın mavi kumaştan "iğne yastığını" ansıyordum hep: Yürek biçimi yastığını... Demir çubuğun toprağa her sokuluşunda, ciğerlerime şişler batırılmış gibi acı duyuyordum.

"Burası boş!" demişti sonunda pala bıyık... Küçük bir selvi ağacının önüydü. Bir ozanımızın dörtlüğünü düşünüyordum:

"Siyah selvi divan durur –Başucunda bütün gece– Gün doğunca gelir vurur –Kapısını küçük serçe– Uyu küçük sultan uyu."

Hayır: Uyu Ayşe sultan uyu.

Kıyın odasından yeni kurtulmuş genç bir üniversiteli kız tanıttı bana bugün, ilk kez parkta gördüğüm "Savaşçı." (Zihni ile iyiden iyiye dost olmuştuk artık... Bir çayevinde, ya da onun yapayalnız yaşadığı evinde buluşuyorduk sık sık... Karısını yitirmiş... "Kıyıncı" Başkomiserin "Karın kıyak karı, adamlarıma âlem yaptırırım onunla!" diye gözdağı verdiği karısını...

"Taze simitlerim, susamlı simitlerim" diye diye simit satarken bir yol kavşağında kalp durmasından can vermiş kadın... Cezaevindeki kocasına arada azık götürebilme, oğlunu

okutabilme uğruna... Etini satmama uğruna... Suratı dayaktan yer yer çürümüştü kızın... Sanırım çarpılmıştı da... Oysa güzeldi.

— "Orama copunuzu sokarsınız ama, demiş kıyın odasından çıkarılınca; ciğerlerime sokamazsınız... Sokamazsınız yüreğime... Sizin çelik yeleklerinizden daha sağlamdır benim göğsüm..."

— "Sen bir teröristsin... Sen tedhişçisin..."

— "Hayır ben idealistim... Bozguncu, yıldırıcı değil..."

"Merhaba yukarıdaki!"

Karımın yürek biçimi "iğne yastığını", mezarlık görevlisinin demir çubuğunu düşündürmüştü bana kızın konuşması...

— İşte böyle, diyordu Savaşçı; orasına copu sokarlar ama, sokamazlar yüreğine... Kaya gibidir o yürek... Oyamazlar o yüreği... Söküp atamazlar içindekileri...

Gözlerini tavana kaldırdı. Baktı. Uzun uzun baktı. "Neredesin Yukarıdaki?" der gibi baktı öfkeli öfkeli...

Bir tümce kafama takılmış kalmıştı. "Merhaba Yukarıdaki!" deyip duruyordum içimden hep, acı acı gülümseyerek...

12

Kapalı oda

Piyango bileti satmakla geçiniyordu şimdi "Savaşçı" ...

— Size de çıkabilir! diyerek... Evet, herkesi talih yapmış, bizim Savaşçıyı da Kör Salih!

— Yaş yetmiş! diyordu.

— İş bitmiş değil ki!

— İş bitmiş değil; bu doğru, bak... Bizim bitiremediğimizi çocuklarımız bitirmeye uğraşıyor...

— Oğlun yardım etmez mi sana?

Çöküк avurtlarını bastırdı avuçları ile... Çukura gitmiş gözlerini yüzümde dolaştırdı. Bulutlanmıştı bakışları...

Birden, kapalı bir kapıya mıhlandı kaldı gözleri... Oturduğu ev iki odalıydı. Tek odasında yaşıyordu... (Ya da yaşamaya çalışıyordu). Kapalı kapının ardında ne vardı?

— Oğlum orada! dedi.

İçinde bir evliya sandukası varmış gibi ürperdim. Oğlu ölmüş müydü? Bu odada mı ölmüştü? Hiç söz etmemişti ondan...

Ayağa kalktı. Kapının tokmağını çevirdi. Menteşe gacırdadı. Ardına dek açılınca kanat, küf kokusu doldurdu ciğerlerimi... Küçük bir odaydı. Yosunlaşmış duvarın dibinde, bitpazarı malı antika demir bir karyola vardı. Pirinç topuzları kararmış tek kişilik bir karyola... Çiçekleri soluk yorgan-

la örtülüydü yatak... Karyolanın başucundaki çıplak masada kimi ciltli, kimi ciltsiz kitaplar, kitaplar, kitaplar... Tomar tomar kâğıt... Kimi yazılı; kimi boş, sararmış... Ve, kâğıttan abajur geçirilmiş tozlu bir ampul...

— Oğlumun odası, dedi Savaşçı...

Acı içinde, ama öfkeli mırıldandı:

— Mezarı bile yok onun...

Duvarlarda bir kaç afiş: Sol yumruklarını havaya kaldırmış delikanlılar... Afişlerin ortasında, soluk bir resim: Gazeteden kesilip duvara yapıştırılmış.

Tüylerim dikenleşti:

— Ben oğlunu tanıyorum Savaşçı! dedim coşku ile... Sarıldım ellerine Savaşçının coşku ile... Bu delikanlı, hükümet güçlerinin "Kızıldere" operasyonunda bomba ile uçurdukları devrimci - idealist insandı. Doçent Sinangil...

Gözümün önünde bir kadın: "Taze simitlerim, susamlı simitlerim." diye bağırıyordu. Sinangil'i okutup yetiştirmek için ekmek savaşı veren anacığı.

Zihni Kaya çökük avurtlarını tırmalıyordu hafiften...

— Eli öpülecek adamsın, böyle bir oğul verdiğin için topluma! dedim.

— "Orasına" cop sokulan kız var ya!

— Ne yürekli kız!

— Sinangil'in sözlüsüydü. Evleneceklerdi aydınlık günlere ulaşınca... Sinangil'in yolunda o...

Mavi damarları fırlamış sıska elleri ile, çiçekleri soluk yorganı okşadı; duvardaki fotoğrafa bakarak...

Tüfek sesleri geldi sokaktan... Ben pencereye koşarken Savaşçı önledi:

— Gene bir kahveyi, ya da otobüs durağını taradılar makinalı ile, dedi acı acı baş sallıyarak; halk ikiye bölündü. Yazık!

— Peygamber Miha'nın sözünü bilir misin Savaşçı?

— Neymiş?

— Güvensizlikler, düşünce ayrılıkları ve herkesin herkesle kavgası halkı böler.

Dudaklarını sarkıtarak kafasını salladı; üzüntülü...

Ayşın

Sinangil'in sözlüsü gün geçtikçe eski güzelliğine kavuşuyordu. Sol yanağındaki leke –ona gebe iken anası olgun muşmula çalmış sanki– mosmordu hâlâ... Bir türlü silinmiyordu korkunç dayağın izi...

Ayşın'dı adı... Ondokuzunda var mıydı bilmem. Özel bir kuruluşta sekreterdi. Doğduğu ilin adını taşıyan bir öğrenci yurdunda barınıyordu.

Hoşuma gidiyordu bu kız... Güzelliğinden çok, yürekliliği ile...

— "Copunuzu orama sokarsınız ama, yüreğime sokamazsınız. Yüreğimdekileri yok edemezsiniz."

Ona bugün Hürriyet alanında rastladım. Üniversiteden çıkıyordu koltuğunda kitapları ile... Yanında delikanlı arkadaşları... Sırtında kara deri ceket, ayağında mavi pantalon vardı. Kapkara saçları deri ceketinin rengine karışıyordu. Kara, iri gözleri iri topuzlu süs iğneleri gibi ışıl ışıldı. Esmer suratında mor leke, gene o büyüklükte...

— Merhaba dede, dedi.

— Merhaba Ayşın...

— Sana arkadaşlarımı tanıtayım: Asaf, Adnan, Mehmet, Fikret... Bunlar da bizden... Sinangil'in örgütünden yani... Arkadaşlarına: Dede, Zihni dedenin arkadaşı... dedi.

— Merhaba çocuklar...

— Merhaba.

— Merhaba.

— Merhaba.

— Merhaba.

Çekinmediler benden... Ayşın "Dede" diyordu ya! Zihni'nin arkadaşı diye tanıtmıştı ya!

— Bir toplantımız var, dede... Gel bizimle... Ha?

— Gelirim.

— Korkmaz mısın dede?

Güldüm:

— Islanmışın yağmurdan korkusu olmaz. Hem, "mit"te dört yıldızlı dosyam var benim.

— Bravo, dede; diye gülüştü çocuklar. Biri şaplağı indirdi omuzuma teklifsizce...

— Yaşa, dede...

— Siz de yaşayın...

Karagümrük'e yürüdük. Eğri büğrü sokaklar... Daracık yollar... Kara yüzlü, çarpık çurpuk evler... Kimi kafesli, kimi keten perdeli... Birbirini gözetler gibi bu evler...

Çocuklardan biri diyordu ki:

— Bakırköy hastanesinin bahçesine "Düşünen adam" yontusunun tam yanına yeni bir "düşünen adam" yontusu oturtacaklarmış.

— Ne demek yani?

— Geçen akşam yurttaki televizyondan hastanenin durumunu izledim. Kırık dökük karyolalarda ikişer üçer yatırılan bakımsız akıl hastaları... Dillerini çıkaranlar mı, nanik yapanlar mı, gırla... Bu nanikler, sanırım, televizyon ekranı başındaki kodamanlara... Akıllı giren, zırdeli çıkar bu hastaneden... Yeni yontu, Sağlık bakanının yontusu olmalı bence... "Düşünmeyen adam!"

Ayşın:

— Manisa'daki ünlü akıl hastanesinde kazanlar dolusu kaynatılan "mesir" macunundan Ankara'daki kodamanlara da yollamalı! dedi.

— Her derde deva imiş! diye güldü. Belki akıllanırlar.

— Hadi canım sende! Turp sıkayım aklına!

Karagümrük'te, boş olan sağına payanda vurulmuş bir tahta eve girdik. Çocuklardan birinin halası otururmuş bu evde... Toplantılarını burada yapar, kararlarını burada verirlermiş...

Pet'r Oil

"Güngörmez" sokağını ve buradaki evde yapılan toplantıyı ansıyorum ayrıntılarıyla...

Kapı önlerine bırakılmış çöp tenekelerini sıska kediler boşuna karıştırıyordu. Düş kırıklığı içinde dövüşüyordu aç insanların çöp tenekelerinde, kilosu dört yüz liraya satılan etin kemiklerini mi bulacaklardı?

Kara çarşaflı kadınlara rastlamıştık Karagümrük'teki "Güngörmez" sokağında... (Oysa asıl kara gümrük Edirne'de değil miydi? Kaçakçılar, silâhla dolu tır kamyonlarını ustalıkla ve kolaylıkla geçirmiyor muydu gümrük kapısından? Tereyağından kıl çeker gibi)

Çarşaflı kadınların ağızları ve burunları beyaz tülbentle örtülüydü. Operasyondan çıkmış operatörlere benzetmiştim onları... Bozuk kaldırım taşlarında, rahibe yürüyüşü ile sessiz, gürültüsüz geçip gidiyorlardı.

— Buluşma yeri diye kentin göbeğini seçmişsiniz Ayşın, demiştim; aşırı bir çekinmezlik bu... Polis her an bastırabilir; Keklik gibi avlanırsınız burada... Komşu kadınların sizi ele vereceğinden korkmaz mısınız hiç?

Kız, alaysı, suratıma bakmıştı:

— Kara çarşaflı kadınlar mı?

— Evet.

— Onlar bizden...

— Onlar da mı militan? Onlar da mı sizin hücreden?

— Kendileri için savaştığımızı biliyorlar. Hepsi de yarı aç -yarı tok... Koruyucumuz bizim onlar... Kötülük gelmez bu insancıklardan bize.

Mehmet, uçları çenesine doğru inen kumral bıyıklarını sıvazlamıştı:

— Amaaaan Pet'r oil... Canııım... Sana sana sana muhtacım petrol... Önünde Pet'r oil, sonunda Pet'r oil, dizginlerim senin elinde Pet'r oil...

Lahey'deki eurovision yarışmasına katılacak Ajda Pekkan'ın şarkısını söylüyordu.

Ayşın eğlenmişti:

— Sanırım sen petrolden çok Ajda'ya muhtaçsın, Mehmet...

— Öyle, Lokum...

Lokum, Ayşın'ın soyadıydı. Bir "dinamit lokumu"ydu işin doğrusu... Hücredekilere komut veren, soygun plânlarını uygulayan ve çalınmış paraları yoksullara dağıtan oydu. Stenle uçan kuşu vurduğunu söylüyordu arkadaşları... El bombasını ondan daha iyi kullanan yokmuş. "..." kampında eğitilmiş. Şeytana külahını ters giydirecek bir devrimci militan... "Avlandığımda" kıyın odasından bir kaç "mor leke" ile kısa sürede kurtulmasını biliyormuş. "Mor lekeler" umurunda değilmiş Ayşın'ın... Ama, cop yok mu? Ama, polisin cop kıyını yok mu? Ona cin ifrit oluyormuş.

Mehmed'in Pet'r oil şarkısı Fikret'i öfkelendirmişti. Bir yumruk indirmişti masaya... Alıcı-verici telsiz aygıtları, elektrikli fünye, el bombası, tahrip kalıbı, saniyeli fitil, uzun namlulu iki silah zıplamıştı. Şarjörler, tabancalar hoplamıştı.

— Ajda Pekkan da adaymış meğer...

— Ne adayı?

— Cumhurbaşkanı adayı... Okumadınız mı gazetelerde?

Seçim turlarından birinde, sandıktan kimlere oy çıkmış biliyor musunuz?

— Ajda'ya da mı?

— Ona, Türkân Şoray'a, Nurhan Damcıoğlu'ya...

— Tuuuhh! diye tükürmüşlerdi hep birden yere... Bu tükürük ne Ajda'ya, ne Şoray'a, ne Damcıoğlu'yaydı...

Bir süre sonra, Ayşın, yapılacak eylemi açıklamıştı. Beş militan, Mehmed'in hazırladığı soygun plânını incelemişti başbaşa... Eylemin günü, saati, (dakikası bile) saptanmıştı. Gözcü kim olacaktı? Bankaya kimler girecekti? Personeli silâh zoru ile kimler sırtüstü yatıracaktı? Vezne görevlisine açtıracağı kasadan paraları alıp torbaya kim dolduracaktı? Görevleri Ayşın vermişti. Paranın küçük bir bölümü silâh, araç ve gereçler için ayrılacak, kalanı yoksullara ya para, ya yiyecek olarak dağıtılacaktı.

— Dedeye de görev verelim! demişti Ayşın gülerek...

Coşku ile titremiştim. Yaşarmıştı gözlerim...

Payandalı evden çıkarken, kendimde bir başkalık duyuyordum. Bunalımdan kurtulabilirdim. "Uğraşı ile iyileşme" diye düşünmüştüm. Ağızları ve burunları beyaz tülbentle örtülü çarşaflı kadınlar, bir operasyondan başarı ile çıkan doktorlar gibi görünmüştü gözüme...

Bomba

"Güngörmez" sokağındaki toplantıdan bir süre sonra gazeteler "... ..."de bir banka şubesinin soyulduğunu yazdı: Ellerindeki sten tabancalarla personeli etkisiz duruma getirip kasadaki bir milyon lirayı çalanlar, yüzleri maskeli üç militandı. (Terörist diyordu gazeteler.) Kapının önüne bomba bırakmışlardı:

— Arkamızdan koşmaya davranmayın... Saatli bombadır bu... Az sonra patlayacak!

Yarım saat sonra gelen toplum polisinin bomba uzmanları, paketden boş bir konserve kutusu çıkarmışlardı.

Tanıklar, soyguncular dan birinin kara saçlı, deri ceketli bir kız olduğunu söylüyordu.

Ayşın ve Albay

Bu delikanlıları seviyordum. Terörist değildi onlar... İdealist-devrimci idiler. Ülkede kargaşa çıkararak faşist bir yöntem kurmaya uğraşanların kuklası değildi onlar... Adam öldürmüyorlardı savunmaya zorlanmadıkça... Bombalı pankart asmıyorlardı duvarlara... Türkiye'ye sosyal bir düzen getirme amacı ile birleşmişlerdi. Onları yöneten bir büyük "Lider" olmalı... Amerika'ya meydan okuyan Castro gibi bir baş... Kimdi bu perde arkasındaki Lider? Hiçbiri bilmiyordu.

Genç militanların arasına karışabilirsem bunalımdan kurtulabilirdim. Kafamdaki bunalımı bir operasyonla söküp atabilirdim. (Ağızları ve burunları beyaz tülbentle örtülü kadınlar geldi gözümün önüne... Başarılı bir operasyondan çıkan doktorlara benzetmiştim onları...)

Yaş yetmiş, ama iş bitmiş mi? Yoooo... Değil mi Savaşçı? diye sanki karşımda varmış gibi mırıldanıyordum, değil mi Zihni Dede?Aydınlık yarınlara kavuşmak için bize de görev verir mi bu çocuklar? "Eylem"e girişilecek yeri önceden incelemede, plânların hazırlanışında yararlı olamaz mıydım? Ben ki gazetecilik yapmış adamım. Görüş ve inceleme yeteneğim yılların deneyinden geçmiş bir kişi? Polisin kıyın odaları, kıyın araçları bizi yıldırır mı? Sen ki oğlunu ve karını kurban vermekten, zincire vurulmaktan çekinmemişsin bu savaş uğruna... "Ben mimlenmişim dört yıldızlı bir dosya ile!"

Evime geldiği bir gün, düşüncelerimi Ayşın'a açıkladım. Önce uzun uzun güldü. "Dedecik, dedecik" diye yanaklarımı

okşadı. Bomba, dinamit lokumu, sten kullanan, barut kokan elleri ile... Gülüşü birden hıçkırıklara dönüştü. Boynuma sarılarak ağlıyordu:

— Yürekli adamsın, dede... İdealist adamsın, dede... Devrimcisin... Bizdensin yani...

Şaşırmıştım, ağlıyordu Ayşın! Uçan kuşu vuran, gözü pek kız, duyguluydu...

Esmer yanağındaki "mor lekeyi" öptüm, öptüm. Gözyaşlarını ellerimle kuruladım. Öptüm avuçlarımı sonra... Tuzlu tuzluydu.

Ayşın'ın kaldığı öğrenci yurduna polis baskın yaptı. Yasaklanmış sol yayınlar ve bir tabanca bulundu kızın yatağı altında... Kovdular Ayşın'ı yurttan... Sıkıyönetim mahkemesine verdiler tutuksuz olarak...

Onu yanıma aldım. Boş odalardan birine yerleşti. Bir koşulla: "Hücre"sindeki militanlar gelmiyecekti buraya... Alt katta Birinci Ordu Sıkıyönetim Adli Danışmanı oturuyordu.

— Burada bir "dinamit lokum"u bulunduğunu bilse şaşkına döner Albay... Diyordum.

Gülüyordu Ayşın...

Hem özel kuruluştaki sekreterlik görevini sürdürüyor, hem fakülteye gidiyordu. Boş kaldıkça evin işlerini yapıyordu. Yemek pişiriyordu. Ne de güzel yaprak dolması sarıyordu? Sten tabancasının mermileri gibi küçük küçük düzenli...

Yas

— Bugün "Kızıldere" operasyonunun yıldönümü, dede... Yas günümüz bizim... Sinangil'imi bir dağ evinde sıkıştırıp uçurdular bombayla... Onu ve arkadaşlarını acımasızca öldürdüler. Suçları neydi? Hümanisttiler, devrimciydiler.

Yoksullar için "yaşanılır" bir dünya istiyorlardı. İskenderye'li bilgin Carpocrate'in kurduğu din topluluğu sosyalistti; bilirsin, dede... Sosyalizm anlayışlarını şöyle açıklıyorlardı: Evrende herşey ortaktır. Gök, yeryüzünün her yanına uzanır. Işık herkesin üstüne eşit olarak düşer. Doğa, ürünlerini tüm canlılara eşit olarak verir. Hayvanlar, yasaları olmaksızın yaşarlar. "

Dışarıda yağmur yağıyordu durmamacasına... Asfalt bir ırmak gibiydi. Oto farları, birbirini kovalıyordu, azgın mart kedileri görüntüsiyle... Reklamların allı, yeşilli, mavili ışıkları asfalta yansıyordu.

Ayşın, kırmızı abajurun altında iki büklüm oturmuştu. Ağlıyordu sessiz... Yanaklarından süzülen yaşlar kızıl kızıldı. Birer "Kızıldere"ydi sanki... Ve albayın televizyonunda Ajda Pekkan "Pet'r Oil"u söylüyordu:"Amaaaaan da Pet'r Oil, caniiiiimda Pet'r Oil... "

Bacak bacak üstüne atan kız, birden bir yumruk indirdi dizkapağına... Deli doktorlarının çekici gibi... Fırladı çıplak bacak ileriye doğru... Tiksinerek yüzünü buruşturdu:

— Bu gece de, her geceki gibi çalgılı gazinolar, eğlence yerleri tıklım tıklım doludur değil mi dedecik? Yoksulu sömürenlerle... Parazitlerle! Değil mi?

Düşünüyordum: Yahudi Peygamberi Yuşa'ya göre hak ve eşitlik yokolmuştu. "Temiz gelenekler yerlerini gösterişe bırakmıştı. Herkes varlıklılık, ün peşindeydi. Yoksullar, yetimler, baskı altında ezilenler, büyük toprak sahipleri için yerlerinden atılmış küçük toprak sahipleri kan ağlıyordu. "Evinin yanına ev, toprağına toprak katanlar, kimseye yer bırakmaksızın ülkeyi ele geçirmek isteyenler kahrolsun: Haklarını çalarak dulları ve yetimleri yokluk içinde bırakanlar, haksız yasalar çıkaranlar kahrolsun! Halkın mutluluğunu yokedenlere lânet!"

Ayşın, yüzüme baktı. Kızıl kızıl akan gözyaşlarını avuçlarına içirdi:

— Biliyor musun dede, ben köylüyüm. Bir köyde doğdum, bir köyde büyüdüm. Malatya lisesinde okudum. Malatya'da bir adam tanıdım bir gün... Oğlu; Kâzım Göktaş'tı adı iyi ansıyorum; Malatya lisesinin penceresinden atılarak öldürülmüştü acımasız faşistlerce... Kâzım'ın babasıyla yaptığım konuşmayı dinler misin dede?

Kalktı, çantasını karıştırarak sararmış bir gazete kupürü buldu. Küflü benekler vardı üstünde... Kimbilir kaç kez ağlıyarak okumuştu gazetede yayınlanan röportajını...

Ayşın'a demiş ki Dursun Akçam:

"Elli bir yaşındayım. Kırk üç yıl var toprakla güreşirim. İki ipin ucunu hiç bir zaman biraraya getiremedim. Memur olsaydım emekli olurdum. Fabrikada işçi olsaydım emekli olurdum. Yüz yaşına da gelsem emekliye ayrılmak hakkım yok benim. Gücüm tükenince işim, ekmeğim de tükenir. Ben köleliğe, bir de ölüme nikâhlıyım. Oğullarımın ikisi de köledir, babaları gibi toprak kölesi... Toprak sahibinin verdiği inlerde yaşarlar.

Yarıcılığa gelince, uzun iş o; kısacası toprak ağadan, emek bizden, ürün yarıya... Dedim ya on ay geceli gündüzlü emek... Tam parayı alacağın gün toprak sahibi gelir. Sen de avuçlarını ovalarsın. Yarı bölüşmemiz gerekir ama sen bir yıl boğazını adama bağlamışsın, borç üstüne borç almışsın. Senin payına düşen para, borcunu zor kapatır. Yeniden borçlanmaya başlarsın. Hem faiz ödersin, hem de ikinci yıl için adamın toprağına nikâhlanırsın.

Kâzım oğlum da yarıcıydı, elleri nasırlı öldürüldü. Onurluydu Kâzım, toprak sahibine kafa tutardı. "Biz senin kölen değiliz" derdi.

— Dedeciğim.

— Söyle Ayşın...

— Bu gece ister misin seninle birlikte bir görev yapalım?

— Ne görevi?

— Büyük gazinoları dolaşalım. Gazino patronları ile ünlü

şarkıcılarla konuşalım. "Kızıldere"nin yıldönümünde kapatsınlar kapılarını... Boşaltsınlar müşterilerini... Sussun şarkıcılar... Ne dersin dedecik? Bizimkiler de bunu yapacaklar bu gece...

Yağmur şakırdıyordu dışarıda... Gözümün önüne kıyın odası geldi. Polisler yakalarsa ikimizi de götürürlerdi "Gayrettepe"ye... Korkuyor muydum? Hayır, hayır...

— Sokarlar mı bizi gazinolara? Konuştururlar mı şarkıcılarla? dedim.

— Deneriz, dede...

— Kalk öyleyse Ayşın, gidiyoruz, dedim; önce "Gazinocular Kralı"nın eğlence yerinden başlıyalım...

Gazinonun önünde renk renk otolar parketmişti. Kimi yeşil, kimi mavi, kimi sarı... Ve kimi kırmızı! (Kızıldereler gibi akıyordu yağmur suları üzerinden.) Hepsi de pırıl pırıldı. Bizim paramızı yakıyorlardı arabalarının motorlarında... Lüks için, keyf için... Milyonlarımız gidiyordu çöl ağalarının kasalarına...

Işıklı dev reklamlarda şarkıcıların adları yanıp sönüyordu. Emel Sayın, Bülent Ersoy... Üniformalı kapıcının uzaklaşmasından yararlanıp kaşla göz arası gazinoya girdik. İlk konuştuğumuz erkek şarkıcı (adamakıllı makyajlıydı. Boynundaki altın kolye şıkır şıkırdı. Bir kulağından altın küpe sarkıyordu. Bin tanık isterdi erkek demeye!)

İkimize de acıyarak bakıyordu.

— Ne istiyorsunuz? Bir hayır kurumu için para?

— Yok, yok... Para pul istemiyoruz.

— Ya?

— Bu gece şarkı söylemeyin...

— Neye?

— Bu gece "Kızıldere"nin yıldönümü...

— Kızıldere nerede? Ne olmuş Kızıldere'de o gece?

— Devrimcileri bombalamışlardı. Bilmiyor musunuz?

— Duymadım.

Bomba sözcüğü ile ünlü şarkıcının yüreği hop etmişti. Sapsarı olmuştu suratı...

— Siz terörist misiniz yoksa? demişti kısık bir sesle...

— Hayır, hümanist...

O "piyanist" sözcüğünü biliyordu. Şaşkın ve korkak bakıyordu. Uzaklaşmak istedi yanımızdan...

— Dur, dedim; bir kötülük yapacak değiliz.

Yumruğum, şırıl şırıl ıslak pardesümün cebinde sanırım gerilla tipi 14'lük bir tabanca gibi duruyordu. Kaçamadı.

— Ne istiyorsunuz, söyleyin çabuk... Sahneye çıkma sıram geldi...

— Bu gece şarkı okumayacaksınız.

— Bu benim ekmek param... Ekmeğimle oynuyorsunuz. "Kral"la sözleşmem var.

— Ne alırsın bir gecede?

— Yüzelli bin, ikiyüz bin!

— Sen ekmek değil, bir kaç fırın alırsın bu parayla, aslanım!

Gecede ikiyüz bin. Yılda altı milyon lira! diye hesabını yapıyordum içimden... Vay anasını!

Para, para, para... Çok kazandığı için övünüyordu sanırım.

Saint Cyprien'i düşünüyordum: "Paralarına sahip olduklarını sanıyorlar. Gerçekte ise paraları onlara sahip olmuştur. Paralarının sahibi değil, kölesidirler." Bu şarkıcı da paranın, varlığın kölesiydi kuşkusuz...

Gazinocular kralı ve şarkıcılar varlıklıları soyuyordu. Bunlar da devrimciydi!! Bunlar da militandı!! Varlıklıdan alıp yoksula dağıtan devrimciler gibi... (Ama onlar paraları kasalarına istifliyor, ya da Avrupa'ya kaçırıyordu.)

Gülüyordum. Ayşın:

— Dede, neşelisin! dedi.

Düşündüğümü söyleyince o da güldü:

— Yamansın, dede!

Mavi lambalı jandarma panzerinin tüyler ürperten siren sesini duyduk. Hızla büyüyordu bu canavar ses... Hızla yaklaşıyordu. Gazinodan durumu telefonla bildirmiş olacaklardı.

— Kirişi kıralım, dedi Ayşın gülerek...

Uzaklaştık.

Zihni dedeyi Sinangil'in odasında bulduk. İçin için ağlıyordu oğlunun fotoğrafı önünde...

Ayşın'ın militan arkadaşları ve öteki "Hücre"dekiler gazino gazino dolaşmışlardı o gece... "Kızıldere" olayını protesto için duvarlara "Dev-Sol" imzalı sloganlar yazmışlardı: "Kızıldere son değil, savaş sürecek. Muhbirlerden hesap soracağız!"

Zihni dedeyi kendileri ile birlikte dolaşmaktan zor vazgeçirmişlerdi.

Korkudan sinenler, kapılarını kapatanlar olmuştu. Kadın ve erkek şarkıcılardan bir çoğu "Ekmeğini" yitirmişti!

Hah hah haaaay!

13

Sokakta savaş var

Bunalımdan kurtulmuştum. İnsanları seviyordum artık... Benim insanlarımı; yoksulları... Açları ve çıplakları... Kıyına uğramış çilelileri... Nâzım Hikmet bir yapıtında "Yaşamak güzel şey kardeşim" diyordu. Yaşamak güzel şey... Savaşmak da güzel şey; yoksullar için savaşmak. Onlara "yaşanılır dünya" yaratmak.

Gazeteciliğe başladığımda bir gazeteci-yazar tanımıştım. Adı Kemal Ahmet'ti. Avurtları çökük, esmer bir yüz... Ufak tefekti, cılızdı bu genç... Görüntüsü böyleydi ama, konuşunca, önünde korkuyla karışık saygı duyulan dağ gibiydi. Küçük bir roman yayınlamıştı: "Sokakta savaş var." 1930'larda sokaktaki savaş "ekmek" içindi.

Eylemlerde yardımcı oluyordum Ayşın ve militan arkadaşlarına... Bir "figüran" gibi de olsa. İnanılacak şey mi? Karımı yitirişimi, acılarımı anlatmıştım Ayşın'a tüm ayrıntıları ile... İnsanlardan kaçışımı, insanların benden uzaklaşışını... Kız çok seviniyordu bunalımdan kurtuluşuma... "Dedecik, dedecik" diye ellerini çırpıyor, boynuma sarılıyordu. Öpüyordu yanaklarımı coşku ile...

Havai kablolara kargalar dizilmişti. Müzikteki notalar gibi... Do, si, la, sol... Sol, sol diyordum içimden; faşist yöntemde, notadaki "sol"ları da kaldırırlardı kuşkusuz...

Kargaların çağırışımı ile, karatahtaya çizdiği notayı anlatan müzik hocamız geldi gözümün önüne: "Çift çengel, üç çengel, dört çengel, diyordu kemanının yayı ile simgeleri göstererek; şu, notanın anahtarı."

Güzel keman çalardı hocamız... Adı Naim'di. Bize ulusal bir marş öğretmişti. Yapıtın sözlerini ünlü bar piyasa şarkısına uydurmuştum: "Telgrafın tellerine kuşlar mı konar, herkes sevdiğine yarim böyle mi yanar." Bunu söylerdi tüm öğrenciler. Hocamız şairdi. Ulusal marşı nasıl maskara ettiğimizi anlamazdı ki.

Orta okuldaydım. Kız-erkek öğrenciler birarada okurduk. Sınıfımızda sarışın güzel bir kız vardı. Tutkundum Perihan'a. Şarkıyı söylerken iç geçirerek hep ona bakardım: "Herkes sevdiğine yarim böyle mi yanar." Yüz vermezdi haspa... Suratımdaki ergenliklerden mi tiksinirdi, bilmem.

— Dedecik stenle şu kargaları teker teker vurabilirim. Göz, gez, arpacık... Buuuumm!

Emirerimizle kırlarda dolaşıp az mı kuş vurmuştum çocukluğumda!

— Ben de keskin nişancıydım, Ayşın. Senin gibi ben de uçan kuşu vururdum.

— Babamın evi uzak olsa övünmesi kolay olur! diye güldü. Ellerini ovuşturuyordu biteviye; ısınmak için... Nisandaydık ama, zehir gibi ayaz vardı.

— Kargaları vururum dedi; insanlar vurmam, karşıt düşüncede de olsa... Profesör, savcı, avukat, polis, er vurmam. Hümanist kişi insan vurur mu dedecik?

27 Maysı 1960 devriminden öncesi üniversiteliler sokaklarda, alanlarda "Gazi Osman Paşa" marşını değişik biçimde söylerdi:

"Olur mu böyle olur mu – kardeş kardeşi vurur mu – Körolası faşistler – Bu dünya size kalır mı?"

Kentin dışına gelmiştik. Bir kaç yüz metre ileride bir gecekondu mahallesi vardı.

— Burası bizim "kurtarılmış bölgemiz" diyordu Ayşın...

Ankara ve İzmir'de olduğu gibi, İstanbul'u da gecekondu mahalleleri çepeçevre sarılmış. İlgililerin savına bakılırsa eylemlerin odak yeri bu mahallelermiş. Sudan, ışıktan yoksun ulaşımsız insanlar "insan"a yarar bir yaşantı istiyordu elbet... Gündüzü karanlık, gecesi karanlık tenekelerini doldurmak için yağmur bekleyen insanlar... Lâğımlar açıkta akan insanlar... Çalıştığı fabrikaya işbaşı saatinde yetişebilmek için sabahın köründe çamurlu yollara düşen erkekler, kadınlar, çocuklar...

— Doktorun evi şu, dedi Ayşın...

Eli ile iki katlı eski bir yapı gösteriyordu.

Ayşın'ın "hücre"sindeki militanlardan biri bacağından vurulmuştu. Bir "Migros" satış kamyonunu soyacaklardı. Arabadaki yiyecekleri "Kurtarılmış bölgemiz" dedikleri yoksul gecekondu mahallesinde dağıtmak için... Olay yerine gelen güvenlik güçleri "teslim ol" çağrısına uymadıktarından ateş açmıştı üzerlerine... Gençler karşılık vermemişti. Oysa stenli, bombalı dinamit lokumluydular... Kardeş kardeşi vurur mu?"

Yaralı militanı sırtlarına alıp bir taksiye atarak kaçırmışlardı. Arabanın şoförü de militan mıydı ki?

— Yakalanmadan kirişi kıralım! diyordu coşku ile...

"Güngörmez" sokağının payandalı evinde küçük bir "sağlık odası" vardı. "Acil servis" diyorlardı buraya... (Sandık odasıydı). Camlı dolapta bantlar, sargı bezleri, pamuklar pansuman küvetleri, kan durdurucular, alkol ve tenturdiyot şişeleri, serom kavanozları, enjektörler...

Ayşın'ın Malatya'dan tanıdığı Doktor Ünal Soysal'ı götürecektik yaralının ilk tedavisi için... "İlerici bir adam. Su katılmamış bir idealist... Yürekli, erkek biri" diyordu kız, doktor için...

Soygun girişiminin başarısızlığı çok üzmüştü yaralı militanı... Kurşun bacağına değil, yüreğine saplanmıştı sanki...

— Yararlı olamadık bizimkilere, diyordu; kamyon ağız ağıza yiyecek doluydu. Bakkal, kasap vitrinlerinde, manavda görüp de yanına yaklaşamadıkları ile... Şanssızdık biz de, gecekondulular da...

Tasalanma, diye militanın terli alnını okşuyordu Ayşın. Girişimlerin ardını bırakacak değiliz. Aç mı kalacak bizimkiler?

Delikanlı –onun Filistin gerilla kampında eğitildiğini söylüyordu arkadaşları– üzgün üzgün başını sallıyordu:

— Ben size katılabilecek miyim? diyordu, yaram kısa sürede kapanacak mı?

Doktor, yaralının muayenesini bitirmiş, gerekeni yapmıştı.

— Kurşun bacağı delip çıkmış... Kaygılanmanın nedeni yok... Pansumanlarını siz yaparsınız. En çok bir hafta sonra bir şeyi kalmaz.

Militanın gözleri sevinçten parlıyordu:

— Sağol, doktor... Eylemlere ben de katılabileceğim arkadaşlar... İlk eylemde görev isterim.

Yaralının çevresinde, doktoru dinliyorduk. Kimimiz tahta döşemeye bağdaş kurarak, kimimiz oturak yeri çatlamış iskemlelerde...

— Diyarbakır'a gitmiştim geçen hafta uçakla... Küçük kardeşim yedeksubaylığını yapıyor orada... Diyarbakır hava alanı üzerinde, konacak baca arayan leylekler gibi dönüp dururken kaptan pilotun anonsunu duyduk: "Dikkat dikkat: Şimdi Özgür Kürdistan'ın merkezine iniyorsunuz."

Sarı saçlı güzel hostes "Kemerlerinizi bağlayın," diyordu.

Ekonomik zorluklar içinde kıvranıyor Doğu, siz de biliyorsunuz. Nüfus alabildiğine artıyor. Buradaki eşitsizliği sömüren "Özgür Kürdistan"cı tam on örgüt var. İran, Irak ve Türkiye'de Kürtlerin sayısı on milyonu aşıyormuş. Diyarbakır, kaptan pilotun dediği gibi "Özgür Kürdistan"ın merkezi... Politikacılara göre, Kürtler ayrı bir etnik değil,

dinsel veya politik bir gurup da değil... Bilir misiniz ki, Doğuda görevlendirilen "Apocular" gerçekte ne solcu, ne komünisttir. Bunları besleyenler, silâhlandıranlar aşiret beyleridir. Egemen güçlerin gerçek ilericiler üzerindeki baskısını Apocu'ların terörü ile arttırmak amacındadır bu aşiret beyleri...

Doktor Ülkü Soysal "İGD" örgütü şeflerinden olduğunu saklamadı.

— Sizin de "THK-Aciller" örgütünden olduğunuzu biliyorum, diyordu. Ben ve "İGD" silâhlı çatışmalara, soygunlara karşıyız. Adam öldürmeyiz. Düşünce ve yeraltı faaliyeti bakımından, sayısı kırkyediyi bulan örgütlere benzemeyiz. Siz gauche'istsiniz. Beceriksiz, şaşkınsınız. Devrim insan sevgisi ile olur. Devrim bir güzel sanattır. İtiraf edeyim: Yaralı arkadaşınızı tedaviye istiyerek gelmedim. Bir doktorun insanlık görevidir bu... Her hekim gibi ben de, fakülteyi bitirirken, insana ve insanlığa saygılı olacağım üzerine "Hipokrat andı" içtim.

Militanlar şaşarak dinliyordu. "Hücre"nin başı olan Ayşın:

— Biz de adam öldürmeyiz, doktor dedi; biz de ilericiyiz, biz de idealistiz, biz de hümanistiz...

— Silâhlarınız var...

— Gerektiğinde kendimizi savunuyoruz. Teker teker avlanırsak savaşımızı nasıl sürdürebiliriz?

— Soygunlar yapıyorsunuz. Bankaları, varlıklıları soyuyorsunuz.

— Yoksullara yardım için...

— Örgütümüz üyelerinden -ki sayısı seksen bini aştı- hiçbiri değil bomba, sten; çakı bile taşımaz.

Doktor Ülkü Soysal "Kızıldere" operasyonu konusuna değinirken, Ayşın ve arkadaşlarını üzmüştü:

— "Kızıldere" olayının yıldönümünde duvarlara yapıştırılan "Muhbirlerden hesap soracağız" pankartları gerçeği

yansıtmıyor. Teröristlerin sığındığı yeri güvenlik güçlerine ihbar eden yok. Onlar yedikleri konservelerin boş kutuları ile kendilerini ele verdiler. Polis ve jandarma, atılmış konserve kutuları ile izlerini buldu. İdealist devrimci dağ başında varlıklı bir turist gibi konserve yemez... Ağaç kabuğu yer, ot yer... Onlar gauchetu; şaşkın, beceriksiz solculardı.

Ayşın'ın benzi uçmuştu. Doktora saygısı vardı. Sinangil'in savunmasını yapmaktan kaçındı.

Kapalı kapı ardındaki odayı, demir karyolayı, sol pankartlar asılmış küflü duvarları düşünüyordum. Ve "Kızıldere" operasyonunda bombayla uçurulan Sinangil'i... Oğlunun fotoğrafı önünde dalıp giden üzgün Zihni dedeyi... Yaşlı savaşçı da mı gauchetu? Şaşkın, beceriksiz bir sol? Devrim savaşı uğruna canını veren Sinangil de mi şaşkın?

Doktor Ülkü, örgütleri, fractionlarını, amaçlarını anlatıyordu şimdi:

— "Mao'cuları" koruyan, egemen sınıftır. Kötü politikacılardır. "Leninist-Marksist"lere karşı... Aslında ikisi de sosyalisttir. Ama politikacılara göre Marksist zehir, Mao'cu panzehir sizin anlıyacağınız...

Metrelerce uzunlukta tünel kazıp Van tutukevinden kaçan sağcı ve solcu hükümlüleri kaçıran da bu kötü politikacılardır. Kargaşayı sürdürmek, sağcıyı ve solcuyu birbirine kırdırmak için...

Bir militan:

— İstanbul'a metro yapmayı düşünen Belediye Başkanı bu teröristlerden yararlanmalı, dedi kıs kıs gülerek...

Doktor, sürdürüyordu konuşmasını:

— Devrim savaşı verdiğini sanan örgütler –gauche'lar– yanılgı içinde... Ülkede kargaşa yaratarak, egemen sınıfın, sömürücülerin, toprak ağalarının, aşiret beylerinin, kötü politikacıların baskı yasaları getirme çabalarına alet olduklarını kavrayamıyorlar. Baskı yasaları ile, devrimin gerçekleşmesi gecikiyor.

Otobüs, kahve taramak, insanları kurşuna dizmek, erleri, polisleri, savcıları, profesörleri öldürmekle faşistlerin ekmeğine yağ sürüyorlar. Politik cinayetler işleyen gaucheist teröristler, cinayetleri, soygunları insanların kurtuluşu, sosyalizmin çıkarları için zorunlu görüyorlar. Egemen sınıfların karşı devrimci araçlarıdır bu gauchelar... Bu şaşkın solcular... Soldaki tüm örgütler amaçta birleşiyor, bu, kesin... Amaç sosyal bir devrimdir. Yan yana üç ağaç düşünün: Toprak üstündeki dalları ayrı ayrı yükselir. Oysa kökleri birbirine kenetlenmiştir bu ağaçların... Devrimin gecikmesi, metotların karşıtlığından... Kent terörizminin ve kargaşanın Türkiye'yi bir faşist rejime götürebileceğini yabancı gözlemciler bile söylüyor.

Doktor, sustu. Militanların gözlerine baktı tek tek:

— Stenleriniz, uzun namlulu tüfekleriniz, dinamit lokumlarınız, bombalarınız var. Bunları nereden ve nasıl sağlıyorsunuz?

Ayşın yanıtladı:

— Silâh kaçakçılarından... Sağcı-solcu tüm örgütleri silâhlandıran onlar...

— Kaçakçılar tır kamyonları ile ülkeye soktukları bu silâhları nereden alıyor?

Omuz silkti Ayşın:

— Ne bilelim biz?

— Ankara'da Esenboğa hava alanına özel bir uçak kondu dün... (15 Nisan 1980) Görkemli bir uçak... İçinden kimler indi biliyor musunuz?

— Yoooo...

— Dünyanın en büyük silâh satıcısı, en kurnaz silâh kaçakçısı... Yanında danışmanları ile... Onları kimler karşıladı biliyor musunuz?

— Hayır.

— Faşistlerin protokol görevlileri... Görkemli bir salonda

saatlerce konuşuldu bu silâh satıcısı ile... Kapalı kapılar ardında neler konuşuldu dersiniz?

— ???

— Gauchelara –şaşkın solculara– ve sağdaki şaşkın örgütlere gizlice dağıtılacak silâhlar... Stenler, uzun namlulu tüfekler... Örgütlere el altından bu silâhları verenlerin, kargaşa yaratarak, sağcıların ve solcuların tüm fractionlarını birbirine kırdırarak faşist bir yöntem getirmek isteyenler olduğunu düşünebiliyor musunuz?

Yineleyelim: Devrim insan sevgisi ile olur. Devrim bir güzel sanattır.

Doktor haklı, diyordum içimden; olur mu böyle olur mu, kardeş kardeşi vurur mu? İnsana "insanca yaşanır" bir dünya yaratmak uğruna savaş veren gaucheları uyarmalı... Onları bilinçli bir sol yolunda birleştirmek gerek... Egemen sınıfların, toprak ağalarının, aşiret beylerinin, kapitalistlerin oyununa gelmekten kurtarmalı...

— Gaucheları kör gidişten çevirmek gerek, dedim doktora...

Gülümseyerek yüzüme baktı:

— Biz de sizin gibi düşünüyoruz, dedi; "İGD" buna çalışıyor.

Ayşın ve ben doktoru evine götürüyorduk. Ortalık kararmıştı. Arada bir, yanımızdan geçen kara çarşaflıların ağızlarını ve burunlarını kapatan beyaz tülbentleri görebiliyorduk ancak...

Ayşın doktorla konuşuyordu:

— Örgütünüzün amacı demokratik-sosyalist bir düzen getirmek... Çalışma metotlarınızı açıklar mısınız?

Ünal yanıtlıyordu:

— İşçi sınıfının politik, ekonomik çıkarlarını, isteklerini savunuruz biz... Emekçi yığınlarını örgütleriz. Savaşlarını yönetiriz. Fabrika ve işletmelerde örgütler kurarız. Halkın demokratik haklarını, ülkenin çıkarlarını, ulusal bağımsız-

lığı sağlayacak bir hükümetin işbaşına gelmesi yolunda demokratik-sosyalist metotlar çerçevesinde ne gerekirse onu yaparız, Ayşın... Grevler, fabrika işgalleri ve benzeri eylemler... Bombayla, stenle, dinamit lokumu ile ülkeyi anarşiye sürüklemek faşizme kucak açmaktır.

İMF "Devalüasyon yap" der. Gazetelerimizle, dergilerimizle karşı çıkarız buna... İMF "İşçi ücretlerini dondur" der. Karşı çıkarız. "Küçük üreticilerin ürünlerinin taban fiyatlarını düşük tut" diye dayatır. "Olmaz böyle şey" deriz ve gerekçelerini sıralarız dergilerimizde... "Bu kadar özgürlüğe gerek yok, baskıyı arttır" isteği Parlâmentodaki temsilcilerimizin tepkisi ile karşılanır.

Doktor haklı, diyordum içimden... Mademki demokratik-sosyalist bir düzen kurmak istiyoruz; stene, dinamit lokumuna, bombaya gerek ne?

Ayşın düşünceli düşünceli yürüyor, ayağına çarpan taşları pabucunun ucu ile fırlatıyordu.

— Ya, "Kurtarılmış bölge"lerimizdeki yoksullar ne olacak doktor?

Ünal güldü:

— Örgütümüzün komiteleri var. Halkın sağduyusuna başvurarak onlara yardım sağlıyoruz. Ayşın, kötü kötü düşünme böyle... Ne demiş Karacaoğlan: "Koyun meler kuzu meler - Sular hendeğine dolar - Ağlayanlar bir gün güler - Gamlanma gönül, gamlanma - Naçar Karacaoğlan naçar - Pençe vurup göğsün açar - Kara günler gelir geçer — Gamlanma gönül, gamlanma."

Ağlayan çocuk

"Gültepe"nin ötesinde, bir "gecekondu" kahvesindeydik Ayşın'la... "Hücre"nin "Kurtarılmış bölgemiz" diye adlandırdığı gecekondu mahallesiydi burası... Yer yer sıvaları dö-

külmüş, sigara isi ile badanası kararmış duvarda Atatürk'ün portresi... Altında bir yazı: "Biz bize benzeriz!" Atatürk böyle demişti bir konuşmasında...

Kahvede sekiz-on kişi vardı. Tavla, papas kaçtı, domino oynanmıyordu. Dünkü kanlı olayı konuşuyorlardı: Teröristler Çengelköy'ünde bir Belediye otobüsünü taramıştı. Beş insancık vurulmuştu. Kimi başından, kimi sırtından... Paşabahçe fabrikasına giden işçilerle doluydu araba... Bir baş soğanı kırıp, bir kaç kuru zeytinle çoluğunun çocuğunun karnını doyuramıyan işçilerle... (Elli liraya bir kilo soğan, yüz liraya zeytin... Yıl 1980. Ay Nisan. Oysa İMF "işçi ücretlerini dondurun" diye dayatıyordu hükümetin başına...)

Kahvenin önünde bir kamyon fren yaptı. Bir toz bulutu yükseldi havaya... İçeri giren şoför, deri kasketini havaya fırlatıp tuttu coşku ile... Hepimiz ona baktık. Sevinçten ağzı kulaklarına varıyordu delikanlının...

— Recep, köşeyi dönmüş gibisin! dediler ona...

— Recep, piyango mu vurdu?

— Bir oğlum oldu, dedi Recep; sevinçle... Ve kahvedekileri saydı tek tek, bakışları ile... Hesaplar gibi...

— İbraaam, diye haykırdı ocakçıya; çay yap abimlere... Paralar benden!

Toz bulutu sıyrılınca, kapı önündeki kamyonun plâkası altında bir başka plâkayı okudum: "Yaşanılır bir dünya olsaydı, anasının karnından çıkar çıkmaz ağlar mıydı çocuk?"

Recep, bir filozoftu. Plâkayı Ayşın'a gösterdim. Güldü kız... Delikanlıyı yanımıza oturttuk.

— Köşeyi dönmüşsün, dedim; kamyonu göstererek...

Acı acı güldü:

— Ben mi? dedi. Köşeyi döndüm dönmesine ya... Karşımda bir çıkmaz sokak buldum. Kamyon, patronun...

— Yazdırdığın plâkaya ses çıkarmadı mı patron?

— Yooo... Paradan başka bir şeyden çakmaz ki! Varsa para yoksa para... Oysa kefene cep de dikmiyorlar. Namussuz he-

rif, kendi dünyasında hem çocuğumuzu ağlatıyor, hem anamızı!

Okkalı bir tükürük fırlattı yere...

Birden, bir motor gürültüsü duyuldu. Kamyonun yanında bir motosiklet durdu. Bir toz bulutu havalandı. Bulutun altından, suratları mendille maskelenmiş üç adam fırladı. Ellerindeki makineli tüfeklerle kahveyi taramaya başladı. Takır takır takır... Ayşın haykırdı:

— Dede, yere yat!

Bastırılmış sigara izmariti ile dolu ıslak döşemeye attım kendimi... Camlar şangır şungur indi. Barut kokusu, tütün kokusuna karıştı. Teröristler kaçmıştı. Ayşın:

— Gauchelar! diye sövdü.

Üç insancık upuzun yatıyordu; ıslak döşemede kan; alabildiğine kan, kan... Vurulanlardan biri Recep'ti. Kafasından kan fışkırıyordu. Gözleri fincan gibi açılmıştı: Donuk, hareketsiz... Ölmüştü sanırım.

Kırılan camların ardındaki plâkaya baktım: "Yaşanılır bir dünya olsaydı, anasının karnından çıkar çıkmaz ağlar mıydı çocuk?"

Ve, Atatürk'ün portresi altındaki yazı: "Biz bize benzeriz!"

Masalarda, yarım kalmış çay bardakları... Receb'in doğar doğmaz hıçkıran oğlu, ömrü oldukça ağlayacaktı.

Erkek, kadın, çocuk bir sürü insan toplanmıştı taranan kahvenin önünde... Panzerden, araziye uymuş giysileri ile silâhlı jandarma erleri, zırhlı araçlarından polisler inmişti. Ve, bir "cankurtaran" arabası... Kurtarılacak can varmış gibi! Kurşun yağmuru ile delik deşik edilen üç insancık çoktan ölmüştü. Ayşın kolumdan çekerek kulağıma fısıldadı:

— Kimse çakmadan tüyelim dedecik!

Lâğımların üzerinden atlayarak uzaklaştık. Sidik, bok, dereler gibi akıyordu sokaklardan... Bu çirkefin ortasında yedi-sekiz yaşında çocuklar dolaşıyordu. Analarının karnın-

dan çıktığı an ağlayan çocuklardı bunlar... Yaşanılmaz bir dünyaya geldikleri için ağlayan çocuklar... İşaret parmaklarını uzatıp ellerine tabanca biçimi vermişlerdi; bom, bom diye birbirlerine saldırıyorlardı. Terörcülük oynuyorlardı. Kurtarılmış bölge! Kurtarılmamışı nasıl?

Avrupa'nın ufaklık ülkesi Lüksemburg dükalığından alacağımız borç parayla prezervatif ithal edecektik. Erkeklerin kullandığı, halkın "kaput" adını taktığı bir tür aile plânlaması gereciydi bu... Sidik, bok içinde terör oyunu oynatacak olduktan sonra çocuk nemize gerekti?

Zihni'ye uğradık dönüşte... Tarandığımızı anlattık.

— Öbür dünyadan geliyoruz, Savaşçı! dedim.

Zihni dede kafasını sallayarak gülüyordu:

— Geçmiş olsun...

— Yiyecek, giyecek gereksinmelerini saptıyacaktık bizim bölgedekilerin... Önümüzdeki hafta bir Migros kamyonunu soyacağız... Plân hazır, dede...

Üzgün ve dalgındı Zihni dede... Gencecik yaşta "Devrim savaşı" verdikleri günleri anıyor olmalıydı.

— Savaşçı, dedim ona; karabasan içindeymişsin gibi...

Silkindi:

— Polisin kıyın odası geldi gözümün önüne! dedi.

Ayşın'ın yüzüne baktı:

— Kıyın deyince, sen copu düşünürsün... Oysa, coptan daha korkunç türleri var bunun... "Cin kelepçesi"ni duydunuz mu hiç?

— Duymadık, dede...

— Cin çarpmışa döner insan... Ben bilirim bunu... İki elin başparmaklarına çelik halkalar geçirilir. Cin kelepçesidir adı... Zincirlerle tavana çekerler adamı... Ayakları yerden kesilir. Başparmaklarından asılı, saatler sürer bu kıyın... Acısı, ayakparmaklarına dek iner... Cin kelepçesi ile sanığın

bülbül kesileceğine inanırlar. Tüm arkadaşlarını ele vereceğini sanırlar.

Troçki Mehmed'e (savaşçılardan biriydi bu, ona Troçki adını vermiştik tutukevinde) uyguladıkları kıyın da az korkunç değildi: Kafasının tam tepesindeki saçları usturayla kazımışlardı. Belirli aralıklarla, çıplak başına, buz gibi soğuk su damlatmışlardı konuşturmak için... Musolini Hasan'a (bu da tutuklu arkadaşlarımızdan biriydi) bir başka kıyın yöntemi: Bir tabureye oturtmuşlardı bizim Musolini'yi... Karşısına bir yatak sermişlerdi. Uykusu gelmeyeni bile uyutacak pufla gibi bir yatak... Uyuklamaya başlayınca, vuruyorlardı sopayı sırtına Musolini'nin... "Konuşacak mısın, konuşmayacak mısın?"

Tuz yedirirler, karşısına geçip lıkır lıkır su içerlerdi. Hey gidi günler...

— Baktılar ki konuşturamıyorlar... Ne cin kelepçesi ile, ne uykusuzlukla, ne dayakla... Tutukevinden salıverdiler bizi bir gün... diye, sürdürdü lâfı bizim Savaşçı:

— Günlük güneşlik bir gündü. Troçki Mehmet, kuşlar gibi uçuyordu sevincinden... "Uyan acılı kardeşim, diyordu; daha daha uyan Dertli perişanım benim – Uyan daha daha uyan – Uyan, kendine hak iste, toprak iste – Kara bahtını ak iste – Doktor iste – Uyan, daha daha uyan – Uyanmak sana göredir – Sanma bu söz boş yeredir – Güneş doğmak üzeredir – Uyan, daha daha uyan."

Dirseğimle dürttüm Troçki'yi...

— Kendine gel... Aklını peynir ekmekle mi yedin sen?

— Ne olmuş ki?

— Tutukevini pek beğendin sanırım. Duyarlarsa yakapaça götürürler oraya gene...

— Görmüyor musun Zihni?

— Neyi?

— Yapılardaki bayrakları, koca koca resimleri?

— Görmez olur muyum?

— Biz tutukevindeyken devrim olmuş, devrim. Haberimiz yok... Baksana, orak-çekiçli bayraklar... Kızıl bayraklar... Ya şu palabıyıklı Rus komutanı?

Lâhavle çektim.

— Oğlum Troçki, dedim ona; resim kimin biliyor musun?

— Voroşilof'un...

— Tamam.

— Ama, Voroşilof'un bugün Ankara'ya geleceğini bilmiyorsun.

— Bilmiyorum.

— Ankara, Voroşilof'u karşılamaya hazırlanıyor yahu! Orak-çekiçli bayraklar, kızıl bayraklar onun için.

Lâhavle çekme sırası ona geldi. Dilini yuttu Troçki...

Bir torba kemik

Bugün, Ayşeciğin kabrini dolaşmak geldi içimden... Başucunda en hafif esintilerde beşik gibi gacır gucur ses veren servi: "Uyu Ayşe sultan uyu."

— Neye sık gidersin kabre? diyor kimileri, o orada değil ki! Öyle ya, o orada değil ki!

Ayşeciğin kabrini çevreleyen mermer kolonlardan biri kırılmıştı. Ürperdim. Kim kırar bunu? Ne isterler Ayşeciğin kabrinden? Talihsizlik onun peşini bırakmıyordu burada bile... "Anam gibi ben de talihsizim!" demez miydi?

Soluğu mezarlıklar müdürlüğünde aldım. Merdiven basamakları servi ağaçları gibi gacır gucur sesler çıkaran bir eski yapıdaydı mezarlıklar müdürlüğü... Kapıda göğüslediler:

— Kimlik kartını bırakacaksın! dediler. Mezarları koruyamıyan müdür kendini güvenceye almış.

Güleç bir adamdı Bay müdür... Dağları tepeleri parselle-

yip "deniz görür arsa"ları yutturan bir madrabaz kadar güleç...

— Feriköy... diyecek oldum. Lâfım ağzımda kaldı.

— Doldu! dedi. Ağız ağıza dolu, Feriköy... Bir kente her ay üçyüzbin vatandaş göçerse, mezarlık mı dayanır?

— Gültepe, Çeliktepe, Örnektepe... Ve tepe tepe tepe... otobüsleri gibi doldu desenize?

— Doldu, sayın bayım...

— Efendim ben mezar yeri aramıyorum ki!

Kasıldı suratı... "Mezar yeri aramıyorsun da Allahtan belânı mı arıyorsun?" diyecek diye korktum.

— Efendim, şikâyetim var. Karımın mezarını tahrip etmişler.

Umursamıyan bir davranışla, sigarasını tazeledi:

— Olağan! dedi.

— Olağan ha?

— Olağan...

— Kim yapar bunu?

— Taşçılar! Mezarlık kapılarında tezgâh kuran taşçılar... Kendilerine iş çıksın diye kırarlar mezar taşlarını...

— Vicdansızlar! dedim. Bekçileriniz, görevlileriniz uyur mu?

Sinirlendi:

— Yüzlerce mezar var Bayım, dedi; benimse elimde altmış memur... Her kabrin başına görevli koyamam ki.

— Mezarlığa gittiğim gün, bir servi dibinde sofra kurup rakı içen insanlar gördüm.

— Hasbinallah! dedi.

— Ve ni'mel vekil! diye tamamladım. (Öfkelenince kendimizi, yatıştırmaya uğraşırız bu Arapça sözlerle.)

— Evet, dedi sayın müdür; kızmamak için insan kendini zor tutuyor.

Mezarlıklar müdüründe şaşırmış bir adam durumu yoktu. O da biliyordu mezarlıklar arasında çilingir sofraları ku-

rulduğunu... Oysa banka şubeleri kadar sıklaşmıştı kentte biraevleri... Ört ki ölem!

— Cenova'yı bilir misiniz sayın müdür?

— Alamanya'ya gitmedim, dedi.

— Bu, İtalya'da, sayın müdür... İtalya'nın bir kıyı kenti...

— Heh heh heh... Coğrafyayı unuttuk, yıllar var okulu bitireli...

Kentin mezarlıklarını bir jeoloji bilgini kadar iyi biliyor.

— Cenova'nın mezarlığı dünyaca ünlüdür.

— Bizimkiler kadar ünlü mü? dercesine, gözlerini açarak şaşkın şaşkın baktı suratıma... Ölür müsün öldürür müsün?

— Bu mezarlık bir sanat müzesidir sayın müdür... En ünlü yontucuların yontuları vardır bu mezarlarda... Birbirinden güzel yontular, büstler...

— Allah Allah! dedi.

— Allah Allah ki Allah Allah! dedim içimden...

Sonunda, sayın müdür güvence verdi:

— Çevredeki güvenlik güçlerine yazılar yazdık, dedi; bundan sonra kılına dokunamazlar ölülerin. (Lâf kıtlığında asmalar budayayım.)

Öfkeyle ayağa kalktım:

— Güvenlik güçleri kendilerinin ve karakollarının güvenliğini sağlasınlar hele, dedim. Radyodaki haberleri dinlemiyor musunuz siz? Bir karakol tarandı. Bir polis (şehit oldu). Bir Dev-Sol militanı (öldürüldü).

Şok geçirdi adam... Ağzı burnu çarpıldı. Ne diyeceğini bilemedi.

Çıktım odadan... Hem de kapıyı hızla vurarak... Ölüleri bile uyandıracak bu gürültü, onu şokeden kurtarmış olmalı... Çarpıklığı geçmiş olmalı.

Feriköy dolmuş. Öldüğüm zaman nereye gömüleceğim? Ayşeciğin kabrine yakın bir yer olmalıydı. Onun kabrine gömemezler mi?

Sordum telefonla Diyanet işleri müdürlüğüne...

— Şu numarayı arayın, dediler; o numaradan fetva bürosunu isteyin...

Fetva bürosunu buldum, anlattım.

— Eşinizin kabri çevresinde boş yer olup olmadığını inceletiriz önce, dediler.

— Kim yapar bu incelemeyi? Komiteler, komisyonlar mı?

— Yok canım... Mezarlık bekçileri... Canım dediğim için bağışlayın... Dil kayması...

— Hasbi geç, dedim alaycı alaycı... Peki, boş yer olmadığı saptanınca?

— Eşinizin kemikleri bir torbaya doldurulup tabutunuzun yanına konulur... Çözümlenir mezar bunalımı böylece!

Fetva! İçine şıçayım bu fetvanın!

Tüylerim ürpermişti. Tir tir titriyordum. Hüngür hüngür ağlıyacaktım nerdeyse... Gözümün önüne, tüfek çatan bir manga er geliyordu. Kemikler, tıpkı tüfekler gibi çatılıyordu gözümün önünde...

Bu konuşmadan bir süre sonra, bizim kasaba uğrayıp sığır kemiği almak istedim.

Zebellâ idi bu kasap... Çok iri ve korkunçtu. Satırı ile hem kemik kırıyor, hem konuşuyordu:

— Bunları kaynatıp bir pirinç çorbası yapacaksın, diyordu. Dilini şaklatıyordu:

— Tadına doyum olmaz. Yağlı yağlı ilikler... İlik gibi derler hani... Öylesine lezzetli bir çorba...

— Kes kes...

— Bu kemiklerdeki ilikleri bir düşün, Bayım, dedi.

— Kes kes...

— Kesilir mi bu Bayım? Kırılır anca...

İliğimi kurutmuştu arabın konuşması... Hafakanlar boğacaktı. Birden parladım:

— Kes dedik ya! Kes yahu! Bırak tıraşı...

Kara, ablak suratındaki gözleriyle -aklarına kan oturmuş gözleriyle- şaşarak suratıma bakıyordu. Öfkelenmişti de...

— Allah Allah, diyordu, Allah Allah...

Başını iki yana sallıyordu. Elindeki satır, pırıl pırıldı. Onu da sallıyabilirdi. Damarına basmıştım Arabın... Korktum, ürperdim. Dışarı attım kendimi...

Şimdi insanlar "Bir torba kemik" gibi görünüyordu bana... Hareket halinde, kemik dolu torbalar...

Üzüntü konularını kendim yaratıyordum. Ah ben... Ah ben...

Uyu, Ayşe Sultan, Uyu

Beş yıl oldu Ayşeciği toprağa vereli... Mezarına gittik oğlumla... Siyah servi, "Sultan"ın başucunda divan duran zenci bir haremağası gibi... Öylesine saygılı... Ve sabah rüzgârının önünde, dua edercesine eğrilip doğrulmakta...

Dediler ki ıssız kalan türbende
Vahşi güller açmış dermeğe geldim.
O bağ-ı cennetin hakime ben de
Hasretle yüzümü sürmeğe geldim.

Cennet bağının toprağına... diyor Rıza Tevfik, şair Fikret'in kabri başında...

Gökçe getirdiği çiçekleri mezarın mermer kapağı üzerine dizerken bir anı gözlerimin önünde canlanıyor:

İki yaşında, sıtmadan komaya girmiş bir çocuk: Gökçe.

Yatağın başucunda: Göz kırpmadan, için için ağlayan bir ana...

Gün ağarıncaya kadar sürer bu...

Hiç bir doktorun telefonu tüm gece yanıtlamamıştır zil seslerini...

Telefonları da, kendileri gibi, Hippocrate andına boşvermiştir.

İnsanlığa, doğruluğa saygı duyacağına andiçen Hippocrate!

Toprağın bol olsun İstanköylü hekim...

Kırk yıl önce hasta oğlunun yatağı başında ağlamaktan gözleri şişen ananın kabrini kırk yıl sonra oğlu çiçeklerle donatıyordu.

Mezar taşını öperken, bayram sabahlarını düşünüyordum: Ayşeciğim ellerini, yanaklarını öperdim saygı ile... İçten bir inançla ürperirdi:

— Ensemden öpme! derdi.

— Ayrılırız! derdi.

Ensesinden öpmemiştim hiç...

Gene de ayrılmıştık işte... Beş yıl önce...

Siyah servi, sabahın dondurucu rüzgârı ile iki yana sallanıyordu: Üzgün bir zenci haremağası gibi...

"Uyu, Ayşe Sultan, Uyu."

Ürpertici bir sessizlik vardı. Kimseler görünmüyordu ortalıkta...

Avuçlarını gökyüzüne açan baba-oğula Ayşeciğin ruhu, övünerek, sevinerek bakıyor olmalı... Ve, tüm ölülerin ruhları, imreniyordu belki Ayşeciğe...

14

Fasulya ve Sokrat

— Bugün fasulya günü değil mi Ayşın?

— Evet, dedecik...

Doktor Ülkü Soysal, Ayşın ve ben, grevdeki bir fabrikanın işçileri için –yiyecek götürecek babanın yoluna bakan gözü yaşlı eşler, çocuklar için– fasulya, nohut, pirinç, şeker topluyoruz bakkallardan... İkiyüz elli gram da olsa; yarım kilo da olsa... Yarım elma gönül alma derler ya... Seve seve veriyorlar. Grev sürerse işçi alım gücünü yitirecek... Sendikanın parasal yardımı devede kulak... Herşey öyle pahalı ki! Fabrika çevresinde bulunan esnaf bunu biliyor. Alış-veriş çoktan durmuş bile... Top atanlar, kepenklerini indirenler varmış.

Yolda, öğle yemeklerini grevdeki işçilere götüren emekçilere rastlıyorduk. Güleç yüzleri vardı. Erinçliydiler. Yanımızdan iki işçi geçti. Biri:

— Aylığımın bir bölümünü götüreceğim bu ay "Kardeş işyeri" emekçilerine, diyordu; bugün onlaraysa yarın bize... Morallerini pekiştirmeliyiz insancıkların...

Doktor Ülkü:

— Devrim güzel sanattır, diye mırıldanıyordu.

Ayşın, ben, Zihni dede "İGD" örgütünün "Dayanışma komitesi"ndeyiz artık... Bilinçli bir devrim yolundayız. Doktor Ülkü, inandırma yeteneği üstün bir sosyalist...

— Bugün ne toplıyacaktık dedecik?

— Fasulya... Kilosu kaça biliyor musun Ayşın?

— Bilmem mi? Yüz lira...

— "Fasulya gibi kendini nimetten sayma" deyimi de anlamını yitirdi çağımızda... Değil mi doktor?

— Ya, ya...

Fasulyanın çağırışımı ile, bir olayı ansıdım:

Moda'nın kır gazinosunda yazar Halikarnas Balıkçısı ve bir kaç kafadarla içiyorduk. Halikarnas Balıkçısı, kocaman çınarın altındaki masada arkadaşları ile "demlenen" sakallıyı gösterdi çenesini ileriye doğru uzatarak:

— Sokrat! dedi, filozof Sokrat... Alkibyad'in hocası Sokrat... İşte, bira bardağının dibini hemen buldu. Afiyet olsun Sokrat... Baldıran zehri ile dolu kâse değil ki bu! Bakın, bakın; konuşuyor... Demokrasiyi mi taşlıyor, Sokrat gibi? Onun felsefesi "Kendin, kendini tanı"dır.

Halikarnas Balıkçısı, hayran hayran süzüyordu sakallıyı... Onu Sokratmış gibi görüyordu. Güneşin son ışınları, sakalını kızıla boyuyordu adamın...

Balıkçı, tutkundu Yunan filozofuna... "Hiç kimse kendi isteği ile kötü değildir. Bir insanı kötülük ettiği için cezalandırmamalı, onu yola getirmeye çalışmalı" değil mi Enis?

— Doğru, Balıkçı...

— Felsefeyi ilk kez gökten yere indiren Sokrat'tır. Bunu ben değil, Çiçeron söylemiş. Yüz yıllar boyu yaşamış Sokrat... Biliyordu o, yaşayacağını... Değil mi Enis?

— Biliyordu, Balıkçı...

— Zindanda baldıran içip de öleceği sırada Kriton'a ne demişti?

— Ne demişti?

— Şöyle demişti "Sen hep benim gömüleceğimden söz ediyorsun. Ama, senin gömeceğin Sokrat, şu saatte burada duran Sokrat değildir. Buradaki Sokrat yaşamaktadır. Ölecek Sokrat ise bir cesettir, hiçtir. "Büyük bir filozoftu, Sokrat... Yaşıyor, yaşıyacak da...

Halikarnas Balıkçısı kalktı iskemlesinden... Sendeliyordu. Az buçuk kaçırmıştı birayı... Bahçenin uzağındaki tuvalete doğru gitti.

Bir süre sonra "yüz numara"dan çıktı. Sakallı adamın önünden geçerken durduğunu, üzerine yürüdüğünü görünce telaşlandık. Bir tokat şakladı sakallının yüzünde... Neye uğradığını şaşırmıştı herif... Araya girdiler; daha üzücü bir olayı önlediler hemen...

Yanımıza döndüğünde titriyordu, balıkçı... Hop oturup hop kalkıyordu:

— Düş kırıklığına uğrattı beni kerata, diyordu; bu Sokrat, fasulya karaborsacısı imiş meğer... Konuşmasını duyunca tepem attı. Halkı nasıl kazıkladığını anlatıyordu. Milleti soyarak apartmanlar kurmuştu. Dert üstü Murat üstü... İşi tıkırındaydı yani... Tutamadım kendimi... Vay karaborsacı Sokrat vay! Tuuuhhhh sana Sokrat! Benim bildiğim Sokrat, en yararlı şeyin erdemlilik olduğuna inanır. İyilik, yararlılık ve güzelliğin birbirinden ayrılamıyacağı kanısındadır. Oysa bu...

Bakkalda bir işçi, konuşuyordu:

— Üretimi düşürenler işçiler mi? Yok be sen de! Hükümettir, hükümet... Bizim fabrikada hergün beş saat elektrik kesiliyor. Evet tastamamına beş saat. İki saat de makinelerin ısınması için gerekiyor. Etti mi yedi saat? Havaya giden yedi saat! Bu ne demektir bilir misin? Bir vardiya çalışma demektir.

İşçi, dükkânın önünden geçen Belediye polislerini görünce, dört köşe oldu sevincinden...

— İlericiler bunlar, dedi; çuvallarda ne var biliyor musun bakkalbaşı?

— Ne var?

— Ekmek var, ekmek... Kuşkulandıkları fırınlara baskın yapar bu ilericiler... Eksik gramajlı ekmekleri toplarlar.

Grevdeki işçilere dağıtırlar. Çoluk -çocuklarına götürsünler diye... Bin yaşayın adamlarım... "İnsan insan olduğundan – Acıkan karnı doymalıdır – Boş lafla karın doymaz – Yiyecek ekmek olmalıdır." Ne dersin bakkalbaşı?

Bakkalbaşı da "ilerici"ydi... Veriştiriyordu baştakilere...

— Dün gece televizyonu izlediniz mi? dedi.

— Ne vardı ki?

— "Kodaman"ın danışmanı konuşuyordu.

— Karga desene şuna! dedim.

— Tamam, dedi; "kodaman"ın kılavuzu karga... Göbeğini nasıl sığdırdılar televizyonun şuncacık ekranına?

— Boku büyük adam! dedi Ayşın...

— Kemeri ekli adam! dedi doktor...

Bakkalbaşı:

— Deveyi havutu ile yutuyor, namussuz! diyordu. İMF'nin satın aldığı uşak... "Şu kadar milyar kredi sağladık", "borçları ertelettik", "Araplar şu kadar ton petrol verecekler!" Herif danışman değil, yalan makinası yahu!

Yüzbinlerce yoksul köylü ekecek toprak bulamazken, sen kalk, vatan toprağını savaş makinası Nato'ya, Amerika'ya ver... Olacak iş mi bu?

Ayşın, öfkeli, baş sallıyordu:

— "Ölüm füzelerine hayır", "üslere el konsun", "Amerikan emperyalizmi kahrolsun" diye slogan atan köylüye, işçiye, öğrenciye sık kurşunu... Olacak şey mi bu?

Dükkâna deri ceketli bir adam girdi. Başında fötr şapka... Hiç kuşkusuz polis...

Doktor Ülkü:

— Bakkalbaşı, vereceğin fasulyayı doldur kese kâğıdına hele son! dedi, işimiz çok. Bizi sav...

Fabrikaya doğru yürürken, Ülkü üzüntülü üzüntülü konuşuyordu:

— "Deniz Gezmiş"in öldürülüş yıldönümü günü

Haydarpaşa'da yüksek okul öğrencileri forum düzenlemişler. Toplantıyı dağıtmak için ateş açmış jandarmalar... Bir öğrenci kız ölmüş... Ne yazık!

Ayşın:

— Şehitlerin kanı yerde kalmaz! dedi.

— "Kodaman"ın lâfı bu... Değil mi?

— Öyle...

Bira bu göbeğin altında

Ayşın görevdeydi. Bakkallardan yiyecek topluyordu grevdeki işçiler için... Ben Galatasaray'daki biraevinde demleniyordum.

Masa komşum şişko bir adamdı. Göbeğinin altına dek inmişti pantalonu... Çıplak, yusyuvarlak bir göbek... Gözucuyla ona bakarken, televizyondaki reklamı ansıyordum: "Bira bu kapağın altında!" Ve "Bira bu göbeğin altında!" diye gülüyordum. Durmamacasına içiyordu adam... Bardağı sık sık boşalıp doluyordu. Kabarık saçlı bir garson bira yetiştiriyordu habire... Delikanlı garson dilsizdi. Ama şişko ile çok iyi anlaşabiliyordu.

Şişkoyu tanıyordum. Burada görürdüm onu her gidişimde. Yalpalıyarak yürürdü. Sarhoşluktan değil; topaldı. Bardağı avuçlayan elinin baş ve işaret parmakları da kopuktu. Bir iş kazasına vermiş olmalıydı ayağını ve parmaklarını...

İnsanlarla başı hoş değildi; kimseyle konuşmuyordu. Biraevinin tekir kedisi kafa dengi olmalı... Kedi de topaldı. Yazgıları mı onları kaynaştırmıştı birbiriyle?

Şişko, çubuğa geçirilmiş midye tavalarını bir bir tekire yediriyordu. Onunla konuşuyordu hep... Biri peltek peltek, biri miyav miyav... Birbirlerinin dediklerini anlar gibiydiler.

Sanırım şişkonun da, tekirin de kimseleri yoktu. Garibandı ikisi de...

Biraevinin cilâlı tahta masalarından herbiri, yatırılmış "Dikilitaş"lara benzerdi. Sultanahmet'deki "Dikilitaş"lara... Bizans imparatorunun Mısır'dan getirtip "Atmeydanı"na diktirdiği taşlara... Hiyeroglifle kararmıştı masaların hepsi de... Yürek; ağaç, kuş, geyik resimleri ve yazılarla... Tahta masalar Firavun üçüncü Tutmozis'in zafer anıtları değildi. Biraevi sahibinin zafer anıtlarıydı bunlar: Kasadaki elektronik hesap makinesinin yeşil ışıklı rakamları ne zaman gitsem "binler"i gösterirdi. Goşistler uğramıyor muydu buraya?

Kimbilir kaç bin adam, üzüntüsünü, acısını, sevincini – eğer varsa– bu masalara dökmüştü türlü biçimde resimler ve türlü anlamda yazılarla... Polis "müteferrika"sının badanası kararmış duvarlarına da benzerdi bu masalar...

İri göbekli adamın gömleği sıyrıldı bir ara... Kolunda dövme gördüm. Mor bir dövme: Orak-çekiç! Emekli işçiydi bu kuşkusuz... Tekirin topal ayağında da böyle bir dövme var mıydı ki?

Şişko baktığımı sezince mintanının kolunu hemen indirdi. İlikledi düğmesini... Korkuyla yüzüme dikti gözlerini...

— Sağlığına arkadaşım! dedim ve bardağımı bardağı ile tokuşturdum.

— Çıınnnn! Bardakları neye tokuştururlar içki masasında bilir misin arkadaşım? Dil içkinin tadını alırken, kulağa da bu zevki tattırmak için... Çıınnnn...

Gülümsedi şişko... İki parmağı kopuk eli ile tekirin kirli tüylerini okşadı. Polis olmadığımı anlamıştı sanırım. Yatışmıştı.

— Kimin kimsen yok ha? dedim.

— İşte var ya! dedi tekire midye tavası çubuğunu uzatarak... Onun da benden başka kimi kimsesi yok... Benden başka yüz veren olmaz ona burada... Ne yüz verir, ne bir

lokma yiyecek... Yaklaşacak olsa vururlar tekmeyi garibana. Kirlidir, pistir diye... Ye kürküm ye...

— İşçi emeklisisin sanırım...

Yanıtlamadı. Tekiri ile söyleşiye daldı gene... Ben, cilâlı masadaki hiyerogliflere anlamlar vermeye uğraştım. Her gidişimde yaparım bu işi...

Tavana yakın bir yere yerleştirilmiş televizyonda şarkıcı haykırıyordu:

— Önünde sonunda dizginlerim artık senin elinde!

— Petrolün mü?

— Yok yahu!

Bu biraevinde dizginler, petrolün değil, alkolün elinde! Koltuğunun altında büyücek tahta saksı ile fıstıkçı masama yaklaştı.

— İstemem! dedim. Şişko, bir "onluk" uzattı. Fıstıkçı, kirli önlüğünden küçük bir kâğıt mendil çıkararak masaya yaydı ve elini saksıya daldırıp yarım avuç fıstığı kâğıt mendile bıraktı.

Şişko gitmiş. Neden sonra farkına vardım.

Düşüncelere dalmıştım gene... Arpacı kumrusu gibi... "Kaçan kaçana" diye söyleniyordum içimden... İki musevi, otuz milyar lira değerinde altınla kaçmış Avrupa'ya... Malmülklerini "altın"a çeviren vatandaşlarımız, gidiyormuş... (Ekonomik dar boğaz, terör, anarşi imiş neden!) Bir de sırtı yere gelmemiş "Koca Yusuf"ları düşünmeli... Amerika'da, Avrupa'da "Türk gibi kuvvetli" dedirten namlı pehlivanlar... Kazandıkları altınları bellerine sarıp ülkelerine getirmek isterlermiş.

Kaçırdıkları altınlarla "tır" kamyonları satın alarak yabancı ülkelerde çalıştıran "kodaman"ların eşlerini, varlıklarını yurtdışına kaçıran kompradorları Mısır'daki sağır sultan biliyor.

Amerika'nın, adı duyulmayan bölgelerinde satılığa çıkarılmış villalara dair ilânlar görüyoruz Türk gazetelerinde...

Tevfik Fikret'in ünlü şiirini mırıldanıyordum. 1912'de yazmış bu dörtlüğü... Mideciliğin; tutkuların alabildiğine geliştiği "İttihat ve Terakki" partisi döneminde... Dörtlüğün adı (Hân-ı yağma)... Anlamı: Yağma sofrası...

Bu sofracık, efendiler, – ki iltikaama (yeme) muntazır
(bekleyen)
Huzurunuzda titriyor – Şu milletin hayatıdır;
Şu milletin ki muztarip, şu milletin ki muhtazır! (Ölümcül)
Fakat sakın çekinmeyin, yiyin, yutun hapır hapır
Yiyin, efendiler yiyin, bu hân-ı iştihâ (iştiha sofrası) sizin;
Doyunca, tıksırınca çatlayıncaya kadar yiyin!
Verir zavallı memleket, verir ne varsa, mâlini,
Vücûdunu, hayâtını, ümîdini, hayâlini,
Bütün ferâğ-ı hâlini (Halin rahatı), olanca şevk-i bâlini,
(Gönül arzusu)
Hemen yutun, düşünmeyin harâmını, helâlini
Bu harmanın gelir sonu, kapıştırın giderayak!
Yarın bakarsınız söner bugün çatırdayan ocak,
Bugün mideler kavi (güçlü) bugün ki çorbalar sıcak,
Atıştırın, tıkıştırın, kapış kapış, çanak çanak

Bardağımı diktim bir solukta... Elimin tersi ile dudaklarımı kuruladım. Ve, sanırım oldukça yüksek bir sesle konuştum:

— Yiyin efendiler, yiyin... Doyunca, tıksırınca, çatlayıncaya kadar yiyin!

— Yiyoruz ya! dedi yanımda oturan biri...

Kendime geldim.

— Afiyet olsun! dedim ona...

— Nutuk atıyorsun, adamım...

— Yaaa... Yaaa...

— Sen gene nutuk at... Ama, içelim! dedi. Tasalısın anlaşılan. Boş ver... Binin yarısı beşyüz...

— Bunca devalüasyondan sonra beşyüzlüğün lâfı mı olur arkadaşım? dedim. Suriye'de bir Türk lirasının değeri beş kuruşmuş. "Türk parası alınmaz" diye pankartlar asılıymış mağazalarda...

Bira bardaklarımızı tokuşturduk. İçkinin zevkini kulaklarımıza da tattırmak için! Çatalını sosise batırdı adam... Çük gibi bir süre sallandı durdu sosis, kocaman ağzında... (1922'de Türk ordusunun komutanı Enver Paşa'yı Batum'da selamlayan Gürcü'ler: Seni yaraklarımızla karşıladık! demişler, yabalarını havaya kaldırarak... Yabanın adı "Yarak"mış burada... Paşa, dilini yutmuş olmalı şaşkınlığından...)

Biraevlerinde dostluklar çabuk kuruluyor.

— Ne iş yaparsın arkadaşım? dedim.

— Onarım, dedi.

— Sen de ana muhalefet partisi (CHP) lideri gibi "Onarım hükümeti" mi kuracaksın yoksa? diye güldüm.

— Ben eskiciyim, dedi; eski kundura onarırım...

— Oh, oh, dedim; bir çift pabucun üçbin beşyüz liraya satıldığı günümüzde işin iş!

— İşler açıldı, dedi; hem de nasıl! Küçük dükkânımın içini görsen aklın durur. Kadın, erkek, çocuk pabuçları dağ gibi yığılmış bir köşeye... Onarım sırası bekliyor. Kiminin patlak tabanına pençe vurulacak, kiminin deliğine yama... Kiminin çarpık topuğu değiştirilecek. Yetiştiremiyorum ki bir türlü!

— Dolsun bardaklar, dedi garsona, kundura onarımcısı...

— Ben çok içmem, dedim.

— Hatırım kalır, dedi. Hatır için çiğ tavuk yenir. Bilmez misin arkadaşım?

Bardaklar doldu. Bardaklar boşaldı. Önce mideye, sonra bir kat yukarıdaki yüz numaraya...

Bardaklar doldu; bardaklar boşaldı. Adam parayı ödedi. Kalktı.

— İyi geceler, dedi.

— Biralara teşekkürler.

Bir sarkaç gibi iki yana sallanarak yürüyordu. Sarhoştu, bu kesin. Ama, sanırım sakattı da... (Kolu "dövme"li işçi emeklisi gibi o da sakattı.)

"Onarımcı" parti liderini düşündüm. Onun kurmayı önerdiği hükümet (Yıl: 1980. Ay: Haziran) böyle yalpalıyacaktı kuşkusuz...

"Eşek dâvâsı"

— Okudun mu gazeteleri dedecik? dedi Ayşın...

— Önemli bir şey mi? Goşistlerin yeni bir cinayeti, ya da soygunu mu?

— Yok... Bir sorun... Bir dâvâ...

— Yüzü aşan turlarda seçemediğimiz Cumhurbaşkanı, ekonomik darboğaz, ertelenemeyen borçlar, yılın hikâyesine dönen dış yardımlar... Sorunlara bir yenisi mi eklendi Ayşın?

— Evet, dedecik... Önemli bir dâvâ bu... Fisagors'un "Eşek dâvâsı"ndan daha önemli... Çözümü daha güç... Kültür bakanlığı, yüzelli sanatçıya başarılarından ötürü onur madalyası verecekmiş...

— Bu da sorun mu Ayşın?

— Onur madalyası alacak sanatçıların arasında kim varmış biliyor musun dedecik?

— Yoooo...

— Ünlü Özcan Tekgül... Göbek oyunlarını dünyaya tanıtan dansçı... Kendi deyimine göre egzotik oryantal dans sanatçısı... MSP Genel Başkan yardımcılarından biri, elinde Özcan Tekgül'ün fotoğrafı, basın toplantıları yapıyormuş. Boncuklu sütyenler memeleri, mendil büyüklüğünde bon-

cuklu örtü ile apışarası gizlenmiş kadının fotoğrafını gösteriyormuş gazetecilere... Kültür Bakanı, onur madalyasını acaba neresine takacak? diyormuş. Sütyenlerden birine mi? (Orası)na mı? Büyük Millet Meclisine bir de soru önergesi vermiş Parti... Başbakandan "açıklama" isteniyormuş. Fisagors'un bile çözemeyeceği bir Eşek Dâvâsı bu... Bak sen şu ülkeye, dedecik... Oyuncu kadının (orası)na onur madalyası...

Kendimi tutamadım:

— Senin (orana) da polis copu! Bağışla beni Ayşın, edepsizce konuştuğum için...

Kız gülüyordu. Acı acı gülüyordu başını sallıyarak... Esmer yanağındaki burgaç daha da derinleşiyordu bu gülüşle...

Kapı çalındı.

— Bu saatte kim gelebilir?

— Uyanık ol, Ayşın... Bir paket bırakılmış olabilir.

— Bombalı paket!

Ayşın kapıda bir kahkaha kopardı. Kısık kısık bana sesleniyordu:

— Dedecik, bomba değil Molotof kokteyli!

Bir militan arkadaşıydı. Uzun boylu, sarışın bir bomba!

Bir "Marlin Monro!"

Ku-Klux-Klan

Sarışın bomba (Zeynep – Zeyno):

— Sol'un fraksiyonları! Bizi çökerten bunlar... diyordu. Bir dinin içinde anlayış ayrılıkları yüzünden ortaya çıkan kollar gibi... Amaca bu nedenle ulaşamıyoruz işte... "Devrim, devrim" diye, körü körüne bir boğuşma... Terörizmle halkı uyandıracağız düşüne kapılan goşistler, aslında faşist parti liderlerinin halkı susturma aracı olduklarını anlayamıyorlar... Puştlar!

Masaya bir gazete attı Zeyno öfkeyle... (İGD örgütündendi kız). Gazetede yedi sütun üzerine büyük bir manşet vardı kırmızı yazı ile: "Anarşinin raporu"

Kızıl manşetli gazete, yüreğinden kurşunlanıp sokağa devrilen "İGD"li bir militanın cesedi üzerine örtülmüş kanlı gazeteydi sanki... Röportajı yapan muhabirlerin karşısında üç militan oturmuştu. Başlarında, gözleri ve ağızları açık bırakılmış beyaz kukulâtalar... Ku-Klux-Klan derneğinin göbeğine düşen bir "yabancı" gibiydi muhabirler... Amerika'ya gizlice sızmış "yabancı"ya düşman beyaz kukulâtalılar derneği üyelerine benziyordu bu militanlar...

Zeyno:

— Goşistler! diye bir tükürük attı kukulâtalı militanların fotoğrafına; şaşkın, beceriksiz solcular! diyordu.

Zeynep, "mezhep kavgası" süsü verilmek istenen Çorum ve Fatsa olaylarını düşündürdü bana... Müslümanlar inanç ayrılıkları yüzünden bölünmüş yüz yıllar önce... Peygamber Muhammed'in damadı Ali'yi üstün tutan Alevî'lik... İmam-ı âzam Ebu Hanife'nin kurduğu mezhep: Sünnî'lik. Ali'yi kıyına uğramış sayıp Sünnî'lerden ayrılan Şii'ler...

Türkiye, bölük pörçüktü bugün... Bir yanda sağcılar ve tüm fraksiyonları ile solcular... Solcular "korsan miting"lerde -yasal olanlarda bile- Lenin'in büyük boy fotoğrafını ve orak - çekiçli kızıl bayrağı taşıyordu. Çorum, Fatsa, ve Çarşamba'da faşist provakasyonu ile Alevî'leri kurşunlayan, göçe zorlayan, sokak ortalarında onlara taş ve bidonlardan barikatlar kurduran Sünnî'lerin elinde imam-ı âzam Ebu Hanife'nin fotoğrafı yoktu. Sünnî'ler aleyhine kışkırtılan Alevî'ler Peygamber damadı Hazret-i Ali'nin fotoğrafını dolaştırmıyordu. O çağda fotoğraf aygıtı bulunsaydı Ali'nin resmini Alevî'ler, Hanife'ninkini Sünnî'ler ellerinde taşıyacaklardı kuşkusuz, sloganlar atarak...

Tümü Müslüman'dı bu insancıkların... Kimdi onları şimdi birbirine düşüren? Kimdi onları silâhlandıran? Bilmeyecek

ne var? Egemen sınıfın çıkarlarını korumakla görevli faşistlerdi elbet... Alevî'ler sol'un egemenliği altındaki mahallelere taşınmıştı. Sünnî'ler başka mahallelere... Çorum ve Fatsa bölünmüştü... Oysa, birbiriyle kaynaşmıştı iki mezhebin halkı...

Kız alıp vermişlerdi.

Ülkücüler "Kana kan, intikam" diye haykırıyordu Fatsa'nın sokaklarında... "Allah, Allah", "Allah-ü Ekber", "Fatsa komünistlere mezar olacak" sesleri ayyuka çıkıyordu. Cinayetler işleniyordu. Bir tanığın dediği gibi: "Çarpışmalarda harcanan böylesine çok mermi ile üç Kıbrıs fethedilebilirdi."

CHP yapıları yıkılıp yakılıyordu. Arabalar gaz dökülerek ateşe veriliyordu. Vali konağına kara bayrak çekiliyor, Sünnî'ler "Cihad"a çağrılıyordu. Minarelerde okunan salâ, dalga dalga çevren'e yayılıyordu.

Olayların nedeni, solcu Fatsa Belediye Başkanının "Halk komiteleri" kurmasıydı. Fatsa'nın sorunları ile ilgilenen yoktu. Ankara "Marko Paşa"ydı. Dert dinlemiyordu. Fatsa'lılar yeni bir düzen, yeni bir demokrasi düzeni kurmuşlardı bu yüzden... Kendi kendilerini yönetmeye kalkışmışlardı. Devlet içinde devlet ha? Hükümet cin ifrit olmuştu. Yapay bir mezhep kavgası yarattırmıştı faşist örgütlere... Önce Sünnî'leri sürmüştü Halk komitelerinin üzerine... Sökmeyince, ordu birlikleri –tankları, helikopterleri ile– operasyonlara girişmişti. "Nokta operasyonu" diyorlardı adına... Solcuları, devrimcileri yakapaça deliğe tıkıyorlardı. Nokta operasyonları ile anarşi, terör noktalandı mı? Yok canım!

Sorumlu bir bakan, televizyonda:

— Aynı dinin bağıntılarını birbirine kırdıran, inanç ayrılıkları değil, diyordu sağ yumruğunu masaya vurarak: Sol provokatörlerin işi bu... Kazıyacağız kışkırtıcıların kökünü... Kurutacağız anarşinin kökünü!

Adam, açıkca "yan" tutuyordu. Faşistlerin yanındaydı. Amacın, mezhep kavgası çıkararak halkı birbirine dü-

şürmek, ilericileri sindirmek olduğunu biliyordu sorumlu Bakan da...

Konuşmadan sonra, TRT bülteninde haberler sıralanıyordu:

Bir yargıç öldürülmüştü.

Bir polis komiseri kurşunlanmıştı.

Bir doktor, bir eczacı, bir avukat, bir dişçi vurulmuştu. Bir subay, bir astsubay, bir er şehit edilmişti.

İGD gözlemcisi olarak gittiği Çorum ve Fatsa'dan dönen Zeynep, yüreği delik, konuşuyordu:

— Çorum'da olaylar sırasında Alevî bir köylüyü vurmuş faşistler... İnsancığı devlet hastanesine kaldırmışlar. Sürekli kan yitiriyormuş. Doktorlar kollarını göbeklerinde kavuşturup çaresizlikle boyun bükmüşler: "Kan bulamazsanız yaşamaz" demişler. Köylünün yakınları paçaları sıvamış. Güçlükle kan bulmuşlar. Yelyepelek yelken kürek hastaneye koşmuşlar sevinçle... Ama yolları kesilmiş faşistlerce... Kan şişeleri zorla ellerinden alınıp parçalanmış. Kurtarılamamış yaralı...

Solcu gençlerin gözleri bağlı cesetleri bulunuyordu kırsal bölgelerde... Onsekiz yerinden kurşunlanmış durumda...

Ayşın:

— Namussuzlar! diyordu. Ve, belli, öfke topuklarına çıkıyordu söverken...

Zeyno:

— Provakasyona bakın siz, diyordu; 4 Temmuz günü (1980) camilerde cuma namazına katılan faşistler, namazı yarıda kesip yaygarayı basmışlar: Komünistler Alâeddin camiini bombaladılar, kızılbaşlar camide kadın oynatıyor!"

Ve camilerden dışarı fırlayıp uzun namlulu tüfeklerini rastgele ateşliyorlar. ilericilerin "Alevî'lerin" evleri kundaklanıyor. Televizyonlar, radyolar, buzdolapları çapulcu faşistlerce yağma ediliyor.

Oysa, bir Alevî–Sünnî çatışması yok. Faşistlerin, Sünnî'leri ilerici Alevî'lere saldırtışı var.

— Çorum'da bir kadın tanıdım, diyordu Zeyno; polis panzerlerinden açılan ateşle vurulup ölmüş bir Tıp öğrencisinin anasıydı bu... "Yavrumun göğsünü dağlamışlar" diye hıçkırıyordu. "Yavrumun gözlerinde sigara söndürmüşler. Ne istersiniz yavrumdan? Sünnî imiş. Alevî imiş. Kökü kopsun bunu diyenlerin... Beş yıl askeriyede okudu yavrum... Doktor olayım, halkıma yardımcı olayım dedi. Kızılbaştan doktor olmaz, demişler. Komünistten doktor olmaz, demişler. Şişlemişler yavrumu... "

Zeyno ağlıyordu. Yaşlar süzülüyordu yanaklarından...

— Neler gördüm Çorum'da? Yetmişlik bir emekçi (Sünnî) diyordu ki: "Alevî'ye kız vermişiz. Alevî'den evlenmişiz. Kanımız birbirine girmiş. Akraba, hısım olmuşuz. Biz mi birbirimize kurşun atacağız? Köpekler, namussuzlar... Kandırdıkları insanları üzerimize saldırdılar. Mezhep kavgası değil bu... Baskı kurmak isteyen yöneticilerle Çorumlu yoksul halkın kavgasıdır bu... "

Alevî bir işçi, üç arkadaşı ile birlikte, polis ve jandarma karakollarında öldüresiye dövüldüklerini anlatmıştı... "Götünüze cop sokacağız", "analarınızı, bacılarınızı si... ceğiz" diyorlarmış. Saatlerce kapatılmışlar daracık bir odada... Duvarlara işemişler sıkıştıkça... Bir gün, polis "Gel şimdi seninle iyi ilişkiler kuracağız" demiş. Götürmüş onu bir odaya... Yerde kırmızı bir halı... Üstünde elektrik telleri... Başkomiser: "Zorluk çıkarma bana" demiş. "Bu sihirli halının üstüne yattın mı bülbül kesilirsin. "

Sorularına yanıt alamayınca yere atıp ayaklarını falaka sopasına bağlamışlar. Havaya kaldırmışlar tabanlarını... Sol ayağının serçe parmağı ile sol elinin serçe parmağına elektrik kablolarını geçirmişler. Elektrik şoku vermeye başlamışlar. Kahkahayla gülüyorlarmış bu kıyını yaparken...

Erzurum üniversitesini bitiren Zeynep, Doğulu bir mili-

tan... Babası da ilerici... Kıyının sunturlusunu görmüş adam: Kum torbaları ile dövülmüş faşist yanlısı kolluk güçlerince... Tabanları coplarla patlatılmış. Ona da elektrik şoku verilip tuzlu su içirilmiş. Morarmış tüm vücudu... Bir kıyında: "Kamışını tut, çek" komutunu vermiş astsubay... Denileni yapmış. Bir şey vurulmuş "kamış"a... Yere yıkılmış Zeyno'nun babası... Daha sonra, hortumla soğuk su sıkılmış üzerine... Buz gibi bir su!

Zeyno'nun alnında bir yara izi vardı. Polis kıyın odasında acımasızca dövüldüğü günün izi...

Zeynep gülüyordu ve bir şiir okuyordu:

Onlardan haber geldi
Oradan
Onlardan
Gömlekleri kirli değil
Çatık değilmiş kaşları
Yalnız biraz
Uzamış traşları
"Yandık"
Dememişler
Dayanmışlar biliyorum
"Dayandık"
Dememişler
Gözleri gülerek
Bakıyorlarmış adama
Şakaklarında taze bir yara
yeri varmış ama
Çatık değilmiş kaşları
Yalnız biraz
Uzamış traşları

Ve Zeyneb'in kaşları çatık değildi. Gülüyordu. Acı bir gülüştü bu...

Apo'cu Hasso

Kapı çalınıyordu.

— Keziban'in kerhanesi gibi işledi bugün bizim ev! dedim. Anam, kapı sık sık çalınınca böyle derdi.

— Ayşın, bak bakalım. Ama, önce dikiz deliğinden. Suratı ipek kadın çorabı ile biçimsizleştirilip maskelenmiş bir faşist olmasın. Taramasınlar seni.

Zeyno:

— Bu, Hasso'dur, dedi.

— Hasso da kim?

— Bizden biri... "İGD" örgütünden yani... Bir militan... İzmir'den geldi. Örgütün konuğu...

Hasso'ydu gelen... İri yarı bir gençti. Gepgeniş omuzları vardı. Sportmen yapılı... Karate filmlerindeki gibi, insanı bacağından tutup hoppadan yere vuracak "kara kuşaklı" bir karateciye benziyordu.

— Zeyno'nun verdiği adresle evinizi kolay buldum, Bayım! diyordu. Elimle koymuş gibi...

Kravatını gevşetip, gömleğinin yakasını açıyordu.

— Bu yulara da bir tutuluyorum ki! İlk kez dedeyi göreceğiz, ayıp olmasın dedik...

— Alt kattaki Albay yıllık tatil için Marmaris'e gitmeseydi dumandı halimiz.

— Hasso'ya iyi bakın. Dün bir Apo'cuydu o! dedi Zeyno... Apo'cu ama, şimdi doğru yolu seçti. Ayrıldı Apo'culardan...

Apo'culuğun devrimcilikle hiçbir ilişkisi olmadığını anladı.

Hasso:

— Apo'culuk devrimci bir örgüt değil, Kürt halkına da düşman provokatörlerin kaynaştığı devrimci bir bataktır, dedi.

— Apo'cular, kendilerinden ayrılanı yaşatmazlar. Seni vururlar. Korkmuyor musun?

— Siverek'ten kaçtık, diye yanıtladı Ayşın'ı Hasso; babam yerimizi, yurdumuzu sattı. İzmir'e yerleştik. Apo'cular izimi yitirdiler. Kurtuldum öldürülmekten...

Doktor Ülkü Soysal'in sözlerini ansıyordum: "Apo"cular gerçekte ne solcu, ne komünisttir, demişti doktor; bunları besleyenler, silahlândıranlar aşiret beyleridir. Egemen güçlerin, gerçek ilericiler üzerindeki baskısını Apo'cuların terörü ile arttırmak amacındadır bu aşiret beyleri..."

Hasso'ya kuşkuyla bakıyordum. Gerçekten ayrılmış mıydı Apo'dan?

Delikanlı, Doğu diyalektiği ile konuşuyor, espriler yapıyordu:

— Bir gün bir adam geldi toplantımıza... Sık sık yapardık bu toplantıları... Elinde kocaman bir çanta vardı. Bavul gibi büyük...

"Teorisyen"miş. Apo'cuları bunlar eğitirmiş. Çantadan ne çıkacak diye merakla bekliyorduk. Çanta açıldı. İçindekileri tek tek masaya sıraladı teorisyen: Hokkabaz Abra Kadabra'yı bilirsiniz değil mi? Herhalde görmüşsünüzdür marifetlerini... Melon şapkadan güvercinler çıkarıp uçurur. Barış sembolü güvercinler... (Ecevit de bunları uçurur CHP mitinglerinde. Ama, anarşi tırmanır gene!)

Teorisyenin çantasından barış güvercinleri çıkmadı: Dinamit lokumları, el bombaları, stenler, uzun namlulu tüfekler çıktı. Güvercinleri bunlardı. Kargaşa, terör, anarşi güvercinleri! Onu Abra Kadavra'ya benzetmiş, çaktırmadan gülmüştüm. Teorisyen: "Size ne gerekiyorsa seçin, alın." diyordu.

Ağzı kapalı torbalar da verirlerdi çoğu... İçinde ne olduğunu bilmediğimiz torbaları hiç açmamamızı, evlerimizde saklamamızı söylerlerdi. Bazen geri isterlerdi.

— Teorisyen dediğin kişiler kimdi Hasso? diye sordu Ayşın... Delikanlı geniş omuzlarını kaldırarak dudaklarını kıvırdı...

— Bilmem... Apo'culardan hiçbiri tanımaz onları... Kimi İstanbul'dan gelirmiş, kimi Ankara'dan... Siyasal Bilgiler Fakültesinde, Hukuk Fakültesinde okuduklarını söylerler. Adlarını bilmezdik. Lider gönderirmiş bunları, bizi eğitsinler diye... Soru sormak yasaktı onlara... Soru sormak değil, suratlarına bakmak bile yasaktı... Yasak bölge gibi! Diyalektiklerinden anlardık ki bazısı Lâz, bazısı Araptı. Kimileri Kürt bile değildi.

— Nasıl örgütleniyordu Apo'cular? dedim.

Hasso:

— Çay yok mu çay? dedi. Birer çay içsek...

Bir süre sonra Hasso, kocaman avucundaki bardağı ağzına götürürken kaşını gözünü oynatıyordu. Sorunun yanıtını hazırlıyordu sanırım...

— Ankara'dan gelen bir teorisyen açıklamıştı bir gün... Örgüte kazandırılması gereken kişiler köyden yeni kopmuş kimseler olmalıymış. İşsiz güçsüz kişiler... Kenar mahallelerde oturan gençler... Ortaokul öğrencileri...

Siverek ortaokulundaydım, diye sürdürdü konuşmasını Hasso; sınıfımızdaki Siverek'li çocuklar "Ulusalcı"ydı. "Gel, bizim gibi sen de Ulusalcı ol, Apo'cu ol" diyorlardı. Pazılarımı, göğsümü, omuzlarımı okşuyorlardı. "Güçlü, kuvvetlisin Hasso, kavgadan dövüşten hoşlanıyorsun. Sömürgeci burjuvazinin uşaklarını bir yumrukta devirirsin... Pohpohlarla bir gün ben de Apo'cu olup çıkıverdim işte... Ayşın bacı, bardağı doldur hele...

Yoksul bir ailenin çocuğu olan Hasso, ortaokuldayken devrimci imiş. Hemşehrisi öğrenciler ise Ulusalcı... Kendilerine uymasını istiyorlarmış. Bir kaçı birleşip, kıyıda köşede sudan bahanelerle pataklıyorlarmış Hasso'yu...

Ulusalcılarla birlikte giriştiği ilk eylem, örgüte parasal yardım yapmıyan bir bakkalı "millî hain" sayıp altı arkadaşı ile eşek sudan gelinceye dek dövmesi olmuş. Tutukevine ilk girişi de bu yüzden...

Daha sonraları, teorisyenlerin Kürdistan tarihi ve sömürgecilik seminerlerine katılmış. Bu seminerlerde örgüttekilerin "Kürdistan için canını vereceklerinden" söz edilirmiş.

Hasso güldü:

— Bize evlenmiyeceksiniz, diyorlardı; halka verir talkını, kendi yutar salkımı. Apo'nun güzel bir kızla evlendiğini duymuştuk.

Dediğim gibi, karşı devrimci bir bataktır Apo'culuk... Doldur bardağı, Ayşın bacı...

Gerilla düğümü

Yabancı arkeolog, ortaya çıkardığı duvardaki yazıyı okuyunca, yüzyıllar öncesinin "Şaşılacak yedi sanat yapıtı"ndan (Diyana-Artemis) tapınağını bulmuş gibi şaşkına dönmüş: Eski çağların (Ephesus) kentinden kalma duvarda şu tümce varmış: "Buraya eşekler işer."

Kim kazımıştı bu tümceyi? Kenti kuran Karya'lılar mı? Yunan'lılar mı?

Gelecek çağların arkeologları, İstanbul duvarlarında "Eşeklere mahsustur" tümcesi yerine başka tür yazılar görecekti: Kırmızı kırmızı, mavi mavi sloganlar: "Komünistlere ölüm", "Faşizme geçit yok", "Kahrolsun Faşistler" "İşçi-köylü-gençlik; devrim için birleştik."

Tümcelerin çoğu, Sıkıyönetim Komutanlığı buyruğu ile kireçlenmiş. Gene de sırıtıyor.

Karaköy'den vapura bindik. Geminin adı "Turan Emeksiz"... 27 Mayıs 1960 devrimi şehidi Emeksiz... Ayşın, ben, ikimiz yanyana... Zihni dede, Zeyno, Hasso önde yürüyorlar. Güvenlik güçleri, vapurlara girişte de, çıkışta da kimlik kontrolü arama-tarama yapıyor. Çantalar, bavullar yoklanıyor. Çantasında tabanca ile, bomba ile barikattan geçmeye kalkışacak terörist, anarşist düşünebiliyor musunuz?

Havada bir helikopter... Mamak askeri cezaevinden kaçırılan idam hükümlüsü sağcı iki teröristi mi arıyor?

"İGD"li bir militanın cenaze törenine gidiyoruz: Zifiri karanlık bir gecede, polis ekibinin ayağına bir çuval ilişir. Açıp bakarlar: Gencecik bir militanın ölüsü... "Gerilla düğümü" ile boğulmuş. Polisin el feneri, avurtları çökük, gözleri fırlak sapsarı bir yüz aydınlatır. Bu suratta, dağlanarak işlenmiş üç hilâl vardır. Öldürenler, korkunç imzalarını vurmuşlardır bu incecik, kaytan bıyıklı gencin suratına...

"İGD"li Ahmed'i "Karacaahmed"e gömeceğiz bugün...

Haydarpaşa mendireği içinde rıhtıma bordalayan şilepler vardı: "Freeboard Mark"a dek yüklü gemiler... Kuluçkaya oturmuş tavuklara benziyordu, yükleme sınırından aşağısı sulara gömülü bu gemiler... Civciv çıkarmak için yumurtalarının üzerine oturmuş tavuklar gibiydi hepsi de...

Sımsıcak bir öğleydi. Beyaz bulutlar gökte pünezle tutturulmuştu sanki... Deniz kıpırdamıyordu.

Gözlerimin önünde bir tören canlanıyordu:

Kozluk mezarlığında, kırmızı karanfillerle örtülmüş bir tümsek. "1 Mayıs"ta Faşist kurşunları ile delik deşik edilmiş öğretmenin kabriydi bu... Töb-Der üyesi Bayram Çıtak'ı anıyordu arkadaşları ölüm yıldönümünde...

Sıkılmış yumruklarını göğsüne bastırmış genç bir kadın tümseğin önünde diz çökmüştü. "Kocamın savaşını çocuklarımla birlikte sürdüreceğim, andiçiyorum" diyordu. Serviler ağır ağır öne arkaya sallanıyordu. "Andiçiyoruz" der gibi...

Çıtak'ın bir arkadaşı: "İşçi sınıfımızın bayram yeri 1 Mayıs alanında 36 kırmızı karanfil düştü toprağa... 1 Mayıs alanının adını yazdılar düştükleri yere..." diyordu.

Törene katılanların göğüslerine Çıtak'ın fotoğrafı bulunan küçük kâğıtlar iğnelenmişti. Kâğıtlarda sloganlar:

"İşçi, asker kardeştir – Patronlar kalleştir."

"Ya hep beraber, ya hiç birimiz."

"Açlığa hayır."

"İşçiler, elele."

Ve, birer kırmızı karanfil iliştirilmişti yakalara... Bayram'ın bir arkadaşı şöyle diyordu:

"Canımız, ciğerimiz, babamız, yârimiz Bayram; önünde eğilmeye geldik. İşte buradayız. İşçi sınıfımızın, tüm baskılara ve alçakça saldırılara karşın, gene sizlerin adını yazdığı 1 Mayıs alanlarında bir kırmızı karanfil gibisin... Her 1 Mayıs'ta daha kırmızı açıyor, boy atıyorsun. Bugün dünden umutlu ve bilinçliyiz. Bugün dünden ilerideyiz. Önümüzde bir kırmızı karanfil gibi Bayram'ımız."

1 Mayıs marşı söyleniyordu ardından...

— Çevrede polisler dolaşıyor, demişti biri... Kara giysili, kara bıyıkları düşük, kara kara adamlar... İçleri de suratları gibi kara...

Elden ele bir bildiri dolaşmıştı:

"İGD"li arkadaş! Sana söz veriyoruz. Emperyalizme, faşizme, şovenizme ve tüm sömürüye karşı verdiğin kavgayı sürdüreceğiz. Anını yaşatacağız. Faşizme geçit vermeyeceğiz."

Osmanağa camii musalla taşlarından birinde, Ahmed'in tabutu: Mekke şalının motifleri solukmu soluk... Ay-yıldızlı Türk bayrağı örtmeyeceklerdi ya Ahmed'in tabutuna? 12 Mart 1971 balyozu muydu bu tabutta yatan? O dönemin başbakanı mıydı? Gözlerim sisleniyor. Ama "Deniz Gezmiş canımız, feda olsun kanımız", "Mahir, Hüseyin Ulaş - Kurtuluşa kadar savaş" pankartlarını görür gibiyim bu sislerin ardından...

1980 Temmuzunda öldürülen o günlerin Başbakanı için "Devlet cenaze töreni düzenlenir. Devlet büyükleri, siyasal partiler genel başkanları -ki Mafya babaları diyenler vardı bunlara- musalla taşı önünde kollarını göbeklerinde bağlar. Suratı üç hilâlle dağlanmış Ahmed'in tabutu çevresinde kara kara suratlı, kara kara giysili, kara bıyıkları düşük "aynasız-

lar" korku içinde nöbet tutar. Devrimcinin ölüsünden bile korkanlar... Sıçayım bu dünyanın içine...

Zihni dede, Ayşın, Hasso, Zeyno ve ben, dinsel kitaplar sergilenen masanın ötesinde duruyorduk. Gözlerimiz şal örtülü tabutta... İnce sarı surattaki "Üç hilâl"i görüyorduk sanki... Bakışlarımız ıslak ve öfkeli...

Caminin avlusunda, bu avlunun seyrek gördüğü kara giysili, kara bıyıkları düşük, kara kara adamlar...

Bayram Çıtak'ı anma töreninde cemaati çevreleyen kara kara adamlar...

— Yürekliymiş, bir teröristin tabutuna bu şalı örten imam! diye kafamdan geçiriyordum.

Bir bağırış koptu:

— CIA nın oyununa gelenlerden, faşistlerden öcünü alacağız Ahmet!

Örgütten bir delikanlı kendini tutamamıştı. Hıçkıra hıçkıra ağlıyordu. Öfkeli öfkeli ağlıyordu. Avlu karıştı. Kara adamlar koşuştu.

Bir dakika sonra kara adamların kolunda dışarıya sürükleniyordu delikanlı... Zeyno'nun dudakları titriyordu:

— Tabanına çivi çakacaklar onun! diye konuşuyordu kulağımın dibinde...

Ayşın:

— İGD'li Ahmed'i "Karacaahmed"e gömeceğiz. İGD'li yüzlerce, binlerce "Ahmet" yaşayacak... diyordu.

Zihni dede başını öne arkaya sallıyordu. Hasso'nun avuçları yumruklaşıp açılıyor gene yumruklaşıyordu. Zeyno'nun yanaklarından süzülen gözyaşları...

Ya ben? Gerilla düğümü atılmıştı boynuma sanki... Güç soluk alıyordum.

Zihni dede ile omuz omuza yürüyorduk.

— Suratına üç hilâl dağlanmış Ahmet'ciğin karşısında bile vur kör ayvazsın "Büyük röntgenci"... Diyordu savaşçı;

insancıkları birbirine kıyasıya vurdurursun, hem de gözünü dikmiş seyredersin.

— "Büyük röntgenci" dediğin kim? Siyasi parti liderlerinden biri mi bu?

Başını göğe doğru kaldırıp indirdi:

— "Yukarıdaki", dedi. Asıl büyük röntgenci, o...

Vapurdan Karaköy'e çıktığımızda bir gazete satıcısı avaz avaz bağırıyordu:

— Yarınki gazete, yarınki gazete, diyordu; idamları yazıyor. İki anarşistin asıldığını yazıyor.

"Savaşçı" üzgündü. Dudaklarını sarkıtmış, kafasını iki yana sallıyordu.

— "Yukarıdaki"nin idam hükümlerini kim uygular biliyor musun Enis dede?

— Ne bileyim?

— Ya en ünlü, en büyük cellât kim?

— Adam asanların tümü çingenedir, benim bildiğim... Bugüne dek ünlü bir cellât duymadım çingeneler arasında...

— "Yukarıdaki" uzun süre sana göstermesin büyük cellâdı, Enis dede...

Şaşarak dinliyordum

— Kim bu cellât? dedim.

Acı acı gülümsedi:

— Azrail, dedi; "Yukarıdaki"nin cellâdı... "Yukarıdaki"nin ölüm hükümlerini uygulayan...

— .....

— Tir tir titreriz onun adından bile... Ödümüz bokumuza karışır.

Ayşın başını omuzlarına kıstı; utanırmış gibi!

— Bağışla, kız... dedi "Savaşçı" ve ekledi:

— İnsanoğlunun ona "Melek" deyişi, korkusundan!

— Azrail meleği!

— İnsanoğlu böylesine ödlektir. "Yukarıdaki"nin cellâdına "Melek" der. Cellât "Melek" olur mu Enis dede?

Karamsar günlerimi ansıdım. Asker ocağında terhisine az kalmış erler, günlerini sayar: "Gel tezkere, gel tezkere!"... Bir düzüye giden acılı, sıkıntılı, yapayalnız günlerimi sayardım ben de: Gel Azrail, gel Azrail!" diyerek...

Çiklet Kralı

Bugün Erenköy'de, genç ve güzel bir kadın meslektaşımın konuğu oldum. "Büyük kulüp"müş götürdüğü yer... Demir kapılar açıldı. "Buyur" etti görevliler... Bir Profesörün eşi olan "S."yi tanıyorlardı. Saygı ile selâmladılar. Ben bir milyonerler kulübüne ilk kez giriyordum. Bildiğim kulüp, "Haliç idman" güreş kulübüydü. Güçlüydüm. İyi de güreşirdim. Greko-Romende; kafa-kol kapmada ustaydım hani... Ama, bu ustalık basın yaşamımda işe yaramadı. Hep tuşa getirildim.

Görkemli bir bahçe içindeydi "Büyük kulüp"... Ağaçlar bir gökdelendi burada... Kulübün yanında Hyd-Park kadar görkemli bir park ve ortasında bir villa... Güldürüsünde bir soytarının "Kaçtelli" diye sarakaya aldığı ünlü banker, yüzelli milyon liraya kapatmış villayı... Oysa yarım milyar değerinde...

Kulübün plâjına bakan bir yere oturduk.

— Buraya milyonerlerden başkası giremez, dedi.

— Sayın Profesör de mi milyoner? diye gülümsedim.

— Yok, dedi; kulüp müdürünün oğlu üniversitede, kocamın öğrencisi... Biz kiiim, Büyük kulüp kim! Düşünebiliyor musun, bu kulübe girebilmek için yarım milyon lira giriş parası ve her ay yirmibin lira aidat ödenir...

— Büyük kulüp... Elbette para büyük olacak... Ne yaparlar burada?

— Bakara oynanır şu görkemli yapının içinde... Milyonlar kazanılır, milyonlar yitirilir...

— Yasak değil mi kumar?

Güldü meslektaşım:

— Yasak olan yalnız o mu?

— Ya?

— Kaçak viski su gibi akar burda... Amerikan sigaralarının dumanı fabrika dumanı gibi göğe yükselir.

— Kimse görmez mi?

Belli etmeden, yirmi metre ilerideki adamı gösterdi:

— O görür.

O "adam", durmamacasına viski içiyor, durmamacasına yiyordu. Neresine sığdırıyordu bunları? "Yeyin efendiler, yeyin... Patlayıncaya, çatlayıncaya dek yeyin." Tevfik Fikret böyle dememiş miydi?

— Kim bu? dedim.

— Görevli, dedi. Viski, sigara kaçakçılığını, kumarı önlemekle görevlidir. Para vermeden yer, içer, üstelik rüşvet alır. Kısa sürede bir kaç dairesi oldu Erenköy'de...

Omuzumda bir şey pıtladı birden...

"S.":

— Devlet kuşu! dedi gülerek; uğurdur.

Güvercinin karıştırdığı haltı minik mendili ile silmeye uğraştı.

— Bize de böylesine devlet kuşu konar işte!

Güldü.

Kulübün plâjı kalabalıktı. Dünyanın hiç bir yerinde görülmemiş bir plâj: Avuç kadar mayoları ile kimi genç, kimi geçkin, kimi güzel, kimi çirkin kadınlar tüm takılarını takmışlardı: Altın bilezikler, yüzükler, kolyeler, küpeler...

— Kocaları görkemli yapıda bakara oynarken, bu kadınlar takılarını ve kendilerini sergiler. Onsekiz yaşındaki oğlanlarla oynaşırlar.

Kulüpten çıkmak üzere asfaltta yürüyorduk. Ufak tefek bir adamla karşılaştık. "S." ile el sıkıştılar.

— İlk Yazıişleri müdürüm, diye tanıttı beni "S.". Kapıda kulağıma fısıldadı:

— Bir kralla tanıştırdım seni, Enis...

— Ne kralı?

— Çiklet kralı! Her akşam bakara oynamaya gelir kulübe...

— Vay anasını! dedim elimde olmadan; bağışla kabalığımı "S.".

Vapura binerken; sağ kunduramın altında bir anormallik sezdim. Eski pabucum "Dama!" mı diyordu? Tabandan parça mı kopmuştu?

Bir pabuç beşbin lira! Allah vere yanılmış olayım... Çıkardım pabucumu vapurda... Yanımda oturan şık kadın, ters ters bakarak, beyaz eldivenli eli ile burnunu kapattı. (Üstünü gördüğüne kalıbımı basarım. Pis pis kokuyordu haspa!)

Kunduramın tabanına bir çiklet yapışmıştı. Kimbilir hangi "ineğin" saatlerce çiğnediği ve çenesi yorulunca tükürdüğü çiklet...

Gözümün önüne ufak tefek kral geldi. Çikleti koparıp atamadım.

Karaköy'de Tünel'e doğru yürürken, sağ ayağımı öfkeli öfkeli vuruyordum kaldırıma... Çiklet kralı tabanımın altındaymış gibi!

Mr. Köpek

Birahanede masa komşum, bitişik masadaki yaşlıya seslendi yayvan yayvan:

— Bahriyeli! İşkembeni şişirdin, yeter artık!

İşkembe suratlı bir adamdı bahriyeli... Mosmor kalın dudakları üzerinde telleri dökülmüş kenef süpürgesi gibi duran kır bıyıkları vardı.

Masmavi damarları fırlamış yumruğu ile dudaklarını sildi; yayvan yayvan güldü o da:

— İşkembe ha? İşkembe! İyi hatırlattın... Cilâlamak gerek birayı...

Suratıma eğildi. Açık kalmış bira fıçısı gibi kokuyordu ağzı:

— İşkembe bana neyi anımsattı biliyor musun?

— Neyi?

— Londra'yı...

İçimden eğlenmiştim: "Moruk dut olmuş. Ne zırvalar anlatacak kimbilir?"

— Kasımpaşa'lıyım ben, dedi; bu yüzden bahriyeli oldum ya! Bahriye okuluna Kasımpaşa'lıları alırlardı Birinci dünya savaşından önce... Şen, hem de adamakıllı küfürbaz olur bu semtin halkı...

— Tam anlamı ile bıçkın! dedim.

Güldü:

— Üstüne bastın, arkadaşım... Filinta gibi deniz subayıydım. Dinsiz, imansızdım. Bir dua, tek bir dua bilirim. Onun da ölüye mi, diriye mi okunacağını bilmem. Heh heh heh...

İngiltere'ye ısmarlayıp yaptırdığımız "Reşadiye" savaş gemisini almaya gönderilen bahriye subayları arasında ben de vardım. Ne köpeksoyu insandır bu İngilizler! Parasını ödediğimiz gemileri vermiyor, atlatıp duruyorlardı bizi... Ha bugün, ha yarın... Canına yandığımın milleti... İşsiz güçsüz, Londra kaldırımlarını aşındırıp duruyorduk. İçkiye vermiştik kendimizi... O meyhane senin, bu meyhane benim...

Bir gün, içimizden biri:

— Viskiyi cilâlamak gerek... dedi.

— Nasıl?

— İşkembe çorbasıyla... Bol sarmısaklı, bol sirkeli işkembe çorbasıyla...

Ağızlarımızı şapırdattık:

— İyi ama, işkembeyi nerden bulacağız?

— Arayacağız...

Avcı hattına yayıldık. Günlerce dolaştık sokakları... Londra kazan, biz kepçe... Bu kepçeye işkembe gelmiyordu bir türlü.

Ben buldum işkembeciyi sonunda...

Küçük bir dükkândı. Buradan işkembe alıyor, kaldığımız otelde pişiriyorduk. Cilâlıyorduk viskiyi...

Birgün, işkembeci pohpohladı beni:

— İşkembeden anlıyorsun Mister...

— Anlarız elbet... Osmanlı'yız biz...

— En iyisini seçiyorsunuz, Mister...

— En iyisini seçeriz.

— Özen gösteriyorsunuz hep...

— Öyledir.

— Sizden bir şey rica edeceğim.

— Söyle, Mister... Can baş üstüne...

— Bir yavru...

Viskiyi çok mu kaçırmıştım, anlayamadım.

— Yavru! dedi İngiliz...

— Yavru! diye ekledi İngiliz, özen gösterdiğiniz yavrulardan...

— Ne yavrusu?

— Köpek Mister!

Vay köpoğlu vay... Açtım ağzımı, yumdum gözümü... Kasımpaşa'lıyız biz... Bahriyeliyiz. Altında mı kalırız?

— Hassstir, köpek sensin! dedim kendi dilimden öfkeyle bağırarak...

Neşeli, konuşkan İngiliz dut yemiş bülbüle döndü. Şaşırıp kaldı.

— Köpek yavrusu, Mister, dedi; köpekleriniz için almıyor musunuz işkembeleri?

Yaşlı denizci, mor damarları fırlamış yumruğunu mor dudaklarının üzerinden geçirdi:

— İngilizler işkembeyi köpeklerine yedirirlermiş! dedi.

Birahaneden çıktığımda dut gibiydim doğrusu... Ama, gene de, çok eski bir anı gözlerimde canlandı.

Bazı geceler sabahı ederdik gazetede... "İş sarhoşu" olurduk. Bu sarhoş kafayı, Sirkeci'nin ünlü "işkembeci" dükkânında cilâlardık bizde... Bol sarmısaklı, bol sirkeli işkembe çorbasıyla... Ve yeni doğan güneşin ilk ışınlarıyla parıldayan raylar ortasında, tramvay durağına yürürdük yalpalaya yalpalaya... İlk tramvayı kaçırma korkusu içinde...

Espri

Biraevindeki ahbap –aşinalıktan öte, canciğer kuzu sarması olmuştuk bahriyeli ile artık– bir Amerikan dergisinde okuduğu espriyi anlatyordu:

— Sovyet Rusya Devlet Başkanı, kırmızı telefonla Amerika Cumhurbaşkanı Reagan'ı arar:

— Merhaba dostum, der; dün gece sizi ve Amerika'yı gördüm düşümde... Hayra mı yormalı bunu?

— Hayırdır... Nasıl gördün yoldaş?

— Amerika'nın tüm kentleri, özellikle Washington bayraklarla donatılmıştı.

— Nasıl bayraklar?

— Kızıl! Evet evet, kızıl bayraklar...

Reagan gülümser. Gülümser gülümsemesine ya... Uzakta ki bu gülümsemeyi göremez elbet...

Televizyonlu telefon daha icat edilmedi ki!

— Şaşılacak şey, yoldaşım Brejnev; ben de seni ve ülkeni gördüm dün gece düşümde...

— Tuhaf rastlantı! Nasıl gördün?

— Tüm kentleriniz ve özellikle Moskova kızıl bayraklarla donatılmıştı.

— Elbette öyle olacak dostum Reagan... Burası Sosyalist Sovyetler Cumhuriyeti ya?

— Yalnız... der Reagan...

— Evet, yalnız?

— Kızıl bayraklarda yazılar vardı.

— Nasıl yazılar?

— Çince yazılar!

Brejnev'in yanakları Allahüâlem Washington'la Moskova arasında konuşmayı sağlayan ünlü kırmızı telefon kadar kızarır öfkesinden...

— Şerefe! dedi Bahriyeli...

— Şerefe! Kimin şerefine?

— Brejnev'in ve Reagan'ın!

— Kah kah kah...

Bahriyeli bir başka fıkraya geçiyordu;

— Brejnev, karısı ile birlikte Bolşov Balesinin temsiline gider. En ön sırada kendilerine ayrılan koltuklarda otururlar. Uyku bastırır Sovyet Başkanını... Oyun süresince kestirir bir süre... Evlerine döndüklerinde, Bayan Brejnev kocasına der ki;

— Oyun güzeldi. Ama sen hep uyudun...

— Yok canım?

— Evet uyudun... Balerinler bunu farkedince ne yaptılar biliyor musun?

— Ne yaptılar?

— Seni uyandırmamak için ayaklarının uçlarına basa basa dönüp durdular sahnede!

— Şerefe! dedi Bahriyeli.

— Şerefe!

— Kimin şerefine?

— Brejnev ile karısının şerefine!

— Kah kah kah...

Bu da bir Amerikan esprisi işte...

15

Dev

Yıl 1925... Atatürk Kastamonu'da şöyle konuşmuştu

"Turan kıyafetini diriltmeye mahal yok. Medenî ve milletler *a*rası kıyafet bizim için, çok cevherli milletimiz için lâyık bir kıyafettir. Onu edineceğiz. Ayakta iskarpin veya fotin, bacakta pantalon, üstte yelek, gömlek yakalık, ceket ve tabii bunların tamamlayıcısı olmak üzere başta güneşlikli serpuş. Bunu çok açık söylemek isterim. Bu serpuşun ismine şapka denir."

Giysi ve şapka devriminin 56'ncı yıldonümünü kutladık.

1981 Ağustosunda... Televizyon ve radyolarımızda devrimin önemini belirten politikacılar inanarak mı yaptılar bu işi?

Oysa yollarda, otobüslerde, vapurlarda gördüğümüz insanlar tüylerinizi ürpertiyor: Başta içindekini yansıtan kara kara bere, yeşil takke... Bacakta, şalvar potur... Ayakta mest, yemeni... Çarşaf, peçe...

Ve devrimi anlatan politikacıların ardından adam geliyordu ekrana... Bir "Bakan"dı bu... Soyadı Külâhlı'ydı. Adam örümcekli kafasına oturtmak istemediği külâhı, adının sonuna takmıştı. Devrimden öc mü almak istiyordu ne?

Görkemli "Anıtkabir"de Atatürk'ün kemikleri sızlıyor olmalı...

Babam hovardaydı, içkiye ve kadına düşkündü. Hoşgörü sahibiydi de... Onbeş günlük damadı ile birlikte –damat da bir subaydı– Konya'nın Meram bağlarında bir oturak âlemine katıldıklarını, anzarotu kaçırıp mastor olduklarını, kadın oynattıklarını, çengilerle karşılıklı göbek attıklarını bilirim...

6 Eylül 1980... Millî Selâmet Partisi yöneticilerinin Konya'da düzenlediği miting ve yürüyüşte bando "İstiklâl marşı"nı çalarken onbinler "protesto oturuşu" yapmıştı. Yerlere çökmüşlerdi develer gibi... "Oturak âlemi" alışkanlığı ile! "İslâm Cumhuriyeti" kurulmasını isteyen pankartlar dolaşıyordu ellerde... Lâikliğe, cumhuriyete aykırı sloganlar atılmıştı sözde. "Kudüs'ü kurtarma" mitingi idi bu... İsrail'in Kudüs'ü başkent yapışı protesto edilecekti!

Kayınbaba-damadın "oturak âlemi"ni ansımış, acı acı gülmüştüm...

"Demirel" hükümeti de, babam gibi hoşgörü sahibi olmalıydı!

Ünlü Fransız filozofu ve yazar! "Diderot – Didro"yu düşünüyordum: Yarım yüz yıla bir kaç yüz yılı sığdırmıştık. Bir büyük devrim yaratmıştık. Gözünüzün önüne bir büyük dev getirin. Öyle bir dev ki, bu kokuşuk soya dayandığı sürece balçık ayaklar üzerindedir.

Bitmeyen kavga

Gazeteler kolluk güçlerinin "Sarıyer"deki başarılı operasyonundan söz ediyordu. "Deniz Gezmiş" adını vermişlerdi devrimci teröristler bu mahalleye... Yıllar önceki olayların devrim şehidi "Deniz Gezmiş". Molotof kokteyli, dinamit lokumu, uzun namlulu tüfek, bomba ele geçirilmişti baskında... Bir çok terörist tutuklanmıştı! Aralarında öğrenci kızlar da vardı!

Teknik üniversitelilerin "Deniz Gezmiş" mitingini yazacak muhabir arkadaşım:

— Biliyor musun? demişti. Salondaki büyük pankartlardan birinde ne yazılıydı?

— Söyle de bileyim.

— Haftanın kitabı: "Sarı İt."

Bu benim yapıtımdı sevinmiştim. Övünmüştüm de...

"Deniz Gezmiş canımız - Feda olsun kanımız" seslerini kulaklarımda duyuyorum sanki... Ne "Bitmeyen kavga" bu!

Lavanta çiçeği kokan çarşaf

Bugün bir genç kızın kulaklarında gördüğüm küpeler, gene anamı ansıttı bana... Erdemli iyiliksever bir kadındı o...

"Fethiye'den "Burdur"a geçmişti babamın alayı... Birinci Dünya Savaşı yılları... Amansız bir kış ortası, keçi yollarında uçurumlu dağlarda onbeş gün süren çok güç bir yolculuktu bu... Kızkardeşim ve ben küçücüktük. Üstleri battaniyelerle örtülmüş iki sandık yaptırmıştı babam... İri katırın bir yanına beni, öteki yanıma kardeşimi yüklemişlerdi. Ellerimize de birer şişe pekmez vermişlerdi. Soğuktan donmayalım diye... Buzlanan dağ yolları güneşli havalarda cam gibi parlıyordu. Arka ayakları sık sık kayan katır, götüstü oturuyordu. Sandıklara kar doluyordu bazen... Anam, kısrağını yanımıza yaklaştırıp battaniyelerimizi düzeltiyordu.

"Burdur" büyük bir deprem geçirmişti. Toprak damlar çökmüş, pestilini çıkarmıştı binlerce insanın...

Sağlam kalmış iki katlı bir yapıya yerleşmiştik. Bir gün kapı çalınmıştı. Karşımızdaki yarısı yıkık evin kadını idi. Burnunun ucuna dek yaşmakla örtülüydü. Gözleri kançanağına dönmüştü ağlamaktan... Babasını yitirmişti. Kefen bulamamışlardı. Kefen alacak paraları yoktu.

Anamın çamaşır sandığına koştuğunu, hiç kullanılmamış bir yatak çarşafı getirip yaşmaklı kadına verdiğini ansıyorum. Lavanta çiçeği kokan bu çarşafı unutamam. Kadın, sanki babası dirilmiş gibi, anamın ellerine sarılmıştı öpmek için... Erdemli bir insandı anam benim...

"Cop gecesi"

Ayşecik derdi ki:

— Cenazemi mezarlığa götürürlerken ne diyeceksin biliyorum.

— Ne diyeceğim Ayşecik?

— Vah ona, vah ona diyeceksin. Ya gömdükten sonra dönerken?

— Ne diyeceğim Ayşecik?

— Çevrendeki kadınları gözle yiyeceksin: "Hani bana, Hani bana!" diyerek...

Ayşın'la evleniyoruz.

Nikah memurunun önünde Ayşecik'i ansıyorum. Onun üzgün konuşması kulaklarımda...

Ayşın bir dirsek vurdu böğrüme:

— Sağırlaştın mı dedecik? dedi usulca bana; yanıtla ne duruyorsun?

Memurun sorusunu duymamışım. Öylesine dalmış gitmişim.

Gene Ayşecik'i ansıdım:

Sofrada da hep içimden konuşurdum. Kimbilir çatal, bıçağı nasıl kullanırdım? Kimbilir ne suratsızlaşırdım? Ateşim başıma vururdu. Boğulacak gibi olurdum. Birdenbire bir şangırtı ile kendime gelirdim. Ayşecik çatalını tabağa vururdu olanca hızla:

— Kiminle kavga ediyorsun gene?

Doğruydu. "İçsavaş"larımı sofrada yapardım genellikle...

"İGD"lilerden bir kaçı kırmızı karanfillerle geldi nikahımıza... Zihni dede, Doktor Ünsal, Zeyno, Hasso; Ayşın'ın eski militan arkadaşlarından Asaf, Adnan, Fikret...

Hasso, kaşla göz arasında, ceketini hafiften yukarı sıyırıp bir cop gösterdi bana: "Gerdek gecesi yapamıyacağın şeyi bu yapar; gerdek gecesi değil, cop gecesi!" diye fısıldayarak alay geçti. Yaşımın yetmiş, işimin bitmiş olduğunu anlatmak istiyordu. (Gerdek gecesinde de cop! Bu ne biçim yazgıdır ki espride bile Ayşın'cığın yakasını bırakmıyordu. Güler misin ağlar mısın!)

Benim andım, Hippocrate andına boş veren doktorların andı değildi. "Yalandan evlenme"ydi bizimki... İçtiğim and geçerliydi. Alt katta oturan Birinci Ordu Adlî Danışmanı, Apartmanın yöneticisiydi. Çekiniyorduk Yargıç Albay'dan... Sorun çıkarabilirdi başımıza... Ayşın'la birlikte yaşantımıza "Meşruluk" vermek istemiştik. Bunu bir aşk evlenmesi, bir seks evlenmesi sanıyordu Hasso...

Sokağa çıkma yasağı 24'te başlıyordu. Tarlabaşı'nda bir bodrumdaki içkievinde "yalandan evlenmemizi" kutladık. Armonikçi şişko kadının soluğu kesildikçe Hasso doğu diyalekti ile şakalar yaptı. Zihni dede kıyın anılarını anlattı durdu acı acı gülerek... Bazen de ağlıyordu sessizce: Ayşın, Kızıldere operasyonunda bombayla uçurulan Sinangil'in sözlüsüydü. Oğlunu ansıyordu sanırım. Ayşın'la evlenişimizin "yalandan evlenme" olduğunu bilmiyordu ki Savaşçı! Ona açıklamalıydık işin doğrusunu...

Hasso'nun "Cop gecesi" dediği gece, Ayşın odasına çekildi, ben kendi odama...

Apocu'nun, ceketi altından gösterdiği copla uğraştım düşlerimde... Acımasız Hasso! Uzun süre "Şeytan"la boğuştuğumu, tere battığımı saklayamam.

Damokles'in kılıcı

Bir Damokles varmış Milâttan dörtyüz yıl önce... Syracuse yargıcının nedimi imiş. Efendisinin mutluluğunu kıskanırmış adam... Oysa, yargıç Dionysius büyük kaygılar, öldürülme korkuları içinde yaşarmış. Nediminin kıskançlığını sezince bir şölen düzenler:

— Sofrada benim yerime sen otur bugün! der nedimine...

Damokles, kıvançtan dört köşe olarak yargıcın yerine oturur. Uşaklar, aldıkları emre uyup pervanedir çevresinde...

Bir ara, başını kaldırır tavana... Tüyleri diken diken olur. Gözleri fal taşı gibi büyür. Düşer elindeki şarap kadehi... Tam tepesinde, ince telle sarkıtılmış keskin bir kılıç parlamaktadır. Her an düşebilecek bir kılıç... Dionysius'un, günlerini ölümle burun buruna geçirdiğini anlar nedim...

Az gelişmiş ülkelerde ordular ve generaller, iktidar hükümetlerinin başı üzerinde Damokles kılıcı gibidir.

Yeryüzünde "Darbe-i hükümet sanatı"nı en iyi bilen, usturupla başaran ordu Türk ordusuydu, Türk subaylarıydı. İşte 27 Mayıs 1960 devrimi. İşte 12 Eylül 1980 devrimi...

12 Eylül 1980 sabahı dört yıldızlı Genelkurmay Başkanı Evren'in radyo konuşması ile öğrendi Türk ulusu hükümetin düşürülüşünü...

"Ülkeyi korumak, bölünmeyi, iç savaşı önlemek için silâhlı kuvvetler, bütünü ile yönetime el koymuştu."

Evren'in başkanlığında, kuvvet komutanlarından bir "Millî Güvenlik Konseyi" kurulmuştu. Siyasal partilerin, derneklerin, Devrimci İşçi Sendikaları Konfedarasyonunun (DİSK), Milliyetçi İşçi Sendikaları Konfedarasyonu'nun (MİSK) çalışmaları yasaklanmıştı. Sendika ağaları, siyasal partiler genelbaşkanları gözetim altındaydı. Grevler, lokavt-

lar ertelenmişti. Tüm ülke sıkıyönetim kapsamına alınmıştı artık...

Yeni bir Anayasa ve seçim yasası hazırlanacaktı. Hükümet kurulacak ve yönetim sivillere bırakılacaktı en kısa sürede...

Kavga bitmişti.

Yeni Anayasa nasıl olacaktı?

General de Gaulle'ü ansıyorum: Fransa'ya egemen olan diktatör de Gaulle'ü... Anarşi, terör sona ermişti. Ama ne demokrasi, ne özgürlük kalmıştı Fransa cumhuriyetinde...

Türkiye'de kavga bitmişti. Yorgan gitti mi?

(Kavga bitti sandığımız günün ertesi Adana'da teröristler bir tank yüzbaşısını delik deşik ettiler. Gene o gün, bir operasyonda Çapa camii imamı, lojmanında bir sürü "lokum"la ele geçirildi. Lâtilokum değildi bunlar... Dinamit lokumuydu. Akıncı teröristlere dinamit lokumu hazırlayan "Akıncı imam"da operasyonu yöneten polis şefinin önünde, fıkradaki imam gibi mi kendini savundu?

Bilirsiniz: Cami helâsında bir çocukla yakalanan sapık imama çıkışmış mahalleli:

— Hoca, bu ne densizlik!

İmam, uçkurunu düğümlemeye uğraşırken boynunu bükmüş:

— Densizlik değil, demiş; yersizlik, yersizlik!

18 Eylül'de Sarıyer Emniyet amir vekili Başkomiser, polis eşi ile birlikte göreve giderken teröristlerce öldürüldü. Karısı yaralandı.)

15 Eylül günü bir gazetenin ilk sayfasında koskoca bir fotoğraf: Akdeniz'in Riviera kıyılarını süsleyen modern turistik yapılar mı bunlar? Hayır. Gelibolu'nun "Hamzakoy"u burası... Subayların dinlenme kampları.

12 Eylül 1980 gününden beri burada generaller oturmuyor. Yanyana iki lojman: Birinde düşük Başbakan Süleyman Demirel... Yapayalnız bir şişko... 11 Eylül akşamı televiz-

yon ekranında "Allah bizimle beraber" diyen şişko... Oysa, "Yukarıdaki" onunla hiçbir süre birlikte olmamıştı.

"Kızıl alan"da Sovyet Devlet Başkanı Brejnev'le güneş yarenlik ediyormuş:

— Merhaba Başkan.

— Merhaba güneş.

— Kıvançlısın Başkan... Kimbilir ne önemli kararlar aldınız gene?

— Ya, ya...

Günlerce sürmüş bu yarenlik... Bir gün, Brejnev'e gülmemiş güneş. Selâm sabah yok. Başkan şaşırmış. "Darılttım belki!!" diye söylenmiş içinden...

— Selâm, güneş... Nasılsın bakalım?

Güneş yanıtlamamış.

Başkan içerlemiş buna:

— Yahu düne kadar dosttuk. Hergün selâmlaşırdık senin le...

Güneşin suratından düşen bin parça:

— Ben Batı'ya geçtim artık! demiş.

"Yukarıdaki"de generallerden yana geçmiş olmalıydı. Tek başına kalmıştı Süleyman... "Yazık oldu Süleyman Efendiye"... Ozan Orhan Veli bunu yıllar önce söylemişti.

Bitişik lojmanda Ana Muhalefet Partisi Genelbaşkanı Bülent Ecevit... AP-CHP koalisyonu mu kuracaklar burada!

Ya, Selâmet Partisi Genel başkanı Necmettin Erbakan?

Ya, Millî Güvenlik Konseyinin uyarıları üzerine –papuç pahalıydı– Kader sokağındaki ikinci evinde teslim olan Türkeş? (Kader sokağı... Kadere bakınız!) Onlar "Uzunada"daydı. "Uzunada" çağrışımı ile 1960 devriminin "Yassıada"sını ansıdım.

Televizyonda tok, erkek bir ses: Halk türküleri okuyan Hasan Mutlucan:

Yine de şahlanıyor kolbaşının
Yandım da kıratı

Görünüyor aman
Bize sefer yolları
Diyordu.

Ayşın, kahkahayı basıyordu:

— Süleyman'ın kıratı nalları dikti. Yassıada'nın yolu görünüyor Demirel'e!

Kader senfonisi

Kapı çalınıyordu.

Ama o duymazdı ki!

Kapı çalınıyordu.

Ama, o sağırdı. Başarılı konserlerinde dinleyicilerinin alkışlarını da duymazdı. Ve kıvranırdı acıdan...

Hollanda'lı Ludwig Van Beethoven'di bu sağır, bu yaşlı adam... Pislik götüren küçücük bir odada yapayalnız yaşıyordu onsekizinci yüzyılın başlarında... Fareler cirit atıyordu çevresinde... Yoksul düşmüştü. Aç-susuz kalmıştı. Yitirmişti tüm umutlarını da...

Kapı çalınıyordu daha hızlı...

Beethoven sonunda duymuştu. Açmıştı kapıyı... Gelen, sanatçıları koruması ile ün yapmış bir varlıklıydı. Senfoni ısmarlıyordu: "Para mı? İstediğin kadar!"

Beethoven'in "Beşinci senfonisi" böyle doğmuştu işte... Müzikte kapı çalınmaları duyuluyordu: Yazgının kapıyı çalmasını simgeliyordu bu sesler... Yeniden yaşama dönen sanatçı, kapı çalınmalarını temel motif olarak almıştı yapıtına... Eleştirmenlerin ona "Kader senfonisi" deyişi bundan...

Yıl 1980. Eylül 18.

"Millî Güvenlik Konseyi üyelerinin Parlamento onur salonundaki andiçme töreni bitip kutlamalar başlayınca televizyonda Ludwig Van Beethoven'in "Beşinci senfoni"sini dinledik Cumhurbaşkanlığı orkestrasından...

Ayşın, dudaklarını kıvırarak, kafasını sallıyordu. Şaşkın şaşkın konuşuyordu:

— Neden "Kader senfonisi"!? diyordu. Neden, neden dedecik?

12 Eylül 1980 "Darbe-i hükümet" operasyonu da bir tür "Kader operasyonu" değil miydi?

Barometre

Bir "organizatör" arkadaşımın bürosuna uğradım bugün... Kapıda garip bir hevenk! İpe geçirilmiş simitler hevengi!

— Bu da nesi?

— Barometre! dedi.

— Gırgıra alıyorsun beni... Neye astın susamlı simitleri buraya?

— Barometre dedik a... Barometrede ne var?

— Cıva...

— Bunda cıva yerine susam var... Barometre neyi gösterir?

— Fizik sınavında mıyım kuzum? Barometrenin yükselişi havanın iyi olacağını, düşmesi kötüleşeceğini gösterir.

— Benim barometrem ekonomik barometre!

— .....

— Hevenkteki simitlerin eksildiğini görünce ekonomik havanın bozulduğunu anlarım. Olduğu gibi duruyorsa hava iyi demektir.

— Yani?

— Benimle iş gören ses ve saz sanatçıları, düetçiler, aktörler, hokkabazlar...

— Ve benzerleri...

— Evet, ve benzerler, işler durgunlaşınca simide sarılır. Bir tür cankurtaran simididir benim susamlı simitlerim onlar için... Simitler eksildikçe zor durumda bulunduklarını

anlarım. Sözleşmelerimde fiyatı ona göre ayarlarım. Simitler olduğu gibi duruyorsa, piyasada işler durgun değildir. Sanatçı, köftecide, piyazcıda, lokantada karnını doyurabiliyor demektir. Onlarla pazarlığa oturmak işime gelmez.

— Barometreyi, ilk düşünen İtalyan fizikçi gibisin.

— Evet, Galileo gibi... O, doğal havayı ölçerdi, ben ekonomik havayı ölçerim barometremle. Almaz mısın bir simit?

— Ziyade olsun... Piyasa açık benim için...

Organizatörün bürosundan ayrılırken, kapıdaki simit hevengine bir el uzanıyordu. Sıskamı sıska, sarımı sarı... Avurtları çökmüş, yarı aç yarı tok bir müzisyendi bu... Kara torbasına yerleştirdiği (matemzede) bir ut...

— Piyasa durgun! diye gülümsedim.

Caddenin köşesinde bir simitçi avaz avaz bağırıyordu:

— Şimdi fırından getirdim. El yakıyor, el... Soğumadan alın...

Bir pülverizatör gibi tükürük saçıyordu ağzı simitlerin üzerine...

— Ver bir simit! dedim.

— Satışlar nasıl? diye de sordum.

— Allaha bin şükür, dayı! dedi.

— Günde kaç simit satarsın? İkiyüz, üçyüz?

Parmağını tükürükleyip simitleri istifledi. Güldü alaycı alaycı. Malborosunun dumanını suratıma üfledi.

— Yok be dayı? dedi. Allahın izniyle iki saatte bin simit...

— Bin simit?! İki saatte?! Peki sonra?

— Gider yatarım sırtüstü...

— Bir simitten sana kaç lira kalır?

— Üç?! Üç lira?!

Bir çarpı yaptım kafamda: Ayda doksan bin lira! Akla zarar!

Organizatör arkadaşımın hakkı vardı: Simit, ekonomik barametreydi bizim ülkede...

— Sen "yukarıdaki"ne değil, "Ankaradakiler"e şükret!" dedim simitçiden ayrılırken...

Dokuz Dua

Ramazan geceleri İstanbul'un Şehzadebaşı kahvelerinde adına "Meddah" denilen kişiler halkı eğlendirirdi. "Meddah", övücü anlamına... (Bugün binlerce iki yüzlü meddah var çevremizde! O da başka!)Hoş öyküler anlatır, taklitler yapardı bu adamlar...

Adım başına açılan "Biraevleri"ni Ramazan gecelerinin "Meddah"lı kahvelerine benzetiyordum ben. Bira bardağını ağzına dikip, köpüklü dudaklarını yumruğu ile sildikten sonra öyküye başlardı bizim "Meddah"lar... Şeşi beş gören gözler, dumanlı kafalarla da olsa dinlerdi herkes can kulağı ile...

Bahriyeli ile bir masada çakıştırıyorduk gene...

— Marco Polo! dedi alaylı alaylı gülerek; Kubilây Han'ın adamıydı bu Venedik'li gezgin, bilirsin ya... Çin'i dolaşmıştır adım adım, ticaret amacı ile... Bizim Marco Polo'muz da loğ taşına benzeyen şu ünlü hükümet adamıdır.

Şikago üniversitesi ekonomi profesörü Friedman'in metotlarını Türkiye'de uygulayan, başarısızlığını başarı gibi gösteren hokkabazın biri... Adana'lıların loğ taşı dedikleri ve zaman zaman toprak damlarını ezip sertleştirdikleri taş... Bu adamın metotları da loğ taşı gibi ülkeyi yamyassı etmiştir; insanların canına ezan okumuştur. Ne demiş Friedman? "En iyi öğrencim Reagan" demiş. "Beni yeryüzünde anlayan tek adam!" demiş. Ve eklemiş: "Ama, yanlış anladı!" Oysa, Friedman'ı yanlış anlayan ikinci adamın Türkiye'de olduğunu nereden bilecek? Şikago nireeee, Ankara nire!

Haaaa... Ne diyordum?

— Bizim Marco Polo?

— Adam şimdi de İran'a uçtu. Beşyüz kişilik işadamı, bürokrat ve teknokratla... Yanlarında akıl almaz plânlar, projeler götürerek... Tahran'a varıncayadek anasının bellettiği "Dokuz Dua"yı kimbilir kaç kez mırıldanarak...

— "Dokuz Dua"da ne?

— "Dokuz Dua" öylesine bir tılsım ki tüm pürüzleri yok eder, sorunları çözer, tehlikeleri geçiştirirmiş. Sen duymadın mı? Marco Polo'muz daha özel sektörde görevli iken ünlü bir İşadamı ile Amerika'ya gidiyormuş uçakla... Bu işadamının hava yolculuğundan ödü patlarmış. Bir ara uçak, elektrik yüklü bulutların oluşturduğu "ölüm tüneli" ne girmiş ve irtifa kaybetmeye başlamış. işadamının benzi kül gibi olmuş birden... Bizimki, ona "Dokuz Dua" yı yineletmiş tek tek... "Korkma! Yanında ben varım. Ünlü "Dokuz Dua" mı okurum!" demiş ona...

Ne hikmetse, kurtulmuşlar yere çakılmaktan, ya da bir dağın doruğuna toslamaktan...

Senin anlayacağın, umutlar boşa çıkınca, Marco Polo'muzun başvuracağı son koz bu "Dokuz Dua"...

Ve, bir kahkaha attı. Biraevindeki tüm kafalar bize çevrildi.

Bahriyeli, bardağını yarıya dek midesine boşalttıktan sonra anlattı:

— Alman yolcu uçağı, ineceği Arap kentinin hava alanına yaklaşmıştır. Üç motordan biri apansız bozulup istop eder. Kaptan pilot, alan kulesine durumu bildirir; ne yapacağını sorar.

— Çift motorla inebilirsin...

Az sonra ikinci motor durur.

— Ne yapayım?

— Tek motorla in...

Kısa bir süre geçer ve üçüncü motor da susar.

Alman pilotun benzi atar. Korku ve telâşla alana durumu bildirir.

— Motorlar tüm istop... Hızla alçalıyorum. Ne yapmam gerek yaaaa Seyyid?

Görevli Arap, Almanca yanıtlar:

— Hıımmm... Öyleyse, söylediklerimi tek tek yinele kaptan: Eşhedü en lâ ilâhe ilallah ve eşhedü enne Muhammeden abdühû ve resulühü...

— "Dokuz Dua" etkili olacak mı yaaa Seyyid? dedim Bahriyeliye...

— W. Shakespeare'in "Hamlet"i, önündeki kurukafaya bakarak felsefe yapar, hatırlayacaksın: Olmak, ya da olmamak!" Hükümet adamımızın Hamlet gibi düşüncelere daldığı kesin!

İkimiz de kahkahayı bastık ve bira bardaklarımızı tokuşturduk.

Pilli bebek

Bir kadın gördüm "Şadırvan"da bu akşam... Güneş, yapıların ardında yeni kaybolmuştu. Çevrende kararmak üzere bir morluk... Beyaz boyayla işaretlenmiş yaya geçidinin iki başında kalabalık: Kırmızı yandı dur... Yeşil yandı geç... Bu insancıklarda sanırım "renk körlüğü" var. Trafik polisinin görevini yüklenen "Mehmetcik" ikide bir düdük çalıp kalabalığı uyarıyor. Köyünde davar güder gibi!

Yaşlı mı?

— Yasah, baba, dur hele... Delikanlı mı?

— Yakışıklı, çık kaldırıma...

Gülüyordum hafiften...

Kırk yaşlarında mıydı neydi bu kadın? Yoksulun yaşı belli olmaz ki! Kulaklarına dek kafasına geçmiş kirli, yün bir başlık... Tepesinde ponponu... Konik biçimi ampuller

vardır. Tıpatıp konik surat... Ama telleri kopmuş, kararmış bir ampul... Islak, ışıl ışıl gözlerini sık sık kırpıştırıyordu. Kırpıştırmasa, canlı mı cansız mı anlaşılamazdı:Dikine bir mumya gibi... Yaklaştım.

— İyi akşamlar! dedim ona...

Sustu. Alkolik miydi? Düşmüş bir sokak orospusu mu?

— İyi akşamlar! diye yineledim, suratsız suratına doğru eğilerek...

Sıska mı sıskaydı. Sanırım koyu kahverengi bir ceket vardı sırtında... Eskilikten vatkaları fırlamış bir ceket... Bacaklarında ütüsüz bol bir pantalon ve bu pantalonun kemerinden ucu sarkmış bir mendil... Neye ucunu dışarı sarkıtmış? Ağlıyordu sık sık belki de... Duvara yapışık raf-masada üçte ikisi bitirilmiş bira bardağı...

— Üzüntülüsünüz! dedim kadına...

Sustu. Kahverengi ıslak gözlerini kırpıştırdı.

— Bir derdiniz olmalı! dedim.

— Dertsiz insan olur mu? diye omuzlarımı silkeleyip gülümsedim.

Somurtuyordu susarak... Onu konuşturmak için göbeğinin orta yerinde bir düğme arayacağım geldi. Hani pilli bebekler vardır ya! Düğmesine basınca karnındaki küçücük plâk döner; ya konuşur, ya şarkı söyler...

— Pili bitmiş bu bebeğin! diye içimden söylendim.

— Niçin konuşmuyorsunuz?

Sustu.

— Sizi rahatsız ettim sanırım...

Islak gözleri kırpışıyordu. Ağzı mühürlü!

— Gideyim mi?

Sustu.

— Gidiyorum. Sustu.

— İyi geceler! dedim ve çıktım "Şadırvan"dan...

— Dur babalık! Kırmızı yandı baksana!

— Bağışla dalgınlığımı...

Pili bitmiş bebek düşlerime girdi o gece... Düğmesine basınca, konuşturdum onu düşümde... Neler, neler anlattı bana?

Kocası bırakmış kaçmıştı. Aç biilâçtı. Aç gezmektense tok ölmek yeğdir derler... Kimsesi yoktu. Yeri yurdu yoktu. Gençliğini, güzelliğini yitirince kaldırımlara düşmüş bir orospuydu. Böyle miydi? Bilemem. Düş, bu...

Ertesi sabah, Ayşın'a anlattım kadını... Gözleri büyüdü:

— Bu kadını tanıyorum! dedi.

— "Şadırvan"a gitmiyorsun ki!

— Bu kadın "Dev-Sol" örgütü liderinin anası...

— Korkut'un mu? Savcının idam isteği ile Sıkıyönetim Mahkemesinde yargılanan militanın...

— Onu arıyoruz günlerdir...

— Arayan kim?

— Militan arkadaşları...

— Ve, sen? diye, suratına baktım gözlerimi açarak şaşkınlıkla...

— Beni aldatıyorsun, Lokum... Hani bu tür illegal örgütlerle ilişiğini kesmiştin? "İGD"li olmuştuk ya biz?

— "İGD" legal mi, dedecik?

Yanaklarımı öptü kucaklayarak...

— Beni bağışla, dedecik...

Kombinezonlaydı. Dimdik sımsıcak memeleri göğsümü tutuşturmuştu sanki... Kara saçlarına doladım parmaklarımı... Ona var gücümle sarıldım. Güzel bir kızdı. Körpecikti. Esmer yüzünü öpücüklere boğdum. Dudaklarım dudaklarını buldu. Kaçmadı. Kıvranıyordu istekle...

Onu yatağa sürükledim. Kocası değil miydim? Hakkım değil miydi?

"Cop gecesi" ha? Kulakların çınlasın Apocu Hasso; bir görmeliydin bu sabahı... Parmak ısırırdın. Yaş yetmiş ama...

İş bitmiş değil!

Gözlerimi yummuştum. Andını bozan tek ben miyim bu dünyada?

Bağışla, Ayşecik...

— İşe geç kaldım, dedecik...

— Son günlerde bir değişiklik var sende, Ayşın... Geç saatler dönüyorsun eve... Nedenini saklama benden... Eski militan arkadaşlarınla buluştuğun belli...

Kara, iri gözlerini yüzümde dolaştırdı.

— Biliyor musun dedecik, gözaltına alınan yedi "ilerici" için emekçi analar, emekçi kızkardeşler, emekçi eşler gösteri yaptı bugün...

— ....

— Kalabalığı dağıtmak için kolluk güçleri cop kullandı acımasızca... Yıldıramadılar onları... Emniyet müdürlüğüne götürülürken bile haykırıyorlardı: "İşçinin alınteridir, bey paşa sarayları önümüz kavga yeridir, yürü iş alayları."

— Korkut'u asılmaktan kurtaracağız, dedecik...

Güldüm:

— Panzeriniz yok ki!

— Olmasın.

— Tankınız yok ki!

— Ne çıkar?

— Topunuz yok ki!

— İnancımız yetmez mi dedecik? Hangi dağ daha yüksek bizim yüreğimizden... Hangi deniz daha büyük bizim özlemimizden... Duymadın mı bu aranjmanı televizyonda, dedecik?

— Militan arkadaşlarınla "kurtarış" plânları hazırlıyorsun demek?

Sarıldı belime... llık soluğu başımı döndürüyordu. Bende ikinci kez "iş yoktu." Cop mu kullanacaktım? Gözün çıksın Apocu Hasso...

— Korkut'un anasını bulacağız, değil mi dedecik?

— Korkut... Dede Korkut... Bu akşam "Şadırvan"da buluşalım, Ayşın...

— Ne iyisin dedecik! Ne iyisin!

Dudaklarını dudaklarıma yapıştırdı. Mis kokuyordu ağzı... Bir goncaydı ağzı...

Günler birbirini kovalıyor. Ne olup bittiğini bilen yok... Tabur tabur yakalanıyormuş teröristler... Sağcısı da, solcusu da... Çarpışmalar sürüp gidiyor. Ve, üçer beşer ölü olarak ele geçiriliyor delikanlılar... Millî Hareket Partisi; Millî Selâmet Partisi liderleri takım taklavatı ile tutuklanıyor...

Doğu illerinde, lâik Türkiye Cumhuriyetinin 12 Eylül devrimcileri nutuklar atıyor:

— Ben hoca çocuğuyum!

— "Teröristleri mahkeme kararı ile asıyoruz. Şeriatın kestiğ parmak acımaz!" Oysa Konya mitinglerinde, çağdaş yasalara karşı yobazlar "Biz şeriatçıyız!" diyordu.

Nutuk atılan alanlar tıklım tıklım insan doluydu. Alkış alkış... Erbakan'ı, Demirel'i, Türkeş'i, Ecevit'i alkışlayanlar da bu kalabalıktı.

Bir devrimde, alkışçı insanlara karışan yahudiye sormuşlar:

— Sen kimi alkışlıyorsun?

— Daha belli değil! demiş yahudi...

Televizyon yüzlerce sol teröristin tutuklandığını duyuruyordu. Uyuyamadım o gece... Elimde bir kitap: Mao Çe-Tung'un romanı... "Birinci Kızılordunun uzun yürüyüşü, hiç kuşkusuz, yirminci yüzyılın akla gelmedik kahramanlıklarından biridir" diyordu bu kitap... Mao Çe-Tung tüm Kiangal Sovyetini –sivil, asker bir arada– Orta Çin'in güneyinden almış, oniki bin kilometre yürüterek, kuzey Çin'in en kuzeyindeki yere ulaştırmıştı.

Üniformalı asker parmakla sayılacak kerte azdı. Kadınlar

üniformasızdı: Tek belirtileri, şapkalarının üzerine dikilmiş kızıl yıldızdı.

"Şimdi artık içerideki ve dışarıdaki gericiler ayaklarını denk alsın!" Mao, 10 Ekim 1949'da Pekin'de böyle konuşuyordu.

Elimde kızıl kaplı kitap... Gözlerimi yummuştum. Mırıldanıyordum: Hangi dağ daha yüksek bizim yüreğimizden... Hangi deniz daha büyük bizim özlemimizden...

Korkut'un anasını "Şadırvan"da bulduk. Konik suratı gene asıktı. İşi öğrenince gülümsedi. Ayşın'ın ellerine sarıldı, öpmek için...

— İyi akşamlar! dedim ona...

Pili tükenmiş bebek değildi artık... Konuşuyordu:

— İyi akşamlar, baba!

Bizi Esentepe'ye götürecek kalabalık otobüse zar zor binebildik.

"Dokuz ay dar karnımda götürdüğüm oğul"

"Dolama beşiklerde belediğim oğul"

"Dolap dolap ak sütümü emzirdiğim oğul".

Militan Korkut'un konik suratlı anasına bakarken, halk ozanı, masalcı Dede Korkut'un şiirini mırıldanıyordum. Dolap dolap ak sütünü emzirdiği, Teknik Üniversitenin son sınıfına dek getirdiği oğlu Korkut, bir ideal uğruna asılacaktı. Onu kurtarmak gerekti. Nasıl başaracaklardı bu işi Ayşın ve militan arkadaşları?

Politikacı

— Mitolojinin Hermaphrodite'ini bilirsin sanırım...

— Bir efsane: Olağanüstü öykü...

— Hem erkek, hem kadın...

Aphrodite'in bir oğlu vardır. Delikanlı, gölde yıkanırken, Salmakis adındaki göl perisi ona vurulur. Genç, yüz vermez. Peri, tanrıya yalvarır: "Bizi birbirimizden ayırma!" Masal bu

ya, Tanrı, iki vücudu birleştirir: Hem erkek, hem kadın bir yaratık...

— Hermaphrodite!

— Ben politikacıları Hermaphrodite'lere benzetirim işte... Ne kadın, ne erkektir bunlar... Lâflarına güvenmem. Amerika Dışişleri Bakanı ne demiş: "Türkiye ile Polonya birbirine benzemez" demiş. Polonya'daki özgürlükçüler Sovyet politikacıların etkisi altında bulunan Polonya generallerinin baskısında...

Ya Türkiye'de?

— Selimiye kışlasının bodrumları sol militanlarla dolmuş! dedim.

Dostum Bahriyeli, acı acı gülümsedi:

— Arabın öyküsünü bilir misin?

— Bilmem! dedim.

— Dinle öyleyse: Lübnan'lı turist, Newyork'a gidiyordu uçakla... Kuzguni bir arap... Bir dudağı yerde, bir dudağı gökte... Arada, kefiyesinin püsküllerini düzeltmekte... Newyork'a yaklaşılıyor, gökdelenler belirmiştir çevrede...

Hostes, yolculara birer belge imzalatıyor: Adı, soyadı, cinsiyeti, medeni hali, ülkesi, dini ve benzeri sorular... Amerikan yasaları gereği bir formalite... Arap, belgesinin "cinsiyet" bölümüne "Seks" yazar. Amerikalı güzel hostes bir şey anlamaz ve az sonra gelip sorar:

— Nasıl seks mister?

Arap, gülerek ellerini ovuşturur ve övünerek yanıtlar:

— Mukammal! (Mükemmel).

— Kadın mı, erkek mi mister?

Arap, kırıtarak, kefiyesinin püsküllerini düzeltir ve anlamlı anlamlı güler:

— Farketmez! der.

Politikacılar da benim gözümde bu Lübnan'lı Arap gibidir yani...

Hepsi birer Hermaphrodite!

Dört korsan

Sabahleyin, kapıcının "kapının altından bıraktığı" gazeteyi görünce beynimden vurulmuşa döndüm: Münih-İstanbul-Ankara seferini yapan THY "Boeing 727- Diyarbakır" uçağı kaçırılmış, Diyarbakır'a götürülmüştü. 147 yolcu vardı uçakta... İkisi kız dört militan korsan yapmıştı bu işi... Evet, yalnız beynimden vurulmuşa dönmedim, beynim attı: Bu iki militan kızdan biri Ayşın'dı, kuşkum yok... İki gün önce öpüşerek ayrılmıştık:

— Sılaya gidiyorum, diyordu; burnumda tütüyor bizimkiler... Yakınlarım, tanıdıklarım, dostlarım...

Korkut'u kurtarma plânı buydu demek...

"Dev-Sol" liderinin konik suratlı anası, Ayşın'ın yatağında uyuyordu. Horultusunu duyuyordum. Bir uçak motoru gibi gürültüyle horluyordu kadın... O sıska göğüsten, o hasta ciğerlerden nasıl çıkıyordu bu horultu?

Radyoyu açtım: Spiker uçak korsanlığı olayını ayrıntılar ile veriyordu. Aldanmamıştım: İki kızdan biri Ayşın'dı.

Korkut'un anası sevinçten ağlıyordu:

— Başaracaklar mı? Korkut'umu kurtarabilecekler mi baba?

— Bilemem ki!

Ertesi sabah, "kapının altından" bırakılmış gazetenin manşetini görünce, bir kez daha beynimden vurulmuşa döndüm: "Görülmemiş operasyon" diyordu gazete... 147 yolcunun ve 6 mürettebatın ölüm bekleyişi 19 kişilik "çevik kuvvet" timinin başarısı ile bir dakikada sona ermişti. Rehinler kurtarılmıştı. Silâhlı çatışmada militan kızlardan Ayşın ölmüştü.

— Ayşın vurulmuş, Ayşın ölmüş ha!

Ağlıyordum. Dizlerimin bağı çözülmüştü. Koltuğa çöktüm:

— Ey "Yukarıdaki"... Beğeniyor musun yaptığını!

— Korkut'umu kurtaramadılar, diyordu ağlıyarak anası... Konik suratında gözyaşları yuvarlanıyordu.

— Korkut'um asılacak... Yazık değil mi ona? diyordu.

"Dokuz ay dar karnımda götürdüğüm oğul - Dolama beşiklerde belediğim oğul - Dolap dolap ak sütümü emzirdiğim oğul" diye söyleniyordum Dede Korkut gibi...

— Olmaz böyle şey... Ayşın ölemez... Olamaz... Olamaz... Olamaz! diye çırpınıyordum. "Hangi dağ daha yüksek bizim yüreğimizden, hangi deniz daha büyük bizim özlemimizden..."

Kırmızı karanfiller

Diyarbakır'da Ayşın'ın mezarını arıyordum. Yağmur hayağdı, ha yağacak... Kara bulutlar birbirini kovalıyordu. Omuzunda kürek-kazma ile bir mezarcı geçti önümden... Küreğine yapışmış taze, nemli toprak parçaları... Mezar kazmaktan dönüyor olmalıydı. Belki de Ayşın'ı gömenlerden biri...

— Arkadaş! dedim yavaşça.

Sigarasını ağzından çekmeden konuştu:

— Buyur, baba...

— Bir kaç gün önce bir kadın gömdüler buraya... Adı Ayşın... Ayşın Lokum... Belki de gömenlerden biri sendin... Suratıma baktı garipseyerek... Sigarasını dumanladı:

— Gömdüklerimin künyesini tutmam, baba! dedi.

Ürkekti bakışları... Biliyordu, kuşkum yok... "Künyesi bozuk" diye tanıtmışlardı ona Ayşın'ı...

Kafamı gökyüzüne kaldırdım.

— Ey "yukarıdaki röntgenci" diye mırıldandım Zihni dede gibi; beğeniyor musun yaptığını? dedim öfkeli öfkeli...

— Merhaba dedecik.

İrkilerek döndüm. Militan Fikret'ti bu... Uçak korsanlarından biri... Kurtarmıştı güvenlik güçlerinin operasyonundan paçayı...

— Ayşın'ın gömüldüğü yeri biliyorum, dedi. İşin doğrusu biz kalbimize gömdük onu... Burada yatan, kalımsız vücudu... Gel benimle dedecik...

Elinde karanfiller vardı. Kırmızı karanfiller...

— Ne inançlı, ne gözü pek kızdı Ayşın! Operasyonu yapan "tim"le nasıl vuruştu bir görseydin dedecik... Yürekli kızdı.

Kulaklarımda Ayşın'ın sesini duyar gibi oldum: "Hangi dağ daha yüksek bizim yüreğimizden... Hangi deniz daha yüksek bizim özlemimizden..."

Fikret, bir tümseğin önünde durdu:

— İşte.

Gözyaşlarımı tutamadım. Kara bulutlar da, ben de boşandık. Yağmur omuzlarımızı dövüyordu. Sırılsıklam olmuştuk Fikret'le...

— Dedecik, üzülmen değil, övünmen gerek...

Tümseğin başucuna çömelmiş, elindeki karanfilleri ıslak toprağa sıralıyordu bir bir... Kısık kısık konuşuyordu:

— Kanlı kızıl mermere kazıdık seninde adını arkadaşım, diyordu; onbinlerin inancında bilincinde yaşıyorsun Ayşın... diyordu.

Tümseğe eğildim. Öptüm, kokladım.

"Mis kokuyordu ağzı... Bir goncaydı ağzı..."

"Panzerimiz, tankımız yok ama, inancımız var" demişti. "Hangi dağ daha yüksek bizim yüreğimizden!" demişti.

Yağmur, mezarların arasında birikintiler yapıyordu. Küçük küçük gölcükler oluşuyordu.

— Gidelim, dedecik...

Ayrılmadan, tümseğe kapandım gene... Islak toprağa sürdüm yüzümü... Mis kokuyordu toprak... Bir gonca gibi kokuyordu. Bir karanfil goncası gibi...

Dönüyorduk.

— Sen nasıl kurtulabildin Fikret?

Sıkıntılıydı. Kafasını sallıyordu iki yana... Acı gelmişti bu başarısızlık...

— Sorma bana bir şey, dedi; kurtaramadık Korkut'u...

"Diyarbakır" uçağının güzel hostesi, yürekli hostesi Gonca sokmuştu tabancaları Yeşilköy hava alanında uçağa... Diyarbakır Devlet Hastanesi'nde komadaymış. "Dev-Sol" örgütünden olduğunu nasıl gizledi bu kız?

— Gonca'yı görmeden gitmemeliyim Diyarbakır'dan... Ayşın'ımın savaş arkadaşını görmeliyim.

Delikanlı, durdu. Islak omuzlarımı kavrayıp suratıma eğildi. Acıyarak güldü:

— Dedecik, aklını peynir ekmekle mi yedin? Tutuklarlar seni... Sürünürsün sıkıyönetim mahkemelerinde boku bokuna... Bağışla böyle kaba konuştuğum için...

Fikret, başarısız korsanlığın öyküsünü anlatmaya başladı. Boşalmak istiyordu sanırım.

— "Boeing 727" Göynük üzerinde uçuyordu dedecik... Ankara'ya birkaç kez uçak yolculuğum vardı, bilirdim üstünden geçtiğimiz yerlerin neresi olduğunu... Yüz kırk yedi yolcu, model bir uçak içine yerleştirilmiş mumya yontlar gibiydi. Hiçbiri kıpırdamıyordu. Korku, kaygı, kuşkunun baskısı altında ezgin... Düşüp parçalanabilirlerdi. Uçak bir başka uçakla çarpışır, yana yana toprağa çakılabilirdi. Ya da... Ya da korsanlarca kaçırılabilirdi. "Boeing 727 - Diyarbakır"da "Dev-Sol" örgütünden biri hostes iki kız, iki delikanlı bulunduğunu nereden bileceklerdi? Gökyüzünde bulutlar, bulutlar... Kimi ak, kimi kara bulutlar... Kısa süre sonra, Gonca, yolcuları tek tek dolaşmaya, kumanya dağıtmaya başladı. Ayşın, ben ve Timuçin, paketlere sarılmış tabancaları gizlice aldık Gonca'dan...

Yerimden kalktım yavaşça... Titriyordum doğrusunu istersen, dedecik... Başarabilecek miydik? Korkut'u asılmaktan

kurtarabilecek miydik? Uçak korsanlığını ilk kez yapıyorduk dördümüz de...

Pilot kabinine girdim. Tabancamın namlusunu kaptan pilotun şakağına dayadım birden...

— Şu anda "Boeing 727" dört militanın komutasındadır, kaptan...

Kaptan ve yardımcısı şaşkındı. Ama, soğukkanlıydı ikisi de...

— Ne yapmak istiyorsunuz?

— Rotayı değiştirip uçağı Diyarbakır hava alanına indireceksiniz. Telsizle isteklerimizi alanın yetkililerine ileteceksiniz...

Timuçin'in, Gonca'nın ve Ayşın'ın seslerini duyuyordum. "Korkmayın, Diyarbakır'a gidiyoruz, diyorlardı yolcuları yatıştırmak için; isteklerimiz yerine getirilinceye dek rehinsiniz...

Yolcuların paniğe kapıldığını bağrışmalarından anlıyordum.

Uçak Diyarbakır hava alanı üzerindeydi bir süre sonra... Kaptan pilot, telsizle konuşuyordu:

— "Boeing 727-Diyarbakır... Boeing 727-Diyarbakır". Zorunlu iniş yapacağım. Kaçırıldık. Uçağa dört korsan hakim. 147 yolcum var. Mürettebat 6 kişi...

Pilot kabinindeki görevi Ayşın'a bırakıp içeri girdim. Uçak alana inmişti. Pistte sekerek ilerliyordu hızla... Gonca ve Timuçin'le başbaşa verdik. Alanda, güvenlik güçleri bize karşı bir operasyona geçebilirlerdi. Timuçin, pilot kabinine koştu. Kaptandan telsiz vericisini aldı:

— Alan yetkilileri, dikkat, dikkat! diye bağırdığını duyuyordum; Bir operasyona girişilirse tüm yolcularla birlikte havaya uçacağız. Bombalarımız hazır. İsteğimiz: "Dev-Sol" lideri Korkut'un en kısa sürede bize teslimi... Yakıt ikmali... Rehin tuttuğumuz yolcuları bu koşullarla serbest bırakabiliriz.

Ortalık kararmıştı. Alan çevresindeki projektörler, "Boeing"i ışık kıskacına almıştı. Uçağa kimse yaklaşamıyordu.

Saat ilerliyordu. Birden projektörler söndü ve tüm alan karanlığa gömüldü. Bir operasyon hazırlığı olabilirdi, dedecik... Belkide "kurtarma timi" bekleniyordu. Sinirlerimiz adamakıllı gerilmişti. Bombamız yoktu. Uçağın uçurulacağı korkutmaydı. Kurusıkı atıyorduk işte. Heyecandan titriyordum.

Tabancanın kabzasını tutan avuçlarım sırılsıklamdı terden... Uçağın ışıkları yanıyordu. Ateş açacaklarını sanmıyorduk. Camlara kurşun işleyemezdi. Gonca:

— Ne olur ne olmaz ışıkları ve farları söndürelim! diye haykırdı. Işıklarımız ve farlarımız sönünce alanın projektörleri yandı.

Saat ilerliyordu. Geceyarısı geçmişti. isteklerimize olumlu, ya da olumsuz yanıt alamamıştık. Üstelik, kadın ve çocuk yolcuların ağlayışları sinirlerimizi büsbütün bozmuştu.

Sabaha karşı, korktuğumuza uğradık, dedecik... Tim saldırıya geçmişti. Uçağın mutfak kapısı sökülmüştü. Arka kapı da düşürülüp açılmıştı. Vurucu tim içeri doluyordu. Denize düşmüş bir uçağın kapısından dolan sular gibi... Komando kılıklıydı bunlar... Ellerinde colt tabancalar, kurtarma çengelleri vardı. Ayşın, Gonca ve Timuçin, tim erleri ile boğuşuyordu kıyasıya... Kızları görmeliydin; dedecik... Timuçin yaralı olarak yakalanmıştı.

Birden, Ayşın'ın alnında bir kırmızı karanfil açtığını ürpererek gördüm. Mermi tam alnını bulmuştu. Kırmızı karanfil hızla büyüyen bir goncaydı. Yüzüne yayılıyordu durmadan... Kıpkırmızı, koskocaman bir karanfil olmuştu başı... Dişlerim kenetlenmişti. Haykırmak istiyordum, sesim çıkmıyordu.

Timin arasına dalışım, kargaşa ortasında önüme çıkan araca atlayıp alandan kaçışım korkulu bir düş...

Fikret sustu. Kafasını salladı iki yana... Yağmur şakırdıyordu. Kentin kenar mahallelerindeydik artık...

— Benimle görülmeni istemem. Zarar gelmesin sana... Yolun açık olsun, dedecik...

— Ya sen ne yapacaksın?

Omuzlarını silkti. Yanıtlamadı. Uzaklaştı. Islak tüyleri kapkara sokak köpeği delikanlıyı izledi arkasından...

Otelin küçük odasında, sabaha dek, oluklardan taşan yağmuru dinledim; göz kırpmadan...

Pili biten bebek

Diyarbakır'dan döndüm. Dairenin kapısı açılmıyordu bir türlü... Zil, zil, zil... Boşuna... Fatoş Hanım –Ayşın'ın anası demiştik soranlara... Meraklıdır şu bizim apartmanda oturanlar!– bir yere gitmiş olmalı... Akşam karanlığı basmıştı. Merdiven otomatiği sık sık yanıp sönüyor, komşular birer ikişer dönüyordu.

Zorladım kapıyı... Sonunda açıldı. Hem daire kapısı, hem yeni bir masraf kapısı açıldı. Küçük de olsa, onarım için anasının nikahını isteyecekti marangoz... Antredeki elektriğin düğmesini çevirdim. Seslendim:

— Fatoş hanım, ben geldim.

Yanıt yoktu. Salona girdim. Işığı yaktım. Ve... Gözlerim yerinden oynadı: Korkut'un anası tavandan sarkıyordu. "Pilli bebek"in pili bitmişti. Konik suratı, telleri kopuk bir ampul gibi karanlıktı. Pilli bebek susuyordu. Pilli bebek kıyamete dek susacaktı artık...

Sinir bunalımı içinde kendini tavana asmıştı. Oğlunun asıldığını görmemek ister gibi...

Dede Korkut'un şiirini ansıyordum:

Dokuz ay dar karnımda götürdüğüm oğul
Dolama beşiklerde belediğim oğul
Dolap dolap ak sütümü emzirdiğim oğul

Morgun raporu ve Adli Danışman Albayın aracılığı ile, soruşturma kısa sürdü. Gömdük Kozlu'ya pilli bebeği... Cenazede bir ben, bir Zihni dede vardı onu tanıyanlardan...

"Şadırvan"a uğradıkça, Korkut'un anasını ilk gördüğüm raf-masada içerim biramı... İçin için ağlayarak...

Mutsuzluk

Anam ölmüştü. Babam ölmüştü. Kardeşim ölmüştü. Ayşe ölmüştü. Şimdi de Ayşın...

İsteksiz bir yaşam + Dostsuz bir yaşam + Kimsesiz bir yaşam = Mutsuzluk.

Diyordum kendi kendime...

Yakama bir büyük karanfil iliştiriyordum hep... Kırmızı bir karanfil...

Plânlama

Otobüse genç bir çift bindi Mecidiyeköyü'nden... Kadının kollarında sırma işlemeli bezle kundaklanmış bir çocuk vardı. Erkek, elele veren dört, beş, altı yaşlarında üç küçüğü lokomotif gibi sürüklüyordu ardından...

Yanımda yürüyen biri, lâhavle çekiyordu:

— Bir de aile plânlaması diye tutturmuşuz, diyordu; uyguladığımız Friedman ekonomik metotları gibi bu da fiyasko verdi!

Ona bir öykü anlattım gülerek:

Güç bir doğumu başarınıştı doktor... Genç ana ölüp ölüp dirilmişti... Gözlüğü altın çerçeveli yaşlı jinekolog, elindeki lavtayı sallıyor, sevinçli sevinçli konuşuyordu:

— Pişman olmayacaksın sanırım. Şu tosuncuğa bak hele... Maşallah maşallah...

Ve, tosuncuğun kıçını şamarlıyordu hafiften...

Çocuk, kahkahayı salıvermişti. Gülmekten kırılıyordu. Gıdıklanmış mıydı? Yaşlı doktoru şaşkına çevirmişti tosuncuk... Hem onu alaya alıyor, hem yumruğunu oynatıp duruyordu. Jinekolog minik avucunu açtı merakla çocuğun... Yumruğun içinde bir hap vardı: Doğumu önleme hapıydı!

Doktor, altın çerçeveli gözlüğünün üzerinden genç anaya şaşkın; kadın doktora öfkeli bakıyor:

— Bu, senin salık verdiğin doğum kontrol hapı doktor! diyordu ağlamaklı bir sesle...

Yoldaşım, önce güler gibi oldu. Sonra, cebinden bir ilâç kutusu çıkardı. Kuşkulu kuşkulu baktı. Sanırım doğumu önleme hapıydı!

Tükenmez

Zihni dede ile "Felekten bir gün çalalım" dedik. Atladık Karaköy'den vapura...

Elinde mavili, kırmızılı, yeşilli kalemlerle dolaşan gezgin işportacı, gemi görevlilerinden ürkmüş bir sesle malını övüp duruyordu:

— Tükenmez bunlar... Alacağı yazan, vereceği yazmayan tükenmez kalem bunlar, diyordu.

Yanımızda oturan yolcu, suratımıza doğru eğildi. Karpit gibi kokuyordu ağzı... Kocaman burnu vardı. Çenesinde kırçıl, sivri bir sakal...

Zihni dede fısıldadı:

— Rasputin'e benziyor!

— Gerçek mi dersin? diye soruyordu Rasputin, hafiften gülerek; alacağım yok ki! Bir ömür vermişiz devlet kapısında... Sıfıra sıfır elde var bir... "Ya vereceklerim?" Tükenmez dediği bu kalemler borçlarımı yazmakla tükenir arkadaşım! Dertlerimi yazıya döksem yeter mi ki bu kalemler arkadaşım?

Zihni dede:

— Memur olmalısınız! dedi.

— Hem de emekli memur... "Mahmutpaşa"da işportacılığa başlasaydım, sütyen satsaydım, apartmanım olurdu.

— Bebelere başlık! dedim.

Güldü acı acı... Avuçlarını havı dökülmüş ütüsüz pantalonunun dizinde şaplatıyordu. Dizini dövüyordu sanırım.

Bir başlık gördüm karşımda oturanın dikizlediğim gazetesinde: "Bol bol yiyen, bel bel bakar!"

Yazının ortasında gerdanı göğsüne sarkan, ablak suratlı bir "sorumlu" vardı. Bol bol yediği kesindi. Bel bel bakıyordu gözlüğünün ardından... Az yemeli imişiz. Boğazımızdan kıstığımızı dışarıya satıp döviz sağlamalı imişiz.

Zihni dedeye gazetenin başlığını gösterdim.

— Halka verir talkımı! dedi. Cebinden sigara paketini çıkardı.

— Vapurda sigara içmek yasak! dedim.

Pofurdadı durdu bir süre... Gemi ile yarışan martılara daldı gözleri... Özgür, sere serpe, özgür martılar... Ne sıkıyönetim, ne yasak... Uçun kuşlar...

— Alacağı yazan, vereceği yazmayan tükenmez kalem bunlar!

İşportacı, günümüzün ahlâk bunalımını sinsice taşlıyor gibi geldi bana...

Kadıköy'ünde bizi bir olay bekliyordu: Yollarda bir kaçış ma, bir kaçışma... Silâh sesleri: Bam bum!

Bağrışan, çığrışan kadınlar canlı hedef olma korkusu içinde, ağaçların gövdelerinde, kaldırımlarda tam siper... Yırtmaçlı etekler bellere dek sıyrılmış. İpek külotlar, baldır - bacak, mal-mülk ortada... Ama, kimin umurunda? Erkekler dükkanlara dolmuş. Can derdinde!

— Biz de yatalım mı kaldırıma Zihni dede?

— Islanmışın yağmurdan korkusu mu olur?

Silâh sesleri uzaklaşınca, kadınlar eteklerini silkeliyerek (siperden) kalktı. Erkekler dükkanlardan fırladı. Yükte hafif pahada ağır bir şeyler yürütmüş olmalılar!

Birine yaklaşıp sorduk:

— Ne var, ne oldu burada?

— Bombalı pankart! dedi.

— Patladı mı?

— Güvenlik güçleri anında yetişti de etkisiz hale getirdi.

— Ne de olsa çevik kuvvet!!! Ya teröristler?

— Kaçtı.

— Vurulan olmadı demek?

— Yok yok...

Zihni dede:

— Karavana! diye güldü.

Az sonra yanımıza boylu boslu biri sokuldu. "Bu da kim?" Aaaa... Bu bizim Dalyan! Gazeteci Dalyan... Yakalanan "Barış Derneği" üyeleri arasında onun da adı vardı. Barış Derneği: Düşünceye karşı düşünceyle savaşan bir dernek... Eski bir ozan ne demiş?: "Gerçeğin şimşeği düşüncelerin çarpışmasından doğar!" demiş. Arapça söylemiş bu tümceyi... Garip bir çağrışımla "Bok yemenin arapçası" deyimi geçti aklımdan...

— Kaçtım Selimiye'den, dedi fısıldayarak Dalyan...

— Aferin sana!

Rıhtımın tenha köşelerine yöneldik.

— Dalyan, sen erimişsin yahu! dedim.

— İspermeçet mumu gibi! dedi. Sen sen ol da erime abi! dedi.

— Saçların? diye cavlak kafasını gösterip sordum; şu ünlü Yul Brynner'e dönmüşsün!

— Traş! dedi. Hem de sabunsuz...

— Ya sakalın?

— Traş! dedi. Hem de sabunsuz... Ve ekledi:

Elinde pırıl pırıl ustura, sevinçten ışıl ışıl parlayan alaycı gözlerle suratıma bakan adama dedim ki:

— "Hemşerim. Traş etmediğin bir yerim kaldı!"

— "Neresi o?" dedi. Bacaklarımı açıp apışaramı gösterdim:

— "Orası!" dedim.

— "Deyyus!" diye gürledi ve bir şamar indirdi... Zihni dede:

— Kırk satır mı, kırk katır mı? diye sormadı ha!? dedi. Dalyan:

— O eski çağlarda imiş dedeciğim; bugünkü işkence yöntemleri daha bir korkunç, daha bir öldürücü! diye yanıtladı.

"Dalyan gibi adam!" derler ya boylu boslulara; dalyanlığı kalmamış bizim çocuğun... Kendi gitmiş adı kalmış yadigâr. (Yadigâr, andaç anlamına)

— Hay Allah! dedim.

— Hay Allah ki hay Allah! dedi.

— Kalabalık mı Bodrum?

— Tıka basa... Turist cenneti Bodrum haltetmiş yanında...

— Truva atı! diye gülümsedim. Benzetişimdeki anlamı kavradı ve göz kırptı.

Zihni dede:

— Tükenmez! diye kafasını öne arkaya hafiften salladı. Tükenmez kalem gibi, diye mırıldandı. Dananın kuyruğu kopacak bir gün... Bam bum... Sokakta savaş var. Yıl: 1982.

Yürüyorduk rıhtımda ağır ezgi, fıstıkî makam... Gökte balık kapmak için denize pike yapmaya hazırlanan martılar... Alabildiğine özgür kuşlar... Ne bam bum... Ne sıkıyönetim... Uçun kuşlar, uçun kuşlar...

Güldürdü

Bahriyeli, biraevindeydi bu akşam da... Zihni dede ile tanıştırdım onları... Her zamanki gibi neşeliydi; gevezeliği üstündeydi. Sigara dumanından mı, çakırkeyiflikten mi ne suratını puslu görüyorduk.

Ama sesi netti:

— Üç büyük ülkenin önde gelen adamı, Tanrı'nın huzuruna çıkmış, dedi; sözü önce Amerika Cumhurbaşkanı Reagan almış ellerini ovuşturarak: "Tanrım; ekonomik bunalım bizi uçuruma sürüklüyor. Dolar düştükçe düşmekte... Grevler aldı yürüdü. İşsizlik gırla... Köşebaşlarında soyguncular namuslu insanları soyup soğana çeviriyor. Üzerinde doları olmayanı ya kurşunluyor, ya şişliyor. Güvenlik güçleri, vatandaşları uyarıyor habire: "Şişlenmekten, kurşunlanmaktan korkuyorsanız dolarsız çıkmayın evinizden!" Ve, hüngür hüngür ağlıyor Başkan...

Zihni dede:

— Reagan aktördü! diye güldü.

— Tanrı sessiz sessiz dinler Reagan'ı... Sıra gelir İngiltere'nin kadın Başbakanı Thatcher'a... "Yüce Tanrı, der; ekonomik bunalıma bir de "Falkland" siyasal bunalımı eklendi, Güney Atlantik'teki sömürgemizi Arjantin elimizden kaptı. Savaş gemilerimizi ablukaya aldı "Falkland"ı... Sanırım dövüşeceğiz...

Ve iki göz iki çeşme...

Tanrı sessiz sessiz dinler Thatcher'ı...

Kosigin de ağlamaklıdır. Tanrının huzurunda Friedman'cı Turgut Özal da vardır.

"Yaaa Rab! der Özal; para dilenmek için çalmadığımız kapı kalmadı. Ama, hepsi de suratımıza kapandı. Kuveyt'e susatıyoruz. Yutturabilirsek hava da satacağız! Romanya'dan ekonomik yardım istedik.

"Size sağlık yardımı yapalım!.." dediler. "Nasıl olacak bu?"

diye sorduk. "Anna Aslan'ı bir süre yollayalım Türkiye'ye!" dediler. "Ama, dedik; Anna Aslan seks uzmanı... Seks gücünü yitirenleri pompalıyor. Bizim ensesi kalınlar için seks uzmanına gerek yok ki! Karnı tok sırtı pek kesimin seks gücü zaten yerinde... Yardım yapacaksanız ekonomimizi güçlendirin!

Özal daha da ileri gitmiş:

"Tanrım, demiş; gün geçmiyor ki kırk, elli, yüz sol militan yakalanmasın... Kışlalar bunlarla ağız ağıza... İşsizlerin sayısı nüfusun dörtte birine ulaşacak nerdeyse... Öte yandan, yoksulluk, açlık... "

Bahriyeli sustu. Zihni dedenin ve benim yüzlerimize baktı ayrı ayrı... Gözleri süzgün, dalgındı.

— Ve dedi bahriyeli; bir hüngürtü kopmuş...

Zihni dede:

— Ağlayacak elbet! dedi.

Bahriyeli, alaylı alaylı omuzlarımıza vurdu:

— Bir hüngürtü kopmuş. Ama iki göz iki çeşme ağlayan Turgut Özal değil, Tanrı imiş!

Garson! Evladım, doldur bardakları... Bize meze de getir... Karides, kokoreç, fındık, fıstık... Ne olursa...

Bahriyeli birasını yudumladı ve yumruğu ile dudaklarını sildi:

— Kemerleri sıkalım, diyorlar. Az yiyelim çok satalım dışarıya, diyorlar. Bu ülke sizin ülkeniz diyorlar ulusa... Vatan, millet, Sakarya nutukları atan düzmeci vatanseverler gibi... Oysa, ülkenin sahibi onlar!

Romanya devlet Başkanı Çavuşesku bir gün adamlarına demiş ki: "Romanya'nın güldürü fıkra anlatmakta en ünlü kişisini bulun getirin!" "Başüstüne Başkan!", aramışlar, taramışlar. Bir köylü bulmuşlar. Yırtık çizmeleri çamurlu, üstü başı pırpıt bir adamcağız... Başkanlık sarayının görkemli salonu paha biçilmez halılarla döşeli imiş. Çizmeleri ile ha-

lıları kirletmekten korkmuş köylü... Ezilip, büzülüyormuş, Çavuşesku onu yüreklendirmiş:

"Gel yoldaş gel, çekinme! demiş.

Bas yoldaş, bas! demiş. Bu halı senin halın; bu halı Rumen milletinin halısı! Bu halının her ilmiğinde Rumen halkının emeği var, alınteri var! Çekinme, üstünde yürü! Burada gördüğün herşey senin!"

Köylü, gözleri faltaşı gibi açık; Çavuşesku'yu dinlemiş, dinlemişte: "Affedersin Başkanım, demiş; güldürü fıkrasını sen mi anlatacaksın, ben mi anlatacağım?"

Biraevinden çıktığımızda, soğuk bir yağmurla karşılaştık. Rüzgâr üşütüyordu. Oysa Nisandaydık. Ceketlerimizin yakalarını kaldırdık. Bahriyelinin telası kırışmış yakası, tüm eskiliği ile sırıttı. Söylendi tükürür gibi:

— Amma da soğuk! Zihni dede:

— Titriyorum! dedi. Bahriyeli:

— Kuyruğu titretmemeye bak arkadaşım! diye güldü ve ekledi:

— Kork Aprilin (April - Nisan) beşinden, manda ayrılır eşinden!

Yürüdük Taksim'e doğru... Kalabalıkta itişe kakışa...

İstiklâl caddesi bir âlem!

"Savaşçı" yenik düştü

Zihni dede on gün önce vurdu kafayı yere... Adamakıllı hastaydı "Savaşçı"... Elinden tutmak gerekti. Piyango bileti satamıyordu. Yapayalnız yaşadığı küçük evde açbiilâç bir "Savaşçı"... Düşünebiliyor musunuz? Akıl alacak şey mi bu? Sosyal güvencesi yoktu. Bense Sigortadan yaşlılık aylığı alıyordum. Ona yiyecek, ona ilâç sağlamalıydım. Ona doktor götürmeliydim. Doktor! Bir pratisyen hekim bile, has-

tanın ayağına gittiği için avuç dolusu vizite parası almıştı. Hipokrat andını içerken ayağının birini yerden kaldırdığına andiçerim bu adamın!

Doktor: "Ciğerlerini üşütmüş; verdiğim ilâçları alın, geçer!" demişti. Üşütmüştü bu doktor! Soğuk algınlığından öte bir hastalık gibime geliyordu.

Gittikçe ağırlaşıyordu Zihni dede... Sanırım "Yukarıdaki"nin görevlisi kancayı takmıştı!

"Savaşçı"nın evine gittim bugün... Bir yoksullar sokağıdır burası... Evden eve karşılıklı, uçları makaraya takılı çamaşır ipleri gerilmiştir. Bir tür çamaşır teleferiği!

Ramazan geceleri iki minare arasındaki kablolara kandillerle yazılar dizen, çiçek resimleri yapan usta bir mahyacının elinden çıkmış mahyalar gibi: Allı, yeşilli, morlu, sarılı, kırmızılı ve tümü yamalı çamaşırlar... Karşılıklı iki evin kiracıları anlaşırdı aralarında... İki eve de tahta makaralar çakılırdı. Çamaşır ipleri gider-gelirdi. Kurutacak çamaşırı olan, bunları mandallayıp makarayı çevirirdi.

Zihni dede çamaşırını benim gibi kendi yıkardı, biliyorum. Delikleri lehimlenmiş bir çinko leğende... Plâstik leğen ateş pahasınaydı.

Bir gün, komşusuna rica etmişti. Makaralı çamaşır ipinde, kendi çamaşırları ile birlikte onunkileri de serip kurutsun diye...

O gün –terslik bu ya– sokakta sağ-sol militanlar çarpıştı. Bir tabanca mermisi, Zihni dedenin amerikan donuna rastladı, ağını delip geçti. Piyango, piyangocu dedenin donuna vurmuştu anlıyacağınız... "İdealist sol militanların taşağını, yüreğini delmesin de!" diye kendini avundurmuştu Zihni dede... Makaranın çamaşır ipinin sahibi fabrika işçisi dul taze:

"Tasalanma dede, ben yamarım donunu!" demişti. Zihni dede minnet altında kalmak ister mi? Bir camı çatlak gözlü-

ğünü takmıştı. İğneye iplik geçirmek için bayağı savaş vermişti. Uzun sürmüştü bu uğraşı... Yıkana yıkana sararmış "kazazede" donun apışarasına avuç büyüklüğü yama vurmuştu "Savaşçı"...

Yaaa... Sokak gene o sokak: Kapıların önüne dizilmiş çöp tenekeleri ile... Temizlik kamyonları geçemez ki bozuk kaldırımlardan! Tenekelerde pek bir şey de yoktu! Kediler, bir kemik parçası bulmak düşü ile uğraşır durur içlerinde... Bir kilo etin 600 liraya satıldığı Friedman'cı Özal döneminde bu sokağa et girmez ki!

Makaralı iplere dizili renk renk çamaşırlar, donanma günleri gemi direklerine toka edilmiş renk renk sancaklar gibiydi bugün de... Çirkef suların biriktiği bu pis sokak, bir tezattı sancak bayrakları ile...

Zihni dedenin kapısında siyah deri ceketli bir genç kız vardı. Yumrukluyordu habire kapıyı...

— Zile bassana! dedim ona...

Suratıma baktı:

— Çalmıyor ki! Dedenin elektriğini kesmiş olacaklar. İllâhını kestikleri yetmezmiş gibi!

— Zihni dedeyi tanıyorsun demek?

Kuşkulu kuşkulu sordu:

— Polis misin sen? Mitten misin sen? Belkide emekli polis, emekli Mit görevlisi... Morukluğuna bakılırsa!

— Ne o, ne o... Ben "Savaşçı"nın arkadaşıyım.

— "Savaşçı" ha? "Savaşçı" mı dedin? Anladım; Zihni dedenin arkadaşı olduğunu anladım şimdi... Ona biz hepimiz "Savaşçı" deriz de...

— Demek dedeyi tanıyorsun?

— Nasıl tanımam yavu? Sen "Sinangil" adını duymadın mı hiç?

— Duymaz olur muyum? Dedenin oğlu... "Kızıldere" operasyonunda hükümet güçlerinin bomba ile uçurduğu devrimci-idealist doçent...

— Sinangil'in sözlüsü arkadaşımdı. Hocanın hücresindendim ben...

— Adın ne?

— Derya...

— Hangi dağ daha yüksek bizim yüreğimizden... diye mırıldandım.

— Hangi deniz daha büyük bizim özlemimizden... diye tamamladı; değil mi baba?

— Öyle... Demek sen de militansın? Solcu militan?

Kız, yer yer sıyrılmış deri ceketinin cebinden buruşuk bir mendil çıkardı. "Anılar onu üzmüş olmalı. Gözlerinin yaşını kurulayacak" dedim içimden... Gürültülü gürültülü sümkürdü buruşuk mendilin içine... Güzel yüzünü çirkinleştirerek hem de...

Kapıyı yumrukladık tüm gücümüzle... Komşular pencerelere üşüştü. Sokağa fırlayanlar oldu.

— Zihni dede belki de öldü! diyorlardı.

— Kuru başına kalmak kolay mı? diyorlardı.

— Yaşlı sayılmazdı piyangocu...

— Güme gitti biçare...

Üç-dört kişi bir olup yüklenince kanat ardına dek açılarak duvara çarptı. İğrenç bir koku doldu burnumuza... Leş gibi bir koku! "Savaşçı" ölmüş ve kokmuştu!

Yukarı koştuk. Tahta basamakları tabanlarımızla döverek... Evet... Zihni dede ölmüştü. Öldüğü odanın tam karşısındaki kapıya baktım. Hâlâ sımsıkı kapalıydı. Kutsal bir mezardı Zihni dede için bu oda... Onun sesini duyar gibiydim: "Oğlum orada!" derdi hep... "Mezarı bile yok onun!" derdi.

Sol yumruklarını havaya kaldırmış delikanlıların, genç kızların fotoğrafları ile süslüydü bu küf kokulu oda... Yosun tutmuş duvarın dibinde demir bir karyola... Üzerinde çiçekleri soluk bir yorgan... Karyolanın başucundaki masada kitaplar, kitaplar, kitaplar...

Zihni dedenin, titreyen elleriyle, soluk yorganı okşayışı sanki gözlerimin önünde...

"Savaşçı" yenik düşmüştü Azrail'e...

— "Savaşçı" öldü ha?! diyordum dudaklarımın arasından... "Yukarıdaki" ile tartışacağı kesindi. Bir ideal için uğradığı haksızlıkların, kıyımın, yoksulluğun, bomba ile uçurulan oğlunun hesabını soracaktır "Yukarıdaki"ne...

"Savaşçı", doktorun teşhisine kurban gitmişti. Yanlış tedavi uygulamıştı bu doktor...

Adamın biri ölmüş. Kendine en uygun yerin "Cennet" olduğuna inanıyormuş. "Cennet"in kapısında görevli melek, defterleri karıştırmış.

— "Adın ne?"

— "Sarı çizmeli!"

— "Bizim defterimizde senin adın yok... Bir kez de (Cehennem)e sor... "

(Cehennem)in kapısını çalmış adam... Görevli melek:

— "Yanlış geldin, demiş; sen bir de (Araf)a git... (Cennetle Cehennem arasında bir yer!)

(Araf)taki görevli, şıp diye bulmuş adamın adını defterde...

— "Tamam, demiş; bizdensin..."

Ve, şaşkın şaşkın kafasını sallamış:

— "Ama, demiş; erken geldin. İki yıl sonra bekliyorduk, hangi 'doktor' seni acele gönderdi bize?" Doktorların tümü böyle mi ki?!

Zihni dedeyi de Feriköy mezarlığına götürüp gömdük ertesi gün... Üç-beş komşusu, ben ve Derya'dan başka kimse yoktu cenazede... Tabutun ardında yürürken, dedeyi parkta tanıdığım günü düşünüyordum. Derya, çirişlerini gürültüyle söktüğü buruşuk mendiline habire sümkürüyor, gene o mendille gözlerini kuruluyordu.

Kıyın odalarında geçmişti ömrü... Duvarları sırsıklam, demir parmaklıklı cezaevleri hücrelerinde törpülenmişti yılları... Varlıklılar mezarlığı "Zincirlikuyu"ya mı gömecektik Zihni dedeyi? (Rüşvet almadan sokarlar mıydı bu mezarlığın kapısından? O da bir sorun ya!)

Gömseydik huzur içinde mi olurdu "Zincirlikuyu"da? Sızlamaz mıydı kemikleri? "Feriköy"ün sınırında bu mütevazi çukur bir idealist için biçilmiş kaftandı.

Derya'yı apartmanıma götürdüm. Birlikte yaşıyoruz. Baba-kız gibi... Bir sinema aktörünün kızıydı. Yoksulluk içinde ölmüştü babası... Derya'nın idealist solculuğunun nedeni bu...

"Sinangil"in sözlüsü, kıyım odasından kurtulduğunda hınçla, öfkeyle, yumruklarını sıka sıka neler anlatmıştı dedeye?

"Savaşçı"nın öfkeli sesi kulaklarımda:

"Orasına cop sokarlar ama, sokamazlar yüreğime... Kaya gibidir o yürek... Oyamazlar o yüreği... Söküp atamazlar içindekileri..."

Apartmanıma götürdüğüm gece, Derya, hem şaşkın, hem küçümseyici bakışlarla tepeden tırnağa süzmüştü beni:

— Sen ne biçim solcusun yavu? demişti. Koskoca bu dairede bir gecekondu sokağı ahalisi bal gibi barınabilir!

Sosyal konut olan, sigorta kredisi ile alınan bu daire için bir ömür verdiğimi anlatmalı mıydım? Boşver sen de!

— Hele hele, "Savaşçı"yı o külüstür evde tek başına bıraktığın, yanına almadığın için seni ayıpladım, dede... diyordu.

— "Sinangil"in odası? dedim ona; duvarları sol yumruklarını havaya kaldırmış militan fotoğrafları ile süslü oda? dedim. Bu, kutsal bir odaydı Zihni dede için... Oradan ayrılmak istemiyordu. Bir yatırın türbedarı gibiydi "Savaşçı"...

KIRMIZI KARANFİL

Kırmızı Karanfil, 1984 yılı başında yitirdiğimiz Reşat Enis'in son romanıdır ve ilk kez yayınlanmaktadır. Gerçek ile kurgunun iç içe geçtiği bu anı-romanda, yazarını yorulmazcasına gerçekleri yazmaya yönelten yaşam deneyimine, dönemin toplumsal ve siyasal çelişkileriyle birlikte tanık oluruz. Roman, yakın dönem İstanbul'unun tüm çarpıklıklarını katı bir gerçekçilikle, bir aydın gazetecinin eleştirel gözüyle okura sunuyor.

Reşat Enis (Aygen), özgün bir romancımızdır. Toplumun alt katmanlarına yönelen dikkatiyle sosyal ve moral çarpıklıkları tüm çıplaklığıyla yansıtan bir tutum izlemiştir. Başta Attilâ İlhan olmak üzere, gerçekçi edebiyatçıların ve sosyal bilimcilerin göz önünde tuttuğu bir kaynak kişidir. Ne var ki, bu değerli yazarımız son çeyrek yüzyılda hak ettiği ilgiyi görememiştir. Yaşar Kemal'in "romanımızın temel taşlarından birisi" saydığı Reşat Enis'in son romanının yayın öyküsü bu ilgisizliğin acı bir göstergesidir. Reşat Enis'in, vasiyetinde "yayınlanması için çalışılsın" dediği Kırmızı Karanfil, aradan geçen uzun yıllar boyunca gün yüzüne çıkamamıştır. Bu bakımdan Kırmızı Karanfil'in yayınıyla, yazarın vasiyeti 22 yıllık bir gecikmeyle gerçekleşmiş olmaktadır.

KAPAK FOTOĞRAFI: SİNAN GÜL

KİTAPLI
SKB 0700473 UUZ

ISBN 9944-5688-1-3
9 789944 568814

Yordam Kitap